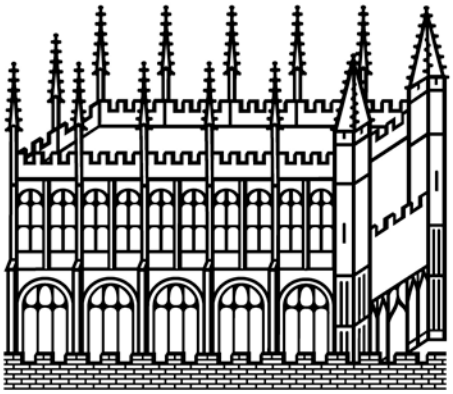

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

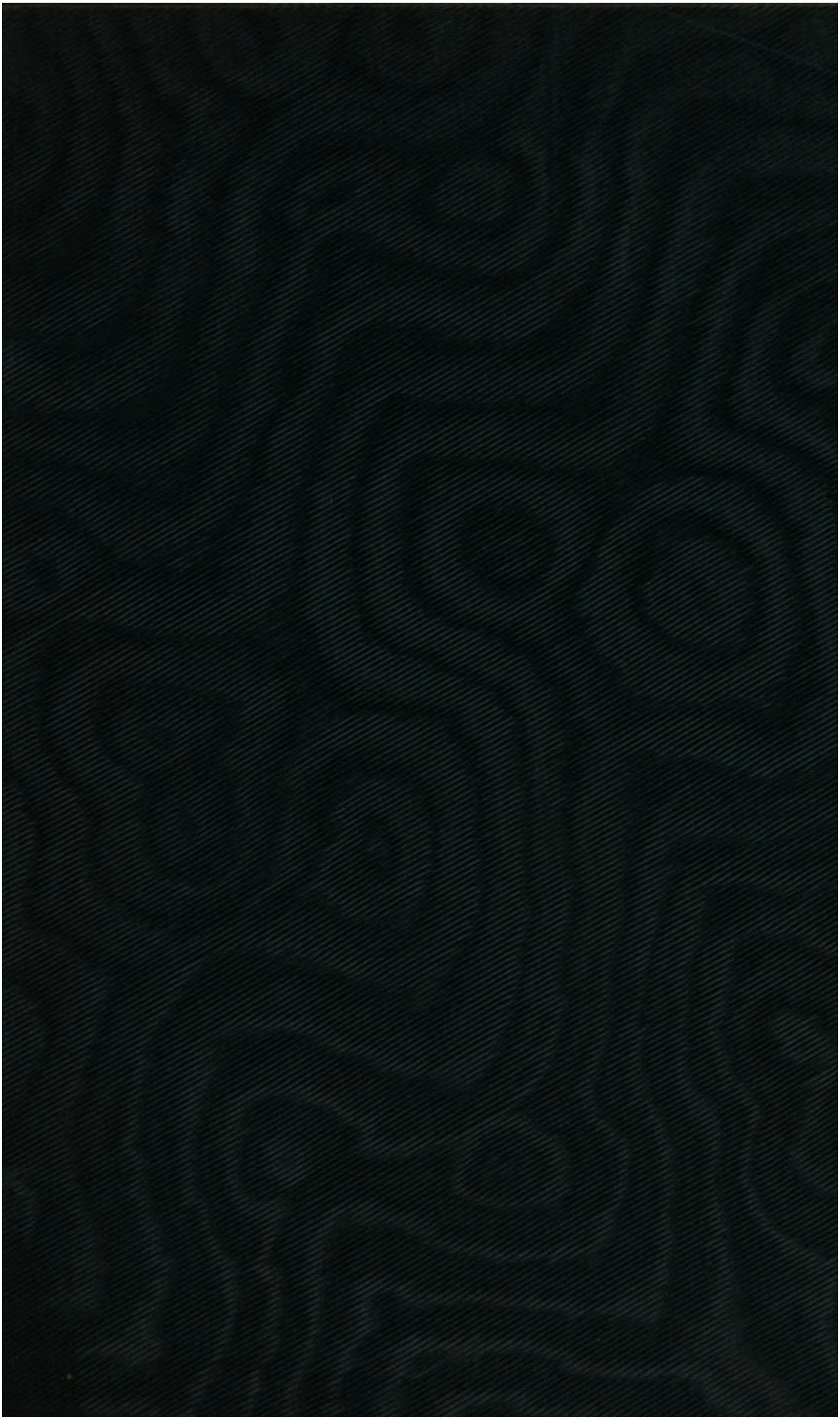
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

اختراع جدید۔ ضمائم شعری مین نادر کلام
ہی از جلوۂ زور طبع رائے کشن کمار رئیس ضلع مراد آباد
قصائد مدحیہ نظام۔ نواب نظام الدولہ
محمد مردان علیخان۔
قصائد منتخوان۔ مصنفہ مولوی عبد الاحد
قصائد پر فوائد مصنفہ منشی نعمان ان بعجب مخلص
قصائد عرفی۔ محشی مصنفہ مولانا جمال الدین
عرفی شیرازی۔
قصائد بدر چاچ۔ محشی مع فرہنگ مصطلحات
ساقی نامہ ظہوری۔ محشی۔
قران السعدین۔ محشی مصنفہ امیر خسرو دہلوی

قصص نظم درسی وغیرہ

خسرو نامہ۔ یعنی مثنوی خسرو گل ست نادر
مثنوی ہی گو بظاہر ایک فسانہ شاہان ہی مگر بباطن
حقیقت روح و جان کا اعلان ہی از جلوۂ طبع
عرفان پسند حضرت فرید الدین عطار۔
مثنوی مخزن اسرار۔ مصنفہ مولانا نظامی گنجوی
مثنوی لیلی مجنون۔ مصنفہ "
مثنوی خسرو شیرین۔ " "
مثنوی ہفت پیکر۔ " "
سکندر نامہ بری کلان۔ مشہور درسی
کتاب قصۂ ملک گیری سکندر و دارا جو کہ ستند
اور نہایت اعلیٰ درجہ کی کتاب ہی مصنفہ
مولانا نظامی گنجوی۔
ایضاً۔ کاغذ سفید گندہ۔
ایضاً۔ کاغذ گلابی۔
ایضاً۔ کاغذ خائی۔
ایضاً۔ جلی قلم مانند قلم متوسط قطعہ نہایت
خوشخط محشی مع فرہنگ۔ مصنفہ ایضاً۔
ایضاً۔ ایضاً۔ کاغذ سفید رسمی
سکندر نامہ بحری۔ مصنفہ ایضاً۔
شرح سکندر نامہ بری۔ موسوم منتخب الشرح
مشہور بشرح علمائے کلکتہ بہت نادر شرح ہی جو
بموجب حکم صاحبان کونسل کلکتہ شروح کثیرہ سے
باتفاق آرائے ارباب علم مرتب ہوئی تالیف مولوی
بدر علی غلیم آبادی و مولوی سید حسین علی جونپوری
ایضاً۔ مصنفہ محمد نصیر الدین شاہ امیر سلطان سفیانی
ایضاً۔ مشہور بشرح گلوی دیار پنجاب مین بہت
رائج ہی مصنفہ محمد گلوی۔
مثنوی تحفۃ الاحرار۔ مصنفہ عبد الرحمن جامی
مثنوی یوسف زلیخا۔ مصنفہ عبد الرحمن جامی
ایضاً۔ " " کاغذ فاختہ۔
ایضاً۔ سہ مصرعہ بغیر مثنل "
ایضاً۔ " مع مثنل کاغذ سفید۔
شرح یوسف زلیخا جامی۔ مصنفہ مولوی محمد شاہ

کلیات جامی - تصنیف ملا عبد الرحمن جامی -

کلیات نظیری نیشاپوری - از خوش فکری ملا نظیری نیشاپوری -

کلیات طغیر فاریابی - تصنیف صدر الحکما ابو نصر فاریابی -

دیوان صائب کامل - از مرزا محمد علی صائب تبریزی -

ایضاً - انتخاب دیوان - ،،

دیوان حافظ - محشی خوشخط از انکشاف طبع روشن صاحب باطن ملقب بلسان الغیب حضرت خواجہ شمس الدین حافظ شیرازی -

ایضاً - مطبوعہ جدید بہت خوشخط -

شرح دیوان حافظ - باحل معانی و مصطلحات صوفیہ از تصنیفات مولوی سید محمد صادق علی از جانب مطبع

دیوان شمس تبریز - مشہور کلام از روشنی طبع ولی بادر زاد محمد بن ملک داد معروف بہ شمس تبریز

دیوان حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی کلام پر تاثیر ہے -

دیوان حضرت احمد جام - ژندہ پیل سرخیل عارفان -

دیوان خواجہ معین الدین چشتی - یہ دیوان نایاب محض عنایت ایزدی سے اس مطبع کو ملا تبرکاً طبع ہوا

دیوان حضرت غوث الاعظم - پیر دستگیر شیخ محی الدین عبد القادر گیلانی قدس سرہ -

دیوان مخفی - اوستاد اہل زبان کا کلام ہے از جلوہ طبع مخفی رشتی اور جو ناواقف کلام زیب الفصحا کہتے ہیں وہ نادرست ہی تذکرہ نسخہ ظاہر ہے -

دیوان غنی - وہی دیوان مصنفہ ملا محمد طاہر غنی کشمیری -

دیوان مہتاب - از مخمور نازک فکر منشی مہتاب رائے شری واستویہ رئیس کڑہ -

دیوان موزون - از خوش فکری عالیجاہ راجہ رام نرائن شری واستویہ کھرے -

دیوان ناصر علی - شاعر نامور کا کلام -

جوہر معظم - یعنے دیوان مرزا گل محمد مکرانی اہل زبان اور اسکے ساتھ منشی جواہر سنگھ کا کلام ہے جو تلامذہ مرزا صاحب سے تھے -

دیوان شفق - از جلوہ جمال بلند مولوی شاہ مسلامت اللہ

دیوان ہلالی - کلام اہل زبان -

نیخان بیخودی - دیوان منشی سیتل سنگھ بنارسی بیخود تخلص -

دیوان قاسم - کلام ہر گروہ شعرائے نامی زمانہ ملا قاسم دیوانہ -

دیوان نعیدی - فارسی غزلیات مفید اوادی متقدمان

رباعیات عمر خیام - مختلف رباعیات مشتمل دواوین اور اوستادوں کے کلام کے اعلیٰ درجے کی سندی ہیں

وکلیات نظیری نیشاپوری وکلیات مرزا محمد علی صائب وکلیات امیر خسرو دہلوی
وکلیات وقصائد انوری وکلیات وقصائد ودیوان حکیم افضل الدین خاقانی شروانی
وکلیات ومشروح ورسالجات امام بخش صہبائی ودیگر کلیات متعددہ کہ درفہرست مطول
مندرج ست مکرر سہ کرر بطبع رسیدند بجدہ تعالی **کلیات یعنی قصائد ودیوان**
وقطعات ورباعیات از کلام بلاغت نظام شہنشاہ اقلیم سخن
واقف رموز ہر فن نازک خیال زبان آور بے مثیل حکیم **ابو نصر ظہیر فاریابی** کہ
در سخن سرائی بعہد خویش نظیری نداشت ومایۂ بلاغت وفصاحت نظمش کسے
بہ ارجمندی سر برافراخت استادی کامل مسلم الثبوت بود سوائے ازین در کمالات
علوم حکمیہ فلسفیہ ہمپایۂ اش نبود از نجبت ویرا بلقب صدر الحکما ملقب کردند
مادح سلطان قزل ارسلان بود باری از سلطان افسردہ دل شدہ بخدمت
اتابک ابوبکر بن جہان پہلوان محمد رفت وبلوازم اکرام اختصاص یافت بسال
وفات این سخنور یکتای روزگار ۵۵۸ ہجری بود الملخص کلیات مذکور بصدر
باصفات متذکرۂ بالا باحسن وصفائی خوشخط وواضح دو مصرعہ در مطبع
فیض منبع جامع کمالای دہور منشی **نولکشور** مقام لکھنؤ بماہ جولائی ۱۸۸۱ع
مطابق ماہ رجب ۱۲۹۸ ہجری از حلیۂ طبع آراستہ وپیراستہ شدہ آوازۂ
گوش عالم وعالمیان گردید بقبول جہان وجہانیان بادمنہ وکرمہ

ہر چند زبادہ می خورم خون جگر | یک قطرہ نمیرود ز شیشۂ دل

ایضاً

دہ روزۂ عمر پُر ز خوف و خطرست | از غصّہ غذای خلق خونِ جگرست
آسودہ دلی ز بعد مردن ہم نیست | زیرا کہ خطر دران طرف بسیار ترست

ایضاً

چون تیر خدنگ راست روباش مدام | تا بر ہدفِ داد خویش یابی بے کام
گر صاف نہ ظہیر ترسم فگنند | بر خاک ترا چو دُردمی از تہ جام

خاتمۃ الطبع

پس از حمد انیز دسخن آفرین و نعت فخر الاولین والآخرین بر رسے روشن سوادان رمز شناس محتجب مباد کہ از روز اجرای مطبع نامی پیوستہ نیت حق طویت مالک مطبع بخیر سگالی رفاہ عام باشاعت نوادر کتب از علوم ہر قسم مصروف بودہ واز نیجاست کہ ہمواره در تفحص و تلاش کتب جدید نادر الوجود بصرف زر کثیر و بالتکلیف دہی احباب علم دوست ہمتے برگماشتہ نادر نادر کتابی از ہر علم و فن مفید عام و سود مند انام بہم رسانیدہ مہما امکن بطبعش بذل جہد فرمود چنانچہ اکثری از کلیات اساتذۂ فارسی گو کہ وجودش از کمیابی عنقا مثال بود درین مطبع بطبع رسید مانند کلیات شیخ علی حزین و کلیات مرزا عبد القادر بیدل۔ و کلیات حضرت مصلح الدین سعدی شیرازی و کلیات مرزا اسد اللہ خان غالب دہلوی و کلیات ملّا عبد الرحمن جامی

تبی دارم فرنگی زاده حسنش کافرستانی
نگارستان بهارستان گلستان در گلستانی

ملاحت در ملاحت شور حسن او نمک دارد
لبش از بس حلاوت در حلاوت شکرستانی

دو غنچه از سمن پیچیده برگ یاسمن در وی
نه آسیبی در و چون پستان نارستانی

نسیم بلبل که از هر گل خلد در سینه ام خاری
نیم پروانه تا سوزم ز هر شمع شبستانی

مزن مطرب نی بیهوده در بزم ظهیر امشب
که آهم میزند هر دم شرر اندر نیستانی

گرفتارم بدام چین زلف عنبرین موی
فرنگی زاده شوخی کافری زنار گیسوی

دل از یوسف برد مجنون فریبی کو بکین سوزی
ز لیخا طلعتی لیلی وشی شیرین بنخنگوی

یکی خال سیه جا کرده بر گنج لب لعلش
که گویا بر لب آب بقا بنشسته هندوی

سراپا ناز دلداری تدروی کبک رفتاری
دو چشمش غمزه پرکاری بهم پیوسته ابروی

رسیده گوشه در ابرو بچشم سرمه سای او
تو پنداری کمانداریست در دنبال آهوی

دو پستان نو چاک پیرهن دیدم بدل گفتم
تماشا کن که سرو ناز بار آورده لیموی

برون چون مه ببو چون گل معاذ الله غلط گفتم
ندارد مه چنین روی ندارد گل چنین بوی

بآهو نسبت چشمش چو کردم چین بابرو زد
که چشم شیر گیر ما ندارد هیچ آهوی

میان خوبرویان سر بلندی می سزد او را
که دارد چون ظهیری عاشق زار دعاگوی

رباعی

صد نخل امید سوخت در بیشهٔ دل
پیوند غمت بجاست در ریشهٔ دل

دیگر برا کی توانم دید نزد او ظهیر
بود بر جای رقیب من سبوی کاشکی

عمر بگذشت و ندیدم بجهان دلسازی
با کسی غیر دل خویش نگفتم رازی

از غم شمع تو پروانهٔ پر سوخته را
گلشن عشق پی بلبل بی آوازی

از فسون سر زلفت بطلسم افتادم
بنما از لب عیسی دم خود آوازی

کاش میبود مرا حوصلهٔ نیم نگاه
چون شدم روز ازل خانه خراب ازنازی

با تو گفتم که درین بزم مده راه رقیب
منکه در عشق نخواهم بجهان انبازی

قامتم چنگ و رگم تار و دلم برآهنگ
کو دماغی که بعشرت بنوازم سازی

باخبر باش که ماه رمضانست ظهیر
میروم بر در میخانه بسنگ اندازی

دیشب آمد بنزم شوخ سراپا نازی
دلبری سرو قدی ماه رخ طنازی

سرمه کش آهوی پر عشوهٔ قیماج نگاه
غمزه پیکان و کمان ابروی تیر اندازی

چهره پرداز چمن از قلم موی نسیم
میدهد هر نفسی زلف ترا پردازی

فکر پروانه بفانوس جمالت پر شد
در گلستان تو بلبل نکند پروازی

در حصارم بنهفت آمده آن بستهٔ نگار
مطربی کو که نوا میکشد از شهبازی

شاد کردی ز کرم کلبهٔ درویش مرا
جان من در قدمت هست بیا اندازی

مرغ دولت بسرت سایه فگنده است ظهیر
زانکه در دست تو افتاد چنین شهبازی

تا شده ردیف تو صیاد تمنای کسی
بر سر کوی تو دیگر نبود جای کسی

ای بت من بچنان بسته شکر خنده زبان
که رسد از لب تو بوسه بتهای کسی

عاشقان مست نیاز از تو خمار آلودند
نیست در میکدهٔ ناز تو پروای کسی

بار در طوق هم از گردن قمری ست ظهیر
زانکه بالد همه دم سرو ز بالای کسی

اگر بکوی تو قدر غبار داشتمی
ز صدر مجلس نفغور عار داشتمی

سپهر نان که مرا نیشه داشت چون خورشید
اگر چو ماه بقرصی مدار داشتمی

نمی فتاد نهالم ز پا درین زودی
اگر ببوی ازین جو بار داشتمی

هزار گل ز گلستان عمر می چیند
اگر چه طاقت یک نوک خار داشتمی

بحرف راست نیم من حریف کج سخنان
اگر بحرف زبان دو الفقار داشتمی

رقیب دست نمییافت بر ظهیر آسان
بعشق اگر قدمی استوار داشتمی

بر فلک از آه من میرفت دودی کاشکی
بلکه اصل آسمان را می نمودی کاشکی

تا بکی خورشید را بیند کسی در زیر ابر
بند برقع از رخ او می نمودی کاشکی

دختر دوشیزهٔ گل میجهد از خواب ها
بلبلان را خواب غفلت میربودی کاشکی

عیشود از عشق او دل اکنا تین بشتر
در دل آنگم غم او می فزودی کاشکی

زین دو چشم سرمه خورده بر نمی آید صدا
گوش دل ایمای او را می شنودی کاشکی

روز وصلش دل ازین سینه صد چاک بود
همچو بلبل که کند سیر چمن در قفسے

رنگ عشقم نبماید برخ از فیض شراب
شهرت خویش نخواهم ز غمت برد کسے

بی خزان باد بهار چمن طبع ظهیر
که بهر تازه نهال تو بود تازه رسے

آزرده تو میشود از چشم خود برے
کشتی نخواهد آنکه نداند شناورے

بگذر ز آب خضر که در عین ظلمت است
آنکس که خورد در طلب او سکندرے

کو چشم از شکنجه عشقش ضعیف باش
شادم که میکند غم او روح پرورے

یاد آور از خزان که بکافور میشود
امروز اگر بهار کند خط چنبرے

آن باده که در خم عشقت سر مهر
جام دل ظهیر بر و کرده ساغرے

گرچه پامال کسانم بچمن همچو خسے
شادم ازانم که نشد رنجه ز من پائی کسے

زین قلمرو نتواند که برون آمد کس
عارفان گرچه دوبدند درین دشت بسے

گر ندامت نبود مقصد او آیا چیست
دست بر سر زندان بهر چه سر دم مگسے

روح را تازه کن از فیض صفیری مطلب
که دمت در تن بی روح زند سر نفسے

دوش سیب ذقنت را بخیال آوردم
با تو این سینه چنین بیش سر دست کسے

انچه از درد نماند آفت آن دارد عما
زلف تو راهزن و چشم تو باشد عسسے

بلبلے نیست درین باغ خوش آهنگ ظهیر
لیک باشد که صفیر یکه وزد در قفسے

بهر یعقوب دل ای یوسف کنعان مددی — بردهانش مکن از بوی گریبان مددی
شاید امروز کند روح کریمان مددی — لیکه بی رخصت او نیست ز دوران مددی
چند خمیازه کشد زخم بامید نمک — ای تبسم بکن از پسته خندان مددی
دانه تشنه جگر چند بمالد بر خاک — بهر سیر آیم ای ابر بهاران مددی
بر دلم صبح وطن تیره ترست از شب غم — ای نسیم اثری از شام غریبان مددی

ناامیدی ز در دوست روا نیست ظهیر
میکند حادثه گوی گریبان مددی

خار خار حسرت دیگر بود بر بلبلی — هر سر خاریکه می بینید بیای هر گلی
از سر زلفش نشاید منع کردن شانه را — مانده از روز ازل سین بر سر سلسلی
تا نباشد گردش چشمی نمی نوشم شراب — عار باشد عاشقان را مست گشتن از یکی
موج آب حسن او جاریست طوفان بلا — گر نباشد اهل دل ازان خم ابر و یلی

تا تو تسبیح ورع بر گردن افکندی ظهیر
از گلوی شیشه خالی نیامد قلقلی

فکر بیگانه عشقت نبود جز هوسی — عنکبوتی نکند غیر شکار مگسی
بحر و بر را همه در زیر قدم پیمودم — نزد هر کس که رسیدم نرسیدم بکسی
آه افسرده با فلاک چه خواهد کردن — آهنی گرم نگردد ز سموم نفسی
گر نه هامون خبر از محمل لیلی دارد — پس چرا لاله صحراست بشکل جرسی

بسکه چشم غم سرشکم با بلا آمیخته است
خاک من دارد شرف مانند خاک کربلا

مشکن از سنگوت دل روشندلان خاک را
گر بخاک آلوده گردد بشکند قدر طلا

باوجود معصیت نومید نتوان شد ظهیر
رحمتش عام است و محفوظم که ایم در بلا

فلک خون شفق پالاید از این شقه والا
تو هم پرکاله دل از خبر بر دیده میبالا

سراپا در هوای قامت اویم عجب نبود
بود در مرکز دهری شرار میل سر بالا

چو وصف زلف او در دل نویسد کلک مژگانش
بر اوراق پریشان خط ریحان میکند املا

شب و روزم قرین پروانه است و بلبل و قمری
بعشق آتشین رویی گل اندامی سهی بالا

ز هجر او ظهیر دل شکسته اشک می بارد
صدف تا نشکند بیرون نریزد لولوی لالا

ردیف یای تحتانی

نه در سر شورش عشقی نه در دل فکر سودائی
بغفلت عمر خود بگذشت و مردم در تمنائی

بکار نجیهٔ زخمی نیامد ناز امیدم
ندید آئینه ام را عکس حسن ماه سیمائی

متاع زندگی صرف شک سرمایگان کردم
بنا کامی شد از دستم ندیدم حسن زیبائی

نوای عید لیکم اگلی نشنیده در گلشن
نه در دل نمی افتد بدام سرو بالائی

ندانم کاتب تقدیر را در سرنوشت خود
کز ابروی سیه چشمی نمی آرد بطغرائی

بیابان گرد خود بر بوی زلف پر دری دارد
خوشا در عشق او دیوانهٔ زنجیر در پائی

ظهیر از حادثات چرخ تن پرور عجب دارم
که بر سر نایدم زین سنگبار ان سنگ سودائی

ساز عراق کن که دلت وا شود ظهیر
کی مینوا ست تا بود اندر وطن گره

دارم بتی فرنگی ترسا نه زاده
کافر دلی نه فهم زبان ترک ساده

بربط نواز گوشه نشینان چله دار
ایمان فروش سبحه بزنار داده

ای کاشکی به نسبت سر حلقهٔ خودم
بر گردن سگان تو بودم قلاده

مستان بجقه بازی دمها به من بهین
وز دام زلف معرکه گیری کشاده

این قطره بین که حوصلهٔ بحری برد
دارم من و گدا هوس شاهزاده

از کدامین چمن ای گلبن ناز آمده
که بدل بردن ما اهل نیاز آمده

چکند حوصله با حسن چنین روز افزون
که بصد خوبی دیروز تو باز آمده

جلوه در وقت خرامت همه عالم آشوب
بس فرازنده قد شعله طراز آمده

این قدر باش که آهی زدلم شعله نزند
گر بدستوری این سینه گداز آمده

ردیف — لام الف

مختلف گشته چنان حال و مآل تو ظهیر
کز حقیقت همه در راه مجاز آمده

صیقل غم میدهد آئینهٔ دل را جلا
تیرهٔ آنکس شد آسودگی مبتلا

عاشقان از سایهٔ بال هما رم میکنند
کم مباد از سر من سایهٔ ابر بلا

گفتم از کوی تو در غربت روم گفتا بغم
گفتمش آیم بطوف آستانت گفت لا

تا نخ کام ازل از زجام حقیقت نزهاد — هوس آلود مجاز از لب شیرین خسرو
کودک یکشبه در دامن مادر پیرست — چشم غیرت بکشا و ببنگر بر سه نو
که توام اند بهم فصل گل و عهد شباب — فرصت از دست مده این سخن از من بشنو
رنج بیهوده مبر در پی افزونی رزق — چون مه بدر بیک گردهٔ نان قانع شو
آنچه تو کسب نمائی ز برای دگرست — آسیا را زچه خیره است زچندین تک و دو

لاتکلف چو ترا داعی حق خواند ظهیر
زود لبیک اقامت زده مستانه برو

گاهم بدیده چهره کشاید خیال تو — یکباره ناامید نیم از وصال تو
ترسم ازانکه آئنه گردد مثال من — ناگه اگر در آئینه افتد مثال تو
دست شکسته که شنیدی ازان منم — گردن مکش زناز که هستم وبال تو
کمتر نیم ز برگ حنا اے نگار من — ای کاش چون حنا شدی پایمال تو

ردیف های هوز

حال من از غنا بعنا می شود بدل
قانع بود ظهیر بیک نقطه خال تو

تا نیمه داد زلف ترا بر سمن گره — شد بهر بستن دل ما آن رسن گره
از بزم او بکلبهٔ زاهد نمیروم — ترسد فتد چو سبحه بزنار من گره
چشم مرا به بستن و خون ریختن خطات — گردد ز شوق رو تیو از جان بدن گره
انگشت فکر ناخن تدبیر سوده شد — نکشوده دست هیچ کس از کار من گره

میدهد همچو مهر از دل صبح / نور دلهای مهر باز معشوقان
در ترا دیش بود چو کوزهٔ تو / دیدهٔ نو نیاز معشوقان

در شب خون ظهیر صف بشکست
عشوهٔ یکه تاز معشوقان

مگر دهقان سمومی برده از من / که بوی داغ می آید ز گلشن
برون آید بپایم گر خلد خار / مگر بر تنگ چشمیهای سوزن
بنرمش ذرهٔ راهی مرا نیست / چنان افتاده ام از چشم روشن
دلی دارم که دارد قصد جانم / که جز من در بغل پرورده دشمن

ردیف واو

ظهیر از آن براه دیر پوید
که پرسد رسم آن بت از برهمن

دل زلبی احتدست نادک بیداد کو / خون برگ بیغمست نشتر فصاد کو
این نفس بی اثر نمیست بر دو کار گر / در دل سنگ فلک تیشهٔ فرهاد کو
طفل دل اوز دبیر شد بد بستان عشق / از پی تعلیم او سیلی استاد کو
نخوت بیگانه را شد رگ گردن چو خون / تا برهد کو از ان ضربت جلاد کو

از غم عشقش ظهیر تا کند م گرم تر
این دل افسرده را شعلهٔ فریاد کو

انچه دی کاشته میکنی امروز درو / طمع خوشهٔ گندم مکن از خوشهٔ جو

ازین ظهیر درو طنم میل غربت ست
هرگز نگفته ایم بغربت وطن وطن

دلیر وار مرو در کنار سوختگان
مبادا رنجه شوی از شکار سوختگان

چه گرمی ست که از وی سموم می سوزد
اگر ز جهل وزد بر غبار سوختگان

ز سینه بسکه دمادم کشند شعله آه
جهد شراره ز سنگ مزار سوختگان

ببوی شعله سمندر هزار دستان ست
ندیده بلبل و قمری بهار سوختگان

بجو سراغ کسی را که نیست در این عصر
بجز ظهیر کسی یادگار سوختگان

اگرچه مدعیان اند در کمین سخن
ولی وسیع بود در جهان زمین سخن

بپای من نتواند حسود تیشه زد
که آره بر سر او میکشم ز سین سخن

از انکه لاف سخن میزند مجو مهدی
که هر مگس ننشیند بر انگبین سخن

سخن طراز معنی چو هاتف غیب ست
چو جبرئیل کسی گر بود امین سخن

کفم جواهر معنی نثار بزم کند
چو دست فیض برآرم ز آستین سخن

درین زمانه دون از کمال بیقدری
کی از کمال فتد گوهر ثمین سخن

هزار شکر که ذکر تو هست تا به ابد
ظهیر نام تو ثبت ست بر نگین سخن

عاشقان دیده ناز معشوقان
غافلند از نیاز معشوقان

از ترس او نگریه سبق میکنم روان
داده است پیر عشق بسی گوشمال من

شادم ظهیر من ز پشیمانی گناه
شد غسل توبه ام عرق انفعال من

در آبخانه چشم من و تماشا کن
نگاه مردم آبی و سیر دریا کن

چو نور سیده کمنت عزیز استاد است
تو هم بطفل تو آموز خود مدارا کن

بجای نامه بود داغ عشق بر دستم
بدین نشان مرا روز حشر پیدا کن

گره کشائی غنچه بس است ای نسیم صبا
ز کار بلبل شوریده یک گره وا کن

چو بوی جامه یوسف بدیده یعقوب
تو هم ز خاک درش چشم خویش بینا کن

بجنس قلب توان جنس نقد باز خرید
متاع وهم و خرد را بنقد سودا کن

مکن بسوی رقیبان نگاه مستانه
کرشمه را همه وقف ظهیر شیدا کن

خوانچه که بهمه گیرم از آن دهن بدهن
هر لحظه آورد بمیان سخن سخن

بنمود باغ حسن مرا تازه گشت داغ
دیدم شگفته گشت شقائق چمن چمن

از رنگ آل برده ز حسن فرنگ رنگ
زلفش حبش حبش همه چین چین شکن شکن

هر گز شکستگی ز دلم کم نمی شود
تا هست جعد گیسوی او در شکن شکن

یاد آمدم چو از لب یاقوت فام او
از چشم من عقیق ببارد بمن بمن

ساقی پیاله گفت ندانم کرا دهم
جستم ز جا و گفتمش اول بمن بمن

هر شب بر اوج چرخ برآید فغان من — از کوههای تنگ نی استخوان من
در قلزم گنه با جابت نمیرسد — تیر دعا ز کشتی بخت روان من
من عاقل و سواره بر این آبگینه تیز گام — چابک سواره مرگ عنان در عنان من
جای روم نهان که اگر عقل تیز هوش — پوید هزار سال و نیابد نشان من
یاد لبش که باعث تقویت دل است — مانده است این عقیق بزیر زبان من
یارب ز فیض ناله شبخیز الصلوات — بیداری بخش بخواب گران من

امشب ظهیر ناله شبگیر می زنم
زنجیر زلف او شده سرحلقه خوان من

گوش گردون کر شد از بانگ دل ناشاد من — میرود هر شب ببام آسمان فریاد من
چون هوای قامت او داشتم روز ازل — تخته مشق مرا از سرو کرد استاد من
آهوان از هیبت صیاد دائم رم کنند — شاه صید لاغرم رم میکند صیاد من
آنچه با من میکند از عشق او با کس نکرد — صاحب انصافی کجا کز چرخ گیرد داد من

گر ظهیر از دور گردون فتنه ها برپا شود
میکند از بعد من اهل مصیبت یاد من

هر گه تصوری نبود در خیال من — جز نقش صورت ست چو روی مثال من
از شوق ابروان تو پرواز میکنم — پیوست از آن شکل هلالست بال من
تاریخ یکمه داغ دلم را نشان دهد — گر ترسم او نمیشود از عرض حال من

شهرت ازان گذشت که از خود زنیم لاف
سوهان دلخراش اساس تفاخریم

از چرخ منتهی نبود بار دوش ما
همچون خزان دهر نه در بند آخریم

بودی ز تن ضعیف سبکروح سرگران
پنداشتی ز سادگی انیقدر کریم

بر وضع ما بچشم حقارت مبین ظهیر
بازن مشو که ما نه سزای تمسخریم

تا من بدل زدن بطرب ساز میکنم
آن زهره چهره را بخود آواز میکنم

بیشک بهشت در نظرم جلوه میکند
گاهی که چشم بر رخ او باز میکنم

از بسکه کز شمه او چشم من تراست
نزد مسیح دعوی اعجاز میکنم

هرگه مرا طلب کنی از عیش این قفس
بی اختیار سوی تو پرواز میکنم

از بس چشیده شربت ناز ترا ظهیر
از من نیاز اگر طلبی بار میکنم

تا چند ازان کمانچه ابرو حذر کنم
دل را بدفع ناوک مژگان سپر کنم

آن شبنم شرر صفتم کز هوای عشق
دانم در آفتاب قیامت سفر کنم

خواهم که دامن تو بگیرم پس از وفات
از زیر خاک دست تظلم بدر کنم

با یار اگر فرشته نهد پای در بهشت
او را کشان ز روضه جنت بدر کنم

ردیف

باشد ز عاشقان سخن عشق ناتمام
زین پس ظهیر بسکه سخن مختصر کنم

نون

بند کرا ره میا ہمچو صوفیان در باغ
که من ز فال بد شاخسار متیرسم

چو غیر خویش نخواهم اسیر دیگررا
ز شوخی تو بعزم شکار متیرسم

کتان ز خم مرا زود میکند بابور
قبای ته چو شود دنبه دار متیرسم

ظهیر داغ دلم از حضور خلوت گل
ز بلبلے بچمن تا هزار مے ترسم

آنم که در هوائے تو مستانه میروم
بے تو بسوئے خانه غریبانه میروم

وقت شهادت است شهیدان عشق را
اول بطوف روضهٔ پیرانه میروم

شد مدتی که دل بسر زلف یار بست
در جستجوی او بسوی شانه میروم

تا شیوهٔ بتان ز برهمن کند سوال
گاهی ازین سبب به بتخانه میروم

هر صبحدم ظهیر بامید وصل یار
می آیم آشنا من و بیگانه میروم

ز پرده پوشی عشقت زهد مان مردم
ولی چه سود که رسوا کند رح زردم

ز من گذشت به تعجیل و جامه نیز افشاند
از انکه تا نه نشیند بدامنش گردم

تمام جوهر و در خانه دارد م گردون
چو تیغ تیر نهان در میان نافردم

ندانم از چه تعب رنج در چه نالهٔ کنم
ظهیر بسکه سراپا سرشتهٔ دردم

مارند کهنه جامهٔ مفلس بها دریم
همچون صدف تهی شکم و معدن دریم

بوعده گاه خیالش شبی که منتظرم | زشوق روغن مه در چراغ میسوزم

نمانده در بدنم جای داغ تازه ظهیر
چو شعله داغ ببالائی داغ میسوزم

آن شنبم کز و تمنا نمی رسم | از خشک سال عشق بدریا نمیرسم
بلبل رود بگلشن و پروانه نزد شمع | در کوی تو چراغ شهید انمیرسم
دامن گرم بدوش نشاند ز جذب شوق | هرگز بآستانه عذرا نمی رسم
گردون اگر همیشه بگردد بکام من | از جوش آرزو به مداوا نمیرسم
جای رسیده که اگر من هزار سال | پویم ترا بپایه اولی نمیرسم

او میرود چو عمر و من از پی ردم ظهیر
روزم ز دست رفت و بفردا نمیرسم

چون حباب از زاد هستی خانه خالی میکنم | در شراب نیستی خود لا ابالی میکنم
نقش پای در نظر می آرم از اهل کمال | من بدان ره با وجود بیکمالی میکنم
گر مثال روی او را بینم اندر آئینه | همچو روح از شوق در جسم شالی میکنم
تا مبادا از شادمانی رخنه پیدا کند | در حصار غم بعزم کوتوالی میکنم

طفل شوخی برده از کف اختیارم ای ظهیر
در هوای عشق او در کهنه سالی میکنم

نه من ز نخبت سیه روزگار میترسم | که هم ز سرمه دنباله دار میترسم

پس از مرگ گل بر مزارم میفشان
که پروای بانگ هزاری ندارم

چو آئینه با خلق صافی ضمیرم
دگر با بد و نیک کاری ندارم

ظهیر از تو خواهم شدن در کناری
که از آب خشمت کناری ندارم

سحر که از طپش دل چنان ز جا رفتم
که بیخبر ز دل زنگ چون صدا رفتم

بر اوج محمل شهباز ماه بسته نگار
بموی گفتن زنگوله در ادا رفتم

نسیم نخلخه سا بوی زلف او آورد
من گسسته نفس از پی صبا رفتم

دمیکه از ثمره رفتم غبار کوی ترا
ز آستان تو چون گرد بر هوا رفتم

ز بیم خویش و بیگانه یار گر دیدم
اگرچه بر سر کوی تو آشنا رفتم

بران نگار چو رنگی نداشتم افسوس
ز دست آن گل سیراب چون حنا رفتم

رمیده از عقب سر فتاده از هر بام
ز بس ز بیم رقیب تو بر قفا رفتم

از انکه راز غمت با کسی نگفت دلم
سبک چو سایه خود از شب جدا رفتم

ظهیر این همه زحمت که دیدم از غم تو
کسی نگفت چرا آمدم چرا رفتم

بجل عقد جهان چون دماغ میسوزم
همین مرا همه را در ایاغ میسوزم

اگرچه تار شب و روز را فتیله کنند
بیک تبسم پنهان داغ میسوزم

نهاده مجمره سینه را بر آتش عشق
بخود دلی پی عطر دماغ میسوزم

خود را دم وصل تو خریدار ندانم
جز زائینهٔ دیدهٔ دیدار ندانم

از خود روم از بادهٔ نازت که ز مستی
کیفیت آن نشئهٔ سرشار ندانم

از من بجز از مسئلهٔ عشق مپرسید
دیر و حرم و سبحه و زنار ندانم

دانم که میان من و او رسم دوئی نیست
در باغ جدائی گلے از خار ندانم

آن گلبن نازی که طلبگار ظهیر است
یک جلوه ازان در دلِ اغیار ندانم

من داغ دل از جفای خویشم
خارِ خود و بپای خویشم

تیرم بنشانه آشنائیست
کز بی اثری دعای خویشم

ممنون فرات آرزو یم
لب تشنهٔ کربلای خویشم

از جذبهٔ خود ربود خود را
کاهِ خود و کهربای خویشم

زین شعله و خود منِ شرارست
بی عشق تو در قبای خویشم

جوهر دلِ کس اثر ندارم
شرمندهٔ نالهای خویشم

از غیر مدان ظهیر کز عشق
خود سنبلهٔ بند پای خویشم

نبود دلِ نسیم اعتباری ندارم
خبر از خزان و بهاری ندارم

بغیر از شقائق که با دل فروغ
پس از خود دگر یادگاری ندارم

بچشمم نیارد صبا خاک کویش
بسی شد که قدرِ غباری ندارم

از خجلت گناه ملولیم ورنه ما
بهر کشایش در رحمت بهانه ایم

خاکیم اگرچه بس بود این فخر ما ظهیر
کافرشت صنعت این کارخانه ایم

ما بهر وصل جور رقیبان نمیکشیم
دست وفا ز دامن هجران نمیکشیم

دریادلان چو حوصله را جام گوهر است
ما باده جز بساغر عمان نمیکشیم

بر دل هزار تیر جگردوز میخورم
بیرون ز سینه یکسر پیکان نمیکشیم

تاثیر عشق بین که بیوسف چه میکند
کز پای خویش خار مغیلان نمیکشیم

راحت مجوی و منت سوزن مکش ظهیر
گوشی چرا بر وزن زندان نمیکشیم

آنرا که من بخلوت دل بار داده ام
باری بدوش این دل بیمار داده ام

از زلف او چه شکوه کنم چون بدست خویش
لخت جگر بهند جگرخوار داده ام

امروز آدمیت ازانسان نمیخرند
خود را بسی بدست خریدار داده ام

آنانکه سبحه را بریا ذکر میکنند
من بهترم که سبحه بزنار داده ام

در زلف او دلم بامانت نشسته است
ماریست کز فسانه بزنهار داده ام

جرأت نگر که خواب گران سنگ عشق را
راهی بخانه دل بیمار داده ام

ردّ ضعیف و مفلس و بی قیمتم ظهیر
فارغ چو گاو تکیه بدیوار داده ام

بخواب بود و رخش را نقاب میدیدم
خوش آنشبی که من او را بخواب میدیدم

ز انفعال عذار تو صبح برگردون
غبار غم بمخ آفتاب میدیدم

چه حالتست ندانم کز پیش ازین جز عشق
زباده در دل خود اضطراب میدیدم

ازان زیاده بریدم که از هوای نشاط
نشان بیغمی اندر شراب میدیدم

ظهیر مائل دشت و رمیده ام از کوه
که در گه سخنش در جواب میدیدم

هر گه نگار نشتر مژگانش میشوم
گستاخ تر ز نرگس مستانش میشوم

تا عقده کشوده بکار خود افگنم
آهسته تر ز زلف پریشانش میشوم

هرگز نظاره جلوه او را نکوندید
از بسکه همچو آئنه حیرانش میشوم

با ابروش همیشه شکایت کند کمان
از بهر این نگه که بفرمانش میشوم

گر ز بهر قهر او همه را میکشد ظهیر
ما کشته نیستیم که پنهانش میشوم

ما طفل ناز پرور خاک زمانه ایم
هستم اگرچه ناخلف آمایگانه ایم

تا قامت کمان فلک در ره است ما
تیر قضا و دست قدر را نشانه ایم

تا هست بر هدف نظر اهل زمانه را
ما نیز روی ترکش اهل زمانه ایم

هر چند چشم آئنه باریک بین بود
ما محو مونگافی مژگان شانه ایم

خاک ره عوام ز یار تگه خواص
دل کعبه حقیقت و ما آستانه ایم

مرا در سینه داغی بود از مهر تو ای جانم | چنان بنگر ثوابی شد کز نیسان بخضری دارم

ظهیر از این گدای لاف شاهی میتواند زد
که از ترک جهان هر روز بر سر افسری دارم

من از آن وحشیان زان بلبلانم | که نی در دشت و نی در بوستانم
سُراغِ هستیم از نیستی جوی | ز عنقا پرس اگر خواهی نشانم
گهی همسایه پامالِ همائم | گهی با چغد در یک آشیانم
چو گل بنود هلاک از عشق خارم | چو بنود باغ مست از باغبانم
همای گردد سمند رطنیت از عشق | زبس ریزد شرارِ استخوانم
سبکبارم تن ای ساقی که دیگر | غرور تو به دارد سر گرانم
بیا عنقا و با من هم سفر شو | که من هم از شمارِ بیکسانم

ظهیر از ضعف اگر آید نسیمی
بریزد عضو چون بادِ خزانم

مرا میگام می دادی چنان از عشق بستانم | که جامِ آبجیوان را ز دست خضر بستانم
نمیدادم ره بادِ صبا را در حریمِ گل | اگر با خویشتن میزد نه بلبل در گلستانم
بیاد آمد هزاران نارپستان حقه باز یهلا | چو چشمم افتاد در صحنِ چمن از یار بستانم
ز دلتنگی بسیر غنچه کی آیم بپای خود | مگر بانگ هزارِ اندر چمن از دیده بستانم
چو مرغانِ چمن در انتظارِ ماه فیروزی | ظهیر از این سبب من آرزومندِ زمستانم

من پرتوی ز عشقم و بر حسن مائلم
مجنون نجد عشقم و لیلے قبائلم

از من وسیلهاست تو آموز عشق را
خوانند عاشقان چو دعاے وسائلم

دستِ دعا و حرز مرا دم ز فیضِ عشق
از این سبب بگردنِ خوبان حمائلم

من جسم غم سرشتم و عشقست جوهرم
از عشق او چگونه توان کرد زائلم

آئینهٔ مصقل عشق ست پرتوش
گفتم ظهیر اگر تو بدانے دلائلم

هر شب شب خیال ترا یاد میکنم
خود را بدین سبب نفسی شاد میکنم

بویت شنیده ام که مگر همرهِ صباست
عیبم مکن که همرهے باد میکنم

دارم سوادِ خط تو بر صفحهٔ ضمیر
شقے ز روی سر خطِ استاد میکنم

بادِ غرور را رگ گردن قوے کند
درمانِ او ز ضربتِ جلّاد میکنم

خون میکشایم از رگ افسردگان عشق
هر نالهٔ کار نشترِ فصّاد میکنم

وحشِ دلم رمیده و از دام جسته است
زان رو سراغ خانهٔ صیاد میکنم

بر چرخ رخنه میکنم از آه خود ظهیر
بر سنگ کار تیشهٔ فرهاد میکنم

من از بهر پرستیدن بتی سیمین بری دارم
بگردن سبحه از زنار زلف کافری دارم

بخوان من اگر طرحی بپای عشق میریزے
که من در سینهٔ سوزان کفِ خاکستری دارم

سری دارم بپایِ تو که باد آن فدایِ تو
سرم را گر جدا سازی که من با تو سری دارم

رخسالِ زلف او دامِ بلا پوشیده ام — این لباسِ فرق سر تا پشت پا پوشیده ام
تشِ من بنشست گویا مُهره ام در سینه داشت — کز لباسِ فقر نقشِ بوریا پوشیده ام
وان خارِ سفیلان را کف خصمے عاجز ست — تا بسوزد برق او را زیر پا پوشیده ام
بدام افتاده ام در حلقهای زلف او — این زره را دائم از زیر قبا پوشیده ام

مستعد نیستی بودم ظهیر این جامه را
روز او را بر تن از بهر قبا پوشیده ام

پیری رسید و گشت چنان بیکمالیم — گوئی که تا جوان کند از کهنه سالیم
خون در رگم نمانده و هستم میان خون — از خون همیشه چون رگ یاقوت حالیم
در دِ بلای خلق بود در نبود نم — ایام بشکند چو سبوی سفالیم
مثلِ مثالِ آئینه ام تو ام فنا — گویا که روح رفته بجسم معالیم
شخصِ من از نزاکت او گشته چون خیال — شهرت ازان شده ست بنازک خیالیم
طراحِ کارگانهٔ این چرخ نقشبند — پامال خلق ساخته چون نقش قالیم
صافی دل و بخاک نشینی نموده خوی — در کوزهٔ سفال کدورت نزالیم
از لفح شوق وصل و زیان گداز هجر — گاهی چو ماه بدرم و گاهی هلالیم
از چار موج اشک خود و شوق آن غزال — اشکم سحابی ست بمعنی غزالیم
چون ساز مطربم که زنا سازی فلک — آهنگ من فزون شود از گوشمالیم
از مهر اهل بیت نبی خانه ام ظهیر — رفعت قباب جنت و عزت معالیم

خواهم آن عشقیکه بخود سازدم چون آئینه
از سر حسرت نظر بر حسن زیبا پیش کنم

بیگناهی بی سبب رنجیده داز من آن پری
کو زبان دلنوازی تا دلاسا پیش کنم

نرد ساقی خورده ام سوگند از بالای غم
گر شراب کهنه دست دو بالا پیش کنم

در خیالش رو برو گشتم لب از کار افتاد
بسکه مشق بوسه بر لعل شکر خا پیش کنم

اینقدر از عمر فانی فرصتی خواهم ظهیر
گر شود از باده مست و من تماشا پیش کنم

بدیده پاره های لعل از خون جگر دارم
ز فیض عشق او لعل از بدخشان بیشتر دارم

بهشت عدن می بخشم بدان جانی که گندم گون
که من این بخشش همانه میراث پدر دارم

دلا با کاروان فیض از خود میروم امشب
رفیقی چون نسیم گلشن باد سحر دارم

ز استغنا جواهر سرمه در چشمم نمی آید
ز طوف آستانش توتیای در نظر دارم

ظهیر این خار میدانم بسوزن بر نمی آید
مگر کاوش که من نوکی ز مژگان در نظر دارم

یاد باد آن شب که دل در انتظاری داشتم
شوق وصل و وعده بوس و کناری داشتم

کی از آن مستی بدین زودی بخود می آیدم
نیم نازی گر ز چشم پرخماری داشتم

کی باوج خاکساری میتوانستم رسید
در میان اهل دنیا گر وقاری داشتم

گر نبودی سنگ طفلان شاهد سودائیم
در صف دیوانگان کی اعتباری داشتم

با خزان هجر می نبودم شکیبا ای ظهیر
همچو بلبل گرچه صد بهاری داشتم

برگ سوسن همه از خاک مزارم روید — تا بکی عقده کشای گره دل باشم
گل خزان کرده و خاموش شود شمع اگر — بلبل گلشن و پروانه محفل باشم
ناخن فطرتم از سودگی افتاد ز کار — خانه بردوش و طلبگار فنائم چو حباب
دل هوس پیشه اجل در طلب نفس قرین — وای بر من که درین مهلکه غافل باشم

لذتی نیست درین مرحله بر خلق ظهیر
ای خوش آن وقت که در آخر منزل باشم

اگر بحب وطن لافم آن غریب منم — که چون عقیق بود آب و رنگ از تیمم
ز بس بدور تو گردیدنست عادت من — چو آسیا رونده همیشه در وطنم
ز پاک گوهری خود بگوش هوش درآر — هر آنچه می شنوی از جواهر سخنم
ز بس بود بگریبان دریدنم عادت — بروز واقعه صد چاک بینی از کفنم
منم که تخم گلم جمله خار بار آورد — چه بیضه بود که بلبل شکست در دهنم
کسیکه گوش بحرف رقیب کرد تو ئی — کسیکه پند پسان نشنود بعیش منم

چنانکه عهد شکن گفته ظهیر مرا
توقع آنکه ببندد بزلف پر شکنم

یار من کو تا نظر بر سرو برگ عیش کنم — جان شیرین را بفرمان کف پایش کنم
شرم نگذارد که در پیشش بمیرم روی دور — ور اگر باشم ازو شاید تماشایش کنم

هدفِ دل نبرد نرگس ناز آوردم
جان بفرمانِ تو در کیشِ نیاز آوردم

دیدم آن زلف پریشان شده از غایتِ شوق
متفرق شده گانرا همه باز آوردم

دانم این جنس نیارم بحقیقت ببرید
کاین متاعیست که از شهرِ حجاز آوردم

سجده در قبلهٔ ابرو تو میکردم دوش
تا سکان را همه از توبه نماز آوردم

تا مشام دگری راه نبندد برمن
بوی زلفِ تو بشبهای دراز آوردم

مطربا کاش بقانون بنوازی ما را
کز رگِ جان حزین رشته بساز آوردم

شرح ابروش ز دیباچهٔ آن چهرهٔ ظهیر
شاه بتی ست که از گلشن راز آوردم

هر کجا سنگی بود خواند شکست شیشه ام
از تبر نشنود نماد رد تو کوئی ریشه ام

کس نداند ضربتِ طعنِ مرا بر پهلوس
حال خار ا را که می داند بغیر تشنه ام

آشنا گشتم بی بیگانه باشد تو بکار
بر خلافِ رسمِ نادان بود این اندیشه ام

رشتهٔ وسواس را اندر دلم پیوند نیست
کز شرار باده دائم آتشِ این بیشه ام

بر سر مکتوبِ من عنوانِ است میدانم ظهیر
رشک دارد بر کبوتر طائرِ اندیشه ام

چند چون داغِ هوس نقطهٔ باطل باشم
با همت تیرگیِ آئینهٔ دل باشم

تا کی شخص اثرِ نالهٔ ام آگاهش نیست
چون جرس تعبیهٔ در بناقهٔ محمل باشم

دست من حرزِ مراد ست همین میگویم
کاش در گردنِ آن شوخ حمائل باشم

ز رهگذار دو دام تا نشان قدم
توان شناخت بیابان کدام و راه کدام

بجز متاع وفا هیچ در دلم نیست
ولی نمیخرد از من کسی درین ایام

ظهیر غمزده بر خود چو تاک می پیچید
که باده ساقی ما دیر میکند در جام

در حلقهٔ زنجیرش دیوانه خود دیدم
سودای سر زلفش در سایهٔ خود دیدم

چندانکه نظر کردم هر جا که سفر کردم
بر گوش و لب مردم افسانهٔ خود دیدم

در مزرع هر دشمن افتاده دو صد خرمن
من گردش گردون را در دانهٔ خود دیدم

هرگز نکنم دل را بر کلفت عالم تنگ
در حوصلهٔ این چند ویرانهٔ خود دیدم

گر دیده نبارد خون دل میشودم حیجون
لبریز ظهیر از مے پیمانهٔ خود دیدم

چو غنچه مردهٔ دل تا بکی نظاره کنم
نسیم وصل تو کو تا که جامه پاره کنم

بیاد عشوهٔ آن چشم و بخش زلفش
سخن همیشه ز الهام و استعاره کنم

بوصل او چو طپیدن شود فراموشم
نظر بمردمک دیدهٔ ستاره کنم

چو ترک خواب کنم شب ز فیض بیداری
تمتعیست کز آن زندگی دوباره کنم

شباب رفت ز دست و نساختم کاری
گذشت قافلهٔ فیض و من چه چاره کنم

فگندهٔ عشق چو مرکز میان دائره ام
گرم تو دست بگیری چنان چه چاره کنم

شمار محنت عشق تو میتوانم کرد
ظهیر ریگ بیابان اگر شماره کنم

منزل یکی و جادهٔ صد جا باختلاف
دادند هر یکی بطریقی نشان ہم

ایمان و ابروان ز اشارات چشم یار
درماندہ در بیان معانی بیان ہم

ہر جا غمی رسید بسویت کنند حرف
ہستند اگر ز راہ وفا مہربان ہم

دل بستگان سلسلهٔ زلف او ظهیر
سر حلقه کرده اند مرا در میان ہم

امشب ہلال و ماہ من از ابروان ہم
بستند از نظاره زہی بر کمان ہم

تا بر دلی کہ ناوک قیفاج میزنند
دادند ناز و غمزه دلی را نشان ہم

با ہم ز نار شورش خوبان عجب مدار
زیرا کہ می چشند نمک از لبان ہم

تنہا نمیخورند غمی کز تو میرسد
ہستند عاشقان ہمہ شب میہمان ہم

ہر چند گوش بر سخن خلق داشتم
غوغای شکوه بود ز دست و زبان ہم

حرص و طمع رسیده بجای کہ مردمان
درزند ز راشیان ہمہ استخوان ہم

شادم از انکه شرح پریشانی ظهیر
کردند ہر دو زلف تو خاطر نشان ہم

گشاده لب خنده میزند خود کام
کہ میکند بتو ہم چشمی از کجا بادام

چه جیرتست کہ دائم ز دیگران پرسم
اگر سوال نماید مرا کسی از نام

شناختم ہمہ کس را و آزمودم من
کسی نبود کہ نشناسدم درین ایام

بخاکت افگند از صدر زین بناکامی
مرا سواره برین سرکش گسسته لگام

موسم گل بود و از تقوی دم همیار زدیم
باز سنگ توبه بر بنهگامهٔ مینا زدیم

بر کف دست از طمع دون همتان هزار آبله است
ما چو صاحب دولتان بر سر دشت پا زدیم

در حقیقت کن توانی گرچه نومیدی بود
یا بامید جوانی بانگ لا زلی ما زدیم

رهروان عقل ساحل را بجان دل بسته اند
ما بجان عاشقان عشق بر دریا زدیم

عشق او فرهاد را کشت و مرا بیمار کرد
کوهکن بر سر زد و ما تیشه را بر پا زدیم

گرچه دیم از عندلیبان در چمن مشهورتر
کاری از بر گشتگی بر بره غوغا زدیم

چون ظهیر آخر بخاک راه گردیدیم پست
بسکه دائم مرحبا بر پایهٔ اولا زدیم

بهار عمر گذشت و پیاله کم نزدیم
ترانه نکشیدیم و نالهٔ نم نزدیم

ز بس خیال تو در پیش نامده زما
ادب نگر که بدور تو هالهٔ نم نزدیم

سبک رمیدن آن آهوان شد ایمن
قدم بدیدن دیگر غزالهٔ نم نزدیم

مرض نموده سبک نفس را ز خون فلک
مثال گربه کمین بر نوالهٔ نم نزدیم

چگونه دعوی پروانگی کنیم ظهیر
که خویش را بچراغان نالهٔ نم نزدیم

ای بلبلان بحمد تو طبع الله همسان هم
کز شوق میکنند زبان در دهان هم

شیرین ز شهد شکر تو منقار طوطیان
شکرفشان روند سوی آشیان هم

زلفین حوریان به ثنای تو مو بمو
در پیچ و تاب نرمه سر حلقه خوان هم

آسوده ام از هر دو جهان آنکه ندارم | از دامن او تا به ابد دست تو سل

آن دم که کند ابروی او نیم اشاره
کافیست ظهیر از کرم او بسر گل

هر چند که رفتم شنوا در چمن گل | در شکوه بلبل نشنیدم سخن گل
بنگر که صبا بوسه پیغام نیارد | با آنکه نهاده است دهن بر دهن گل
مرغ چمن از حسرت یعقوب کباب است | هر گاه که بوی ورد از پیرهن گل
گویا بچمن ناله بلبل دم عیسی است | روحیست که هر لحظه رود در بدن گل
از حسن و ممنون به نسیم که نموده است | آشفتگی زلف تو و باد زن گل
از موج حیا چین بجبین تو به بینم | یاد آمدم از فیض نسیم و شکن گل

حیران ظهیرم که بزم تو نشیند
هر چند ره خار بود در چمن گل

چند برد زره مرا نکهت جانفزای گل | طالع اگر مدد کند باده خورم بپای گل
حسن مجاز گلرخان وسوسه میکند ترا | تا که نظاره میکند بر رخ خوشنمای گل
مرغ چمن همین سخن گفت بگوید باسمن | حیف که بی بقا بود عهد گل و وفای گل
دفتر بگو غنچه را داده بباد صبحدم | نیست به بلبلان همین صعب تر ین جفای گل

کشته شبنم ظهیر گرچه بخندیده ام گلے
تا نکنند بلبلان دعوی حسن بها گل

دل پاره گشت و قطرهٔ خونی بدیده نامد
این طفل اشک نیست بجز یادگار دل

باد مراد گشتی دل آه و ناله است
چیزیکه آید از غم عشقش بکار دل

تا کی بود ظهیر سر آئینه گرد غم
کو سیل گریه که بشوید غبار دل

هر شب بیاد لیلی عشرت فزای دل
مجنون شوق ناله کشد از درای دل

ای عقل باز گرد که راهت نمیدهند
جز عشق نیست محرم خلوتسرای دل

دائم بیاد تشنه لبان فرات دل
خون خوردنست کار من از کربلای دل

تا جان بری ز عشق بفرمان دل مباش
بیچاره آنکسی که شود مبتلای دل

دانی جواب ارنی لن ترانی ست
نومیدی آورد طلب مدعای دل

بر غنچه ای نسیم صبا اعتماد نیست
بنگر چگونه فاش کند رازهای دل

تا کی ظهیر در طلبت جستجو کنی
رحمی بکن که آبله کرده است پای دل

تا زیست محبت بود از حادثهٔ گل
محکم شده از روز ازل بر رگ بلبل

آن کس که ندارد خبر از عشق چه دارد
ایمان مژه گوشهٔ ابروی تغافل

مستانه اگر گوشهٔ چشمی بنمائی
نی طاقت صبرست و نه یارای تحمل

شک نیست که از سوزن خارت بگشد رنج
هر کسکه بدامان بکند پای توکل

خواهم که چو یعقوب گردد رهٔ یوسف
در چشم کشم خاک رهٔ صاحب دلدل

حی لیلی جلوه دارد بر بهار — حی مجنون فیض می بخشد به لیل
سایهٔ پرور خیال سرو او — بی نیازی دارد از اسباب و نیل
از کجا دارد بدینسان رنگ و بوی — ایکه بر لبتت نمی ماند سهیل
گریه را کردم ز مژگان رود نیل — خار بن هرگز نه بندد در راه سیل
رنج من تاریک با هم کن قیاس — کان نمیگنجد نه در پیمان نه کیل

جای چاکی در گریبانم نماند
ای ظهیر امروز کار آید مذیل

بوی چمن می آید م زین تازه دیوان در بغل — من با غبان خویشم و دارم گلستان در بغل
تار نفس تا بلبلان پیچید بر باد صبا — غنچه در آرد در چمن بوی تو پنهان در بغل
تا طالع خود دید صبح آئینه داری ترا — آید ازان رو بخیر خورشید تابان در بغل
باد نسیم از شوق تو خفتیم در آغوش هم — او بوی پیراهن بکف من بست احزان در بغل
بلبل مرنج از من اگر چیدم ز گلشن غنچه ئی — خواهم کز او پرورم از شوق پیکان در بغل
در دیده از شوق خیالت خواب کرده رنگ خون — از بسکه چشمم میکشد او را ز مژگان در بغل

پروانه در آغوش او پرنیز ندارد ظهیر
داریم از شمع رخش شمع فروزان در بغل

دارم فراز عشق و ندارم فراز دل — دارم غم بتان و نیم غمگسار دل
بر کوه بیستون چو نهم تو تیا شود — از کوه عشق آنچه مرا هست بار دل

قسم بسورهٔ حم و آیتِ تنزیل — که هست مدح نبی در زبور و در انجیل
نه صبر موسی نطق و نه جذبهٔ تو عقیل — که خوب معرفتش را نهند در زنبیل
ز آب زندگی او خضر حیات طلب — مسیح بر در دارالشفای او ست چلیل
ببارگاه کمالش که منبع نور ست — نبرده پر تو خورشید ره بیک قندیل
مدبّری که محالست بی اشارهٔ او — که در برج بود آفتاب را تحویل
مسیحی که در ایام عمر در همه سال — کشیده هر نفسی با ترانهٔ تحویل

همین بس ست ظهیر از کرم که حسنات
بود ز مهر نبی شهاب را تبدیل

قاید شوقی ازو وقت رحیل — میروم تا باشدم در ره دلیل
عکس او در دیدهٔ گریان من — سر زند چون یوسف از دریای نیل
بتیو بر من رنگ گلشن آتش ست — که چه آتش شد گلستان بر خلیل
تا شد از چشمش نگاهم سرمه ساز — سرمه میسوزد ز رشک چند میل
کشتهٔ او را حیات سرمدیست — جذبهٔ مردی درین میدان قتیل
خوار او هرگز نمی باشد عزیز — هم عزیز او نمیگردد ذلیل

حبّذا الله ست مارا بر زبان
بر ظهیر ست از کرم نعم الوکیل

هر کرا در حسن معنی نیست میل — صوت آرائی ست بر وی باد و بیل

لعل سیراب تو بگرفت از رخی گلرنگ رنگ
کی روا باشد اگر مطرب نهد از خنگ چنگ

یاد سودای سواد زنگبار زلف تو
سر و آید از حبش زادان و شهر زنگبار رنگ

از تو شرربود نت فتاده بر مارنج رنج
در تبسم کردنت ریزد ز شکر تنگ تنگ

نقش ار رنگ ترا مانی گر آرد در خیال
کی تواند از خجالت میرد دارد رنگ رنگ

بر دلم دیگر عتابت حلقه بر در میزند
دور عیش از دایره سنجم ز طبل و چنگ چنگ

یوز رو به باز تو گر کرده بر خرگوش گوش
جمله شهباز تو افگنده است از خرچنگ چنگ

ردیف لام

ای ظهیر از سنگ طفلان نیستی رو به بازنو
جمع میسازم ازان در هر سر فرسنگ سنگ

ای رشک عجم غیرت خوبان قبائل
از خیل کدامی تو بدین شکل و شمائل

پروانه ز بزم آمد و بلبل ز گلستان
بر شمع عذار گل رخسار تو مائل

جز عشق هوس را که ز دل رفع نماید
صیقل کند این زنگ ازان آئینه زائل

هر موی من از مهر تو در وجد و سماع است
در عشق مرا بهتر ازین نیست مسائل

یارم چه کرم میکنی ای مایه احسان
کز درگه جودت نشوم کم کف و سائل

از مهر تو خون در بدن خصم بسوزد
آئی چو تو در معرکه شمشیر حمائل

ایمن نتوانند شد از بحر هلاکت
گر اهل یقین از تو بجویند وسائل

در سایه مهر تو ظهیر است که از لطف
ایمن کندش مهر تو زان دیده هائل

بحب آل محمد قسم که اهل نفاق | روند در سفر آخرت بهبیات خوک

ردیف

مرا ظهیر همین آرزو بود که رقیب
شود ز دفتر ایام نام او محکوک

کاف فارسی

دگر شب شد که ز افغان دل تنگ | زنم مضراب بر تار غم آهنگ
بحیرت مانده ام کز جوش ناله | نمیگنجد دلم در سینه تنگ
مرا از رشک طفلان غم همین بست | که دیگر بار آمد پای بر سنگ
پسند آمد شبم نادیدن خلق | جدا هرگز مباد آئینه از زنگ
مرا سنگ ملامت رهنما شد | بهر جا چون نشان سنگ فرسنگ

ظهیر از لشکر مژگان حذر کن
مرو گستاخ وار اندر صف جنگ

بگوش بخیران از صدای شیون تنگ | مساویست بر نگ کلیسیای فرنگ
ز هر دلی که ببینی بقبض عشق رسد | بکاسه همه سرنیست مغزی از فرهنگ
ز تربیت همه سنگی نمیشود یاقوت | وگرنه پرتو خورشید نیست در همه سنگ
رسیده است بامانت تو دست بدست | خلاصه مهر تو بود از وصیت هوشنگ
صبا چو حیله کند نزد غنچه حیرانم | که وا شود دل او با وجود سینه تنگ
به آه تیره شب هجر تا بود زهره | که بسته از شب عشاق تار ها بر چنگ
ظهیر سوخته دم مستعد براه فناست | شرار را بفنائی بود مجال درنگ

چیست بر زخم دلم ای بت کشمیر نمک
ناوکت داشت اگر تعبیه در تیر نمک

دست قدرت چو وجود تو مخمر نکرد
داشت در وقت سرشتش کف تقدیر نمک

تا ز سندل آمدی اے کان ملاحت بعراق
گشته یادت بدل مردم کشمیر نمک

این ملاحت که ترا تعبیه در قند لب است
دایهٔ تو مگر آمیخته در شیر نمک

بی خیالش بدلم لذت غم نیست ظهیر
که نزد تا بکبابم ز چه تقصیر نمک

زیاده ناب به عشقم همیکند تحریک
بیا رمی که زمان بهار شد نزدیک

به بین بقصر سکندر بچشم عبرت بین
چگونه ملک جهان رفتش از ید تملیک

بدان رسید که در زلف یار می پیچد
ز بسکه در دل من شد امید ها باریک

امید هست مرا از خدائی بی انباز
که غیر من نشود در وصال یار شریک

بجیرتم ز فسون رقیب نامربوط
بیار چون متکلم شود بلفظ رکیک

ز انتظار تو از خود اثر نمی یابم
ز بسکه پیر تو جان گشته در تنم باریک

بری ز رنگ علائق ظهیر صاف ضمیر
مثال آئنه حیران شدست بر تن بک

کسیکه بندهٔ حرص است و نفس را مملوک
ز رنج رشتهٔ آمال گاسته است چو دوک

دم ذخیره کنان مثل عنکبوتان اند
که بهر زاد زمستان مگس کنند بدوک

کریم طبع که در روی غش کدورت نیست
بود بتوبهٔ اخلاص چون زر مسکوک

سر فرو نارد بزیر چرخ استغنای عشق
عقل حیران است در دانستن ماوای عشق

حسن با لاادریست لایتناهی از دل است
می پرد دائم ببال خویشتن تنهای عشق

کبریای حسن را نازم که با این دلبری
نیست استغنای او را تا ابد پروای عشق

ردیف

کمتر از شور قیامت نیست عاشق را ظهیر
بر دل من گوش نه تا بشنوی غوغای عشق

کاف

سپهر پیر ز خونریزیش نیاشد باک
سر بریده خورشید بسته بر فتراک

رقیب دید بمن نشئه های تلخی صبر
که بخت از بر من همچو مار از تریاک

همین بس است بما عاشقان که تا هستیم
میان سیل شکیم و آه آتشناک

میانه من و تو هیچ جز این تفاوت نیست
که او بسایه سرو است و من بسایه تاک

ظهیر پرتو خورشید بر تو می تابد
بگیر تم ز فلک با وجود این امساک

مگر بمرغ چمن از نتیجه و گل و تاک
گلاب از تو و از من شراب آتشناک

شود علاج رقیبان مگر بزهر حلل
چنانکه مار برآید ز عهده ضحاک

چه غم از انکه لگد کوب حادثات شوم
که استوار بود زیر جاده تو ده خاک

ببزم وصل که در روی نشان محبت نیست
کجا روم بدر دوست با دل غمناک

چو بلبلی که کند در قفس نظاره گل
دمی قرار نگیرد چو گردش افلاک

ظهیر نقطه سهو است کوکب بختم
بگیر تم که چرا حک نمیکند حکاک

تا بر دل چاکم نکند نجیه نمایان
سوزن شده بر رشته گیسوی تو مشتاق

باد سحر از کوی تو در باغ نیامد
تا مرغ چمن را نکند بوی تو مشتاق

لعل تو شکر ریز ظهیر است چو طوطی
بر قند لب لعل سخنگوی تو مشتاق

مرا نه حوصلهٔ وصل تو نه تاب فراق
بگوی عشق تو دیوانه ام به از عشاق

ندیده ام بحقیقت بچشم وحدت بین
بجز وجود تو چیزی در انفس و آفاق

در آفتاب رخت دیدم و ندانستم
که ماه طاقت من تا ابد بود بمحاق

اگرچه بر سر کوی تو عاشقان هستند
ولی منم بوصال تو بیشتر مشتاق

ازین مقام که آنهنگ کوی او دارم
نه سازد برگ مجازم بود سوی عراق

چنان بدیر رسم من ز طعن اهل ریا
چو طوف کعبه کنم از هجوم اهل نفاق

ظهیر بخیر از روز وصلم و شب هجر
که شهد و زهر مساوی بود قران طلاق

کسیکه خوردی از جام ساقی تحقیق
نه دست جور نمی نوشد از شراب خلیق

کجا ز عشق گران سنگ رنگ بر دارد
کسیکه کوه نشینی نمیکند چو عقیق

چو قطره بگذر داز خود به بحر پیوندد
که هست لغزش مردانه معنی توفیق

بگنه معرفت شبنمی خرد نرسد
چگونه سر بدر آرد ز قعر بحر عمیق

ظهیر عاقل ازین کمین سفر خطرناک است
نه زاد راحله دارم نه خادم و نه رفیق

بهای ژاله وهم قطره های اشک یکسیت | درین زمانه مساویست قدر دُر و صدف
زمانه تا گهر افشانیم بخاک افگند | چو بخت لولوی مکنون شکست قدر صدف
زهم نشینی خوبان رقیب را چه کمال | نمیرسد زمه و زهره ذو ذنب بشرف

ردیف قاف

سخن ز رمز محبت بگو مترس ظهیر
که یادگار توئی از گذشتگان سلف

ای ز هلال ناخنت بدر بیک اشاره شق | چرخ نثار مقدمت کرده ستاره در طبق
نیم کرشمه کردی و چشم ستاره می طپید | از رخ نیمرنگ تو مانده بر آسمان شفق
رفته براوج لامکان آمده باز بر زمین | بستر خواب اقدست داشته همچنان عرق
سرو ستاده در چمن از سر خدمت بپا | نعت تو در کتاب ثبت بود دو رق ورق
نزد تو در عرق بود عیسی آسمان نشین | همچو معلم زمین نزد مسیح در عرق
یوسف مصر تا ابد بهت غلام درگهت | ای بکمال دلبری برده ز دلبران سبق
برقع ناز باز کن دیده لطف برگشای | بین که ز جور ظالمان فتنه زشرع دین نسق
گر تو بمسند شهی صیحه عدل در دهی | نیل ز بیم قهر تو توشه دهد بپای دق

ایکه کنی ثنای صبحدم از برای او
خیز و صبوح کن ظهیر از پی لعل مشفق

ای بلبل لهاگل رویت مشتاق | چشم همه بر خاک سر کوی تو مشتاق
تا تار امید دلم از چنگ گسسته است | بر باز سر زلف سمن بوی تو مشتاق

درین زمانه نبوده بغیر نخوت و لاف
بطالبان طلب نیست بوی از انصاف

پی نمائش و آرایستن مرو زاهد
مخر لباس ریا از دوکان شعبده باف

تعلقات چو دوری ست دامنگیر
ز در دا گر گذری همچو باده گردی صاف

همیشه از پی مجنون سوال عشق کنید
غبار زر نشناسد کسی به از تصاف

بیا رمی که گناهی بتوبه نزد یک ست
مرو ظهیر بنزد خورندهٔ اوقاف

یک عمر اهل سلسله کردند یاد زلف
کوته نشد حکایت لعل و گشاد زلف

در ماهتاب خط خوشش را تمام خواند
روشن بود بمکتب زلفش سواد زلف

باشد عزیز تر بچه هندوی خال او
کان شوخ و لفریب بود خانه زاد زلف

در دام حیله قصد دلم داشت سالها
شکر خدا کنم که برامد مراد زلف

صبح دگر ز حلقهٔ زلفش کند طلوع
در هر دقیقه روی دهد با مداد زلف

غافل ز ریحانه عطر فروشی کند بباغ
پیوسته بر نسیم بود اعتماد زلف

ترسم ز حرف راست برنجد اگر ظهیر
گوید برو ز کجی اعتقاد زلف

بیا که غرهٔ شوال شد بغیر شرف
امید هست که تیر دعا رسد بهدف

هلال عید ز پهلوی آفتاب نمود
مرا گمان که ز نگارم کمان گرفته بکف

فدای نالهٔ یک بابل سحر خوان باد
هزار زاغ و زغن گر زبانه ساخت تلف

ماه خندان شب هجران منی یار دریغ
موسم عشرت و محرومی دیدار دریغ

بهوای تو حریفان همه در میکده اند
بارش رحمتی ای ابر هوادار دریغ

تا روائی سخن بین که اگر صفت دهم
کس نگیرد ز من این گوهر اشعار دریغ

شهسواران همه در روز بمنزل رفتند
پا پیاده به بیابان شب تار دریغ

سخن راست ترا خوش نبود ورنه ظهیر
دارد از زلف کجت شکوه بسیار دریغ

شب بیاد آن بت خندان تنگ قهقه باغ باغ
با وجود آنکه از عشق تو گشتم داغ داغ

من تباج صلب مخنوثم رقیب از بهر من
بلبل از زلبل تولد میکند از زاغ زاغ

شمع خاموش سحر از آه من روشن نشد
کس چنان روشن نمایید شب چراغ از شبچراغ

ردیف فا

غوایش را گم میکنی از عشق او گاهی ظهیر
بسکه می پرسم ز هر عنقا سراغ اندر سراغ

دو کس را نیست با هم سینهٔ صاف
ولی هرگز نشد از کینهٔ صاف

بود در دل مرا زان مهر رویش
چو صبحم در بغل آئینهٔ صاف

ز درد اختلاط تو به کاران
نشد با من شب آدینهٔ صاف

صفائی باطن از پیران طلب کن
نیابی جز بمی دیرینهٔ صاف

ظهیر آئینه ام با من قرینست
با نهم نیست با وی سینهٔ صاف

چه پنبه باز کنم از گلوی شیشهٔ مے
بگوش هوش نهم از نصیحت مناع

نشسته منتظر یک کاروان رحیل
گسسته رابطه از دوستان و کرده وداع

درین دو روزهٔ فانی ظهیر حیرانم
که بر متاع قلیل جهان کنند نزاع

کی بود خامه دمی از آسیب گازم همچو شمع
گر سرم در یافتد گرد لفرازم همچو شمع

بایدم مردن اگر خاموش گردم یک زمان
گر چه بگشایم زبان از گداز همچو شمع

هر شبی چون وقت آخر خانه روشن میکنم
چونکه صبح از زندگانی بی نیازم همچو شمع

قد هجران کس نمیماند بغیر از من بدام
زانکه احیا کرده شبهای درازم همچو شمع

در سر شتم همچنان شهد تعلق یافته است
روشنم گشت اینکه در عشق مجازم همچو شمع

بر سر خاکسترم خاری نشیند بامداد
هر شبی کز تاج زرین سرفرازم همچو شمع

ردیف

شکوهٔ شبهای هجران آفت من شد ظهیر
از زبان خویش دائم در گدازم همچو شمع

غین معجمه

به پیرهن نتوانم نهفت شعلهٔ داغ
توان میانهٔ فانوس اگر نهفت چراغ

پیاله چند ز خون جگر کنم لبریز
دلا تو هم جگری کن بریز می بایاغ

مرا ز نکهت سنبل دماغ مستغنی ست
که پیش نکهت زلفش معطر ست دماغ

چنان بذوق وصال تو میروم از خویش
که نشنود دگری نامم از زبان سراغ

بهار طبع ظهیر از شگفته روئی نیست
وگرنه نخل خزان دیده ست در این باغ

بگیر دامن آن مرشدیکه میدانی — که شان او بعلوست وقدر او رفیع
چنان کسیکه بود پیشوای هر دو جهان — چنان کسیکه شناسند شرف از وضیع
چنان کسیکه بود شاه بیت هر دیوان — که هست مطلع و مقطع بنام او ترفیع

محمد آنکه بدنیا رسول و راهنماست
بروز حشر ظهیر خلائق ست و شفیع

لبش چو غنچه تصویر خنده است در واقع — سخن زدان غنچه مروارید غلطانست در واقع
چو دستم کوته است از آن کمر از رشک می میرم — که دائم جای تصویر قلمدانست در واقع
خط یاقوت شد نسخ از غبار سبزه خطش — هنوزش سر زند بنی و ریحانست در واقع
ندارد در تتبع چندان که ریحان خوانم آن خط را — خط دور غدارش خط قرآنست در واقع
نگر مهمانی اهلان چنان افسرده می بینم — که بر من تیر مه فصل زمستانست در واقع
ز سیر چار باغ از دیده ام زانیده رو آمد — صفاهان بر من بیچاره زندانست در واقع

من و مجنون ظهیر امشب ز شوق بیدلی گفتیم
که جای خالد جای ماغ ویرانست در واقع

قسم بتاج سلیمان و آفتاب شعاع — که خسروان همه در امر طیع هست و مطاع
که گر بحکم من آید تمام روی زمین — سرم فرود نیاید بدین قلیل متاع
جهان گرفته از آن بدیگری نبخشد — همیشه دست بدست آورد بدین انواع
خوشا شراره عشقی بدل که همچو سپند — کنم ترانه سوز زندگی برقص و سماع

ساقی بیا که فصل بهار است و انبساط — خواهم شدن بسیر چمن اندر انبساط
می خور درین دو روزه که فردا برون رویم — زیرا که نیست ماندن اصلی درین رباط
از بس میوه باز زنا محرمان خویش — در آئینه نمی نگرد جز با حتیاط
آیا ز فصل شیب چه باشد مرا اثر — زیرا که در شباب نخوردیم بر بساط

ردیف طاء معجمه

رشک آورد ظهیر چو تنها شود رقیب — تا با خیال تو ننشیند باختلاط

به منع باده مرا این فسون مدم واعظ — که تنگ حوصله را نیست جای دم واعظ
حدیث توبه شنیدن طریق مستان نیست — اگرچه آورد از آسمان رقم واعظ
خلیده باد بپایش هزار خار جفا — به منع می بچمن گر نهد قدم واعظ

ردیف عین مهمله

دعای بی اثرست و اقامتش نکند — ظهیر بر تو نگردد فسانه دم واعظ

کسیکه منیز ند از شکوه فلک تشنیع — تمیز عقل ندارد چو کودکان رضیع
خدایرا بصفات کمال نشناسد — که حی و قادر و مختار و مدبر ست و سمیع
درین زمانه بغفلت خریدگان هستند — که نیکنند بپرسی ترا تطمیع
مخور فریب شیاطین دهر اگر هستی — ز روی صدق ارادت بحکم شرع مطیع
مباش مانع هر تن پرست بی پروا — که دارهی ز شیاطین روزگار جمیع
بمکر و لاف فروماندگان ز راه مرو — که نیست جز دو جهان حاصلی بجز تصدیع

زچاک سینه دلم راهوای بیرون نیست
چوازرشگاف قفس مرغ جستجوی خلاص

جهان پراز اهل جهان گویا چو زندانست
که نیست بر لب شان غیر گفتگوی خلاص

بهر طرف که روم آسمان محیط منست
کسی کجاست که راهم دهد بسوی خلاص

ردیف

هزار شکر که آمد زجوی میر تهی
ظهیر روز جزا با تو آبروی خلاص

ضاد معجمه

چو بی نقاب نماید ببوستان عارض
گلاب شرم چکاند چمن ازان عارض

فلک نظاره کند در ستاره ریزی صبح
چو از حیا شود او را عرق فشان عارض

ز نور فهم کجا نیست چونکه می بینم
کناره کردی زلف تو با جنان عارض

ز راه دیده دلم جمله حرف رو تیو شد
نظر بدیده چه بار آورد ازان عارض

ردیف

ظهیر در دل شب آفتاب می بینم
که در زداوشب زلف ست در میان عارض

طاء مهمله

گر نه حرف مدعی لبست از زبان من غلط
پس چرا شد وعده ها مهربان من غلط

بسکه بر شاخ گلم از لخت دل پیکانهاست
دست گلچین میکند در بوستان من غلط

سوختم از سرد عای خویش یک بیگانه را
بر هدف کی میرسد تیر از کمان من غلط

از دو دیده لخت دل میریختم پنداشت گل
عندلیب آمد بسیر آشیان من غلط

انچه از بیگانه بادی داشتم در دل ظهیر
چون ندانستم نبود از دوستان من غلط

شد مدتی که منفعل از روی فاسدم
خود میبرم ظهیر بدان جام جانم خویش

ره بمقصد کی توانی برد از پند از خویش
چرخ هم سرگشته و حیران بود در کار خویش

ای که از نخوت مربع می نشینی بر بساط
غافلی از مجرویها خود و رفتار خویش

بسکه از مردم مروت رفته در این روزگار
اشک من خشکیده می بیند شرار اطوار خویش

تا نگردم من بدو گستاخ اگر نبود رقیب
روز وصلش از رعدم خود میشوم اغیار خویش

این بلا را از سرم واکن بیک پیمانه مے
سرگرانی میکنم ای ساقی از دستار خویش

اینقدر در سخن سفتم سخن فهمی نبود
یوسف بابی زلیخا مانده در بازار خویش

تا مگر یابم ظهیر از پیش خود دارے نجات
فاش کردم در میان دشمنان اسرار خویش

تنگ جاے اوز من اندر فراغ خویش
کز اختلاط خود شده موے دماغ خویش

خواهم که گم شوم به بیابان نیستی
کز هیچ آفریده نیرسم سراغ خویش

گلزار حسن خویش در آئینه بنگرد
هرگز نمیرود بتماشای باغ خویش

پروانه گو بسوز دازین شمع گو بسوز
در بزم غیر چند نه بیند چراغ خویش

ردیف صاد مهمله

از هجر یار تشنه بخون خود م ظهیر
خواهم که همچو باده کنم در ایاغ خویش

اسیر عشق تو گشتیم و نیست روخلاص
اگرچه در دل مایت آرزوی خلاص

گه رفتار آن دلبر ره دلها نمیماند
زبس هر گام بارد جلوه از سر و خرامانش

ستراوارست دل را گر کند از من حکایتها
من و مشوق نگاه او دل و سوفار و پرگانش

بطوف داغهای سینه ام پرواز می آید
مشو مانع که بلبل میرود در راه گلشانش

ظهیر آئینه میدانم که با من نیست صافی دل
که ناز دباخته نزدیک او گردیده حیرانش

تا گشته دیده من آئینه جمالش
گویا بروی مردم عکسی فگنده خالش

از ذره تجلی طاقت زطور برخاست
آئینه سخت جان است یا پرتو مثالش

مینخواست غنچه گوید از تنگی لب او
دم بسته شد ز حیرت از شرم انفعالش

دیدش رقیب و آمد در بزم جانسپاری
فرصت شمار آید دیگر بده مجالش

دیوانه گه حیران رو آورد بدیوار
گر مست صحبت او البته باخیالش

بر روی هر که دیدی رنگی نشسته زنهار
کوتاه ساز از دست از من میرس حالش

مانند سینه صبح کز مهر میزند دم
دارد ظهیر در دل مهر نبی و آلش

گر خون خود چو باده بریزم بجام خویش
باور مکن که گیرم ازان انتقام خویش

زیرا که حق دوست نیاورده ام بجای
در عشق سرو قامت ناز خرام خویش

تا نام خویش محو کنم حلقه میزنم
از حلقه های زلف تو بر در و بام خویش

در ره دگ عشق سوخته ناچته ام هنوز
شرمنده ام ز خویش و هوسهای خام خویش

سیه چشمی که من دارم نظر بر چشم جادویش
بلا دنباله دار فتنه رم کرده آهویش

بشب آئینه سیماب ماند از بیقراریها
که تا شد خشت دیوار تماشاخانه رویش

اگر چون شانه صد جا آره بشکافد سراپایم
دلم را اکسیر موئی نگسلد سودای گیسویش

زمن تا از نظر بروی نباشد کمتر از دامی
که می پیچد بدست و پای خویش از تندی خویش

نیارم راه دائم بی اشاره در حریم او
که در دربانی او صاحب ناز ست با تمکینش

بقانون محبت از شب غم ذنازی نبد بم
بمن هم موبه میگوید مرا تا ترک آزارش

بهای من ظهیر از تنگدستی کم نمیگردد
که در دریا گهر را آب تا باریکست در جویش

بجیرتم زد و چشم رمیده آهویش
که رم نمیکند از حلقه های گیسویش

ز پشت آئنه سیماب میچکد چون موم
چرا رخ تو فتاد آفتاب بر رویش

همیشه بر در جنت نشسته حور بهشت
مگر نسیمی ازین بوستان برد بویش

متاع خوبی یوسف نبرد میسر نیست
که سنگ عشق زلیخاست در ترازویش

بطوق فاخته در عشق گشت هم گردن
چو کرد سرو تماشای قد دلجویش

که میکند بقد سرو او هم آغوشی
نعل کشاده هوا بگذرد ز پهلویش

هلال میگزد انگشت بر دهان ظهیر
نهاده شیشه دل را بطاق ابرویش

صبا گر غنچه دائم فاش سازد راز پنهانش
چه ربط ست اینکه دائم سر بر آرد از گریبانش

از نشانِ آرزو چون تیرِ کج بیگانه باش
تا برای چله همچون کمان در خانه باش

نیست در درسِ محبت لامِ امر ولای نهی
ساز کارِ عشق از نیکِ نالهٔ مستانه باش

شکر کز فیضِ محبت رستم از وسواسِ عقل
آنکه با عقل آشنائی عشق کو بیگانه باش

بر مدار از دامنِ عشاق او دستِ طلب
شعلهٔ آهی بهر جا بر زند پروانه باش

نشئه سنجِ ناز او را احتیاج جام نیست
باده چون او میدهد گو ظرفِ دل پیمانه باش

جهل ناخن میگزد غافل غمِ خود میخورد
تا ز نیک و بد شوی فارغ برو دیوانه باش

چون ظهیر از صبر اگر میخوانی اثباتِ قدم
از حوادث رو متاب و در بلا مردانه باش

قدش از جلوه غارت میکند هوش
بلا باشد اگر بینم در آغوش

گلشن از نازکی افگار گردد
گر از شبنم کند آویزه در گوش

بچشمش خواب خوش از جوش فتنه
مشو از سایهٔ مژگان زره پوش

شوم من سایه و در پایش افتم
کشد گر سایه ام او را در آغوش

مگو بهبوده ای رضوان که فردوس
ندارد نزهت خلدِ بنا گوش

ازان سنجیده شد با یوسف آن گنج
که بود از عشق سنگی در ترازوش

بیا ای ناصح و خونم فرو ریز
مزن بر شیشِ نصیحت بر رگِ گوش

ز عشق امروز چندان گریه کردم
که آبِ حسرتم بگذشت از دوش

حدیثِ عشق میسوزد زبان را
ظهیر از این سخن یک لحظه خاموش

چندمی پرسی سراغ مرغ دل از من ظهیر
نیست که در دام اگر گیرد تمنا در قفس

جلوه از قدت ای سرو روان ما را بس
موی از زلف تو سر رشته جان ما را بس

بر لب ما چو حدیث دهنت موهوم است
بحثی از موی میانت بمیان ما را بس

با سیه یکه اگر ماه رخت جلوه کند
از دو صد جامه لباسی نکتان ما را بس

بر گذرگاه خیالت چو شهید افتادیم
از همه عضو دو چشم نگران ما را بس

خبر از هیچ نداریم چه اسلام و چه دین
زان همه زمزمه کعبه روان ما را بس

آنکه از دست و زبانش نبر بان افتادیم
روز حشر ار بگذارد بزبان ما را بس

ردیف: شین معجمه

گر شود لطف خوشت بدرقه راه ظهیر
ناوک غمزه ابروی کمان ما را بس

دلا چو غنچه خسپ پوش و پاکدامان باش
بناله هم نفس بلبلان مستان باش

ز خود بری شود عریان در آنجا نه تن
درون جامه گل چون نسیم پنهان باش

اگر که مقصد ازین ره طریق کعبه بود
تمام راه تو گو ناوک مغیلان باش

چو مهر خند بکردی بگرد خوان فلک
چو ماه کاسته قانع به نیمه نان باش

مباش در نظر مردمان لباس پرست
در آنجا نه خود همچو تیغ عریان باش

ترا که سوز محبت نشان سوختگیست
چو سرمه والله مار سیاه چشمان باش

کنون که فتنه شدی از نگاه غافل باز
ظهیر منتظر فتنه های دوران باش

دران دیار که درمان درد یار بود
اگر تو صاحب دردی ازان دیار بترس

اگرچه بحر خطرناک و ایمن ست کنار
گرت بود غم فردا ازان خمار بترس

خوشست کیفیت مستی طرب امروز
تو برق بحر غمش باش و از کنار بترس

چه غم ز مستی غمخوارگان ترد امن
ز پاکبازی شیخان شوشیار بترس

مگو ظهیر ز صد ساله محنت دوری
ز وعده دادن یکساعت انتظار بترس

داشتم روزیکه من هم شور و غوغا در قفس
تنگ بود از بلبلان از نالهام جا در قفس

مطلب ما از اسیری صحبت صیاد بود
بیمروت رفت ما ندیم تنها در قفس

مرغ دست آموز صیادیم و وحشی نیستم
کرد ما را برفشانیهای ایجاد در قفس

بلبلم اما ز چاک سینهٔ صد چاک خویش
میکنم گاهی گلستانرا تماشا در قفس

در جهان کردیم ما و نالهٔ کار عیش تنگ
هر دو اکنون ماندهایم از زندگی جا در قفس

بی پری دارد اسیر بیکسی بحران من
میکشم از دست صیاد این ستمها در قفس

ایکه با ما در چمن صد روز شب را میکنی
میتوان کردن شبی را روز با ما در قفس

دید خون در دیدهٔ ما عقل موج گریه را
در تعجب ماند و گفت اینجاست دریا در قفس

گفتگوی زلف و مژگانش جهانرا تنگ داشت
زین حکایت کوه درد است صحرا در قفس

از پی دلجوئیش پرسیدکای طوطی نژاد
بی رفیقان نیستی دلگیر تنها در قفس

گفت اگر این بود فیض صحبت ابنای جنس
کاش بودی روز اول همنفس ما در قفس

چون گل اگر زنم همه صد چاک بر لباس
نازم بدیدهٔ چرخ برین را بدین سپاس

بر روی سینه چهره کشائی خیال اوست
چون کلک موهمیشه کنم بر نشان هواس

چشم رصد نشین بسطرلاب طالعم
وز ارتفاع شمس مگر دم اقتباس

آئینه دار انفس آفاق حیرتم
گشتم ز خویشتن بحقیقت خدا شناس

اکسیر کیمیای سعادت دل منست
گو گرد احمرم که طلا را کند نحاس

با آنکه هست مفلس بی برگ و بی نوا
با غیر او ظهیر نیاید بالتماس

تا لبشهد آرزو محکم بود پای هوس
کم مباد آنا ابد عشق مجاز از بوالهوس

بسکه بر دل تنگ شد جا از هجوم عشق او
بیم آن دارد که صد جا بگسلد تار نفس

زلف او رهزن شود چشمش چو گردد راهبر
شب رو طرار خیزد چون بیارآید عسس

دل ز چاک سینه بر جنبت تماشا میکند
همچو بلبل کو چمن را بیند از چاک قفس

در حریمش غیر را گر ره نباشد با تو باد
باغ را حاجت نباشد با وجود خار و خس

وحشیان نجد را هم آنشب از آرام برد
کاشکی با محمل لیلی نمی بودی جرس

آنچه من دیدم ز انبای زمان خود ظهیر
جویم از آزار ایشان گنج تنهائی و بس

فریب حال چو خوردی ز زلف یار بترس
طمع بمهره اگر میکنی ز مار بترس

خوشست زهر عتاب آنکه میکشد دردم
ز نیم کشتگی تیغ لطف یار بترس

ز شعله سیل بلندی ببال عشق بود — که شمع از پر پروانه میکند پرواز
بروی زر نزدم همچو سکه نفس طمع — فلک بکوره غم گرچه آردم بگداز
بشهد آرزوی بوسه گیری لب تو — دهان ساغر ازان مانده تا قیامت باز
رسیدن تو بجای که کس بدان نرسد — نه ارسال اگر آرزو کند پرواز
حدیث عشق تو با کس نمیکنم افشا — مگر بسم بکنارت شبی سرشته ناز

ردیف سین مهمله

ز بس گداخته عشقم اگر بخارم من — رگم ظهیر صدا میکند چو رشته ساز

ز در کوی ثریا بلی فرستیم نوس — ز جذبه کرم خود بکن مرا مایوس
ز درگه تو چو دورم خدای میداند — که بی ریاض حرمت بچینیم بکیوس
چو روضه آنکه اگر پی نمی نکردی منع — برقص آمدی از شوق شمع در فانوس
ازانکه روح مقدس حرم سرای دلت — سپهر نام نهادش ازین شرف مایوس
بکن چو بال کشاید ز نور رفته او — ز خط و خال شود غیرت پرطاؤس
سپهر پیر چو طوفت کند جوان گردد — سزد که بار دگر طی کند ره معکوس
ز جذب طوف تو نوعاشقی که شد داماد — نشسته را بطه برخیزد از کنار عروس
کسی که همچو من از طوف درگهت دورم — بهر نفس نکشد غیر نالهٔ افسوس
هر آنکه قدر تو نشناخت ذیل با دیرو — که هست تا ابد از رحمت خدا مایوس
ظهیر با تو چگویم عجب که نشناسی — غریب خاک خراسان شهید خط طوس

بر لب دریای عمان تشنه لب افتاده ام — لب فشارم بر که از وی میکشد عارم هنوز

از مروت دور باشد شکوه از گردون ظهیر
زانکه از دست و زبان غمخوار در آزارم هنوز

ساکن تبخانه و در قبله اسلامم هنوز — خاک روب دیر و رود در بیت احرامم هنوز
منکه سودای مزاج از نکهت آن شانه ام — تا چها باشد ز زلف او سر انجامم هنوز
زانتظار آنکه باز آید جواب نامه ام — می برد شوق کبوتر بر لب بامم هنوز
تا چه رحمت یابم از تنهائی کنج قفس — منکه لذت بخش دل در اول امم هنوز

بی فروغ شمع رخسارش نمیسوزم ظهیر
با سراپا پختگی پروانه خامم هنوز

ای گلشن نزاکت وای بوستان ناز — سروی نه پرورید چو تو باغبان ناز
از زور غمزه سیکشد از دوش ما کمان — در بند ابروان تو مانده کمان ناز
از کنج چشم عشوه گری مردم افگنست — در ملک حسن میکند رد کاروان ناز
ما خون گرفته از سر و جان گذشته ایم — پیش آی گر چنانکه کنی امتحان ناز
بدلش خدنگ غمزه و تیغ تغافلست — بر خوان حسن هر که شود میهمان ناز

حیفست آتشین در دل بر ما ظهیر
تا نهست تیر فتنه روان در کمان ناز

نیاز جلوه رود همعنان جلوه ناز — چو سرو رقص کند قمری آورد آواز

از من قرار می برد آن نازنین سوار | آری دمی قرار نگیرد سوار عمر

برخود ظهیر یک نفسم اعتبار نیست
همدوش مرگ میروم اندر کنار عمر

خوش آنکسی که براه فنا بود چون شرر | امید و بیم ندارد ز کس بن نفع و ضرر
بدین فسانه بعنقا هم آشیان نشوی | ز حرص بر سر مردار اگر کشائی پر
چو بهره می بری از اختلاط نااهلان | بجز مشاره و دود از دوکان آهنگر
بخود مناز که از دود مان بوالبشرم | چرا که مانده ز آتش نشان خاکستر
بهر زه عاقل از انجام کار خویشتنی | گذشت عمر و نگفتی که چیست زاد سفر
مگر که دست زنی در رکاب آل دین | که تا خلاص شوی از حساب در محشر
رسد دو چشم جهان بین تو بنور یقین | اگر بدیده کشی خاک مقدم چنبر

ظهیر تشنه لب امیدوار مغفرت ست
که نوشد از قدح لطف ساقی کوثر

ردیف زای معجمه

بر سنیا مد صبح و صلش از شب تارم هنوز | پیچ و تاب عمده افکنده در کارم هنوز
از برای چاره ام صد بار پیش آید صبح | در ره مشق هوای خورده بیمارم هنوز
گرچه دائم در خیال او تماشا میکنم | همچنان بر روی او مشتاق دیدارم هنوز
در جهان گرد تعلق را ز خود افشانده ام | چون بخود وا میرسم گویا گرانبارم هنوز
سایه با من نمی آید بنزم وصل او | در حریمش خوفناک از بیم اغیارم هنوز

مرغزار عشق را صد مرغزار اندر صفیر
وز غمِ تو بلبلان را ناله در گلزار زار

کفر عشقت میبرد از بوریا بوی ریا
تندیِ جوشت فروزد در دلِ زنار زنار

گرچه حسنش برده شب‌ها از دلِ مهتاب تاب
میکند روز ظهیر آن زلفِ کج فتار تار

زبسکه لشکر غم در دلم کنند عبور
رحیل آمد و شد گشته دل چو خانه مور

دلِ فشرده نبایدش رز گرمیِ عشق
چراغ کشته بفروزد از تجلی طور

چو تار رشته هوس نگسلد مسیح بران
اثر مجوی ز تار گسسته طنبور

ز تنگ چشمی اهل زبان روا است اگر
به منع دانه بدوزند از حسد لب مور

بگیر سایه خویش از سرم همی ترسم
فلک ز سایه لطف خودم کند منظور

رقیب خواست بیاید تو جان برافشاند
یقین که عافیت این آرزو برد در گور

ظهیر میرسد از چاک دل شرارهٔ عشق
بقدر حوصله کن زن ز مهر بالا نور

ای گلشنِ جوانی و وی لاله زار عمر
بشگفته از نسیم وفایت بهار عمر

فیض محبت تو بود زندگانیم
آب حیات مهر تو در جوبار عمر

چندانکه میرویم همه دور گشتن است
مرکز بوی و دائره بر وی گذار عمر

بر آن مخالفی که در ینجا موافق است
نفرین کنم که گم شد از و اعتبار عمر

هنگام مرگ با اجلم دعوی آردوست
کایام هجر نیست مرا در شمار عمر

زبسکه تعبیه کردم اثر بنالهٔ خویش
زهیبت از نفس من برون نمی‌آرد
بدان رسید که از دیده سر برون آرد
زبس خلیده بپا نوک خار بر سر خار
نخ ضعیفم و از چشم سوزن افتادم
ازان گره که بکارم فگنده گیسوی یار

نفس بسوخت ز شور ظهیر سوخته ام
زبسکه سوخت بپای چشم سرمه وار

مده فریب من ایدل ازین آب و رنگ حریر
بشوی لوح ضمیر مرا ز موج حصیر
چو تیر ناز کشد بر من آن کمان ابرو
بسینه کار کند تیر او بر نگ سریر
ز قید زلف رهاند این دل پریشان را
درین نخواست ز دیوانه منصب زنجیر
ندانم از چه پراگنده روزیم کردیم
مگر بدست قضا بود خامهٔ تصویر
بنای دل همه ویران ز خیل ناز تو شد
مگر تو خود بکنی این خرابه را تعمیر
زبس خدنگ تغافل رسیده بر دل من
توانم آنکه بپردازم از پر تیر

بآستانهٔ او میروم بپای مژه
که اشک آیدم از نقش پای خویش ظهیر

ای ز خود بینی بچشمت مردم عمخوار خوار
در طریق آزار مالبس گشته با اغیار یار
مرهم لطفت درآرد در تن مجروح روح
میکند تیر عتابت بر دل افگار کار
میدمد جام غمت اندر دل صد صور صور
میزند عشقت بحق گویان بمقدار دار
کی دهد چشم تو باهر مست نافرجام جام
غیر هشیاران ندارد کس بر ان دربار بار

عشق مجاز و زهد ریا را چه اعتبار — حسن بهار و رنگ حنا را چه اعتبار
تا آنکه تائبم ولی از انتظار گل — گویم همین که توبهٔ ما را چه اعتبار
در بزمش از هجوم رقیبان مدار باک — در قرب شاه خیل گدا را چه اعتبار
بلبل فسانه سنج ز ایمای غنچه است — در این میانه رنگ صبا را چه اعتبار
نقشم اگر کنی بر قیبان تمام نیست — با این گروه خیره بلا را چه اعتبار
ما را خرابه است درد و چند پاسبان — بر بخت تیره بال همارا چه اعتبار

بر بوالهوس ظهیر چه جای ملامت است
بر سنگ خاره ناخن ما را چه اعتبار

هر جلوهٔ ز سر و تو آزادهٔ دگر — هر قطرهٔ ز سر شک من افتادهٔ دگر
مشاطه دل مبند که خود شانه میشود — زلف از خراش ناله دل دادهٔ دگر
خواهد چو دستگیری افتادگان کنند — افتد ز شوق سروی آزادهٔ دگر
چون اهل بزم مستی من نیست گو بیا — ساقی کند بساغرش از بادهٔ دگر
آلبستن ست دیر ز طفال حادثه — هر صبح در کنار کشد زادهٔ دگر
این بسته نیست کوچهٔ نظم ز معنوی — منزل یکی و هر طرفش جادهٔ دگر

باشد یکی نماز و نیاز از من ظهیر
من بوریا فگنده تو سجادهٔ دگر

مرا که ساقگی در ازل نبود شعار — بگو چه چاره بسازم بچرخ کج رفتار

عجب مدار ان که مقوی بوصف او گوید — ازان سبب که مقوی شد از سخن کاغذ
مرا ز تیر حوادث نگاه میدارد — کند حمایت من بهتر از سخن کاغذ
عجب مدار که کم از دعای او خوش نیست — چرا که حمد نموده سر سخن کاغذ
ببین صلابت نامی که از توقف نه شود — شود بجای که چون جلد گردن کاغذ
فرنگیان به بت آور چو متهم کردند — شود ز منقبت شاه بت شکن کاغذ

ردیف سای مهمله

زبس مسوده در شرح غم نوشت ظهیر
عجب مدار ان که ماند بدور من کاغذ

دلا بوقت سحر صبح را بخواب مگیر — ز شوق ذیل دعاهای مستجاب بگیر
صبوح کن چو موذن صلاح صبح زند — چو ماه نو قدح از دست آفتاب بگیر
چنانکه ریخته خون سیاوش اندر طشت — تو انتقام زگر شیوز شراب بگیر
نوید رحمت بنیش ز جام مے بشنو — صریر باب بهشت از دم رباب بگیر
صفیر جنگ کجا بر دلت زند ناخن — نوای فیض و اثر از صدای آب بگیر
حضور خاطر فارغ سوال کن از جغد — سراغ گنج ز کاشانه خراب بگیر
اگر عمارت دلها کنی به از کعبه است — ز شحنه کرم از تو گلی در آب بگیر
زمان شیب نیابد ز دست تو کاری — عنان شاهد مقصود در شباب بگیر

ظهیر اگر تو بمحشر نجات می طلبی
ز صدق دامن پیغمبر و صحاب بگیر

گر شبنمی بگریه من هم سفر شود — طوفان نوح در نظرش مختصر شود
یک شمه از شفا و اشارات چشم یار — افشا مکن که مبتدیان را خبر شود
شرح مطول سر زلف تو بر هم ست — پنداشت دل چو مزلیت مختصر شود
باور مکن که سر بدر آرم ازان مگر — عمرم بفکر زلف درازت بسر شود
خلخال سرو اگر نشود طوق فاخته — دستم بدور سرو تو طوق کمر شود
اشکم ز آب و رنگ جگر میشود عقیق — پیداست طفل شوخ که صاحب جگر شود
بیشک که او بقافله فیض میرسد — هر کس شبی رفیق نسیم سحر شود
داند که سرد و گرم جهان را وجود نیست — گر آگه از شتاب حباب و شرر شود

ردیف — خوش آمدی که قطره بدریا رسید ظهیر / عین بقاست هر که ز خود بی اثر شود — ذال معجمه

ز خون دیده نوشتم بدلستان کاغذ — مگر که رنگ سرشکم دهد نشان کاغذ
مثال قطره خوی بر عذار گلفامش — پی تسلی من گشته زرفشان کاغذ
ز بهر نامه کبوتر چه حاجت ست مرا — که خود ز شوق وصالش شود روان کاغذ
مگر بیال سمندر نویسم این نامه — که ترسم آنکه بسوزد ز شرح آن کاغذ

زبسکه شکوه ز جور فلک کشید ظهیر
گمان برم که نماندست در جهان کاغذ

ثنای او چو ندیدم در انجمن کاغذ — برای نامه او کردم از سمن کاغذ

بخاک تیره فگندش زبادِ دستیِ خویش | خزان بهاگلِ بوستان چه میداند
سحر شکایت مرغِ چمن زبادِ صبا | تمیز عشق وهوسِ آسمان چه میداند
کسیکه خفته بروی سریر عزت و ناز | شب دراز وغمِ پاسبان چه میداند
هران کسیکه زسرمایه تندرست بود | شکسته بالیِ ما مفلسان چه میداند
همیشه شیوهٔ خوبان زعاشقان بریم | که غیر ازینهان از بتان چه میداند

ممکن ملامت رندیکه ضامنست ظهیر
که بحر باهمه شورش زبان چه میداند

نیست یک لحظه که خورشید تو انور نشود | پس چرا قرص مه از رشک تو لاغر نشود
لبِ سیراب تو گر آب شود از دستم | از دمِ تشنگیِ وصلِ تو کمتر نشود
آنچه حسن ست که صد بار اگر می بینم | در نظر شیوهٔ حسنِ تو مکرر نشود
بر رخِ ملت اورنگ مسلمانی نیست | هر که در تبکدهٔ عشق تو کافر نشود
ممسکِ اربا ده خورد بخل وی افزون گردد | بهتر آنست که این کور گره بر نشود
نطفه اندر رحم پاک شود قابل فیض | آب در ظرفیت آبله گوهر نشود
آهن از معدن پولاد برون می آید | لیک زامیزش او قابلِ جوهر نشود
تا خط از چهره نروید منگر ام درا | نقره تا سکه نیاید بقبش زر نشود

مجلس آراست ظهیر از سبب سوختگی
هر چه جز عطر بود داخلِ مجمر نشود

بگوش من ز مسجد نالهٔ مستانه می آید
مراد ردل خیال اینکه از میخانه می آید

نمیدانم کدامین بزم ازو روشن شبستانست
که در گوشم صدا ها از سر پروانه می آید

ز دلتنگی چو نومید از تو رو در خانه می آرم
تصور میکنی چیدست در ویرانه می آید

بطور عشقبازی همت پروانه را نازم
که چون از پای خود در سوختن مردانه می آید

ز بس کان بیوفا با من سر بیگانگی دارد
خیالش نیز در چشم دلم بیگانه می آید

ز بو بنهیم عجب دارالشفای بر سر کوی
مکانی را که عاقل میرود دیوانه می آید

بیوی دانهٔ خال از کمند زلف او غافل
بدام او ظهیر امروز بی تابانه می آید

نه بوی عشق ازین روزگار می آید
نه فیض نالهٔ ازین دیار می آید

چو کودکان دل خود تا بکی فریب دهم
غبار خانه بفشان که یار می آید

گهی که در کفشم هر دو چون ز یکدیگر ند
بچشم من اشر از شاخسار می آید

کسی جواب مرا در شکایت تو نداد
جواب من گهی از کوهسار می آید

گذشت عمر و نیامد شبی ببالینم
بکار من چو نیامد چه کار می آید

خزان که نخل شباب مرا ز پا افگند
ازین چه سود که فصل بهار می آید

شکایت از تو بروز شمار خواهم کرد
ظهیر اگرچه کجا در شمار می آید

دل فگار مرا آسمان چه میداند
زدست و بازده در خون کمان چه میداند

از خجالت برقفا رفتم چو بر من لطف کرد
کشتی عاشق زبحر شرطه واژون میشود

آسمان هم از بلای عشق میسوزد ظهیر
بسکه آه عاشقان بر اوج گردون میرود

خاک مرا آب محبت سرشته اند
نخم مرا بمزرعهٔ عشق کشته اند

از فیض مشق رشتهٔ عقد ستاره ام
تار مرا ملائکه بر چرخ رشته اند

از چشمهٔ وصال تو سیراب کی شوم
از بس مرا بآتش هجران برشته اند

مارا برات رزق ز کرمان بریده شد
زین پس بنام شاه خراسان نوشته اند

زین دار او ز خیل ملائک جدا شود
اینجا ظهیر یک شبر و صد فرشته اند

مژده از قافلهٔ باد صبا می آید
نکهت یار جدا یار جدا می آید

هدهد آورد خبر نزد سلیمان بهار
تخت بلقیس گل از شهر سبا می آید

آهوی سرمه کشش بسکه بمن رم آموخت
دل ازین سوخته یک میل جدا می آید

بلکه پامال حکایت شدمی بار دگر
هر شب از تربت من بوی حنا می آید

محمل ناز تو میل سفری کرده که باز
هر شب از تربت من بوی حنا می آید

اهل دل تا خم ابروی ترا یاد کنند
بر فلک ماه نو انگشت نما می آید

بوریا را کفنش کرده در آتش نفگن
زاهدی را که ازو بوی ریا می آید

تا توانی به تضرع بدعا کوش ظهیر
که اجابت بسر راه دعا می آید

افتاده ام ظهیر بزنجیر زلف یار
عشقم عنان گرفته و دیوانه میکند

در گلستان بخت گل عندلیبی میکند
نالهٔ بی اختیار از ناشکیبی میکند

اینقدر با چشم شوخت آشنائی میکنم
هر کجا می بینیدم با من غریبی میکند

روز و شب بر طالع خود گریه می آید مرا
هر که در عالم بود با من رقیبی میکند

کی تواند چارهٔ رنج مرا کردن مگر
بر سر بالین من عیسی طبیبی میکند

با وجود آنکه عشقی نیست در دلها ظهیر
همچنان آن زلف مشوق دلفریبی میکند

گر دو صد سیل غم از چشم تری بر خیزد
نیست ممکن که شرار از جگری بر خیزد

نفس خود را بسم میزندان خواب آلود
هر گه از بانگ خروس سحری بر خیزد

خود بخود وقت سحر دل ز غمت مینالد
مرغ حق کی بصدای دگری بر خیزد

دل چو از عشق جدا شد نفسی بنشست
مثل آنست کز آتش شرری بر خیزد

تهمت آلود نخواهی شدن از فیض ظهیر
کی ز بلبل بچمن شور و شری بر خیزد

بتیو شب از دل ما لخته خون میرود
از بدخشان بار ها لعل بیرون میرود

کس بآسانی بغیر او ببازار وطن
حیرتی دارم که دل از جای خود چون میرود

بر رگ لیلی بزد فصاد نوک نشتر
عشق را نازم که خون از دست مجنون میرود

هر لحظه غمی در دلم افروخته دارد | عشق تو چها با دل این سوخته دارد
در هجر تو صورت دیباست که گویا | بر بالش غم شکل مرا دوخته دارد
منعم کند از کنج لبش دانهٔ خالی | تا آنکه به کین تو نوآموخته دارد
تا بر سر دستار کند طعنه داغش | عاشق چو گل این نخت دل سوخته دارد

چون شمع که در پردهٔ فانوس نماید
در سینه ظهیر این دل افروخته دارد

در محبت عشق اگر خواند نمک گیرم کند | آشنای کاش با بنوازشم گیرم کند
نشئهٔ صحبت کجا یابم ز رشک مبتلا | با غبان چون خار را گر در ریاحین پرورم کند
من همان از تلخکامم زهر نالی بر مذاق | دایه ام بار دگر گر شهد بر شیرم کند
ناله را پیچیده ام از شوق تر باران تر | کعبهٔ افکاش رحمی چشم شبگیرم کند
سازگار هجر از انم تا کند ویران مرا | رد عشقم تا ابد کز وصل تعمیرم کند

کشته ام مجنون ظهیر از انهمه لیلی و شان
حلقهٔ زلفی نمی بینم که زنجیرم کند

هر که بمن نظارهٔ مستانه میکند | عشقم فدای نرگس جانانه میکند
خواهد مگر سواد پریشانی مرا | شادم گهی که گیسوی او شانه میکند
گویا گل مرا فلک از بی سرشته است | خاکم اگر بی گل میخانه میکند
غافل از نیکه روغن عشق ست در چراغ | شمع این گرم ز پهلوی پروانه میکند

گو آن دمی که هاتفِ اسرار او ظهیر
در کوچهٔ دلِ تو مسا دی نمیکند

دل را درون سینه خبردار کرده اند
از غمزگان او ببین چقدر کار کرده اند

از اختلاط چشم تو بینم ز چشم خویش
بد مستی که مردم هشیار کرده اند

صورت پرست واله گل ماند عاقلست
کاهل نظر مناظره با خار کرده اند

از بهر تیغ و طعمهٔ قصّاب انتقام
اصحاب عیش را همه بردار کرده اند

تا نفس بود دشترِ نفس اسپهار
آنانکه زاد راه فنا بار کرده اند

مرغ چمن ز راز دل ما ست با خبر
زین دل رهی بروزن منقار کرده اند

قمری مگو ظهیر که بر سرو مائلست
منصور عشق اوست که بردار کرده اند

خیال عارض او شخص ضمیر ابم کرد
سواد زلف دلکش موجهٔ سرابم کرد

سپهر بوقلمون در میان یکرنگان
مرا نجون جگر دیده انتخابم کرد

عجوز دهر مرا دید با دل بیدار
بگاهوارهٔ زندان تن بخوابم کرد

بوقت مرگ توان گفت کز کنه نامم
که در شکنجهٔ تن زندگی عذابم کرد

بگریه که منش در گلو فرو بردم
فلک لذیذ ترین لقمه رحسابم کرد

لبک فگنده مرا از فشردن سر پوش
چرا که گوشهٔ ابروی او کبابم کرد

بغیر پرتو عشقی ز من نماند ظهیر
که عقل دید و تصور بما هتابم کرد

گویا وقت شبنیخون زدن ناز آمد | دیدم از دور صف آرائی مژگانی چند

منتشر شد بجهان عشق ظهیر مجنون
گوش کن حال دل بیسر و سامانی چند

هر نیمشب چو نالهٔ من میشود بلند | چندین هزار دست دعا میشود بلند
تا باشد از حوادث ایام در امان | هر جا که هست نام خدا میشود بلند
پیمان شکن مباش که چون نام ما بعشق | آوازهٔ تو هم بوفا میشود بلند
مژگان نمیزنم چو تو در خواب راحتی | اندیشه میکنم که جدا میشود بلند
در دیده تو تیاست مرا خاک کوی تو | هر صبح کز نسیم صبا میشود بلند
با سایه جوئی او ز پی استخوان ماست | منقار تیز کرده هما میشود بلند

مرغان کوه نجد هم آواز میشوند
هر جا ظهیر بانگ درا میشود بلند

موسی نظر بغیر تجلی نمی کند | پروانه را بشمع تسلی نمی کند
دیوانهٔ ترا که ز کونین گذشته است | جز معرفت ز عشق تمنی نمی کند
حسن تو آنچه بر سر ما میکند نیاز | مجنون شنید و گفت که لیلی نمیکند
روز ازل چو دل ز تو ارشاد عشق یافت | در مکتب تو کسب الف بی نمیکند
ناز و نیاز عشق بایمای معنویست | این نقطه را حروف تهجی نمیکند
کی میکنم اوراق تعلیم عشق را | در حرف طفل هیچ مربی نمیکند

وقت دیدارش اگر صافی دلی ما مطلب است
پس چرا بر حسن او آیینه حیران میشود

نیست راه دیگر نافرجام بر دریای عقل
کی بافسون سامری موسی عمران میشود

تا رسد مانند شبنم بر جریم آفتاب
تو نوی دریا بیتاب تو غلطان میشود

امشب از خواب پریشان که من دیدم ظهیر
بوی از باد صبا زلفش پریشان میشود

زلف که راه میزند حسن که ناز میکند
بسته دام کیست دل با که نیاز میکند

بلبل اگر نفس زند نغمه سرا بد از دلم
مطرب غم رگ مرا پرده ساز میکند

همچون که نیشتر رگ فسرده میزند
انچه بکار بوالهوس عشق مجاز میکند

در شب وصل ما نگر تا نشود چراغ من
عشق تو قرص ماه را دامه گداز میکند

کرده دلم ز زلف او شکوه بخت نارسا
موسی اگر خبر شود قصه دراز میکند

تا خم ابروان او قبله شده ظهیر را
گر رود از برابرش قطع نماز میکند

با صبا میرودم امشب بگلستانی چند
تا کشایم گره از سنبل و ریحانی چند

زلف و خط تو بسودای جنون میکشدم
نیست سر حلقه دل سلسله جنبانی چند

با سر زلف تو امروز مرا کار افتاد
زانکه دیدم همه شب خواب پریشانی چند

هر یکی در کف صد جذبه عشق ست اسیر
گر سراپا بودم طوق گریبانی چند

میرودم از جهت تخم گل و رشته تاک
من بلبل شیفته خانه دهقانی چند

ز ان پرتوی که طور ز حیرت غبار شد / صد کوه رفته رفته بسنگ مزار شد
کو طاقت نگاه که از شانهٔ مژه / نور نظر بدیدهٔ ما تا تار شد
ز انجا گذشته بر دل ما رخنه میکند / هر دل که از خدنگ نگاهی فگار شد
اشکی که پایه داشت ز خونابهٔ وصل / اول بخاکبوس در او نثار شد
در دست اهل نخبه سر رشته دور باد / آن سوزنی که مدعی نوک خار شد
از فیض عشق آبله بر پای عاشقان / پاکیزه تر ز شبنم روی بهار شد

باشد ظهیر مونس پروانه عندلیب
گل شعله گشت شبنم روی شرار شد

دسیکه از رخ او دیده پر ز نور شود / سر شک من چو بماند در و بلور شود
بحشر چون ز سلاطین سوال عدل کنند / که تیر گاه سلیمان بچشم مور شود
نفس گسسته برآرم ز جنبش عرشش / بنا له که مرا نیمشب ضرور شود
نظر بر آئنه انداختی و می ترسم / که آب آئنه هم از رخ تو شور شود

بجز خیال وصالش ظهیر کے ماند
اگر بهشت دلم جلوه گاه حور شود

بزم هم امشب ز ان تبسم شکرستان میشود / کی نبرد یک لب او پسته خندان میشود
پرتو فیض ازل کی میرسد بهر خمار / مهر را تاثیر در کوه بدخشان میشود
هشته از حرص و ریا زاغ دلم مردار خوار / هد هد از صدق و صفا پیک سلیمان میشود

سالها شد که بامید خراست در باغ
سرو بر پای فتاده بلبب جوے بماند

راه این بادیه پُر خوف و بلاست ظهیر
مرکب عقل درین جا رتگاپوے بماند

دل چو آن کشتی خموشی بر لب راز آورد
دیده در افشای عشقم اشک غماز آورد

بسکه سیراب ست نخل قد زجوی آرزو
در گلستانِ محبت میوهٔ ناز آورد

رفته جاسوس نگاه و دیده باز از انتظار
تا خبر از گاشن دیدار او باز آورد

جذبهٔ ایمای چشم عشوه سازش بر فلک
بر زمین آخر مسیحا را باعجاز آورد

قاصد از مضمون شیوه قحم بگذرد از اوج عرش
گر بیانِ کاغذِ این نامه پرواز آورد

نالهٔ عشاق گر دردست از قانون عشق
گر مغنی از رگ من رشته ساز آورد

گر ظهیر آن شوخ بر خاک شهیدان بگذرد
هر قدم نازش شهیدی را بآواز آورد

دل بسته بصد دام بلا شده باشد
گشتم ز فراقِ تو دوتا شده باشد

ز اسباب تعلق همگی دست کشیدیم
در راه وفاے تو فدا شده باشد

احوال دل خویش نگفتم بدم وصل
او راز نمازیکه قضا شده باشد

تا نکهت گیسوی ترا بشنود از دور
دل منتظر باد صبا شده باشد

بیچاره ظهیر آنکه نواساز چمن بود
در عشق تو بی برگ و نوا شده باشد

شانه با باد صبا راز دل افشا میکرد
تا دل شب سخن از زلف تو انشا میکرد

عشق برداشت ز من نسخهٔ دل سوختگی
سرمه ساخته در چشم زلیخا میکرد

یاد آن شب که رخت آینهٔ رویم بود
عکس حسن خوش چون گل عنا میکرد

تیغ ابروی تو از کشتن من دم میزد
چشم مست تو به پیچیدنم ایما میکرد

سخن از غنچهٔ آن لب بچمن گل میرفت
جلوه از سرو رخت میل بالا میکرد

باز رفتیم بسر حلقهٔ اهل جنون
که بنودیم که این سلسله برپا میکرد

کز خیالش بدلم راه نمی یافت ظهیر
تیر او با پر و پیکان بدلم جا میکرد

شب زلف تو روزم را سیه کرد
مرا در تیره بختی سربره کرد

نبازم نور خورشید رخت را
که نتواند کسی در دو نگه کرد

چرا بلبل نگردید خون که شبنم
سحر بر بستر او تکیه گه کرد

صبا گر جامهٔ گل میکشاید
ولی نتواند او را بازته کرد

ظهیر از ابر شادم زین خجالت
که بر ساحت حجاب روی مه کرد

تا نسیم آمد و پایسته بدان موی بماند
گل امید صبا منتظر بوی بماند

باغبان پرورشی داد بهر خار و گلی
نخل بی تربیت ماست که خودروی بماند

عشوهٔ دیدوران نرگس و از حیرت آن
چشم نرگس نگران بر سر زانوی بماند

رشک بردن بر زلیخا کام جستن شد ظهیر
من هلاک آنکه با من نیت احزان میکند

عشق تو رخنه ها بدل طور میکند
دانی چرا بعاشق مهجور میکند

گر لاله روید از سر خاکش هنوز عشق
خونیست آنکه در دل منصور میکند

از بسکه کاسه سرم از عشق پر صداست
هر دم فغان چو کاسه طنبور میکند

یکدم که چشم از رخ او شد بعد انظر
در دیده کار نیشتر مور میکند

بی شهد التفات شکر خنده ات نفس
در سینه کار ناخن زنبور میکند

ای جای چشم مست تو بر این دل حزین
چون باده جا در رگ مخمور میکند

ما طور روشنیم ظهیر آنکه حسن یار
دل را بجای آئنه منظور میکند

به تنگنای غمی دل چو میل آه کند
کبوتری که صفیری به قعر چاه کند

بسوی آئنه او روی خود نمی بیند
کجا ز ناز بسوی کسی نگاه کند

هلال میشوم از شرم مهر رخسارش
وقتیکه گوشه ابرو بسوی ماه کند

بخانهای دل مردمان چه خواهد کرد
که سرمه خانه چشم ترا سیاه کند

بکنه لذت تیغت اگر رسد عاشق
همیشه بهر همان آرزو گناه کند

هلاک صبر شهید توام که نتواند
زبیم خوی تو در زیر آره آه کند

یقین او بتوکل تمام نیست ظهیر
کسی که وقت سفر فکر زاد راه کند

مرد را بر تن لباسِ معرفت آرایش است
یاد کبر از اهلِ همت معنیِ توفیق را

کی بیابد بهره از خار [illegible]
هر که فکرِ زاد راه [illegible]

جلوهٔ سرو قدِ او با غبانی میکند
از نگاهِ مست و رنگِ لعلِ او چشمِ علاج

خاطرم جمعیت از دل گرچه مست افتاده ام
کاش مرهون کردمی او را بیکجام شراب

رنگ حسنش از نیاز من شقایق میشود
بلبل از خاشاک پاشیں کرده و باد صبا

تا خزانِ هجر او بر من جهان [illegible]
چون بهارِ وصلِ او با من خزان [illegible]

کفر زلفش خرقه ها در ملکِ ایمان میکند
در دلم از خطِ سبز خود سوادی دید و رفت

تا تمام از دست او چون گل گریبان ندریم
چون ببازار دل اشکی دیده خونابه خورد

از دلِ خود باید آنکس را جگر خونابه خورد

تا بر آیینه در حمت رخت وا میکند
خانهٔ آیینه را فردوس اعلی میکند

اینقدر هم شیشه از سندان نمیباید شکست
با دل ما آنچه طعن ناصح ما میکند

بر دل سنگین شیرین نیست اصلا خنده گر
آنچه سعی کوهکن با سنگ خارا میکند

بر زبان آرد سخن را آئنه آسودگی
هر که گوید کار ها را کار فردا میکند

کاسهٔ چوبی ز کشتی بسته بر پا در کمر
تا ابد دریوزه از چشم ثریا میکند

سالها در انتظار نادک نازم ظهیر
باز پنداری که آسان در دلم جا میکند

دل هوای قامت آزاد تمنا میکند
آری آری شعله دائم میل بالا میکند

با تجلی جوی چشم جانستانش دلفریب
آنچه سحر سامری با قوم موسی میکند

عشق زهری کی چشاند تنگ ظرفان را که چرخ
آب تلخ شور را در کار دریا میکند

سر بزون از خجالت بید مجنون میشود
چون صنوبر یاد آزادی ازان سر در عنا میکند

یاد کردم از شهیدان تو گشتم زنده دل
کشتهٔ عشق تو اعجاز مسیحا میکند

دیدهٔ یعقوب اگر بیند ز غیرت چون کند
ناز یوسف آنچه در کار زلیخا میکند

لذت خار مغیلان را چه میداند ظهیر
هر که او در این بیابان موزه در پا میکند

هیچ میدانی که با من عشق سر کش میکند
پنبهٔ داغم ز گرمی کار آتش میکند

محرم اسرار زلفش میشود باد صبا
خاطر سودائی ما را مشوش میکند

عشق را نازم بدان سیمی که در اعجاز او
مسند بلقیس را نزد سلیمان میبرد

سهل باشد هر که از زهر عتابش برد جان
نازم او را گر ز شهد لطف او جان میبرد

ظلمت خواب سحر را بین ظهیر از دود شمع
زانکه وقت صبحدم سر در گریبان میبرد

بیتو امشب ناله من بر ثریا میرسد
هر گز آبش را بسوز آه من وا میرسد

گریه ام را در جهان گنجایش طرفی نماند
اشک چشمم بعد ازین بر دشت و بدریا میرسد

از خراش می نشیند بر زمین نقش درست
من فدای آن زمین کان کف پا میرسد

دل مثال صید جست از سینه آن بیمثال
این بیاضی زود زا بر دوش لطف را میرسد

گر مروت بگسلاند جذبه یعقوب را
دست یوسف کی بدامان زلیخا میرسد

راه نزدیکی بدور افتادای پیمان شکن
دامن از راه وفاداری بعذرا میرسد

دیده انصاف کز عشق که چندین دی دوزخ
بر ظهیر بیکس محزون و تنها میرسد

عاقبت با من نوید زین تجمل میرسد
بعد از آسیب بستان موسم گل میرسد

می فتد آخر بدستش دولت دنیا و دین
هر که پای او بدامان توکل میرسد

باوجود آنکه صد جا پاره شد این نفس را
ناله ام در کوچه منقار بلبل میرسد

از نسیم پاک بین هر چند میباشد زمین
تهمتی بر دختر دوشیزه گل میرسد

چشم امید از جواهر سرمه بر هم نه ظهیر
صبر کن گردی ز راه موکب دل میرسد

نگار من مگر او با خود اختیار ندارد
که همنشین برقیب منست وعار ندارد

مگر بمجلس غیری نشسته است امشب
که رفته خواب ز چشمم و دلم قرار ندارد

نشان نشو و نما داری از کدام چمن
که مثل قامت سرو تو جویبار ندارد

بدست عشق غزالان تمام نومیدند
کمند زلف تو گویا سر شکار ندارد

نه برده زال جهان جز دو فرض در دنیا
مکن سوال که او غیر ازین مدار ندارد

بخود نیاز ظهیر از اشارهٔ چشمش
که وعده در سخن مست اعتبار ندارد

دل ما تاب یک اینجا ندارد
چها در هر نگه با ما ندارد

چه نازست این بچشم نیم نازش
که دیگر ناز را پروا ندارد

فروغ عشق در هر شهر بنود
تجلی جز دل موسی ندارد

ز بس از نیم نازی مست عشقم
سرم گویا خبر از پا ندارد

یقینم شد ز چاک سینهٔ صبح
که مهر اندر دل او جا ندارد

اگر سوزد دلی بر حال ما حق
خبر از ناله عذرا ندارد

ظهیر از دین و دل چون شد تهیدست
دگر در دل غم یغما ندارد

آب و رنگی گل ما کی در گلستان میبرد
بلبلم هر صبح در الهام الحان میبرد

هر چه از باد صبا آمد ز عالی همتست
بی کرایه بوی یوسف را بکنعان میبرد

سیه بسته سودای چین زلف تو هست
چو مشک خال تو در اصل خود خطا دارد

بشعر فخر ازان میکند ظهیر که سر
چو خامه بر خط تعلیم صائبا دارد

بتی سر جا که پیدا میکند اغیار هم دارد
گلی چون میدهد در این گلستان خار هم دارد

بغفلت سبحه گرداندن عبادت نیست مخلص شو
وگرنه رشته تسبیح را زنار هم دارد

چو زخم خویش را از وصل او بیکینی بگذرد
که زلف او نسیم طبلهٔ عطار هم دارد

پس هر اوج اقبالی بود در پس زوالی را
جهان را گر بهای هست بو تیمار هم دارد

ظهیر بسته دم لب بر گوهرهای اشعارت
صدف خاموش و در سینه در شهوار هم دارد

بتی دارم که حسنش رونق صد بوستان دارد
رخ من زان بهارستان چرا رنگ خزان دارد

بجام آئینه از عکس آب و رنگ آن عارض
تصور کردم آئینه شراب ارغوان دارد

بحسرت از غرور بخت خویشم باز چنین بستی
که دائم نیت افتادگی بر آسمان دارد

خوشم من کز خرابیهای دل همسایه چیدم
که میدانم بهای من نظر بر استخوان دارد

رقیبا از رشک می میرد نمیدانم که آن بدخو
نظر بر روی من گاهی ز روی امتحان دارد

دعای من سر رش بر عرش اعظم کی فرود آرد
که احرام توجه بیشتر بر لامکان دارد

ظهیر از بخت خود خواب پریشان تا بکی بینم
که راه زلف او را شانه دائم بر زبان دارد

چو تیغ نعوذ بالله کز فکر ما بیفتد
به فغان چو زنگ محمل دلم از صدا بیفتد

چو مرا در آورد او ز کرم بسایهٔ خود
بسر من از تو هم گذر هما بیفتد

ز تجلی که داری تو ولی آن نگار خود بین
که ز آئینه مثال تو بفرسها بیفتد

دل من چرا شبک نشود تو نیز دانی
که خدنگهای تو بکجا خطا بیفتد

چو بجلوه نزاکت بخرام ناز آئی
چه عجب که سرو بیند قدت و ز پا بیفتد

ز کدام سر زمینی چه بهشت دل نشینی
که نشد کسیکه اینجا ببهانه وا بیفتد

ز رقیب اسیر من خود بدعای صبحگاهی
چه عجب ظهیر اگر او ز خدنگ ها بیفتد

کسیکه همچو شهر روی در فنا دارد
بملک نیستی اهل عشق جا دارد

حریص را نبود تاب دوری از زر و سیم
که پای بند طمع خوی اژدها دارد

به عجز تن مده و مغز و چشم شیر مدار
که پیشه از سر نمرود یان غذا دارد

تن ضعیف ز عشق تو بیش می سوزد
چو برق شعله کشد چشم برگیا دارد

ز ناله هر سر مویم چو تار قانون ست
چنانکه گر مژه بر هم زنم صدا دارد

چو روی آئنه کار سپهر بر عکس ست
که خلق را ز بد و نیک خود نما دارد

درین مکان محقر مزار کوه غم ست
بجیر تم که دلی اینقدر صفا دارد

ز دوریت شده ام آنچنان که از ضعف
نگه بدیدهٔ من تکیه بر عصا دارد

ز بسکه زلف تو زنجیر پای دلها بود
سر خجالت ازان روبه پشت پا دارد

بادے که وزد بر آستانش | نزدیک غبارِ من نیامد

ظلمات عدم ظهیر در چشم
مثلِ شبِ تارِ من نیامد

اشکم ز سوز سینه جگرتاب میشود | الماس از تفِ جگرم آب میشود
یاقوت اگر بجام بریزد بجای می | بی لعل نوشخند تو خوناب میشود
شد قطره های گریه من پایه زمین | باران نرم زود سیلاب میشود
آئینه را لقاے تو مے آورد بشور | می بر لبِ تو شربتِ عناب میشود

همت بجو ظهیر ز مردانِ تشنه لب
کز اضطراب غم دلِ او آب میشود

دل چو صافی شد حقیقت آشنا میشود | از صفا آیینه منظورِ نظرها می شود
می فتد صد عقد از تو بر دلِ مرغِ چمن | از نسیمِ صبحدم تا غنچه وا می شود
کی توانم شعله عشقِ ترا در دل نهفت | شمع روشن از پناهِ شیشه پیدا می شود
مست اگر آئی بگلشن از سرِ شوق لبت | ژاله می نرگس پیاله غنچه مینا می شود
سایه را گر بنگری از شخص ما نتوان شناخت | بسکه تن در رنج عشقِ او هیولا می شود
گریه می آید مرا بر تنگ چشمیهای ابر | با وجودِ اشک ما ممنون دریا میشود

تا توانی در تضرع کوش شبهای ظهیر
زانکه درهای اجابت در سحر وا میشود

سرمه چون خانهٔ آن چشم سیه ساخت ظهیر
گشت کان سوخته خانه برانداز آمد

بدل نوید ازان ماه باده نوش آمد
که باده در رگ من همچو جوش جوش آمد

بخواب بودم و او سوی من نظر فگند
صدای پای نگاهش مرا بگوش آمد

صدف که از گهر معرفت بود لبریز
ز بحر حیرت او با لب خموش آمد

صبوح کن بسحر کز نوید آمرزش
خروس عرش سحرگاه در خروش آمد

ز خواب صبح حذر کن ظهیر کز هاتف
هزار بار مرا در دل این سروش آمد

اگر فتنه با خیل افسون نیاید
ز زلف پریشان شبیخون نیاید

دهد لاله ایماش از وصل هر چند
صدای جرس سوی هامون نیاید

برد جذبهٔ عشق تا کوه بجدش
اگر ناقه نزدیک مجنون نیاید

ملولست نومید تیر نگاهت
که گر تیغ بر وی زنی خون نیاید

ظهیر از رخ او نظر برنگردد
کس از باغ فردوس بیرون نیاید

عمری شد و یار من نیامد
وین عمر بکار من نیامد

بر گوش کسی صفیر بلبل
در فصل بهار من نیامد

بیداری بخت بین که در خواب
یک شب بکنار من نیامد

شانه با باد صبا راز دل افشا میکرد
تا دل شب سخن از زلف تو افشا میکرد

عشق برداشت ز من نسخهٔ دل سوختگی
سرمه ساخته در چشم زلیخا میکرد

یاد آن شب که رخت آینهٔ رویم بود
عکس من حسن خوش چون گل رعنا میکرد

تیغ ابروی تو از کشتن من دم نزند
چشم مست تو به پیچیدنم ایما میکرد

سخن از غنچهٔ آن لب بچمن گل میرفت
جلوه از سرو رخت میل بالا میکرد

باز رفتیم بسر حلقهٔ اهل جنون
که نبودیم که این سلسله برپا میکرد

کز خیالش بدلم راه نمی یافت ظهیر
تیر او با پر و پیکان بدلم جا میکرد

شب زلف تو روزم را سیه کرد
مرا در تیره بختی سر به کرد

نبازم نور خورشید رخت را
که نتواند کسی در وی نگه کرد

چرا بلبل نگردید خون که شبنم
سحر بر بستر او تکیه گه کرد

صبا گر جامهٔ گل میکشاید
ولی نتواند او را بازته کرد

ظهیر از ابر شادم زین حکایت
که بر ساحت حجاب روی مه کرد

تا نسیم آمد و پابسته بدان موی بماند
گل امید صبا منتظر بوی بماند

باغبان پرورشی داد بهر خار و گلی
نخل بی تربیت ماست که خودروی بماند

عشوهٔ دیدوران نرگس و از حیرت آن
چشم نرگس نگران بر سر زانوی بماند

رشک بردن بر زلیخا کام جستن شد ظهیر
من هلاک آنکه با من نیت احزان میکند

عشق تو رخنه ها بدل طور میکند
دانی چرا بعاشق مهجور میکند

گر لاله روید از سر خاکش هنوز عشق
خونیست آنکه در دل منصور میکند

از بسکه کاسه سرم از عشق پر صداست
هر دم فغان چو کاسه طنبور میکند

یکدم که چشم از رخ او شد بعد انظر
در دیده کار نیشتر مور میکند

بی شهد التفات شکر خنده ات نفس
در سینه کار ناخن زنبور میکند

ایمای چشم مست تو بر این دل حزین
چون باده جای در رگ مخمور میکند

ما طور روشنیم ظهیر آنکه حسن یار
دل را بجای آئنه منظور میکند

به تنگنای غمی دل چو میل آه کند
کبوتری که صفیری به قعر چاه کند

بسوی آئنه او روی خود نمی بیند
کجا ز ناز بسوی کسی نگاه کند

هلال میشوم از شرم مهر رخسارش
وقتیکه گوشه ابرو بسوی ماه کند

بخانهای دل مردمان چه خواهد کرد
که سرمه خانه چشم ترا سیاه کند

بکنه لذت تیغت اگر رسد عاشق
همیشه بهر همان آرزو گناه کند

هلاک صبر شهید توام که نتواند
زبیم خوی تو در زیر آره آه کند

یقین او بتوکل تمام نیست ظهیر
کسی که وقت سفر فکر زاد راه کند

مرورا بر تن لباس معرفت آراستند
زان طبیعت میل بر دینار و کش میکنند

یاد کبر از اهل همت معنی توفیق را
اعمی روشن روان منع معاصی میکنند

کی بیابد بهره از خار مغیلان چون ظهیر
هر که فکر زاد راه سعی و مفرش میکنند

حلبوهٔ سرو قد او با غبانی میکند
نخل پیر من ازو میل جوانی میکند

از نگاه مست و رنگ لعل او چشم علاج
چاره کمن در شراب ارغوانی میکند

خاطرم جمعیت از دل گرچه مست افتاده ام
زلف او در دست و چشمش پاسبانی میکند

کاش مرهون کردمی او را بیکجام شراب
بر سرم دستار من شب گرانی میکند

رنگ حسنش از نیاز من شقایق میشود
شرم ناز او رخم را زعفرانی میکند

بلبل از خاشاک پاشیں کردهٔ و باد صبا
تا سحر در بستر گل کامرانی میکند

تا خزان هجر او بر من جهان آرد ظهیر
چون بهار وصل او با من خزانی میکند

کفر زلفش خرنه ها در ملک ایمان میکند
آری آری دیو حیلت از سلیمان میکند

در دلم از خط سبز خود سواد دیده رفت
کین سفال کنه مشق خط ریحان میکند

تا تمام از دست او چون گل گریبان میدرم
بسکه او چون غنچه از ما حفظ ریحان میکند

چون ببازار دل اشک ای دیده خونابه خر
قطرهٔ بی رنگ را بر دیده نالان میکند

از دل خود باید آنکس را جگر خونابه خورد
هر کرا بر سفرهٔ خود عشق مهمان میکند

تا بر آیینه در حمت رخت وا میکند
خانهٔ آیینه را فردوس اعلی میکند

اینقدر هم شیشه از سندان نمیباید شکست
با دل ما آنچه طعن ناصح ما میکند

بر دل سنگین شیرین نیست اصلا رخنه گر
آنچه سعی کوهکن با سنگ خارا میکند

بر زبان آرد سخن را آئنه آسودگی
هر که گوید کار ها را کار فردا میکند

کاسهٔ چوبی ز کشتی بسته بر پا در کمر
تا ابد در یوزه از چشم ثریا میکند

سالها در انتظار نادک ناز م ظهیر
باز پنداری که آسان در دلم جا میکند

دل هوای قامت آزاد تمنا میکند
آری آری شعله دائم میل بالا میکند

با تجلی جوی چشم جانستانش دلفریب
آنچه سحر سامری با قوم موسی میکند

عشق زهری کی چشاند تنگ ظرفان را که چرخ
آب تلخ شور را در کار دریا میکند

سر بزون از خجالت بید مجنون میشود
چون صنوبر یاد آزادان سر و کارش میکند

یاد کردم از شهیدان تو گشتم زنده دل
کشتهٔ عشق تو اعجاز مسیحا میکند

دیدهٔ یعقوب اگر بیند ز غیرت چون کند
ناز یوسف آنچه در کار زلیخا میکند

لذت خار مغیلان را چه میداند ظهیر
هر که او در این بیابان موزه در پا میکند

هیچ میدانی که با من عشق سرکش میکند
پنبهٔ داغم ز گرمی کار آتش میکند

محرم اسرار زلفش میشود باد صبا
خاطر سودائی ما را مشوش میکند

عشق را نازم بدان سیمی که در اعجاز او
مسند بلقیس را نزد سلیمان میبرد

سهل باشد هر که از زهر عتابش برد جان
نازم او را گر ز شهد لطف او جان میبرد

ظلمت خواب سحر را بین ظهیر از دود شمع
زانکه وقت صبحدم سر در گریبان میبرد

بیتو امشب ناله من بر ثریا میرسد
هر گز آلبش را لبسوز آه من وا میرسد

گریه ام را در جهان گنجایش طرفی نماند
اشک چشمم بعد ازین زو دش بدریا میرسد

از خراش می نشیند بر زمین نقش درست
من فدای آن زمین کان کف پا میرسد

دل مثال صید جست از سینه آن بیمثال
این بیاضی زود زا بروش بطغرا میرسد

گر مروت بگسلاند جذبه یعقوب را
دست یوسف کی بدامان زلیخا میرسد

راه نزدیکی بدور افتادای پیمان شکن
دامن از راه وفاداری بعذرا میرسد

دیده انصاف کز عشق که چندین در دو رنج
بر ظهیر بیکس محزون و تنها میرسد

عاقبت با من نوید زین تجمل میرسد
بعد از آسیب بستان موسم گل میرسد

می فتد آخر بدستش دولت دنیا و دین
هر که پای او بدامان توکل میرسد

باوجود آنکه صد جا پاره شد این نفس را
نالهام در کوچه منقار بلبل میرسد

از نسیم پاک بین هر چند میباشد زمین
تهمتی بر دختر دوشیزه گل میرسد

چشم امید از جواهر سر مه بر هم نه ظهیر
صبر کن گردی ز راه موکب دلدل میرسد

نگار من مگر او با خود اختیار ندارد
که همنشین برقیب منست وعار ندارد

مگر مجلس غیری نشسته است امشب
که رفته خواب ز چشم و دلم قرار ندارد

نشان نشو و نما داری از کدام چمن
که مثل قامت سرو تو جویبار ندارد

بدست عشق غزالان تمام نومیدند
کمند زلف تو گویا سر شکار ندارد

نه برده زال جهان جز دو فرض در دنیا
مکن سوال که او غیر ازین مدار ندارد

بخود نیاز ظهیر از اشارهٔ چشمش
که وعده در سخن مست اعتبار ندارد

دل ما تاب یک اینجا ندارد
چها در هر نگه با ما ندارد

چه نازست این بچشم نیم نازش
که دیگر ناز را پروا ندارد

فروغ عشق در هر شهر نبود
تجلی جز دل موسی ندارد

ز بس از نیم نازی مست عشقم
سرم گویا خبر از پا ندارد

یقینم شد ز چاک سینهٔ صبح
که مهر اندر دل او جا ندارد

اگر سوزد دلی بر حال عاشق
خبر از ناله عذرا ندارد

ظهیر از دین و دل چون شد تهیدست
دگر در دل غم یغما ندارد

آب و رنگی گل ما کی در گلستان میبرد
بلبلم هر صبح در الهام الحان میبرد

هر چه از باد صبا آمد ز عالی همتست
بی گمان بوی یوسف را بکنعان میبرد

که سیه بسته سودای چنین زلف تو هست
چو مشک فال تو در اصل خود خطا دارد

بشعر فخر ازان میکند ظهیر که سر
چو خامه بر خط تعلیم صائبا دارد

بتی ز هر جا که پیدا میکنم اغیار هم دارد
گلی چون میدهد در این گلستان خار هم دارد

بغفلت سبحه گرداندن عبادت نیست مخلص شو
وگرنه رشته تسبیح را زنار هم دارد

چو زخم خویش را از وصل او مرهم نمی بندم
که زلف او نسیم طبلهٔ عطار هم دارد

پس هر اوج اقبالی بود در پیش زوالی را
جهان را گر بهای هست بوتیمار هم دارد

ظهیر بسته دم لب بر گوهرهای اشعارت
صدف خاموش و در سینه دُر شهوار هم دارد

بتی دارم که حسنش رونق صد بوستان دارد
رخ من زان بهار ستان چرا رنگ خزان دارد

بجام آئینه از عکس آب و رنگ آن عارض
تصور کردم آئینه شراب ارغوان دارد

بحسرت از غرور بخت خویشم با چنین پستی
که دائم نیّت افتادگی بر آسمان دارد

خوشم من کز خرابیهای دل همسایه چندم
که میدانم بهای من نظر بر استخوان دارد

رقیبا از رشک می میرد نمیدانم که آن بدخو
نظر بر روی من گاهی ز روی امتحان دارد

دعای من سرش بر عرش اعظم کی فرود آرد
که احرام توجه بیشتر بر لامکان دارد

ظهیر از بخت خود خواب پریشان تا بکی بینم
که راه زلف او را شانه دائم بر زبان دارد

چو تیغ نعوذ بالله کز نفگر با بفتد
به فغان چو زنگ محمل دلم از صدا بفتد

چو مرا در آورد او ز کرم بسایهٔ خود
بسر من از تو هم گذر هما بفتد

ز تجلی که داری تو ولی آن نگار خود بین
که ز آئینه مثال تو بفرسها بفتد

دل من چرا مشبک نشود تو نیز دانی
که خدنگهای تو بکجا خطا بفتد

چو بجلوه نزاکت بخرام ناز آئی
چه عجب که سرو بیند قدت و ز پا بفتد

ز کدام سر زمینی چه بهشت دل نشینی
که نشد کسیکه اینجا ببهانه وا بفتد

ز رقیب اسیر من خود بدعای صبحگاهی
چه عجب ظهیر اگر او ز خدنگ ها بفتد

کسیکه همچو شهر روی در فنا دارد
بملک نیستی اهل عشق جا دارد

حریص را نبود تاب دوری از زر و سیم
که پای بند طمع خوی اژدها دارد

به عجز تن مده و مغز و چشم شیر مدار
که پیشه از سر نر و دیان غذا دارد

تن ضعیف ز عشق تو بیش می سوزد
چو برق شعله کشد چشم برگیا دارد

ز ناله هر سر مویم چو تار قانون ست
چنانکه گر مژه بر هم زنم صدا دارد

چو روی آئنه کار سپهر بر عکس ست
که خلق را ز بد و نیک خود نما دارد

درین مکان محقر مزار کوه غم ست
بجیر تم که دلی اینقدر صفا دارد

ز دوریت شده ام آنچنان که از ضعف گاه
نگه بدیده من تکیه بر عصا دارد

ز بسکه زلف تو زنجیر پای دلها بود
سر خجالت ازان روبه پشت پا دارد

بادے که وزد بر آستانش | نزدیک غبارِ من نیامد

ظلمات عدم ظهیر در چشم
شکلِ شبِ تارِ من نیامد

اشکم ز سوز سینه جگرتاب میشود | الماس از تفِ جگرم آب میشود
یاقوت اگر بجام بریزد بجای می | بی لعل نوشخند تو خوناب میشود
شد قطره های گریه من پایه زمین | باران نرم زود بسیلاب میشود
آئینه را لقاے تو مے آورد بشور | می بر لبِ تو شربتِ عناب میشود

همت بجو ظهیر ز مردانِ تشنه لب
کز اضطراب غم دلِ او آب میشود

دل چو صافی شد حقیقت آشنا میشود | از صفا آئینه منظورِ نظرها می شود
می فتد صد عقد از تو بر دلِ مرغِ چمن | از نسیمِ صبحدم تا غنچه وا می شود
کی توانم شعله عشقِ ترا در دل نهفت | شمع روشن از پناهِ شیشه پیدا می شود
مست اگر آئی بگلشن از سرِ شوق لبت | ژاله می نرگس پیاله غنچه مینا می شود
سایه را گر بنگری از شخص ما نتوان شناخت | بسکه تن در رنجِ عشقِ او هیولا می شود
گریه می آید مرا بر تنگ چشمیهای ابر | با وجود اشک ما ممنون دریا میشود

تا توانی در تضرع کوش شبهای ظهیر
زانکه درهای اجابت در سحر وا میشود

سرمه چون خانهٔ آن چشم سیه ساخت ظهیر
گشت کان سوخته خانه برانداز آمد

بدل نوید ازان ماه باده نوش آمد
که باده در رگ من همچو بجوش آمد

بخواب بودم و او سوی من نظر افکند
صدای پای نگاهش مرا بگوش آمد

صدف که از گهر معرفت بود لبریز
ز بحر حیرت او با لب خموش آمد

صبوح کن بسحر کز نوید آمرزش
خروس عرش سحرگاه در خروش آمد

ز خواب صبح حذر کن ظهیر کز هاتف
هزار بار مرا در دل این سروش آمد

اگر فتنه با خیل افسون نیاید
ز زلف پریشان شبیخون نیاید

دهد لاله ایماش از وصل هر چند
صدای جرس سوی هامون نیاید

برد جذبهٔ عشق تا کوه بجدش
اگر ناقه نزدیک مجنون نیاید

ملولست نومید تیر نگاهت
که گرد تیغ بروی زنی خون نیاید

ظهیر از رخ او نظر برنگردد
کس از باغ فردوس بیرون نیاید

عمری شد و یار من نیامد
وین عمر بکار من نیامد

بر گوش کسی صفیر بلبل
در فصل بهار من نیامد

بیداری بخت بین که در خواب
یک شب بکنار من نیامد

مرغ دل در اشتیاق دام زلفی بال زد
شانه را در گیسوی او دید و بر خود فال زد

بیتو امشب بسکه ابر دیده چون باران گذشت
بر لب دریا حباب گریه‌ام پیخال زد

در شکار جبهه هست آنکس که همچون عنکبوت
بر کمین صید دام حرص از رشته آمال زد

شب رقیب از رنگ گیسوی او شد خوفناک
چون زن آبستنی آنکه اورا آل زد

جمع شد هر کس حواسش در پریشانی ظهیر
پنجه امید را در دامن اقبال زد

دلم چنان ز سر زلف یار می‌لرزد
که در کمند دلیران شکار می‌لرزد

چو زلف یار چلیپا نویسم این مکتوب
کلکم ز بسکه چو برگ چنار می‌لرزد

ز نا امیدیم افزونتر است قدر وصل
که دل بوعده گه انتظار می‌لرزد

گمان برم که فتد چون کف چنار بخاک
ز بس کفم چو نسیم خمار می‌لرزد

من از وصال و تو از هجر ترسی ای بلبل
تو از خزان و ظهیر از بهار می‌لرزد

شکر لله که دگر گل بچمن باز آمد
زاشیان بلبل شوریده بپرواز آمد

گوی از زلف بباد از کمند افگنی ست
که درین حلقه ما سخت باناز آمد

در خزان موسم بی برگی من دید بهار
رفت با برگ گل و بلبل دمساز آمد

دید چشم تو مسیحا لب معجز رایت
چون نگار تو بسر خامه ز اعجاز آمد

رفت پرداز شنوی گلشن و میدانستم
کز پی سوختن از شعله آواز آمد

ساز و برگم بجوانی همه برباد برفت
چون نگریم که بهارم بخزان میماند

خود بخوردی و ازان وارث تو بهره نیافت
خواجه پنداشت که باد در جهان میماند

تو مپندار که بیدار بود در دم مرگ
دل بخوابست دو چشمش نگران میماند

شکر چون هست پس از من سخنی چند ظهیر
حرف داغی ز شقایق بجهان مے ماند

بهار رفت و خزان هم بجا نخواهد ماند
چنانکه در کف خوبان حنا نخواهد ماند

اگرچه وصل نشاط آورد ولی افسوس
که هجر میرود و یک بلا نخواهد ماند

بدرد عشق تو شادم ازانکه میدانم
که در معالجهٔ او دوا نخواهد ماند

ز بسکه میکشم از سینه آه عالم سوز
بکنج خانهٔ من بوریا نخواهد ماند

ظهیر بسکه ز هجر تو خاک بر سر کرد
غبار ره قدری زیر پا نخواهد ماند

عاشق شبی بی روی او لب بساغر نزد
مرغ چمن فصل خزان در صحن بستان پر نزد

هر کس نخوان مهر دمان تا خوانده آمد جان مکس
دست ندامت نیست کان دو شاخ زیر نزد

در چشم هر باریک بین تا جا کنی همواری شود
تا رشته همواری ندید از چشم سوزن بر نزد

سعی سحاب تربیت در حق من بیهوده شد
این دانهٔ نومید من از خاک غم سر بر نزد

هر دانه اشکی کز مژه بفشانم ظهیر از عشق او
صد مشقب الماس هم این غوطه در بر نزد

نسیم زلفش آمد ای ظهیر یک لحظه دم درکش
میفگن درمیان خود را که اینجا دم نمیماند

اگر در سینه ام عشق تو آتش خو نمی گنجد
کز شرمش ازین زان نرگس جادو نمی گنجد

نخم عشق تو چندان جای دارد در دل تنگم
که در روی نشسته از باده گلبو نمی گنجد

بهنگام عتاب العقد هم در کار من آویز
چو خشم آری گره دانم وزان ابرو نمی گنجد

پریشان اختلاطیهای زلفش با صبا گفتم
که دیگر درمیان شانه او مو نمی گنجد

ظهیر آئینه هم کو تا ندارد پیش او قدرے
چو استغفار حد بگذشت دیگر رو نمی گنجد

از نسیم مشک نقاب از عارض یار اوفتاد
دیدم آن حسنی که دیگر ره دل از کار اوفتاد

خاک رهش را بسر کردم پشیمانم که دوش
گردی از آن آستان در چشم اغیار اوفتاد

گفتم آن خال از میان زلف مشکین چیست گفت
هندوی از بند چین سوی بلغار اوفتاد

تا مرا پیچیده شد در زلف او تار نظر
کار من در روز روشن در شب تار اوفتاد

سر فرو ناورده ام در پای راحت از ظهیر
از همان روز یکه با عشقم سر و کار اوفتاد

بر رخت آئینه دائم نگران می ماند
دل ما نیز برویت بهمان می ماند

بزبان گاه سخن نکته فزون کردم
کرده ام سوی دهانم نگران می ماند

دم مردیست زینجا چو جوان شد در عشق
کار زدها بدل پیر و جوان می ماند

چون گیاه از زمین حنا سر زد | یافتم کان نگار مے آید

خود نجود میرد دباستقبال | نقدِ جان در نثار مے آید
در تماشای او مکن منعش | هر که بے اختیار مے آید
آتشی کو زند بجانِ همه | از دلم یک شرار مے آید

انچه برند طامعانِ ظهیر
در قیامت بکار مے آید

پرتوِ حسن تو در بحر و بر انداخته اند | آتش انیست که در خشک و تر انداخته اند
تا نظر کرده حسنت شده آئینه دل | اهل دل آئینه را در نظر انداخته اند
طائرانِ خرد از سعی شناسائی تو | در بیابانِ طلب بال و پر انداخته اند
لذتِ تیغ تو در کام همه مانده هنوز | کشتگانی که بپای تو سر انداخته اند
کوه خارا ز تف یک سر زش آب شود | انچه این شعله بر آذر جگر انداخته اند
شده از قافله عشق تو پامال جفا | بسکه بر شارع دلها گذر انداخته اند

ابر فکرِ تو گهر بار معانیست ظهیر
از سرت گر هوسِ سیم و زر انداخته اند

دلِ افگار من بی عشق او مرهم نمیماند | بمرگِ کشتگانِ عشق او ماتم نمیماند
میا گستاخ و آرای شادمانی در کنارِ من | که این پرورده غم را بغیر از غم نمیماند
چه حاجت دختر رز را شهودِ پاکدامانی | که حجت در ثبوتِ عصمتِ مریم نمیماند

رنگ بر چهرهٔ آئینه امانت دارست
ورنه عیب همه کس نزد وی افشا میکرد

میکشاید گره غنچه بدندان نسیم
کاشکی از دل بلبل گرهی وا میکرد

کاش دستار مرا در گرو باده کنید
این بلای که ظهیر از دل من وا میکرد

شگفتگی ز گل حسن یار کم نشود
نسیم فیض ز صبح بهار کم نشود

دلیکه روز و شب از گریه شست شو دارد
چرا از آئینهٔ من غبار کم نشود

اگرچه قاصد از و حرف ناامیدی گفت
هنوز از دل من انتظار کم نشود

مرا بمیکده گر در خم اندازند
ز من هنوز بلای خمار کم نشود

رقیب اوست مپندار دار تو دانستم
که از تحمل گل نوک خار کم نشود

هزار صید بدام تو آمد از عشاق
هنوز از تو هوای شکار کم نشود

شبی که دلکش بلبل شوم ز سوز فراق
یکی ز نالهٔ من تا هزار کم نشود

هزار خار غم از دیده بار سنبر بود
هنوز از دل من خار خار کم نشود

گناه خلق کند نیم قطره عفو ظهیر
ز ابر رحمت آمرزگار کم نشود

مژده اے دل که یار می آید
نخل صبرم ببار می آید

دم سرد شب زمستان رفت
فیض صبح بهار می آید

می وزد بوی زلف او بدلم
گوییا از شکار می آید

رقیب می فتد از یک خدنگ آه ظهیر
چنانکه دیو ز یک ناوک شهاب فتد

شبی اگر گذرت بر مقام ما افتد
نزول زهره ز گردون ببام ما افتد

هزار عاشق بیدل که رو بدو دارند
کجا بفکر جواب سلام ما افتد

زمان مستی ما آن زمان بود ایماه
که از عذار تو عکسی بجام ما افتد

بشهد وصل تو دندان چنین فرو بردیم
که ترسم آنکه مبادا ز کام ما افتد

هزار نامه فرستادم و نشد که یکی
بدست دلبر عالیمقام ما افتد

ز بس شکایت علت بدان رسید ظهیر
که حرفهای صحیح از کلام ما افتد

شگفته در دل من غنچهای پیکان شد
بسینه آتشم از نخل او گلستان شد

اگر بآتشم آبی زند ببزم وصال
ولی بجرم من بخت شرارافشان شد

چه حاجتست که ناوک کشی ببر کش ناز
کمان بدست تو هر کسکه دید قربان شد

بهر که می نگرم من ز عشق می لافد
متاع عشق نظر کن چگونه ارزان شد

مگر که شبنم گل جذب کرده مرغ چمن
وگرنه صبح چرا با نسیم پرخوان شد

بگو ظهیر بر آئینه نام صاف ولی
که یافت روشنی از حسن یار حیران شد

بسکه امشب صفت چشم تو ما میکردیم
ابر پیداست که این قصه ز دریا میکرد

مرد باید عشق را در زندگی تاب آورد | جان سپردن در رهِ جانان تن آسانی بود

از چپ انداز سیه چشمان کرمانی ظهیر
سرمه در چشم خوبان صفاهانی بود

خصم عاجز را جدا کردن ز خود آسان بود | از حمایت ناوکِ خارم بزیر پا بود
بر نمیخیزد به تعظیم قیامت از زمین | خاک من در سایهٔ آن قامتِ رعنا بود
از خروش نالهٔ بی اختیارم از عتاب | اینقدر حرفِ خموشی بر لبِ دریا بود
رفت مجنون زیر خاک و از سرشکِ آهوان | لالهٔ زارِ آتشین در دامنِ صحرا بود
مرکزی چون دایرهٔ عشقم نمی جنبم ز جای | دور اگر بیجا بود گردون دلم بیجا بود
بر رخِ گوهر همان گرد یتیمی مانده است | با وجود آنکه او همسایه با دریا بود

از شکنج آرزوها فارغ البالم ظهیر
در قفس کی خوکند مرغیکه با عنقا بود

شبیکه بر رخِ او عکسِ ماهتاب فتد | ز ماهتاب بر خسارِ او نقاب فتد
حلال میکندش چون نمک بفتوی شرع | اگر ملاحتِ او در خمِ شراب فتد
بود ز باطنِ مستان دور شته باران | مگر بگردنِ زاهد از ان طناب فتد
بماهروی تو برقع بقا نخواهد داشت | چه باک اگر که کتانی بماهتاب فتد
بنزد بوالهوس از چهره بر مدار نقاب | روا مدار که بر مرده آفتاب فتد
بفصل مے چو شوم مفلس از بهای شراب | ز اشکِ حسرتِ من گریه بر سحاب فتد

هر دم از یادم نخواهی رفت ای آرام جان — آرزوی جان کجا ببریده از دل میشود
گشتیم از یاد شرط روی دارد بر قفا — ناخدایم از خدا البته غافل میشود
بسکه بی اصلست فکر ما چو بگمین حباب — چون چنین تدبیر ما در بیضه باطل میشود
منکه سر بندد قیمت را بدست آورده ام — از دعای من سفال گشته و اصل میشود
هرگز م کامی میسر نیست از ایام دست — گر عسل نوشم از ایشان سم قاتل میشود
هر کمالی را که دیدم روی دارد در زوال — آرزو از این سبب در سینه باطل میشود

گر ظهیر از من غلط بسیار سر زد در جهان
آزمایش چون فزون شد مرد کامل میشود

یاد مژگان تو کردم دیده ام پر خون بود — حال دل از زلف پیکانت ندانم چون بود
آری آری جلوه در سرو قد او دور نیست — معنی سنجیده دارد هر که او موزون بود
قطره خود را به بحر عشق واصل ساختم — تا که دست کوته سیلی زن گردون بود
گیسو لیلی و شانرا احتیاج شانه نیست — تا خراش ناله زار من مجنون بود

ساغر محجوب را رونق نمی ماند ظهیر
زاده طبعش تمامی گر در مکنون بود

تا کی از هجر تو آب دیده طوفانی بود — اشکم از لخت جگر لعل بدخشانی بود
مردمان جبروت از بهائم کمتر ند — زهر انسان فادر زهر خاصه حیوانی بود
بسکه اسباب تعلق ها در دیدم طمع را — از لباس تن دلم مائل بعریانی بود

شب من در صبا حت ماه کنعان میتواند شد
ولم یعقوب سینه بیت احزان میتواند شد

بزنجیر جفا از زلف خویشم میتواند کرد
شب هجران او بر من چو زندان میتواند شد

خدنگی بر دلم از کیش مژگان میتواند زد
کمان ابروانش جان بقربان میتواند شد

خضاب از اشک بر پای گلستان میتوانم کرد
صفیر مرغ دلکش مرغ گلستان میتواند شد

فسون ناز او حرف مروت میتواند گفت
اگر آن غمزهٔ کافر مسلمان میتواند شد

نظر در روز وصل او رمق میتواند بست
مه من بی نقاب از دیده پنهان میتواند شد

غم او را ظهیر اندر دلش جا می تواند داد
اگر در ظرف قطره جای طوفان میتواند شد

ز انبوه غمت در سینه ام راه فغان گم شد
ز بیداد تو دم حرف و حکایت در زبان گم شد

چنان در جستجویت شد محشر شور شیدا یی
که اکثر نامهٔ اعمال مردم از میان گم شد

چنان بر عمر دی هنگامهٔ شور قیامت را
که طومار شفاعت از کف پیغمبران گم شد

چه بجوید خفته مجنون بر خیز و سر اغش کن
که امشب ناقهٔ لیلی میان کاروان گم شد

بروی نقش مجنون ملبل و پروانه می گفتند
که مرد کامل و مرد محبت از میان گم شد

نمیدانم کدامین ناوک مژگان هلاکم کرد
دو صف بر یکدگر بستند و قاتل از میان گم شد

اگر پرسند کس حال ظهیری را بگویندش
که دردا مست آن مرغ غمیکه شب از آشیان گم شد

بنفشه از سر شک من زمین گل میشود
گر در آغوشم بنائی کار مشکل میشود

نه مومنم بطریقت نه کافرم در عشق
مرا سبحه و زنار نارسائی بود

نیامدم بحریم تو بی وضو هرگز
نشسته رو بهم از گرد بینوائی بود

بقاف قرب تو آرا قناعت آرامید
خوشا سری که در و فاقه گدائی بود

ظهیر سخت غلط کردی و ندانستی
که اصل و فرع محبان تو ریائی بود

هجران حریف بخت سیاهم نمیشود
دوزخ حریف شعله آهم نمیشود

خواهم که سر برینه در آیم بآفتاب
کا سباب چرخ پشم کلاهم نمیشود

در آب و رنگ عارضش این بس نیست گر نظر
آب دگر رفیق نگاهم نمیشود

دریای همتی که حبابش بود ظهیر
کس نیست آنکه مانع راهم نمیشود

نالم تا کی بناخن کاوش دلها کند
گریه ام تا چند کشتیبانی دریا کند

پاره شد زنجیر ما گر رم کنم از خویشتن
کیست تا ما را بصحرای جنون پیدا کند

چند بکتاید گره در بوستان باد صبا
گو نسیم وصل او تا غنچه را دل وا کند

بال بلبل را بتار رشته گل بسته اند
کی درین موسم بسوی آشیان پروا کند

دور باش از اختلاط نطق تا باشد امان
کوشش صیاد شیرافگن چه با عنقا کند

زنده چون از اهل سیانیم در معنی ظهیر
چون شویم از اهل خاموشان که یاد ما کند

چون شاخ ارغوان شده آهم بخون دل
آید بچشم اهل بصارت چو سرخ باد

برگشتگان عشق چو تیغ آزمودنست
دارد هوای مرده کسی چرخ کج نهاد

کنعان زردی مهر و وفا یافت بوی مصر
ورنه بروز عشق صبا را چه اعتماد

تا غنچه بشگفد نکند نغمهٔ طرب
بلبل چه عقدها که کشاید بدست باد

تا چند جام دیده پر از خون بود ظهیر
ساقی برغم دیده بده ساغر مراد

یاد روز یکه نگاهم همه بر روی تو بود
سرمهٔ دیده من خاک سر کوی تو بود

رو بمحراب چو کردم سحر از بهر نماز
بیشتر خاطر من مائل ابروی تو بود

در خراش دل من بین و بپرس از شانه
تا بدانی که همه از الف گیسوی تو بود

دوش ترسان ز تو دیدم رخ ترسا بکنشت
مقصد از سجده اش آتشکدهٔ روی تو بود

یوسف مصر که با سنگدلی سر میکرد
ابروش مائل میزان ترازوی تو بود

عطر گل آمد و رفتم بتماشای چمن
آرزویم همه جوئندگی بوی تو بود

دودیت را بسوی خرگه مه ندید ظهیر
باخبر شد ببینی که به پهلوی تو بود

محبت من و آن نازنین خدائی بود
ندانم از چه مرا طاقت جدائی بود

نخست سلسلهٔ جنبان من بحلقهٔ عشق
همان کمند سر زلف دلربائی بود

بخیر تم که چسان شد بعشوه شهر آشوب
نگار من که درین شیوه آشنائی بود

بگسلان تار محبت از نسیم اکنون حمید
زانکه با این رابطه یک عقده از دل وا نکرد

لب تو راه سخن را به تنگ میگیرد
سخن ز لعل لبان تو رنگ میگیرد

نقاب اگر ز رخ نیمرنگ بگشائی
ز غیرت آتش غم در فرنگ میگیرد

اگر ز شرم ببرگ گل افکنی برقع
بسان کاغذ عکس از تو رنگ میگیرد

ز یارت دل من در خزان کند بلبل
سراغ غنچه ز نوک خدنگ میگیرد

صفای چهره اش از آه من فزونتر شد
غلط که آینه از آه زنگ میگیرد

ز تنگی دهنش خنده ناتمام بماند
ز بسکه راه شکر خند تنگ میگیرد

چسان ز تو به کنم ترک می حمید که من
کف از پیاله رخ از باده رنگ میگیرد

امید بوسه بر آن لب کسی خیال کند
که همچو باده نمک را نخود حلال کند

طمع بوصل تو چون نشئه امید برات
کسی کند که هم اندیشه وصال کند

عجب ز ان که نشانت ز بوالهوس پرسم
ز مرده نیز فرشته همین سوال کند

بکوی عشق تو فرهاد نیست پرویزت
کسیکه از طمع اندیشه وصال کند

شبی که وسوسه عقل دست یافت حمید
بنوش باده که این رفع آن ملال کند

شنیده ام بوقت سحر همنان باد
گفتم اگر بیاد رود هر چه باد باد

هر کجا دیدم نگس پایش بشهدی گشته بند
نفس شومم در تعلق مایلم آمد بباد

هر نفس از عمر پا در منزل دیگر نهد
اشتیاق آخرین منزلم آمد بباد

اضطراب بیخودی بیهاد یدم از موج شراب
بی ثباتیهای شخص زایلم آمد بباد

ناوک اندازی بدیدم در کمین گاه ظهیر
تیر بازی از نگاه غافلم آمد بباد

شب سر زلف دراز تو بیادم آمد
ریسمان بازی ناز تو بیادم آمد

شفق صبح که خون در دل گردون می زد
می پیمانه گداز تو بیادم آمد

نیم شب سایه مژگان تو دیدم در خواب
از زره پوشی ناز تو بیادم آمد

کبک دیدم که ز نقش قدمت رم میکرد
نقش ته شیشه ناز تو بیادم آمد

خلعتی بود که شد جامه عریانی من
چون ز پوشیدن راز تو بیادم آمد

زهره حلقه مابود ازین تاب بچنگ
زلف عشاق نواز تو بیادم آمد

نازپرور صنمی گرم عنان بود ظهیر
نگه گرم نیاز تو بیادم آمد

امشب افغانم چها با چرخ بی پروا نکرد
انچه من با چرخ کردم تیشه با خارا نکرد

سعی کردم تا که ثابت شد زمی در فصل گل
با لهو هیچکس مانند من رسوا نکرد

چونکه نرگس ابچشم یار نسبت کرده اند
دیدمش کز این خجالت دیده را بالا نکرد

کاش ماندی نانوشته زانکه امروز ان صنم
خواند مکتوب مرا و این تعفا نکرد

گل افشانی کند نازش چو میبارد عتاب از رخ
نگردد شبنم شرمش که میریزد گلاب از رخ

شعاع آفتاب ایدل نظر را خیره میسازد
توانم دیدن او را اگر بیند از نقاب از رخ

نهاده دست بر عارض بوقت خواب مدهوشی
کف دست نگار خویش را دیده خضاب از رخ

حجاب ده های چرخ نیلی تا بکی ماند
چه آید از کسانی گر نیاید ماهتاب از رخ

ردیف — دال مهمله

ظهیر از بخت میمون میشوم روزیکه از خلوت
برو بم خاک راه آن شه عالیجناب از رخ

باد چشمش وقت می موج شرابم می برد
هیچم و از جان نپندارم که خوابم میبرد

کاشکی از جان غبار چشم می افشاندمی
کان نقاب افگنده دایم بی نقابم میبرد

تا خیالش پرتو افگنده است شهباز دلم
دیده بیننده فیض از ماهتابم میبرد

در شب تاریک هجران ناخدای عشق کو
گریه طوفان خیز و میدانم که خوابم میبرد

بشنوای صیاد اگر آزادمی آری مرا
از قفس بیرون مکن گر اضطرابم می برد

گم شده اندوه دل در خار خار حسرتت
ای سیاه غم مدد کن ورنه خوابم میبرد

سالها از ساکنان کوی او بودم ظهیر
یا ازین در جذب آن عالیجنابم میبرد

تیره شب بخت سیاه ما یلم آمد بیاد
در شقایق دیدم از داغ دلم آمد بیاد

برگ سوسن همزبانی کرد با من در چمن
از دم شمشیر تیز قاتلم آمد بیاد

دست بر سر زد مگس من عمر غفلت کرده را
حیرتی از روزگار باطلم آمد بیاد

خندان مشو کہ زیستنِ صادقان دمیست — بنگر تو از تبسم یاد رکاب صبح
پنہان شود ز دیدہ ز شرم تو آفتاب — چون مہر اگر طلوع کنی از نقاب صبح
ہر صبحدم بیاد شہیدان عشق او — خونین کفن بجلوہ در آید سحاب صبح

ردیف — شاید براوج فیض رسانی ظہیر را — **خا معجمہ**
دست زدم بر شتہ کوتہ طناب صبح

شراب ناب بود بی حضور جانان تلخ — چہ جای بادہ بود بتیو شکرستان تلخ
عجب کہ شہد بیابد ز وصل بعد از ہجر — فغان کہ اینہمہ بودہ است زہر ہجران تلخ
بکام عاشق مہجور شہد باشد مرگ — کہ عمر میگذرد در فراق جانان تلخ
اگر فرح بود از پی چہ غم ز تلخی صبر — کہ از برای شفا مینوشند درمان تلخ

سرشت خاک ظہیر از کدام آب و ہواست — کہ گوئی از سبب اوست کام دوران تلخ

زہی بحمد تو بلبل خطیب منبر شاخ — ز شمع عشق تو پروانہ سوزد اندر کاخ
فگندہ فوج نفس بوریا بمسجد دل — ازان بصوم و شیخ میروم گستاخ
فلک بدوشنواند مرائت والنجم — سحر بسجدہ فتد مرغ عشق از سر شاخ
ز شوق عشق تو در پوست چون نمی گنجد — بجذبہ رفت نسیمی بخانہ سلاخ
تراست تا نفسی نا امید رزق مباش — کہ بہرہ بہر تو نزدیک میرسند طباخ
گناہ روی زمین کردہ ہیچ باک نداشت — ظہیر را کرمت کردہ اینچنین گستاخ

قسم بمی که صراحی فرونیارد سر — بغیر ازان که برد سجده در هوای قدح
ببزم می بنبود ماه چارده ساله — که ماهتاب پدید آمد از صفای قدح
خوش ست گلشن مستان که بی نسیم صبا — دهان غنچه لبان وا شود برای قدح

ظهیر مجلس می را بود بهار و خزان
نگر بگریه مینا و خنده های قدح

بگوش هوش شنیدم سحر بوقت صبوح — مسیحیی ز فلک بانگ زد که یا سبوح
به بخشش نامه سیاهان بی بضاعت را — وگرنه لطف تو بر انفتاح بود مفتوح
ز کوته حسن تو مارا بقدر عشق دهند — چنانکه جائزه مداح گیرد از ممدوح
طبیب عشق تو شب از پی معالجه ام — خدنگ ناز ترا مرهم دل مجروح
رقیب مژده وصل تو دوش داد بمن — یکی مفرح دل شد یکی معذب روح
نظر بر آئینه کرد و کشود عقده زلف — نگر سعادت آئینه را ازین دو فتوح
بزیر تیغ محبت نگر که ابن خلیل — نهاد گردن جانبازی و نشد ذبوح

ظهیر مژده که از قوم رستگارانی
که تا ابد بوی از ساکنان کشتی نوح

بیدار شو که با همه غفلت شراب صبح — بهتر بود ز مذهب رندان خواب صبح
چشمی بهم زدیم جوانی بباد رفت — آری بیکنفس سر آمد شباب صبح
یک لمعه دید صبح ز خورشید و محو گشت — بنمای رخ که جان دهم ای آفتاب صبح

نخلِ قد ظهیر زیری خمیده نیست
واحسرتا که گشته ز بارِ گناه کج

دنیا طلب مباش و مکن جستجوی گنج
قارون بخاک تیره شد از آرزوی گنج

دیوانه از جنون ره ویرانه میرود
عاقل کسیکه پا بگذارد بسوی گنج

شهدی ازو مجوی که زهر هلاهل است
چون مار هر که حلقه زند رو بروی گنج

ای چند پست فطرت و منکوب تا بکی
بر بام این خرابه نشینی به بوی گنج

نزدیک طالبان درم همچو اسم مار
هرگز ظهیر کم نشود جستجوی گنج

آنم که نیست در دل من هیچ جای گنج
دُرّی ز بحر سینه نسُفتم برای گنج

از فیض عشق گوهر مقصود در دلم
ایدل عجب مدار بویرانه جای گنج

خوف من از حریص فزونتر بود ز مرگ
آری ز مرگ چیره ترست اژدهای گنج

قارون هلاک گشت هنوز از غرور او
آید بگوش طالب دنیا صدای گنج

عبرت ز کوه گیر که کان ذخیره هاست
بخشد بخلق و هیچ نگیرد بهای گنج

دائم حریص تیره دل از آرزوی زر
چون مار خاک میخورد از اشتهای گنج

ردیف حاء

آن قانعی که تارک دنیا بود ظهیر
از جذبه طمع بود آهن ربای گنج

زهی ز شمه لطف گره گشای قدح
بپای نرگس مستانه ات دعای قدح

طراوت گل روی ترا به لاله و گل — نزاکت قد سرو ترا نه سرو نه کاج
ز شرم حسن تو بازار مصر گشته کساد — ز بوی عشق تو بیت الحزن گرفته رواج
کجاست عقل گران جان نبرد همت عشق — مرا ز بام کجا بود رفعت معراج
زبان شوق انا الحق باین سخن میگفت — که نیست دعوی عشق تو کار هر حلاج
خدنگ غمزه نهان میرسد چه چاره کنم — همیشه تیر اجل غافلست و نیست علاج

سزد ظهیر که پا بر سریر بگذارم
که بر سرم بود از ترک سر دو عالم تاج

دارم گله از بخت ستمگار و دگر هیچ — نیست مرا ثبت بطومار و دگر هیچ
در روز وصالش دهم آرایش خود را — از لخت جگر بر سر دستار و دگر هیچ
صد دانه شکسته است درین رشته مژگان — زان سبحه کنم نام تو گلزار دگر هیچ
هر دایره را مرکزی البته ضرورست — خالیست دران صفحه رخسار دگر هیچ

هر جا که ظهیر ست و مهیاست تغافل
روی تو بود در صف اغیار و دگر هیچ

بر فرق سر نهاده چو نرگس کلاه کج — بر گل فگنده سنبل زلف سیاه کج
گفتم هلال ابروی تو کی بود چگونه است — همچون کسان نمی دهیم نگاه کج
گفتم چراغ مرده روشن ترا ز تو نیست — گفتا که می برون زدلت دود آه کج
از همت بلند بود قد سرو راست — روید ز پست فطرتی خود گیاه کج

ظهیر فیض سحر بین ز خواب شو بیدار
بیا که وقت دعاهای مستجاب گذشت

توان ز معنی لفظ دو صد ساله گذشت — نه میتوان ز حدیث دمی دو ساله گذشت
ز کوچهای پی استخوان خود چو صفیر — بر و ز واقعه خواهم رفیق ناله گذشت
گلاب پاشی بلبل بر اشک گلشن بود — بگلخن گل رقم آن بنام ژاله گذشت
بسینه ام نگر از سیاه خیمهٔ داغ — مکن تفرج صحرا که دور لاله گذشت

ردیف: ثا، مثلثة

ز خون فشانی مینای دل بساغر چشم
ظهیر نزد تو با شیشه و پیاله گذشت

در ره معرفتش قافله راندیم عبث — پای پر آبله در بادیه ماندیم عبث
فضل و نادانی ما در ره او یکسان است — آنچه خواندیم عبث آنچه نخواندیم عبث
دل گرفتند ز ما خوی طپیدن دادند — آنچه دادیم عبث و آنچه ستاندیم عبث
هر نهالی که ز دل رست ندامت درداد — این گلستان که درین شور نشاندیم عبث
دیدهٔ مصرف ما قیمت یاقوت شکست — آنهمه خون دل از دیده چکاندیم عبث
سوی مقصود گذشتند سبکروحان را — از گران جانی ما بود که ماندیم عبث

ردیف: جیم

قدر ارباب سخن را نشناسند ظهیر
اینقدر گنج که از سینه فشاندیم عبث

زهی به تیر غمت صد هزار دل آماج — گرفته ناز تو از حسن ملک خوبان باج

بی نیازی عاشقان خوبان پریشان میشوند
رشته تا نگسسته جمعیت بر او گوهر است

قابلان را زود تر گردون زپا می افکند
ارّه در قصد چنار افزون زبهر جوهر است

هست چیزی در کف دریا ولاف بوالهوس
جوشش مجلس فروزی را میان مجمر است

عقد پروین را نیاراین غزل خواند ظهیر
لیک نادر در زبان کاین روزگار دیگر است

دل از زخم عشق تو سر پرده دری داشت
کین اشک سبکسار به عقیق جگری داشت

بر همزن زلف تو بجز باد صبا نیست
زلف از رخ تو آفت دور قمری داشت

از آرزوی هستی واز ذوق خموشی
شمع همه شب گریه به باد سحری داشت

رفتند رفیقان جگر دار بمنزل
بیچاره دل ما که دل بیجگری داشت

از هر که سراغ تو من از خواب گرفتیم
حرفیکه شنیدم خبری بیخبری داشت

در عالم وحدت اثر هم هست نمایان
هر چند در بیخا اثر بی اثری داشت

در خجلت یک میوه زبی برگی خویشم
نخل تو ظهیر از چه سبب بی ثمری داشت

بیا که قافله عمر ما شتاب گذشت
ندیده روی گل و موسم شباب گذشت

نیامد آن صنم و عمر منتهی گردید
بانتظار گذشتیم و وقت خواب گذشت

بلهو و سهو ببازیچه عمر کردی صرف
بخواب بودی و آن ماه بی نقاب گذشت

کمان قد چو کنی خم پی جهاد عدو
کنونکه از سر فرصت دو نیزه آب گذشت

دعا کنم چو بحق برادران گویم | شفا مده بکسی کوز عشق بیمار است
بجوی شیر ز فرهاد میرود پیغام | که مرغ نامه بر اهل عشق بسیار است

سراغ منزلش از هیچکس نمی پرسم
ظهیر حاجت من نزد غیر دشوار است

ازان عنان بشامم بدست گلزار است | که عطر گل بدماغم چو نکهت یار است
ز بسکه گرد کدورت نشسته بر دل من | همیشه آئنه من بزیر دیوار است
شهید معرکهٔ او ز زندگی عار است | کسیکه زنده ز میدان برون رود عار است
اگرچه من سر خدمت بپای گل دارم | همیشه پای مرا در تلافی یار است
هزار قافله از کاروان فیض گذشت | خوشا دلی که نبرد یک صبح بیدار است
کسیکه بار غمی از دلم بگیرد نیست | هر آنکه در دل من راه یافت سربار است

ظهیر آئنه را طالع سکندر ریست
همیشه مشرق او را طلوع دیدار است

سرو زان آزادگی دارد که بی بار و برست | در گرانباری مشقت نیز سربار خرست
اعمی ست آنکه بجنبش نقطهٔ توحید نیست | دیدهٔ بی مردمک چون حلقهٔ بیرون در ست
مردم آزاران جاهل روز پیری بد قرند | افعی قاتل بعهد کهنه سالی ازدرست
دیدهٔ ظالم بجز بر دست دنیا دار نیست | تا قیامت گوش سگ بر مردهٔ مرگ خرست
از غرور خود منه پا بر سر افسرگان | اخگر سوزنده زیر تودهٔ خاکستر ست

کسیکه بر سر خواب سحر شبیخون زد
هزار دولت بیدار را بخواب گرفت

نگر که شبنم بیدست و باز خندهٔ شوق
چگونه جای بدامان آفتاب گرفت

ز بوی نافهٔ زلف تو ناف آهوی چین
ز شرم خون شد و خون بو بمشکناب گرفت

به بوسه ز لبش دل نمیشود سیراب
چگونه تشنه تواند ز گوهر آب گرفت

ترا چه چاشنی از جانفزائی لب خویش
که برگ گل نتواند ز خود گلاب گرفت

بهر که مے نگرم تکیه بر کسے دارد
ظهیر دامن آل ابو تراب گرفت

خراج چین خم زلفت بمشکناب گرفت
رخ تو آینه از دست آفتاب گرفت

گر آفتاب نه از چاه صبحدم امروز
که چون سوار شد ماه نو رکاب گرفت

تو تا ز شرم فگندی بچهره زلف سیاه
فغان ز خلق برآمد که آفتاب گرفت

بگو بخواب که دیگر میا بدیدهٔ من
جز ین رهٔ که مکان تو بود آب گرفت

ز بعد مرگ من ناله دست تاب ظهیر
فغان که دشمن جان مرا بخواب گرفت

میان عشق و هوس گرچه فرق بسیارست
وجود هر دو درین کارخانه دربارست

تو پیری و عمل نیک شو بجوهر اصل
که تا سبحه هم از جنس تا مزناریست

چو عاقبت همه کس را فنا بود در پے
کسیکه کشته عقبے نگشت مردارست

ترا دو راحله ماندن طریق رهروئیست
همیشه سختی ره بر خر گران بارست

زیارت کن دلم را ای برهمن | زنیدار هوس پیمانه انیست
که دیوانگی آیم سوی دل | گر نپندارم ره ویرانه انیست

ظهیر این نظم چون بشنید بلبل
بگفتا نادره مستانه انیست

عشق تو حکم قتل مرا بر ورق نوشت | سرخی این کتاب بخون شفق نوشت
هر شب ز گرد خوان فلک روزی منست | رزق مرا خدای برین نه طبق نوشت
فارغ دمی نیم ز پشیمانی گناه | تقدیر سر نوشت مرا از عرق نوشت
هرگز شکستگی ز وجودم نمی رود | چون از خط شکسته اوم سبق نوشت

نام رقیب کشتنی از فتوی ظهیر
میخ عدل بر دم تیغ نسق نوشت

آه کان شوخ ستمگار مرا خواهد کشت | وعده بوسه باغیار مرا خواهد کشت
بود غم با تو چنین وز تو جدائی بدتر | هجر و وصل تو بکبار مرا خواهد کشت
طاقت نیم نگاه تو ندارم ببهانه | آه کان غمزه خونخوار مرا خواهد کشت
بر رقیب تو شدم مختلف از روی ضرور | عار ازو داشتم این عار مرا خواهد کشت

آرزومند بدیدار تو می بود ظهیر
آرزومندی دیدار مرا خواهد کشت

چو تاب روی ترا پرده نقاب گرفت | ز خویش رفتم و گفتم که آفتاب گرفت

ظهیر اگر تو به بینی بچشم عبرت بین
بغیر کاسهٔ سر کوزهٔ سفالی نیست

کنون که آئنه از عکس یار گلگون ست
عجب مدار ازین تا شک اگر دلم خون ست

اگر ببرهٔ لیلی نمی رسد شانه
که موشکاف خراش فغان مجنون ست

بخانه که نهان میشوم گریبان بود
بدست عشق تو آنهم فتاد مرهون ست

پیاله را ز سرشک بر لبم ساقی
که از تسلسل چشمم پیاله پر خون ست

سپهر سیل کند چشم اشک سوز مرا
چرا که خانه براندار خار ها مون ست

بقول عشق حقیقت نهاد تا که شود
نه هر که صورت لیلی بدید مجنون ست

ز بس نصیحت اهل کمال خواهانم
روم بگلشن ازان رو که سرو موزون ست

بچاک سینه گندم نگر ظهیر و منال
بهر که می نگرم پائمال گردون ست

بنازم شیوهٔ دلجانانه انیست
خرابم میکند مستانه انیست

بخوابم میبرد افسانهٔ عشق
برای خواب خوش افسانه انیست

سر و کارم بزلف و خالت افتاد
بمرغان تو دام و دانه انیست

بدردائم بمجنون پند میداد
گر از حق نگذری دیوانه انیست

خراش نالهٔ ام موشی نگافد
برای تار زلفت شانه انیست

بسوزد شمع گر بی انتظارش
عنایت در حق پروانه انیست

سنگ ست مزد میوهٔ زان نخل سر بدر
گر زانکه در محوطه در حصار نیست

با آنکه غمزه در صف مژگان سپاه زد
سر فتنه چون سر مه دنباله دار نیست

از ره مرو ظهیر بافسون زلف یار
پیمان و زود دو عدهٔ او برقرار نیست

با غم من نفس مرده دلان اینهمه نیست
مستی مرگ بدین خواب گران اینهمه نیست

چشم من از همه آثار ترا می بیند
گر تو منظور نباشی دگران اینهمه نیست

سایه پرور دچمن نیستم ای ابر بهار
برگستان من آسیب خزان اینهمه نیست

قامت او که علامات قیامت دارد
پیش او جلوه اتک اسپ روان اینهمه نیست

لیلی این ناز همه بر دل مجنون دارد
ورنه معشوقی و با دگران اینهمه نیست

تا تو در شیشه و خم باده کنی عید آمد
باده پیش آر که ماه رمضان اینهمه نیست

وقت تنگست ظهیر از دهن یار بگو
ورنه وصف کمر او بمیان اینهمه نیست

مرا ز بیم حوادث چنان ملالی نیست
بجز سوال کزان بدتر انفعالی نیست

بغیر اهل کرم نام او مبر زنهار
چرا که بهتر ازین مرد را کمالی نیست

کسی نیاشته خود نگذرد چنین آسان
درین زمانه بچیزی نمک حلالی نیست

چگونه بشنود او ناله صریر مرا
ز کلک جسم ضعیفم بغیر مالی نیست

کسیکه گوش دلی از ذکر مال ما بر سد
بر ذره واقعه خالی ز گوشمالی نیست

نیست یکدم کز فراقت دیده ام نمناک نیست
نیست گر تیغ جفایت سینه ام صد چاک نیست

خرمنِ گردون دون از خوشه چینیهای من
برق خرمن سوز آهِ آتشناک نیست

مردم آزار از خوشامد مال مردم می خورد
مار را قوتی به از مغز سر ضحاک نیست

دلربایان عاشقان را بیحیا می کشند
شمع اگر سوزد دو صد پروانه او را باک نیست

بستر از گل میکند هر دم نسیم بوالهوس
بلبلِ بیچاره را بالش بجز خاشاک نیست

مردم از نادانی از گردون شکایت میکنند
قبض و بسط کار ها در پنجهٔ افلاک نیست

هر کرا بینم ظهیر اندر بلای مبتلاست
نیست اینجا دانه کاندر دامِ او چاک نیست

کو دلی کاندر کمند زلفش افتد بند نیست
با کدامین رشته جان سنبلش در بند نیست

ناصحا معذور دار ما را که از بس شغلِ عشق
ما و مجنون را مجالِ استماعِ پند نیست

نالهٔ ما هم مقید شد بشغلِ روزگار
نیست یکدل اندر اینجا ناخنِ او بند نیست

آسمان کو فکر دیگر کن که ما قانع شدیم
با جفای عشق پنداری که دل خرسند نیست

ما ظهیر از بی نشانی کمتر از عنقا نه ایم
راه او این بکتاید او را نیز میگویند نیست

مارا غمی ز حادثهٔ روزگار نیست
دیوانه را خبر ز خزان و بهار نیست

می ترسم از اشارهٔ ابرویت ای صنم
شمشیر را بروی تو از ذوالفقار نیست

دائم خیالِ قد تو در دیدهٔ من ست
جز نیک نهال سرو درین جویبار نیست

فرن به تیر تغافل مکش به تیر عتابم
هلاک خوئ تو من از طرز جلادی ست

تو خط بندگی از من بگیر کان چیزی
گران بخاطر ما نیست خط آزادی ست

ظهیر چند شکایت ز غم نمیدانی
بزیر پرده محنت نهان و صد شادیست

در کعبه گر نیاید آنکس که حق پرست
کی قبله می شناسد دیوانه که مست ست

از سیر ماه و خورشید هر روز کم شود عمر
با ما همیشه گردون اندر پی شکست ست

غیر از خرابی دل از گریه نیست حاصل
باران زیادتی کرد اینجا نه در نشست ست

بر باد میدهد مرگ گلهای تازه رس را
بدنامی از خزان ماند از بسکه باد دست ست

شمع بدان تحمل پروانه را تجمل
صهبا ز بلبل و گل از باده است ست

تا پنجه تو هم در زلف او ست محکم
گر مشوم پریشان هم ضامنی بدست ست

داغم ظهیر پیرست لطف تو دستگیرست
کی می گریزد از تو در عشق پای بست ست

بر عذار شاهد گل جز نقابی بیش نیست
نالهٔ مرغ چمن جز اضطرابی بیش نیست

آن محیطی را که ما در وی شناور گشته ایم
آسمان بر روی آن دریا حبابی بیش نیست

در هوای حسن او آیا چسان پر میزند
حیرتی دارم که دل مرغ کبابی بیش نیست

سوختم از یک فروغ حسن او همچون کتان
برق خرمن سوز من جز باد تابی بیش نیست

یافتم تا لخت دل در دیده آوردم ظهیر
کز غم او ساغر جام شرابی بیش نیست

صد مژه بر دیدهٔ گریان نتوان بست — از دشنه خاری ره طوفان نتوان بست
از ناوک نازت ز زمین سر زده پیکان — تهمت همه بر خار مغیلان نتوان بست
ای سنبل دلکش بگشا طره که بر دل — بندی بجز از زلف پریشان نتوان بست
محتاج تبرزین نبود باغ جمالت — زیرا که حنا بر کف بستان نتوان بست
منعت که کند گر گذری سوی غریبان — بر مور چگان راه سلیمان نتوان بست
ای مرغ چمن شرک تو با باد صبا چیست — دانی تو که بر وی در بستان نتوان بست

هر چند ظهیر از وطن خویش بنالیم
بر مارهٔ سلطان خراسان نتوان بست

ای از سپه غمزه صف آرای قیامت — بالای تو از فتنه دو بالای قیامت
خورشید ز شرم تو چنان سوخت که دانست — احوال صف محشر و گرمای قیامت
جائیکه قدم در رهٔ عشق تو نهادم — ما سوختگان راست چه پروای قیامت
در وعده که وصل تو نگشت از طپش دل — در مذهب عشاق تو غوغای قیامت
جز من که گهی در دل پر شور کنم سیر — کس نیست سراسر رو صحرای قیامت

در دامنت امروز ظهیر از نزند دست
دست من و دامان تو فردای قیامت

در آشیانه تن مرغ دل به آزادی ست — شنیند مژده که یارب هوای صیادی ست
کدام فتنه ز ردی تو بر نمی آید — بهر که می نگرم از غم تو فریادی ست

بر چاک دل از حسرت مهتاب خیالش | پیوسته زکافور دم از تار کتان ست

در موسم گل توبه ظهیر از می گلگون
چون صبر بتان بر دل عشاق گران ست

با بت بیگانه خویم آشنائی مشکل ست | پاس او را داشتن در بینوائی مشکل ست
من تحمل کردم او از من تنفر می کند | با چنان آئینه روئی خودنمائی مشکل ست
منتهی گردید عمر و یافت دستم کوتهی | با چنان زلف درازی دل رسائی مشکل ست
زاهد تسبیح گو بودم که گشتم باده نوش | با چنان عابد فریبی پارسائی مشکل ست
کی ببالینم رود او گر رود دخاکم بباد | زانکه از آغوش جانان تن جدائی مشکل ست
با تو از حیرانی آئینه گشتم بدگمان | صاف دل را خود به معشوقان رسائی مشکل ست

کی شود آزاد دل از زلف زنجیر او ظهیر
چون بدام افتاد مرغ او را رهائی مشکل ست

گذشت قافلهٔ فیض کی مجال درنگ ست | کجا مجال درنگست زانکه کار بتنگ ست
صدای کز درنگ آمد ز گوش منبه برون کن | ز گوش منبه برون کن که بانگ شیون زنگ ست
کلیسیای فرنگ آن دلی که عشق ندارد | ولیکه عشق ندارد کلیسیای فرنگست
زمانه بر سر جنگست و یار بر سر صلح | ز صلح یار چه حاصل زمانه بر سر جنگ ست

بقد چو قامت چنگ ست و تن چو قانون
تن ظهیر چو قانون بقد چو قامت چنگست

بر سر ما افسر شاهی بود داغ جنون — طرهٔ دستار از خار سر دیوار ماست
نیستم محتاج معموری که در شهر خراب — عنکبوت از تار بندی در سر معمار ماست
صد قیامت گشته برپا از شهید غمزه اش — زنده برگشتن ز میدان شهادت عار ماست
زلف او حسن است و خالش هندو و خسارش فرنگ — کافرستانی که میگویند حسن یار ماست
کفر ما با حسن آن بت از نماز اولی تر است — زان شب هجر تار زلفش رشتهٔ زنار ماست
سینه ام مجروح شد از خار خار حسن او — بسکه صد نیش هوس در دل پی آزار ماست

باز گشتی کن ظهیر اکنون که داری فرصتی
آبروی توبه تا در جام استغفار ماست

چهره پرداز سخن را گرده از دیوان ماست — گلک مانی فطرتان از دستهٔ مژگان ماست
فرصتش باد اکه خوش فکری معوق کرده است — برق رحمت در کمین خرمن عصیان ماست
گر نه زاهد کرد ما را با همه تر دامنی — سبحهٔ صد دانه در هر رشتهٔ مژگان ماست
آن حلاوت کز لبش از یک گزیدن دیده ام — لذت آن تا قیامت در بن دندان ماست

از فراق ای ظهیر از چشم من خون میچکد
این گل توبه است فصل گل که در دوران ماست

مژگان تو با سرمه با بای نهان بست — آری نظر لطف تو با سوختگان بست
خاموش کند شمع بتاراج دهد گل — بر بلبل و پروانه سحر فصل خزان بست
او طوطی دانا و من آئینهٔ صافم — رویش بمن اما سخنش با دگران بست

روا بود که تو در خانه ام فرود آئی
که رهگذار سلیمان بخانهٔ مور ست

گذشت عمر همان نام عشق بر سر ماست
هنوز کاسهٔ چینی بنام فغفور ست

ز نغمه سنجی مضراب عشق بندار ی
بر استخوان و تنم رگ چو تار طنبور ست

شبی که بتیو ببالین فرقت آرم سر
بدیده هر مژه ام همچو نیش زنبور ست

چو در تو نگرم وان یکا دمی خوانم
که از ملاحت حسن تو چشم من شور ست

ظهیر باز رقیبانه روبه من آورد
که حسن خویش بآئینه دیده مغرور ست

تا چشم سیه مست ترا میل شراب ست
صد لخت دل از لطف نگاه تو کباب ست

گر بتیو خورم باده ز بس گریه کنم من
گویا که جهان در نظرم عالم آب ست

ای دوست ندانی که درین پود مرا سوخت
آن شعله آهنگ و چنگ و رباب ست

شیرازه که بست ست بر اوراق دل من
جز حسن فرنگ تو که از اهل کتاب ست

ای بحر کرم چشم توقع ز تو دارم
تا بر کف دریا نطمع چشم حباب ست

طاؤس رفشان چمن از اهل مجاز ست
ما مخلص چندیم که او خانه خراب ست

شد پیر ظهیر و غم او در قدم ما ست
در شیب خیالش که همان عهد شباب ست

مخزن اسرار معنی ابر گوهر بار ماست
در درج معرفت لعل لب گفتار ماست

ابر چشم من گهی یاقوت بار دگاه دُر
بحر وکان در یوزه کن از دیدهٔ خونبار ماست

برخ بر قع فگنده ماه من از بس حجاب امشب
گره افتاده در کارم ازان بند نقاب امشب

دل مشتاق خود را از خیالش میکنم قانع
تسلی میدهم پروانه را در ماهتاب امشب

ز شوخی های مژگانش میان سرمه می غلطد
ازان ترسم سیه گردد بچشمش رنگ خواب امشب

ز چاک سینه ام دل سعی بیرون گ مدن دارد
مبادا نیمرغ میرد در قفس از اضطراب امشب

شب وصل ست می ترسم ظهیر از بخت وارونم
مبادا در تماشایش برآید ماهتاب امشب

صفیری در رگ و پی دارم امشب
نفس چون نالهٔ نی دارم امشب

خراب از بادهٔ عشقم مپندار
که این بدمستی از می دارم امشب

ردیف — تا و فوقانی

زبس غمهای او پایم فشردست
مزاج چلهٔ دے دارم امشب

هر کجا بینم ز نفس رخنه کند گردون را
بستون چاک تن از تیشهٔ صد فرهاد ست

دیده از نکهت دل رفته بسر مشق سحاب
آنکه شاگردی من کرده کنون استاد ست

میکند باگره بخت من آن کشت هلال
آن کشاید رو آن نکته که مادرزاد ست

با صبا بانگ قیبانه مزن ای بلبل
که در غنچه بود قفل کلیدش باد ست

بر لب شوق نفس مانده با میدگاه
رگ افسردهٔ ما منتظر فصاد ست

گرچه صیاد مدام از پی صید ست ظهیر
صید ما روز و شب اندر طلب صیاد ست

نکند معالجه من که ز خم ناسور ست
مرا که نیشهٔ داغ از دکان منصور ست

کنون کز ترکش آهم خدنگ فتنه می بارد
بگو آید بمیدان هر که با من دشمن ست امشب

شکستم توبه را از بس شکن بر زلف او دیدم
دل از اندیشه ات از من چه شکن شکن ست امشب

نسیم شوق من گو یا کشاد از رخ نقابش را
که عکسش پرتو افگنده است بر من روشن ست امشب

ظهیر از مصر حسن او نسیم صبح می آید
مشام شوق من بر بوی این پیراهن ست امشب

برویم یار خندان ست امشب
به بزم شکرستان ست امشب

ز عکس آتشین گلهای حسنش
بر اطرافم چراغان ست امشب

خجالت بند گل را از شقایق
گلستان را چراغان ست امشب

نمیداند نسیم نخلخه سائی
که زیرش عنبرستان ست امشب

بروی دیده را آئینه کرده
ظهیر از بسکه حیران ست امشب

فغانم بر لب ست و پاره دل در کنار امشب
که یار مهربان آمد ز چندین روزگار امشب

صفائی گر نه ظاهر میکند در دل خیالش را
ز بس آئینه دل میبرد از شکم غبار امشب

بگرد شمع بزم او نیارد غیر را دیدن
به بیرون کو بکش پروانه چندین انتظار امشب

بسرمه تا سیه کرده دو چشم فتنه آگین را
هزاران فتنه می بینم درو دنباله دار امشب

ظهیر از ناله ام بوی اثر گویا نمی آید
نه گل در خنده میبایم نه گریه از هزار امشب

نازِ حُسنش در دل است و پرتوِ او در نظر
در میانِ شهریار است و هامونِ آفتاب

می جهد از جا و پندارد که لیلی می رسد
صبحدم چون می فتد بر گورِ مجنونِ آفتاب

در دلِ شب از می شوقی صبوحی کن ظهیر
تا ببالینت نیاورده شبیخونِ آفتاب

بوی آسودگی از خاکِ شهیدانِ مطلب
غیرِ لختِ جگر از کوهِ بدخشانِ مطلب

نفسِ صبح هم افشاگرِ خورشید بود
رازِ پوشیدن ازین سینهٔ سوزانِ مطلب

یادِ زلفش چو کنی منتظرِ سودا باش
غیرِ تعبیرِ غم از خوابِ پریشانِ مطلب

در دلِ ما همه کس صورتِ خود می بیند
نیک و بد را همه در آئینه یکسانِ مطلب

سخن از عشق کنم تا بودم جان در تن
رسمِ خاموشی ازین رندِ غزلخوانِ مطلب

غیرِ حیرانی نکهت ز گلِ مصر مجوی
جز صفیری اثر از بلبلِ کنعانِ مطلب

زخمِ تا به نشود یاد لبش کمتر کن
از پیِ ناخنِ ناسور نمکدانِ مطلب

نزدِ آن چشمِ سیاهش ز وفا هیچ مپرس
کشفِ این مسئله از مفتیِ مستانِ مطلب

ای صبا گر بخراسان گذری بهرِ ظهیر
همتی جزمِ شاهِ غریبانِ مطلب

خیالش تا سحر امشب بیک پیراهن است امشب
نظر بر هر چه اندازم بچشمم گلشن است امشب

سحر از خانه گویا عزمِ بیرون آمدن دارد
اگر در نفس باشم تا سحر حق با من است امشب

نه بندد در بر و یم تا ببزمِ خود دهد جایم
نمیدانم چه زائد صبحدم آبستن است امشب

چاره من کن ظهیر اندر حفای عشق او
نی بوصل آرام دارم من نه در هجران شکیب

از نمود من که بودی نیست غیر از اضطراب
گوهری بیرون نمی آرد کس از بحر سراب

اشک من موجیست گر دریا آتش میکشد
بوی آتش میدهد از قطره اشک کباب

با همه اسباب کاو از خویش میرانم که چرخ
نیست سدی خانه ما را از منع آفتاب

تلخ کامی از مذاق دل کجا بیرون رود
گر خورم از جوی شیر از دست شیرین شد شتاب

این گرههای که چرخ افگنده در کار منست
رشته یک آرزوی من نشد نوته طناب

شب که دست لطف او برداشت از عارض نقاب
سوخت دل از بیر تو او چون کتان از ماهتاب

آری آری صبحدم از نکهت گل در چمن
میچکد از کوزه گل عندلیبان را گلاب

در دل پر آرزویم یاد آن یاقوت لب
فیض آن دارد که میریزد بجلق تشنه آب

پند ما بر بخت جانان کو بماند بی اثر
قطره از سنگ خارا وا نمیگیرد سحاب

نامه بر بال سمندر کاش می بستم ظهیر
ورنه مرغ نامه بر میگرد داندر ره کباب

میکشد هر صبحدم تیغ شفق گردان افتاب
تا زند مستان غفلت را بخون آن افتاب

سر برآر از خواب غفلت گر سحر خیزی مدام
سر زند از روشندلی بر بام گردون آفتاب

خون دل از رفته رفته عشق او از رنگ برد
لعل ما را تربیت کرده است او از خون آفتاب

ترک اسباب تعلق کرده ام همچون حباب — همچو اشک از چشم مردم اوفتادم زین سبب
لاف ایمان میزنی دست از ریا کوتاه کن — در بر بتان بت پرستی ای کافر لقب
بگذر از اهل نفاق و با وفا کن اتفاق — صاحب زر بود در صفه و بولهب اللهب
ببلان آیات قرآنی تلاوت میکنند — یا منه در بستر گل ای نسیم بی ادب

ای ظهیر از گور بقعی میزنم تا کربلا
میروم گریان ببابوس حسین تشنه لب

تا کی از سودای زلف یار باشم در تعب — بینم اینخواب پریشان بیتو در لیلای شب
از برای قوت روح و علاج درد دل — خواستم زان بوسه شفتالوی همچون رطب
لب بدندان سودن گلچهره با من شد رقیب — گو نیا خود چاشنی نگرفتازان شهد و رطب
دختر دوشیزه گل بکر می ماند بشاخ — رسم عصمت یاد گیر از عندلیبان عرب
گر بلای عشقم و سیدانم از جور فلک — نیست آبی نزد این مجبور زندانی لب

پرده دل را بتار زلف او بستم ظهیر
کیست غیر از عشق او ناخن زند بر تار ظن

شکوه از بد خواهی اکردم و جور رقیب — بر نشد در دل من از هذا دوای طبیب
از شنایان همچکس پاس وفاداری نکرد — با غریبان گر بیامیزم زمن نبود عجب
ای سوار عمر غافل مانده از خویشتن — دستت آخر از عنان کوته شود پا از رکیب
دختر دوشیزه گل شد هم آغوش صبا — مردم از غیرت که او شرمی نکرد از عندلیب

اشک من داده ظهیر اوراق دل رشک است و شوخ
موجهٔ شیرازهٔ ماندست از دیوان ما

زآب یاس نموده قضا سرشت مرا
برای برق ستم سبز کرده کشت مرا

چو خط خلعت استاد درگه تعلیم
کشیده غم خط ارشاد سر نوشت مرا

گهی تبسم لطفش زند شرارهٔ مهر
بدان رسید که دوزخ کند سرشت مرا

کشاده یار بسوی دلم نگاه قبول
ظهیر آینه زیبا نمود زشت مرا

روزی که دیدم از دور آنماه آذری را
از چشمم خود فکندم خورشید خاوری را

در گردن دل من زنار زلف او بود
روزیکه عشق بنهاد آئین کافری را

آنگه که خضر باطن تعمیر کرد دیوار
ای دل تو منهدم کن دیوار ظاهری را

خواهی زپا نیفتی همواره رو درین راه
دیدی که خورد آخر اسکندری را

ای زهره چهره بر من دائم نظر نداری
دیدم بطالع خویش تثلیث مشتری را

آئینه سعی ها کرد نبشت نقش آخر
مینخواست نقش بندد سیمای آن پری را

ردیف بای موحده

شاید ظهیر بر ما فکری نموده باشد
روزیکه جلوه میداد سیمای دلبری را

ترک وصل یار کردم تا شده هجران طلب
عاشقان را میل صحبت نیست در حرمان طلب

می گریزم هر کجا بینی ز دنیا می کنند
شرم می آید مرا از مرگ و میمانم عجب

یا بکش یکبار یا آزاد کن یکبارگی
حمله کردن هر زمان شمشیر و بخشیدن چرا

منزل آسودگی در عالم نادانی است
پیش استاد خرد بس مشق فهمیدن چرا

همچو شبنم بر لقای خویش میباید گریست
چون گل ای غافل درین ده روز خندیدن چرا

نیست مغرور خطر در زیر این گردون ظهیر
همچو دانه در میان خوشه روئیدن چرا

مگر که مرغ چمن گوش کرده نالهٔ ما
که می برد سبق نالهٔ از رسالهٔ ما

ز بس فتاده محبت میانهٔ گل و مے
بجای باده گلاب است در پیالهٔ ما

شکایت شب هجران نوشته ام در دل
نشان بخت سفید است داغ لالهٔ ما

بنالهٔ که برآرم ز دل شود معلوم
شکایت غم عشق هزار رسالهٔ ما

ز لخت دل همه دور ظهیر دائره شد
نشان بارش خون است رنگ هالهٔ ما

کی در باغ نظر را وا کند قرگان ما
کی بهر دسته کلیدی وا شود دستان ما

گر دمی آسوده باشم آن نه خواب راحت است
در تمام عمر هست آن یک نفس نسیان ما

نوح را موج سرشکم بر کنار افگنده است
زانکه فلک و نه فلک را بشکند طوفان ما

ماند در ظلمات سودایت سکندر تشنه لب
خورده خضر عشقت آب از چشمهٔ حیوان ما

می فتد از روزن چشمم ز شوخیها مدام
طفل اشکم ساعتی ننشست در دامان ما

حسن شوخت کاینهمه می لافد از چوگان زلف
غیر کوی دل چه خواهد برد از میدان ما

ندانم از چه دستی میکشد زلف سمن سا را
عجب نبود که میخواهد بدست آرد دل ما را

ز هجر روی او با دیدن آئینه ام قانع
که او دیده است عکس صورت آنماه سیما را

لب آن جام می بوسم دهانم میشود شیرین
حلاوت بین که بوسیده است آن لعل شکر خارا

دلم از چشم میگونش کشود این عقده مبهم
که گاهی می شنیدم نام رند باده پیما را

غم عشقش تمامی جا گیرد در دل تنگم
کسی کو در جهانی جا تواند داد دریا را

نگردد زور بوس را با وجود عصمت یوسف
چسان از چهره غارت میکند شرم زلیخا را

ظهیر از سنگ باران جوادث عشقم افزون شد
زمانه از کجا آورد چندین سنگ سودا را

کی توان تسخیر کردن عمر بی بنیاد را
کو سلیمان تا نگهدارد به معجز باد را

عشق میخواهد ستونی در بنای کار خویش
خوب پیدا کرده بر بستیون فرهاد را

صد مهای عشق را کی بوالهوس دارد قبول
کی شناسد طفل قدر سیلی اوستاد را

صید مسکین را کجا مردم حمایت میکنند
هر که را دیدیم خلعت میدهد صیاد را

ای ستمگر دست کوته کن ز مظلومان که چرخ
داده بر باد فنا بنیاد قوم عاد را

از رعونت می نشاید سر در ابر جای خویش
سرو من چون در خرام آرد قد شمشاد را

استخوانم شکل موسیقار شد از غم ظهیر
در صفیر آید نی چون برکشم فریاد را

حسن او را اینقدر ای دیده سنجیدن چرا
بر سر سر موی او چون شانه پیچیدن چرا

از سوختگی سرمه بچشیم تو عزیزست / گاهی نظری هم بکن این سوخته دم را
من با غم و هم غم بمن از روز ازل بود / شادم که نیابیم همی فرقت غم را

ز اسباب تعلق چو ظهیر آنکه بری شد
بیرون نهد از کشور پیدای قدم را

غیر عشقت ره نمی بیند دل بیتاب را / بیستون باید که بندد راه این سیلاب را
فیضی از بیداری مردان نخواهد یافتن / خواهد آن دل مرده گر در زندگانی خواب را
شبنم بیدست و پا را گر نباشد جذبه‌ئی / کی بگیرد دامن خورشید عالمتاب را
هر که نبود در نمازش بر جبین چین ریا / ننماید ش ز چین بوریا محراب را
کم نمیگیرد ز بوسی از لبان آب و رنگ / تشنه لب هرگز نمیگیرد ز گوهر آب را

اضطراب دل ز عشاق کم نمیگردد ظهیر
کی توان آرام دادن موجه سیماب را

کس در قفس نداشته مرغ کباب را / شرحی نوشته ترجمه این کتاب را
این نسل در هر بسکه با یکدیگر شتن ست / بر چرخ برده پنبه نرم سحاب را
شیرین لبان بکام دل نیشتر زدند / جستند مردمان ثمر انتخاب را
هر جا که پوستی ست با هنگ دوستی ست / بنواز با ادب دف و چنگ و رباب را
بشناس زلف را که بچشمت فسونگر ست / گر نشنوی فسونگر افراسیاب را
خورسند گشته ایم به پیغام او ظهیر / در حلق تشنه وعده نماید سراب را

دانی که چیست ثابت و سیاره بر فلک
دارد سپهر در طلب او چرا غها

خواهم ز خود سفر کنم انسان که نام من
ناید بگوش کس ز زبان سرا غها

آن نشئه که یافت دل از چشم مست یار
راضی نشد بهمت فیض از ایا غها

امشب ظهیر خاطر پروانه شاد کن
بنماز چاک سینه چراغان داغها

من از باد صبا باو ندارم حل مشکلها
چه حاصل عقده از زلفت کشودن بر دلها

چه شهرت انیکه داری جلوه در زیر برقع
چه حسن است انیکه پیدا بد مدام از زیر حائلها

ز لیلی ها ندونی مجنون بنوذ از لاله ها مجنون
بگوش اهل نجد آید صدای بانگ محملها

ز سودای آن مهتاب خسار یکه گرد برقع
کشاید خنده افتد بر کتان پرده دلها

برای دیگرانم زنده گردی بهره از خویشم
دهد نور ار چه تاریکیست پای شمع محفلها

ز گشتن نیست باک ار دست دیائم زود بگشایند
برای جان طپیدن نیک باشد بهر بسملها

ظهیر از موج این دریای بی پایان نیندیشید
خبر از وی ببرد نزدیک بیداران ساحلها

صیاد نه بند دره آهوی حرم را
کز آهوی چشمان تو آموخته رم را

ناز تو صنم را نتوانست کشیدن
نقاش مثال تو چه بگرفت قلم را

بوی تو صبا گر نرساند بدماغم
از نکهت گل باز کشم قوت شم را

دیریست که از خون جگر دیده تهی ماند
ترسم که فراموش کنم ساغر جم را

از آه سحر رخنه بر افلاک توان کرد
از گریه ظهیر آ گیری کن نفسی را

شب ز داغ سینه روشن میکنم کاشانه را
تا مگر خشنود سازم خاطر پروانه را

ترک عشق گل کن و با می بساز ای عندلیب
زانکه رایطی با صبا نبود گل پیمانه را

بر سر مژگان من در خار خار حسن اوست
آشنا با او چه سازم میکیان بیگانه را

مرغ بیگم گم بود تا چند ازان گیرم سراغ
میروم در کعبه تا گردم کبوتر خانه را

از درشتیهای چرخ آزرده نتوان شد ظهیر
منع بر خوانی نکرده هیچکس دیوانه را

رند دردآشام من صافی ساز دباده را
می کشد از زیر پایم دامن سجاده را

در چمن می بالد از بالای دلسرو سهی
داده خط بندگی آن قامت آزاده را

عشقبازان نام عقل از روح دل حک میکنند
پس چه پروا از ملامت آن دل از کف داده را

سایه را نبگر که در پایت چنان افتاده است
یاد کن در عشق خود مردان کار افتاده را

گر رود سر بر ندارم سر ز خاک مقدمت
کی ز کف آسان دهم آن نعمت آماده را

تا بانم بر سر کوی تو هر دم پای بند
هر زمان بر پای می پیچم کمند جاده را

هر چه دیدی در جهان از روح دل حک کن ظهیر
یاد گیر از آئنه آئین لوح ساده را

دانیست عندلیب که از عطر باغها
هر صبحدم نسیم برد بر دماغها

میزند بوسه مسیحا لب اعجاز ترا
قلم صنع مصور نکشد ناز ترا

زهره از شرم تو از چنگ نمیداند دست
گر بقانون بشنود زمزمه ساز ترا

بشنیک از سیر مقامات برآید بر اوج
گر ببرد پرده دل طاقت شهباز ترا

بر سر شاخ شود مرغ چمن سیخ و کباب
شوق اگر گرم کند شعله آواز ترا

از خط دور فلک سبز شود خامه ظهیر
گر نویسم صفت خط پر اعجاز ترا

چشم آهو گر ببیند چشم رنگین ترا
میدهد چون مغز جادر استخوان شیر ترا

پیکرت آزرده گردد از لطافت گر کشد
بر حریر برگ گل نقاش تصویر ترا

از شهیدان نگاهت هر گرفغان بر نجاست
داده انداز سرمه گویا آب شمشیر ترا

میشود در جان سنبل رشته اش پر پیچ و تاب
گر ببیند حلقه زلف گرهگیر ترا

محرم بزم اجابت نیستی خاموش باش
آزمودم بارها ای ناله شبگیر ترا

گر ز روی صدق از عصیان نشیمانی ظهیر
شادمان بنشین که بخشیدند تقصیر ترا

در راه وفا تجربه کردیم بسی را
هر چند دویدیم ندیدیم کسی را

گر بوالهوسان بیهوده در عشق بنالند
جز سوختن آتش چه کند مشت خسی را

عنقا نشود هیچکس از دعوی وحدت
اقبال همارو ننماید مگسی را

ما رد و قبول از حرم و دیر نداریم
جز نغمه ناقوس و نوای جرسی را

متاعِ هر دو جهان گر بخال او بخشم | بدانه نخرد وجه کائنات مرا

ظهیر من چه توقع ز دشمنان دارم
چرا که دوست ندانست التفات مرا

روز وصلش گر ز عمرم یکنفس باشد مرا | بر مراد هر دو عالم دسترس باشد مرا
بلبلِ شوریده ام در دامِ عشق افتاده ام | مونس وهمدستان و هم قفس باشد مرا
گر گذارد دهر دون در گوشهٔ تنهائیم | تا ابد هم صحبتی با خویش بس باشد مرا
همچو مجنون گوش بر آوازِ محمل داشتم | لالهٔ جاسوس در هامون جرس باشد مرا

منتِ دونان کشیدن عمر میکاهد ظهیر
آب حیوان آبروی خویش بس باشد مرا

عشق تا خلق نه بینند رخ ماه ترا | کرده از شرم تتق بندی خرگاه ترا
گر بدانم که رهِ تو بکدامین گذر ست | سر مه دیده کنم خاکِ قدمگاه ترا
تا شود گوهرِ جان در قدمش جمله نثار | بُرده ام تا در دل خادمِ درگاه ترا
ظلمتِ چشم حجابِ دلِ آگاه من ست | ورنه در کوچهٔ جان داده دلم راه ترا
یاد سروِ تو که آزادی حباب دست | کرده چون باد صنوبر دلِ بدخواه ترا
همه محتاج ظهور تو تو هم میدانی | مانع از صیقلیت ندانم دلِ آگاه ترا

اهل دوزخ ز تفش جمله بسوزند ظهیر
گر بدوزخ برسانند شرر آه ترا

چاره گر نیست مسیحا دل بیمار مرا
برساند ببالین بت غمخوار مرا

اشک من از سر مژگان دو دو از ناچاری
از هما نجا بنگر قوت رفتار مرا

اختلاطی که بآن زلف پریشان کردم
منتشر کرد با غیار تو اسرار مرا

از سر شب که بتسخیر خیالت بودم
دیده میکرد تماشا دل بیزار مرا

همچو خورشید من کسب سعادت دارد
آشیان کرد هما این تن بیمار مرا

خار در پای من از دیده برون آر مگر
پیش پایت برسان خصم دل آزار مرا

مستم از گردش قسمت که ظهیر از سر شوق
میدهد جان بعوض نشئه سرشار مرا

موج اشکی گر نباشد در شب هجران مرا
کیست تا آبی زند بر آتش سوزان مرا

گر بشاخ گل نشینم رنجه گردد عندلیب
بی قفس هرگز مبیناد این بستان مرا

برامید زلف چوگان تو گردون سالها
همچو گوی بی پا و سر افکنده در میدان مرا

بسکه گشتم در غم عشقش نمو بار یک تن
میتواند داشت چشمش در صف مژگان مرا

کی جدا گردم از آن شمشیر بری یکدم ظهیر
نزهت آباد ارم بی او بود زندان مرا

شب برات شد و میدهد نجات مرا
به مهر خال رساند اگر برات مرا

اساس طاقت من در حباب بین ای شیر
ز سرد و گرم جهان یاد کن ثبات مرا

اگر بذات خدا ممکن رسیدن نیست
ولی خدای شناسد سرشت ذات مرا

ردیف | بسم الله الرحمن الرحیم | الف

غبار راهِ تو در دیده توتیاست مرا — بیا که دیدهٔ غمدیده بی ضیاست مرا
بجیر تم که درین فکرهای دور و دراز — هنوز در سرِ زلفِ تو نارساست مرا
بروز وصلِ تو من قدر آن ندانستم — اگر فراق تو ام میکشد سزاست مرا
شراب تلخیِ خویِ تو در تنم دارد — دمیکه شهد تبسم کنی شفاست مرا
بکام من چو نگردید آسیای فلک — اگر که شکوه ز گردون کنم بجاست مرا
ز نخت سایهٔ اقبالِ من بود معکوس — بفرق ارّه تبر از پرِ همماست مرا
خدنگ قامتِ من در شباب شد چو کمان — چرا کشایش دوران نکرد راست مرا
زتند باد حوادث زپا نمی افتم — که دستگیریِ افتادگی عصاست مرا

رسید نکهتی و تازه شد مشام ظهیر
نسیم زلفِ تو امشب گره کشاست مرا

صنایع مکین و مکانین فضل و خلایق زمان و زمین

خهی کلام آشوب گستر خاطر سخنوران و زهی مضمون شورش انگیز طبع معنی پروران که بر رنگینی خیال شگرف کار حکیم ظهیر فاریابی همین حجتی است کافی که

دیوان ظهیر فاریابی

در نکته بر دگر شاعری

بقانون احسن و آئین مستحسن باهتمام همایون آغاز و خجسته انجام بزمان سعید و آوان حمید

در مطبع نامی منشی نول کشور بار اليش حسن طبع و رقت

ایضاً

ہر جوی کہ بر روی بناخن کندم — از دیدہ کنون آب در وی بندم
بی ابروِ تو چو بودہ ام یکچندے — اکنون ز دو چشم آب رامے بندم

ایضاً

شعبان ازل ز عین حوری نژاد — بر روی تو ابروی ترا خم میداد
یک نقطہ ز کلکِ عنبرینش بچکید — بر طرفِ لب شکر فروش تو فتاد

ایضاً

شاہا چو فلک علوِ رای تو ندانست — پایاب ستیزہ بر جفای تو ندانست
تا پای تو گرچہ درازست و برے — ہم دست نداشت تا بپای تو ندانست

ایضاً

ہر چند کہ میل تو سوی بیدادیست — یکذرہ غمت بہ ز ہزاران شادیست
از ما گلہ میکنی ولیکن ما را — از بندگی تو صد ہزار آزادیست

ایضاً

نی برگ شکایت از تو گفتن دارم — نی طاقتِ درد دل نہفتن دارم
آگندہ چو غنچہ گشتم از غم در تاب — کز تنگ دلی سرِ شگفتن دارم

تمام شد قصائد ظہیر فاریابی

ایضاً

آن خط کہ ترا روی ہمے آراید
طوطے ست کہ بر لبوی شکرے آید

گر از لبِ خود شکر فروشی شاید
زان پیش کہ طوطے شکر بر باید

ایضاً

ای زلف توام در تب و تاب افگندہ
بر نخبتِ توام چشم تو خواب افگندہ

در دولت تو زکورے دشمن را
چون خال توام سیر بر آب افگندہ

ایضاً

رخسار یار ست اے سروِ سہی
ہم یار سعادت ست و ہم سروِ سہی

بہلش کہ کند از رخ او زلف تہی
کو را نبود چو خال تو ردِ سیہی

ایضاً

ای وردِ ملائکہ دعاے سرِ تو
سر نیست زمانہ را بجائی سرِ تو

با دشمنِ تو نیامِ شمشیرِ تو گفت
سرِ دلِ من باد فضائی سرِ تو

ایضاً

ای نوبتِ تو گذشتہ از چرخ بسے
بی نوبتِ تو مباد گیتے نفسے

آوازۂ نوبتت بہر کس برساد
لیکن مرساد از تو نوبت بکسے

ایضاً

چندان ز غم آمیختہ ام آتش و آب
وز دیدۂ و دل ریختہ ام آتش و آب

در آرزوی خوی کہ بر ان رخسارست
در یکدگر آمیختہ ام آتش و آب

ایضاً

ای باغِ وجود را عمارت کردہ — زحمت سرِ بد سگال بار آوردہ
تو میوۂ فتح چین کہ بدخواہانت — از بار برخیستند بر نا خوردہ

ایضاً

اے فرِ تو دادہ روشنی بادیدہ — شاہی چو تو دورانِ جہان نادیدہ
وی دستِ تو دریا شدہ اندر دستش — ہا کور شود دشمنِ دریا دیدہ

ایضاً

دردم چو طبیب از غمِ ہجرانش نہاد — در آتش و ہم در آبِ خذلانش نہاد
چون دست نہاد بر رگم گفت آہ — تا باز کہ دست بر رگِ جانش نہاد

ایضاً

گرچہ بجہان کار بسے عالی کرد — لیک آہنگی دو کعبتین مالی کرد
وان آہنگی کو سر بوہبل بُرید — وان آہنگ کہ داغ خلخالے کرد

ایضاً

گرچہ ہمہ جہد بندگے بنمایم — وز عشقِ تو پیشِ کس زبان نکشایم
ہم بر سرِ آب آمدہ این قصۂ من — با آبِ دو چشمِ تر خود برسے نایم

ایضاً

چون در ہوست صرف شد این عمر دراز — در عشقِ تو کس نباشدم محرمِ راز
رازِ تو درون دلم بجا بست کہ من — گر مے طلبش کنم سئے یابم باز

ایضاً

از رایتِ تو نورِ ظفر می تابد — کس نیست که از امرِ تو سر می تابد
عفوِ تو چو رحمتِ خدایست که خلق — هر جرم که می کنند بر می تابد

ایضاً

در پیشِ کمان گروهۂ شاهِ قزل — خورشید بسجده اوفتد خوار و خجل
آنرا که نهاد داغِ کفرش بر دل — گر گوید من ز آتشم او از گل

ایضاً

چون لشکرِ شه روی براه آورند — اسلام به تیغ در پناه آورند
آنرا که ز پیل رخ نمی گردانند — امروز پیاده پیشِ شاه آورند

ایضاً

ای از تو بلند نام شاهنشاهی — بگرفته ز ماه دولتت تا ماهی
با عزمِ تو کاسمان بگردش نرسید — جز فتح و ظفر کرا رسد همراهی

ایضاً

خسرو چو بخرّمی قدح بردارد — وز ابر بیالش دُرِ معنی بارد
از رحمتِ او چه کم شود گر گه گه — این گم شده را لطفِ خود یاد آرد

ایضاً

ای خواجه سخن ز بیدزر می گوئی — امروز بسی روی تبر می گوئی
گفتی که بعلم مرده را زنده کنم — عیسی نکند آنچه تو خر می گوئی

(۱۰۵ امروز بسی روی زری)

ایضاً

باد آمد و گل بر سرِ میخواران ریخت
یار آمد و مے در قدحِ یاران ریخت
آن عنبر تر رونقِ عطاران برد
وین نرگسِ مست خونِ میخواران ریخت

ایضاً

در پردہ خوشدلی کسی را راہ است
کو را سرِ کار با چو تو دلخواہ است
این سبزہ کہ بر دمید در سایۂ زلف
انصاف بدہ کہ خوش تماشا گاہ است

ایضاً

گفتم سخنِ تو چند با جان گفتن
گفتا جز ازین حدیث نتوان گفتن
گفتم سخنِ زلفِ تو گویم شب و روز
گفتا چہ دہد ازین پریشان گفتن

ایضاً

اے باد بہار بوے گلزار بیار
وے بلبلِ مست نالۂ زار بیار
اے بلبل اگر ملک چمن می طلبی
پروانۂ مطلق از رخِ یار بیار

ایضاً

اے خیلِ ستارگان سیاہ و حشمت
دورانِ فلک زبونِ تیغ و قلمت
عالم ہمہ جیبت پیشِ تو مشتی خاک
آن نیز ہمہ فدای خاکِ قدمت

ایضاً

خصمت چو شکوفہ مدتی رنگ آمیخت
تا ہمچو شکوفہ جز خجالت نگریخت
زد ہمچو شکوفہ دست بر ہر شاخے
آخر چو شکوفہ ناگہ از پا بر ریخت

ایضاً

دل فصل ربیع را چو جان میداند
وز نغمهٔ بلبل تعجب میماند
این فصل خوش ست لیکن از صفحهٔ دل
بلبل همه نانوشته بر میخواند

ایضاً

با یار حدیث وصل اگر در نگرفت
بی زر چه عجب که خشم دیگر نگرفت
بنگر بعروس گل که در مجلس باغ
یک خنده نزد تا دهنش زر نگرفت

ایضاً

هرگز دل تو بجست و جویم نرسید
وز گلبن وعدهٔ تو بویم نرسید
با این همه گرچه جای شکری نیست
جز روی تو نیست آنکه رویم نرسید

ایضاً

در ده مے لعل لاله گون صافی
بگشای ز خلق شیشه خون صافی
کام دو جهان برون ز جام مے نیست مرا
یک دوست که دارد اندرون صافی

ایضاً

اے غنچهٔ گل سر شکفتن داری
وی نرگس مست رای خفتن داری
ای سوسن نو دراز کردی تو زبان
اندیشهٔ راز عشق گفتن داری

ایضاً

ای دل تو مشو در خط این خوش پسران
هر عشوه که زلف سان فروشد مخران
این حلقهٔ مارست منه دست برو
وین رشتهٔ موست منه پای بران

ایضاً

با گل گفتم که سوی گلزار آیم — از عهد بد تو سست کردار آیم
گل سوی تو ننگرید دزدیده و گفت — بد عهد ترا ز خود تکسی بنمایم

ایضاً

بلبل چو ز عشق گل فغان درگیرد — از شعلهٔ آه من جهان درگیرد
گل را بکف آورد بصد حیله و فن — پندار که با تو هم همان درگیرد

ایضاً

با خار قناعت از لبازی یکبار — در هر قدمی بروید صد گلزار
با خار کشان نشین که در یک هفته — صد برق بساخت گل ز یک دشته خار

ایضاً

در عشق اگر دمی قرارت باشد — با صحبت این و آن چکارت باشد
سر تیز چو خار باش با یار چو گل — گه در بر و گاه در کنارت باشد

ایضاً

نامد دل ضایع شده در دست هنوز — بر تخت وصال یار نه نشست هنوز
آنها که شراب وصل با ما خوردند — هشیار شدند و ما چنین مست هنوز

ایضاً

دل خیمهٔ غم بر آتش تاب زده است — خونابهٔ دیدگان ره خواب زده است
این تعبیه بین که دل برون آورد است — وین رنگ نگر که دیده بر آب زده است

هیچ دل در جهان نمی بینم — که ز دست غم تو جان نبرد
آخر الامر هم مرا غم تو — در فراق تو این جهان نبرد
حسرتم آنکه بی من از رویت — چشم دیگر کسی نشان نبرد

ایضاً

فرسودهٔ منقش فتراک دار گردد — عنبر فشان ز راه تو تریاک وار گردد
آن دم که هوش پیران نادان کعبه — چون جای خواب سازد مشک تتار گردد
روزی که در بدخشان نخ بر خیار بندد — پالودهٔ دشتی خلخال مار گردد
در کوهپای شیرین خسرو خبر ندارد — امثال فاریابی لعل عذار گردد
چون شاخ گاو کوهی بر کوهسار گردد — شلوار آب طوسی چون پای مار گردد

فی الرباعیات

گر عارضهٔ روی نمودت ای شاه — خوش باش کز آن نیافت نقصان تو راه
زین پس بودت فزونی حشمت و جاه — زیرا که پس از محاق بفزاید ماه

ایضاً

تا طن نبری که شاه رنجور شدست — یا صحت و راحت از تنش دور شدست
گردی که ازین عارضه بر دامن اوست — چندان باشد که چشم بد کور شدست

ایضاً

می را که همیشه با خرد دندانست — هم اوست که مونس خرد مندانست
می در رحم اگرچه سر گرفت ردا است — در شیشه نگر که خرم و خندانست

شهریارا شیر کینه نصرة الدین پیش کین | آنکه شمشیرش ز شیران کینه خواهی میکند

ایضاً

گر گل خسار تو عزم گلستان کند | گل بتماشای او روی بستان کند
در مه روی تو ماه ور نه بمهر فلک | تحفه زدل آورد پیشکش از جان کند
نیست چو روی تو ماه ور نه چو بیند برش | سر ز چه رو در کشد رخ ز چه پنهان کند
سلسلهٔ زلف تو با دل دیوانگان | فتح کند ماه نیز از همه دوران کند
درد تو در جان من خیمه زد آنها مکن | وصل تو گر یک شبی همت درمان کند
خسرو گردون پناه نصرت دین پیش کین | آنکه فلک بر درش خدمت دربان کند
ور نه ز عشقت ظهیر دیده بر آنجا نهد | چونکه توئی شهریار پیش که افغان کند

ایضاً

یار میخوارهٔ من دی قدح باده بدست | با حریفان خرابات برون آمد مست
بر در صومعه بگذشت و صلای در داد | سر خم را بگشاد و در غم را ببست
زلف زنجیر و شمش کز سر ایمان برخاست | رقم کفر بما بر بنشاند و به نشست
پشت بر صومعه کرد و بسر میکده روی | خرقه را پاره بکرد و همه توبه بشکست
با حریفان قلندر بخرابات شدیم | زهد بر هم زده و کاسه بکف کوزه بدست
چون ظهیر از سر زلف تو گشادیم گره | که کمینه گرهی بود از و پنجه و شصت

ایضاً

سوز عشقت نشان جان ببرد | طاقت از دل زتن توان ببرد
توبه بینی که ناگهان سوزی | مر مرا آب دیدگان به برد

سودای تو اسباب دلم جمله برانداخت | چون دست ملک تیغ تو سیم و زر کان را

ایضاً

ای همایون نظر از من نظری باز بگیر | طوطیم در قفس از من شکری باز بگیر
شب امید مرا روز دل افروز تویی | بنما روی و نسیم سحری باز بگیر
سنگ قصاب تو ام خورده زهی جانم جگری | خون جگر میخورم از من جگری باز بگیر
ای بتو زنده من و زنده بتو جان ظهیر | که زند یار خود این گلشکری باز بگیر
پای اگر باز گرفتم ز تو من آن دگرست | تو ز من دست امید دگری باز بگیر

ایضاً

من که هر شب در خیالت دیده را در خون کشم | حاش لله بار عشق دیگران را چون کشم
گر چو گردونم بگردانی بگرد این جهان | در سرایم گرد گردون ناله بر گردون کشم
از درون جان من چیزی و در جز عشق تو | دست گیرم جان خود را زین میان بیرون کشم
چون ظهیری از غم عشقت ندانم دست باز | چون شفق تا رگ گریبان دامن اندر خون کشم

ایضاً

باز بر جانم فراقت بادشاهی میکند | وانچه در عالم کسی کرد از تباهی میکند
شهر صبرم تا سیاه هجر تو غارت زده | بر من آن کردی که بر شهری سپاهی میکند
بیگنا هم گفت عشقت وای اگر کردی گناه | حال چون بودی چو این بر بیگناهی میکند
چشم تو دعوی خونم کرد و ابرو شد گواه | کژ چرا شد گر نه میلی در گواهی میکند
در غمم گفتی صبوری کن بلی شاید کنم | هیچ جای صبر گر بی آب ماهی میکند
بر ظهیر این غصه کمتر نه که طبع او ز نظم | بر سپهر و مهر مدح بادشاهی میکند

لن ز من دو بیمار گران گلشکری باز بگیر

لن ز چون شفق تا ز گریبان دامن اندر خون کشم

هر چه گوئی گوش تا دیوار خانه نشنود | را نکه پس دیوار ها را گوش باشد هوشدار

متفرقات

دولت چو با عدوی تو بیگانگی گرفت | در موج خون دیده خود آشنا گرفت

ایضاً

هر آن کسی که عداوت نمود با او خورد | ز آب چشم شراب و به پشت دست طعام

فی الغزلیات

یارب سببی ساز که آن سرو روان را | آری بر ما بخت علی الرغم خزان را
هر لحظه بمیدرخش ز آب دو دیده | تا کی گذرانیم غم ناگذران را
گر دیده نه بیند بامید دل خویشش | معذور بود زانکه نه بیند روان را
بگشاد مرا این دل خون بسته چو دیدم | در خنده گشیده لب آن تنگ دهان را
خواهم که کشم بار جفا هاش ولیکن | اکنون نتوانم چو زمن برد توان را
گفتم که میان من و تو موی نگنجد | تا لاجرم از بنده نهان داشت میان را

ایضاً

ای تنگ دهانی که بسوی تو دهان را | باریک تر آمد ز میان تو گمان را
خون دل من ریز و مبند پیش که گویند | بی جرم غم عشق فلان کشت فلان را
گر جان بکنم پیش تو سهل است که تو خود | جانی و چه مقدار بود پیش تو جان را
در ریختن خون دل اهل زمانه | چشم تو ضمان می ندهد اهل زمان را
گیرم که ز لعل تو دمی تازه کنم جان | تدبیر چه سازم غره لعل فشان را
گوئی که دلت شاد کنم عشوه مده پیش | دانی که خریدار نباشد دلم آن را

قطعه

عمادِ دولت و دین صدرِ پیشوای عراق
تو آن کسی که بزم ترا ماه نو نوالہ شود

ز آبِ دیده چو باران اشک بر خیزد
بابر سد بہ نفس ہای سرو ژالہ شود

مرا ز شادی انعام ہر زمان مارے
ز خنده لب چو گل و روی ہمچو لالہ شود

چو از حوالہ شمس طبیب یاد آرم
بعین غصّہ ہمہ خنده ہای نالہ شود

ہنوز آن قدری باقی ست می ترسم
ازان کہ باقیٔ عمرم بدو حوالہ شود

دو روزہ حالہ خادم شود اگر بدہی
وگرنہ از پیٔ آن دام ہا ہالہ شود

امید توبہ نہ ماہ پیش نیست ہنوز
ہزار سال بزی تا ہزار سالہ شود

قطعه

خدایگانا با دست گوہر افشانت
ہمیشہ کار زمان و زمین گہر چینی ست

اگر بہ رفعتِ قدرت فلک نصیب درجہ
فراز خویش نہ بیند ز خویشتن بینی ست

مرا نخلعتِ زیبای اشترِ رہوار
بزرگ کرده و آن خود بزرگ آئینی ست

ہنوز تنگ لگامِ امید میدارم
وگرنہ بچہ دانم کہ اشترِ زینی ست

قطعه

حامیٔ ملک و سعدِ دولت و دین
چرخ در سایہ حمایت تست

صحف آمال و نسخہ ارزاق
تا ابد در کفِ کفایت تست

کرم شاه کار خویش بکرد
بعد ازین سایہ عنایت تست

فی الموعظت

تا تو باشی ہر کجا باشی زبان خاموش دار
وز سخن گفتت سود نبود آن سخن کم گو شنو

قطعه

خدایگانا سالی زیادت است که من
بجام نظم مے مدح تو همے نوشم

ندیده ام ز تو چیزی چنانکه برگویم
نیافتم ز تو چیزے چنانکه در پوشم

بمجلس تو ز جودت مرا سوال کنند
نهاده باید ناچار پنبه در گوشم

مباش غره اگر چه من از شمائل خوب
حکیم سیرت و نیکو نهاد و خاموشم

بگاه نظم چو من بر سخن بسوار شوم
کشند غاشیه اقران ز فخر بر دوشم

بمدح و هجو همه کس پی شکایت و شکر
چو آفتاب بتابم چو بحر بخروشم

من ار ز هجو تو بیتے دو بر کسی خوانم
نهند تخته دیباهمے در آغوشم

بزرگ سرخ چو از من هجای تو بخرند
روا بود که به نرخ تمام بفروشم

قطعه

عماد الدین تو آن تقدیر حکمی
که با قدرت فلک را نیست مقدار

کشیده خط تو در دفع فتنه
بگرد خطهٔ اسلام دیوار

فگنده همت دیده چو دائم
دوار اندر سر گردون دوّار

عروس کلک تو بر بسته زیور
بدست زر فشان و لفظ دُر بار

توئی آن گوهر عالی که پیشت
فلک مانند خاکستر شود خوار

گر از خاکیت گوهر پس چرا شد
ز نسلت گوهرے دیگر پدیدار

چه میگویم تو دریائے ولابد
بدریا دُر بود گوهر سزاوار

مبادا کز تو دریائے معانی
شود هرگز یتیم آن دُر شهوار

اگر چه این سخن بر جای خویش است
حدیث ما فرحها یاد مے آر

نارفته بر زبانِ تو قولی برون زحق — ناآمده زدستِ تو فعلی دراے خیر
وی آسپکی که حالِ اورام خادمت — گفت این تو در بعهدهٔ من همچو من بسیر
از تو بحرص محمدتِ خواجه علے — بنشین که این طمع نتوان داشتن زغیر
زان گفت وگوی بر دل و جانم مصیبت است — هائل تر از مصیبتِ صد طلحه و زبیر
هارونِ درگهِ تو ام آخر روا مدار — اسپِ مرا بآخر غم چون خرِ غریر

قطعه

ای شبت باقدر چون از روز عید — روزِ عیدت فرخ و فرخنده باد
وی زمینِ درگهت چون آسمان — آسمانت زیر پا افگنده باد
سروراشاها خداوندا دلت — سال و ماه و روز و شب فرخنده باد
فرِّ یزدان گشتهٔ اے شهریار — فرِّ یزدان بر سرت تابنده باد
سایهٔ میمون و فرخ طلعتت — بر سرِ جمله جهان پاینده باد

قطعه

دی برفتم که خواجه را بینم — مست و مدهوش همچو بی خویشان
گفتم آخر تو انگریت کزو — بمرادی رسند درویشان
مید و بیدم بران که عرض کنم — شکر خویش و شکایت خویشان
خضرے یافتم چه شاید گفت — راست چون تیرِ بد ز بدکیشان
هر زمان گشته در بداندیشے — مقتدا اے همه بداندیشان
برگشودم زبان دمے گفتم — پشت برکرده از پس ایشان
تیر اصحاب بر بروت وزیر — پائمال کسان زنِ ایشان

عمر من رفت بر امید مگر — هیچ بودے مگر مگر نه کند
انتقام از عدو بکش امروز — با تو کس دست در کمر نه کند
زر نه گشتم بخدمت مخصوص — کار طامع کند هنر نه کند
پیش از نیم مدار بے پر و بال — تا کس این قصه را سمر نه کند
کاینچه ماند کرد شهر و سرائے — با قصب پرّ تو قمر نه کند
در گذرهائے دهر ناهموار — جز بکشتی دره عبر نه کند
گر بخدمت نمیرسد چه عجب — که از و آب ره بدر نه کند
سخنے چند بشنو از بنده — که دران شرح مختصر نه کند
هر کس از حال زیر دستانت — چون بداند ترا خبر نه کند
گرچه در حال دولتے بینند — بر پل عاقبت گذر نه کند
آنچنان بوده در جهانداری — کز تو کس نالهٔ سحر نه کند
مادح صادقم که در خدمت — خاطرم هیچ مدح گر نه کند
نبود دور گر ثنائے ترا — جبرئیل امین زبر نه کند
هر که بیتے بخواند کو زین قطعه — سخنے عقد درد گر نه کند
گفتهٔ من بفال دارم ازانکه — مدد یم بجز شمر نه کند
برخوراز جود کاینچه عدلت کرد — وز نمائے نبات خور نه کند
جاودان باش تا مدار فلک — عاقبت کرد این گذر نه کند

قطعه

ای داده روزگار ز دوران جود تو — بهر دو وزه راتب روزی وحش و طیر

ز زنبوری نیم کمتر کہ بروے — دمادم جاے نوش و نیش باشد
قمر با گل سخا دعا کند لیک — بسا ظلما کزو بر خویش باشد
چو جاے من نمیدانند قومی — کہ ایشان را سمن چون بیش باشد
اگر دمسوزے یابم بہنگام — چنین دانم کہ جائی خویش باشد

قطعہ

شہا بالقدر ہمت ورائی رفیع خویش — از سقف چرخ و ساحت جوزا شانہ ساز
این عندلیب از پی مدح گسترے — بر شاخسار سایۂ خویش کاشیانہ ساز
ساز نوا و جاہ ترا از نوای من — در خور بود کہ خوش بنوازد بی ترانہ ساز
گفتم قصیدۂ کہ ز مدحش حسد برد — او ہام نکتہ پرور و طبع فسانہ ساز
نامد بحضرت تو شہا بلبلے چو من — دام قبول گستر و از لطف دانہ ساز
یا باز پس فرست از اینجا بخانہ ام — یا در جوار بار کہ اینجا تو خانہ ساز

قطعہ

ای قضا صولتے کہ در عالم — انچہ حکمت کند قدر نہ کند
انچہ با خصم میکند تیغت — با چمن شنبم و مطر نہ کند
شرف ذاتت نہ آنچنان آمد — کاندر و سلطنت اثر نہ کند
ہر کہ خاطر گماشت بر کینت — جز بجان بیگمان خطر نہ کند
بعد ازین رایت جہانگیرت — فلک ہفتمی مقر نہ کند
نیک دانے کہ بر سپہر ہلال — نہ شود بدر تا سفر نہ کند
گر شب خون کنے بر اہل عراق — فتح این باب جز ظفر نہ کند

قطعه

بزرگوارا من در میان اهل عراق — به نعمت تو که محسود همکنان بودم
سموم غربت و وحشت بدان تنعم و ناز — که داشتم بوطن اختیار فرمودم
چو طبع بنده برین میل کرده بود خطا — صواب دیدم و با او خلاف پیمودم
خرد نصیحت من کرد و من نکردم گوش — زمانه پند همیداد و من نشنودم
دو سال نعمت این نوع کرده الم روز — ز بخت شاکر و از روزگار خشنودم
ز نام هیچ بزرگی شبه نبردم دست — بنان هیچ کریمی دهان نه بگشودم
خمار بادهٔ نازش هنوز در سرم ست — که لب بجرعهٔ جام کسی نیالودم
چو مدتی بگشودم عنان بدانستم — که خاک خوردم و چون مار باد پیمودم
به ترک[له] رفتم و گفتم که اندرین دولت — بجز امید دگر هیچ می نه بفزودم

قطعه

خداوندا من آن جراح عمرم — که دائم هفت عضوم ریش باشد
تو نگذر ترکسی را گر بجوئی — درین عهد از وفا دردیش باشد
ازین شادی درین دوران که ما ئیم — دل مردم محال اندیش باشد
زمین راضی و دین داری نیابد — چو کین تارفت کافر کیش باشد
سلیمی گر ز من بیش ست بیش ست — سلیم ست این بهل تا بیش باشد
چو مهر از پس برآید آدمی را — حقیقت دان که سایه پیش باشد
مرا زان نقش آباد ان چه خیزد — که با نصد رخنه در عنبیش باشد
به تیری دوزم او را کش ز رفعت — مگر شمشیر جوزا کیش باشد

قطعه

افتخارِ جهان بهاء الدین — ای جهانت نظیر نازاده
به یکی حمله حکم یاورِ تو — هفت در بند چرخ نگشاده
همتِ مهر و ماه را العلو — رخ و اسپی به طرح بنهاده
نیست از طوقِ شکرِ تو آزاد — وز بسیطِ زمین یک آزاده
با همه خلق و طبعِ محسنِ تو — سازگار آمدست چون باده
شعرِ من گر خوش آمدت بگذاف — در تعجب جزاے افتاده
آبِ حیوان چگونه خوش نبود — به ثناے تو چاشنی داده

قطعه

ایام کز و بناخنِ غم — رخسارِ وجود مے خراشم
چون مشک چرا کند نهانم — کز طیبِ نفس چو مشک فاشم
آن شمع منم که در معانے — ارواحِ ملک همه ذخراشم
خون مے زاید ز شعرِ من آرے — از گوشهٔ دل همے تراشم
تا کے کنم از فلک شکایت — او کیست کز و بود معاشم
در خدمتِ آنکه زود ست روزے — او هست کمینه خواجه تاشم
عمرِ تو دراز باد کز تست — هر روز به نعمتے تلاشم
من کز تو شدم عطاتِ چندان — هر لاشه نمیکند قماشم
در خدمتِ تو غریق شکرم — نے چون دگران رفیق آشم
از دست مده مرا که ترسم — آن روز که جویم نباشم

قطعہ

ای مثالِ ترا زبان و زمین — کرده از راهِ امتثال سجود
دولتت را فتور ناممکن — حشمتت را زوال ناممعقول
گشته پیشِ تو رام و آهسته — فلکِ تند و روزگارِ عجول
بر رخِ آفتابِ دولتِ تو — آسمان تا نهاده داغ قبول
در دولتِ تو کبریای خدای — بر تنت فرِ معجزاتِ رسول
کرده بر وفقِ رایِ افلاطون — روحِ لقمان بقالبِ تو حلول
خامه‌ات روز و شب کشان دریای — طرهٔ حجد و گیسوی مفتول
من بدان عزتی که نفس ترا ست — گشتم از خدمتِ ملوک ملول
سخنِ فضل می نیارم گفت — زانکه آن شعبه بود ز فضول
حاصل الامر مدتیست که نیست — بر درِ کس مرا خروج و دخول
از چه ماندم بر آستانهٔ تو — متردد میانِ رد و قبول

قطعہ

ای طلعتِ تو دیدهٔ جان را بجای نور — وی در ضمیرِ مهر روانِ تو جای گیر
دیدارِ تو چو غرهٔ اقبال جاودان — گفتارِ تو چو وعدهٔ معشوقِ دلپذیر
لطفِ علاجِ تست که در موسمِ بهار — هر سال نوجوان شود از سرِ جهان پیر
شاهیت همتِ تو که ننگ آید از گدا — زیرِ چهار بالشِ ارکان نهد سریر
دانند همگنان که نرفتست یک نفس — شکرِ تو از زبانم و فکرِ تو از ضمیر
تو آفتابِ فضلی و شاید که از جهان — چون ذره در شعاعِ تو ظاهر شود ظہیر

همیشه دولتِ آن پایدار باشد ازین | همیشه نعمت ازین جایگیر باشد ازان

قطعه

همی شدند به بیچارگی هر همیتان | شکسته پشت گرفته گریز راه نجار
بجای دل شکم اندرون همه یکسان | بجای موی زاندامها برون سوفار

قطعه

خدایگانا معلوم رای روشن تست | مخصوص بندگی و شرط نیکخواهی من
نه آن کسم که مرا آن محل و مرتبه است | که کار ملک نگوگردد از تباهی من
من آن گدای سخن پیشه ام که گاه سخن | زنند خوش سخنان لاف بادشاهی من
بجان مدحت تو زنده ام ز روی قیاس | تجمل مدح ترا برخورد کماهی من
روا مدار که عاجز شوند ماهی و مرغ | ز اشک گرم و دم سرد صبحگاهی من
چو شب سیاهم از اندوه چشم سپید ام | کز صبح عدل تو نائل کند سیاهی من
دهان بروزه و لب بر ثنای همچو سند | ز گریه تر شده رخسار های کاهی من
مرا بخوان و گناهی بدان که معلوم ست | همه جهان را احوال بیگناهی من

قطعه

خدایگان همه خسروان روی زمین | توئی که طبع لطیفت سراچه قدم ست
در اهتمام تو آسوده اند جمله جهان | ازان جناب رفیع تو عرصه کرم ست
قضا بنام تو بر دست دفتر اقبال | صدای نوبت ملکت صریر آن قلم ست
کمینه بنده درگاه اگرچه رنجور ست | خدایگان جهان خسرو مسیح دم ست
جهان و خلق جهان جمله معترف شده اند | که خسروی چو تو امروز در زمانه کم ست

مایهٔ ابر بر ترست از انکه ره توان کرد سوی او باران

قطعه

ای بزیر هزار خر بنده — پشت خم کرده همچو خرلشته
صد هنرمند را ز گرسنگی — کون کنده دروغ بو گشته
ای ترش کرده روی چون تماج — چند بر روی بفگنی رشته
قلمتانی و زن بمزد و لغا — در جوالم ز بهر زنت هشته

قطعه

اگر این را به بوی عهدهٔ ملک — در سرا پرده عذر پرورند
ملک ماهون بود ز راه سزا — گرچه ماهن امین افگنند

قطعه

آن غلامی که از پی آسوش — آسمان زحمت دوالج کشید
چند گه خدمتش چه نیکو کرد — لاجرم چون نگین بتاج رسید

قطعه

شاها حقیقت ست که خامهٔ دوات را — از عشق نیست آنکه زبان در دهان کند
هر چند زاهد ست و تراشیده سر و لیک — در عهد عصمت تو نشاید کآن کند

قطعه

دو شهریار گزین و دو نامدار زمین — دو اختیار زمین و دو اختیار زمان
یکی بدست چو باد نسیم او دینار — یکی بر تیغ چو ابر سرشک او مرجان
یکی چو باده خورد زهره بایدش ساقی — یکی چو گوی زند چرخ زیدش میدان

ز سر گشتگی نیست آن در دسر — که گردون بد اختر ش میدهد
چو در دسر خلق او میکشد — فلک نیز در دسر ش میدهد

قطعه

امام عالم و مفتی خلق محی الدین — توئی با سپه رخ از کل کائنات فزه
بمدحت تو دو نوبت قصیده ها گفتم — نه کرده سعی تو از کار من کشاد گره
ز پیش منبرت امروز مردکی برخاست — که توبه میکنم از جرمهای تو گفتی زه
ز مردمانش زر و سیم خواستی و همه — بطوع طبع بدادند بی لجاج و سته
ز بهر شعر چو چیزی ندادیم باری — برای توبه که دادی بشاعریم بده

قطعه

ایا نموده بصد علم در جهان معجز — توئی که در هنر نظیر تو نیز نه نماید
محیط جاه ترا غایتی ست در وسعت — که مر محدث گردون سفله را شاید
جواب قطعه تشریف گرچه دیر رسید — رهی چگونه زبان سوال بگشاید
که دست و طبع تو بحر علوم و کان عطاست — ز بحر و کان نه همه وقت دُر و زر زاید

قطعه

بخواب دوش چنان دیده ام که صدر جهان — مرا بخواند و درم داد و خلعتی بخشید
شدم به نزد معبر و گفت این معنی — جواب داد که آن جز بخواب نتوان دید

تغییر خواب دهند ۱۲۹

قطعه

ای رسیده مواهب تو بمن — همچو بوی شفا به بیماران
گرچه در خورد همت تو نبود — رد نه کرم بخویشتن داران

قطعہ

اے خرد در طلب غایتِ تو — کردہ پائے آبلہ از بس دوری
تو بتدبیر جہان مشغولے — گر بکارم نرسے معذوری
از تو من بندۂ سوالی دارم — کز تو نان خواہم بادستوری

قطعہ

خدایگانِ کرامِ جہان رضی الدین — تو ئی کہ ہمتِ تو ہست با فلک ہمزاد
تو آن کسیکہ بہ بیند طلیعۂ حرمت — کمین آتشِ موہوم در دلِ پولاد
بخدمتِ تو درین چند روز ننشستم — نوشتہ بودم احوالِ خویش دادہ بباد
مگر بچشمِ رضا ننگریست رائے رفیع — کہ ہیچ گونہ بتشریفِ من مثال نداد
ولیک از رہ انصاف و زنہوان بود — درین معاملہ الحق مرا خطا افتاد
بضاعتی نبود شعر خاصہ گفتۂ من — کہ پیش چو تو بزرگی تواں تحفہ نہاد
کسیکہ قطرۂ شبنم بہ پیشِ ابر برد — چو خاک باشد بنیاد سعی او بر باد
ترا کہ چشمۂ آبِ حیات در دہن ست — کجا بجرعۂ شربت شراب کردی یاد
گہی کہ گیسوی حور اگرہ زند رضوان — سزد کہ جانِ خرابِ مرا کند آباد
چو گفتہ آن گرہ بستہ زود بگشاید — گرہ دو صد شد و یک جو از ان گرہ نگشاد
تو کارِ من بکرم می بساز در ہمہ وقت — ہمیشہ پیشِ تو اسباب عیش ساختہ باد
بدست من نبود جز دعا کہ میگویم — بغیبت و بحضورت کہ ایزدت بدہاد

قطعہ

مرا جان و دل پیشِ آن صفدرست — کہ جان بوسہ بر خنجرش میدہد

قطعه

ای ترا در وجودِ شمع ولگن — نقدِ هر کیسه کاسمان برد و خت
چشمِ گردون ندید روی وجود — تا قضا شمعِ دولتت بفروخت
هین که پروانهای وعدهٔ تو — جمله در تن ز انتظارت سوخت

قطعه

خداوندا درین مدت که من بر درگهت بودم — نکردم هیچ تقصیری ز خدمت تا توانستم
چه پایه رنجها دیدم که تا عالم بدانی تو — کنون آنیت رنج من که میگویی ندانستم

قطعه

یا من جوی المعالی یا صارم المهند — یا العالمین اعلا ظل النعیم سرمد
ای برفراز قدرت گردون نهاده مسند — برخور ز ملک باقی و ز دولت مخلد
فاضت علی البرایا من کفک العطایا — کفت بدر الزایا عن جندک المخلد
یا جیب علی الرمامی اشکر العطایا — یا کف بر انورایا عن جندک المحمد
فرمانروای عالم مقصود نسل آدم — شاهنشهِ معظم بوبکر بن محمد

قطعه

شاها عجم چو گشت مسلم بتیغ تو — لشکر بسوی خوارگهِ مصطفا فرست
بس کعبه را خراب کن و زدبان بسان — خاکِ حرم چو ذرّه بسوی هوا فرست
در کعبه جامِ مے چه کند در خزانه نه — از بهرِ روضه دوسه گز بوریا فرست
اهلِ ورع بآتش ظلم و جفا بسوز — واصحابِ کهف را بسوی دار و افرست
تا کافر تمام شوی سوی کرخ تاز — آنگه سرِ خلیفه نیز در خطا فرست

فلک بجام بلا شربتم ازان فرمود | که از عطای مرو در نموده ام پرهیز
بسوی من نظری کن که بی سبب بامن | جهان سفله کمین است و چرخ دون به ستیز
ازان زمان که فلک بر درت بیاستاد | زمانه بر سر بختم نشسته بود که خیز
کنون نکه خاک درت را ز آب دیده من | بنرگس لاله برآورد چرخ رنگ آمیز
مرا به نرد تو بی پای مردی کرمست | برون حلقه درنیست هیچ دست آویز

قطعه

سر اکابر عالم صفی دولت و دین | توئی که همت تو سر بآسمان سودست
هران صفت که ز جیب فضا برآرد سر | بعمر دامن جاهت بدان نیالودست
قلم که دعوی وصافی کمال تو کرد | ز خشم بر دوده وحشت همیشه اندودست
بزرگوارا بی سعی تو درین مدت | دلم ز غصه و جانم ز غم بیاسودست
ازان زمان که من اینجا نشسته ام صد بار | همه بسیط زمین صیت من بپیمودست
ز چرخ سفله جفاها کشیده ام گرچه | هنوز نالهٔ من هیچ گوش ننمودست
کنون بکام و بنا کام میروم که مرا | جهان عنان ارادت ز دست بربودست
بخدمت آمده بودم بگاه ترگفتند | که دوش خواجه نشاط شراب فرمودست
ز خرمی همه شب بود تا دمیدن صبح | چو بخت خویش نخفته است هیچ نغنودست
کنون ز مستی و بیخوابی شبانه هنوز | چو خلق در کنف اهتمام او آسودست
ندروزگار دو رنگم شکایتست عظیم | که این سعادتم امروز روی ننمودست
بحضرتت چو مرا فرصت وداع نبود | کنون امید لقا قائم از تو بنمودست
تو سود کن بجهان نام نیک اگرچه مرا | مدار عمر بامید تو زیان بودست

فاریابی

زینتِ آفتاب و زیورِ ماہ — عکسِ چہرِ جہان نمای منست
سائبانِ سپہرِ نہ پوشش — آستانِ سایہ درسرای منست
حجتی کان زبان فتنہ ببست — سرِ تیغِ جہان کشای منست
آفتابے کہ عقل ذرّۂ اوست — ذرّۂ آفتابِ رای منست
دو جہان را بہ پشت پای زدے — کہ کمین فضلۂ سخای منست
در و در پایت او فتاد بعذر — کین گناہِ من و خطای منست
پایت آزردہ شد ز صدمتِ آن — خود ہمین ما جرا گوای منست
چون بپایت رسیدہ استینم — گر بپرسے حرم سرای منست
عقل سوگند بر جہان میداد — کہ اگر در سرت ہوای منست
بر سرِ من کہ در دِ پایش را — ببری زانکہ بوسہ جای منست
جاودان زی کہ چرخ می گوید — کہ بقائے تو در بقائے منست

قطعہ

ایا شہی کہ ز آثارِ نعلِ شبرنگت — حسد برد بگہ حملہ صاحبِ شدیز
توئی کہ بر تنِ خصمِ تو درع داؤدے — ز زخمِ تیرِ تو پیرونیزنی بود خونریز
چو ظلم بر درِ دروازۂ وجود رسید — ندای عدلِ تو بشنید و باز گشت و گریز
ببرد جاشنیٔ عدلِ تو بہ شیرینے — مزاجِ بے نمکی از جہان شور انگیز
اگر ز کینِ تو دندان خصم کند شود — عجب نباشد ازان زخمِ تند خنجر تیز
خدایگانا من بندہ بر بساطِ ملوک — کہ جملہ کم ز تو بودند و بیش از پرویز
بصد ہنر قدری آبروی یافتہ ام — جہان ز عدلِ تو میریز دآن مگو کہ بریز

هیچ دور فلک قفل پای حادثه را
به از ضمیر تو نادیده هیچ قفل گشای

چو لفظ منطقیان لطف تو سخن پرور
چو وهم هندسیان صیت تو جهان پیمای

فراز هر سر شاخی گل وجود ترا
زیادت ست چو بلبل هزار مدح سرای

زمانه زیر و زبر شد هزار بار چو چرخ
که همچو قطب نجنبید دولت تو زجای

اگر بمدح تو تقصیر کرده ام زانست
که در صفات تو ماندست عقل نارسای

جلال قدر ترا غایتی معین نیست
که بر ثنای تو کس را قرار گیرد رای

بپایه که رسی تا اساس مدح نهم
فراز پایه دیگر نهاده باشی پای

ازان زمان که جدا مانده ام ز درگه تو
که خاک اوست چو باد بهشت روح افزای

دویدم از سر حسرت بسی شبیب و فراز
مرا نه دیده ره بین نه عقل راه نمای

گهی چو گل شده رسوای طبع رنگ آمیز
گهی چو بلبل نعره زنان سر زده درای

چو دف طپانچه غم را نشسته حلقه بگوش
پس از برای مدی ده زبان کشاده چو نای

کنون بصبر و قناعت فشرده ام دندان
مگر فرو شود این غصه ها بانفرسای

بس ست آنکه لگدکوب حادثات شدم
زنگ مدحت مشتی مهیس طبع گدای

گذشت سی نفر از کاروان عمر و من
زبان بگرد دهن در فگنده ام چو درای

در آفتاب حوادث بسوزم اولی تر
که بهر سایه نهد بر سرم سپاس همای

ازین سپس من و کنجی و کلبه تاریک
که سرد شد بدلم در هوای باغ و سرای

تو کامران و مکرم بمان که در عالم
گرامت ست وجود تو خلق را زخدای

قطعه

ای فلک سر بدان برآورده
که تو گوئی که خاک پای منست

قطعہ

صفیٔ دین بس ازین زخمہای بی لطفت — زدست چرخ ہنوزم نمی رسد نالہ
بجز شماتت و یاسم نداده وعدهٔ تو — ازان سپس کہ دماغش گذشت از حالہ
جواہری کہ بمدح تو بنده گفت چو دُر — سخات در دلِ من سر و کرد چون ژالہ
چہ سود از ید بیضا چو تو نمیدانے — بیان حجت موسی زبانگ گوسالہ
یکی ازین حرکت ہا بود کہ ناگاہے — فرو برد بزمین نام و ننگ صد سالہ

قطعہ

اقبل الساقی بریحان و رواح — ہا تہا تفتر عن الشعر المداح
موسم عیش ست در ده جام و مے — در جہان بی می نیابد کس فلاح
انتہائی الشکر الاعصیان دین — ناصحی ہے سکران ز سماح
گل ز خوبی مست و بلبل از نشاط — ہست ہشیاری درین موسم صلاح
قام فی نصر الہدی مستظلاً — آخر الملک باطراف الرماح
فتح تو در پیش دارد شہریار — عیش و عشرت را تو میکن اقتراح
بر بحی ارض الہدی فی جحفل — ظل فی الآیہ فہو یوم الصباح
شاه عزم خطبهٔ بد خواه کرد — با فریدون دولت دار اصلاح
ثابت الاقبال منصور اللوا — مستقیم الامر مامون النجاح
دولت اندر پیش و فیروزی ز پس — نصرت اندر قلب و عصمت بر جناح

قطعہ

خدایگان صدور زمانہ شمس الدین — ایا چو نور خرد رای تو جہان آرای

قطعه

پناهِ اهلِ هنر پیشوای روی زمین
تراست چرخ نکوخواه و بخت نیک اندیش

تویی که در حرمِ دولت بنقل سباع
موافقت دهد ایام گرگ را با میش

ز جامِ مهرِ تو نوشد زمانه شربتِ نوش
ز دستِ قهرِ تو یابد سپهر ضربتِ نیش

بزرگوارا معلومِ رای تست که من
ز روزگار کفافی طمع ندارم پیش

مرا که در مددی کسوتِ سمور نبود
که در تموز ندارم امیدِ خرگه و جیش

بدانچه داشته ام دی چو قانعم امروز
مرا چه فرقتِ بیگانه و چه وصلت و خویش

دلی که می نپذیرد جراحتش انجام
بر آستانهٔ صبرش نشانده ام سر خویش

هنوز وقت نیامد که دهر افسون گر
نهد ز رحمتِ تو مرهمی بر این دلِ ریش

در تو ساحلِ دریا و من چنین تشنه
رخِ تو سعدن روی منم چنین درویش

کرا بماند ازین غصه دین و دل تقرار
که تیرِ چرخ برآید درین مقام زلیش

شنیده ام که تواند شیشه کرد که مرا
نهی بتربیت اسباب خرمی در پیش

ازین صواب تر اندیشه نیست در عملِ ار
وگرنه ره مده اندیشه را بخاطرِ خویش

قطعه

خدایگانِ صدورِ زمانه صدرالدین
تویی که طلعتِ تو نور دیدهٔ خرد ست

ازان برقص درآید فلک که در گوشش
صریرِ کلکِ تو همچون نوای بار بد ست

بحضرتِ تو کرا پیوسته نیک باد ترا
نموده ام دو سه کرت که حالِ من چه بد ست

ز عیش تیره همیگردم این همه فریاد
نه زان که کسوتِ من طلست یا نمد ست

مرا اگرچه تو تشریف خاص فرمودی
هنوز موجبِ فریاد بر قرارِ خود ست

برون ز خدمتِ تو مقصدی ندانستم | چرا نمیگذری یاد من ترا به ضمیر
ز خطهٔ تبتو افتاده ام که روز وداع | صدور بر پی من ناله کرده اند و نفیر
بصد هنر ز جهان بر سر آمدم چونست | که مانده ام بجهان پیش همتِ تو حقیر
فضیلتی که برا بنای روزگار مراست | علی العموم شناسند ناقدانِ بصیر
اگر به نسبتِ آن مکرمت طمع دارم | زمانه نیز سر افگنده ماند از تشویر
ز روزگار مرا قصه بس بست که نیست | مجالِ آن که کنم شمهٔ ازان تقریر
به پشتی کرمت کردم این عتاب که او | مشیر و محرم من بود اندرین تدبیر
اگرچه رسم بزرگی تو به شناسی لیک | بگویمت سخنی آن ز من بخرده مگیر
کسیکه بر سر احرار سروری جوید | روا ندارد در حق چون منی تقصیر

قطعه

پناه و قبلهٔ شاهانِ عصر نصرهٔ دین | توئی که خاکِ درت کیمیای فرهنگ ست
بگرد موکبِ قدرت نمیرسد گردون | که در میانه مسافت هزار فرسنگ ست
بساعتی شکند رمح تو طلسمِ عدد | به پیش معجز موسی چه جای نیرنگ ست
ز بس خسیسی بر پهلوی مخالفِ تو | گمان مبر که بجز خنجر ترا رنگ ست
تو آن شهی که ز بیم سنانِ سرتیزت | رخِ سپهر چو روی سپر ز زنگ ست
زمانه پای رکابت بدارد اندر چنگ | ازان عنانِ مرادت همیشه در چنگ ست
حدیث لنگی اشتر بعذر می شاید | اگر نکته نگیری چو عذر هم لنگ ست
بحکم آنکه من از خاک درگهت دورم | ز غصه هر نفسم باز مانه صد جنگ ست
ترا بقای ابد باد و در نگونامی | که ملک و دین را از نام شومت ننگ ست

قطعه

بدر دین حاکم آفاق مبارک تو ئی آنک — گلبن ملک ز تو تازه و تر بشگفت ست
آستین کرمت بی غرض دنیا وے — صدره از روی جهان گرد حوادث در رفت ست
این سعادت که ترا روی نمود ست هنوز — صد یکی نیست از آنها که فلک بادر فت ست
سختی نیست مرا با تو که پنهان باشد — که ز رای و خرد ت هیچ سخن ننهفت ست
آمدم سوی درت تا کنم از صدق نثار — آن گهر ها که ضمیرم ز مدیحت گفت ست
پرده دار از پس گفت در که مست ست بخواب — زین قبل طبع ازان لحظه هنوز آشفت ست
تو که بیداری چون دولت و دین هشیار جو بخت — خفته و مست ندانم ز چه معنی گفت ست
تو نئی مست که عقل من شیدا مست ست — تو نئی خفته که بخت من مسکین خفت ست

قطعه

صدر صدور مشرق و مغرب نظام دین — بر رقعه کمال تو شاهان پیاده اند
چرخ بلند و همت عالیت گو بئے — هر دو بهم ز یک رحم و صلب زاده اند
احباب تو بمرتبهٔ دولت رسیده اند — و اعدات در حضیض مذلت فتاده اند

قطعه

سر اکابر دنیا صفی دولت و دین — تو ئی که نیست ترا در جهان عدیل و نظیر
بهر مهم که ضمیر تو خلوتے سازد — درون پرده نگنجد مدبر تقدیر
بهر مقام که قدرت بصدر ننشیند — ز آستانه نیابد گذر سپهر اثیر
بجمع روز و شب ار بر زمانه حکم کنی — روا ندارد در امتثال آن تاخیر
بزرگوار ادانند همگنان که بنبود — بار دبیل مراد عوی قلیل و کثیر

ذاتِ تو و چہار صفِ ارکان — عیسے و سرائے اہرمن باشد
جودِ تو و التماسِ محتاجان — یعقوب و نسیمِ پیرہن باشد
شمعیست جلالِ تو کہ در پیش — نہ طاقِ فلک یکے لگن باشد
با خلقِ تو باد چون رواداری — کو ہمدمِ نافۂ ختن باشد
با لطفِ تو آب چون در آرد سر — کو معدنِ لولوے عدن باشد
اطرافِ بداور کنِ دستارت — آرایشِ صدر و انجمن باشد
ایام کریم و عہدِ میمونت — تاریخِ مفاخرِ زمن باشد
قدرِ تو بجاے چرخ بنشیند — وانگاہ بجاے خویشتن باشد
دوری ز درِ تو اہلِ معنی را — چون طعنۂ دوست دشمکن باشد
صدرا سرِ آن ندارم کامسال — جز درگہِ تو مرا وطن باشد
ایام رہا نکرد کانِ دولت — روز و دسرِ دافعِ حزن باشد
از کارے و خدمتے کہ در حضرت — ہر چہ آن برود دیدۂ من باشد

قطعہ

خدایگانِ اکابرِ بہاے دولت و دین — ترا رسد ز جہان سروری و سرداری
من از ہوا یتو جو باز کی توانم کرد — کہ با حیاتِ من آمیخت ست پنداری
کلاہ گوشۂ حکمِ تو از طریقِ نفاذ — ربود از سرِ گردون کلاہِ جباری
بدولتِ تو سزد گر امید وار شوم — کہ شاید ار بجفا نا امید ہا داری
نشاط کن غمِ مستی مخور گہ گاہ طرب — اگرچہ مست نمائی ز عقل ہشیاری
دوام عمرِ تو خواہم کہ آخرش نبود — سزد کہ کارِ مرا آخری پدید آری

قطعه

ای خسرو یکه از تف کین تو در نبرد — جانِ صد فتنه چو دلِ شمع در گداز
هر جا که میروی ظفر اندر رکاب تست — در هیچ منزل از تو نخواهد فتاد باز
دیگر شکی نماند جهان را درین که هست — شاهی ترا حقیقت خصمی ترا مجاز
در ملک وارثِ پدر و جد توئی ازانکه — هست از تو جانِ جد و پدر را نعیم و ناز
سلطان کسی بود که تو بخشیش تخت و تاج — لشکر کسی کشد که تو سازیش برگ و ساز
همچون نماز پنج شود فوت تو ازانکه — بر خلق طاعتِ تو فریضه است چون نماز
باد ابر آستین زمان تا بروز حشر — بوبکر بن محمد بن یلدگز طراز

قطعه

بزرگوار ادینا ندارد آن عظمت — که هیچکس را زید بدو سر افرازی
شرف بعلم و عمل باشد آن ترا همه هست — بدین مدور دوران چرا همی بازی
ز جهیت کاهل هنر را نمیکنی تمییز — تو نیز هم بهنر از زمانه ممتازی
بسوی من تو بیاری نگه بکن که بعلم — دلم بگیسوی حوران همیکند بازی
اگرچه تلخ بود یک سخن ز من بشنو — چنانکه آن را دستورِ حالِ خود سازی
تو این سپر که ز دنیا کشیده بر روی — بروز عرض مظالم چنان بینداز
که از جواب سلامی که خلق را برسد — هیچ مظلمه دیگر نه پردازی

قطعه

خورشید صدور عصر صدر الدین — بی لطفِ تو جان عدوی تن باشد
در اندرحرم حمایتِ حفظت — دورانِ سپهر مؤتمن باشد

زمانه رازِ تو آبے بروے کار آمد — روا بود که کنون روی کار نشناسد
حقوقِ دولتِ تو بر زمانه بسیار ست — بس ست اینکه یکے از هزار نشناسد
سپهر منتِ این اصطناع بر گیرد — ستاره قیمتِ آن روزگار نشناسد
همیشه تا نظرِ عقل دارد این تمییز — که طبعِ وی ز مزاج بهار نشناسد
بقای ذاتِ تو در ملک بیش ازان بادا — که عقل مدت آنرا شمار نشناسد

قطعه

فرمان دهِ اکابر دنیا بهاء الدین — دورانِ عمر و جاهِ ترا انقراض نیست
تا آفتابِ دولتِ تو ارتفاع یافت — کارِ مخالفانِ تو جز انخفاض نیست
کوهست در جهان اثری از شمائلت — جز نکهتِ ربیع و نسیمِ ریاض نیست
شب نیست تا ز زمانه که آبستنِ عناست — از زادنِ مرادِ تو اندر مخاض نیست
در حلِّ و عقدِ جبلِ متین ست عزمِ تو — زان همچو رشتهٔ ابدش انتقاض نیست
بی اذنِ تو زمانه تصرف نمیکند — در کائنات اگرچه کمالِ قراض نیست
افتادگانِ صدمتِ قهرِ ترا دگر — تا نفخِ صور هم طمعِ انتهاض نیست
رائی تو را لیضی ست که گردونِ تندرا — بیجد و جهد آن سمت از ارتیاض نیست
گردون ز بسکه مدحِ تو در دیده ها نشست — در دیده ها برون ز سوادش بیاض نیست
قدرِ تو کوکبی ست که بر آسمانِ ملک — تا صبحِ محشرش خطرِ انقباض نیست
بیرون ز دولتِ تو چه چیز ست در جهان — کز صد هزار گونه برو اعتراض نیست
گر اعتراض کردم بر شعرِ دیگران — زان منقبض مشو که مرا انقباض نیست
جاوید زی که بیشِ عطاهای فائضت — بحرِ محیط بیش ز رشحِ حیاض نیست

ہر چہ آزارست رحمت از زمین بیرون برد — ہر چہ دشوارست لطفت بر فلک آسان کند
کعبۂ اقبال درگاہ تو آمد زین قبیل — روز و شب گردون طوف آفرش از بہر دندان کند
تا تو ہر روز از نشاط و خرمی عیدے کنے — آسمان ہر لحظہ پیشت دشمنی قربان کند
تا ابد دوران عمرت متصل باد اچنانکہ — دور عالم را قضا پیوند ازین دوران کند

قطعہ

ای سینۂ روزگار پر جوشش — از آتش تیغ آبدارت
ہر چہ از لب آرزو برآید — ایام نہادہ در کنارت
در مدت عمر نارسیدہ — خورشید دو اسپہ در غبارت
چون عزم سفر درست کردے — دولت کہ ہمیشہ باد یارت
پیش از حشم تو می خرامد — منزل منزل در انتظارت

قطعہ

پناہ ملت اسلام مجد دولت و دین — دلت نہان جہان آشکار را بشناسد
ضمیر پاک تو آن صیرفی استادست — کہ سند ہفت فلک را عیار بشناسد
فراست تو بیک التفات سیر قدر — درون پردۂ لیل و نہار بشناسد
کسیکہ در تہ بچشم خرد نگاہ کند — صنائع کرم کردگار بشناسد
توئی کہ پیش و پس مرکبت بسر برود — ہر آنکسی کہ ہمین از بسیار بشناسد
جہان جاہ ترا طول و عرض چندان نیست — کہ وہم ہندسہ دانش کنار بشناسد
نشان رہگذر ہمتت کسے داند — کہ ساکنان فلک را مدار بشناسد
نہاد غیبت تو ملک را فراوان خار — شگفت نیست اگر گل ز خار بشناسد

مدتِ عمرِ تو چندان باد کز راهِ دوام | پایدار آسمان بیرون شود رستا بر اس

قطعه

سرِ اکابرِ آفاق شمسِ دولت و دین | تویی که قدرتِ تو کوه را کمر گیرد
سپاهِ حادثه را خرمِ تو زیمِ شبان | چو بختِ شومنت از خواب بخیر گیرد
فلک بسانِ رهانیست پر کشاده مدام | بر انکه بیضهٔ ملکت بزیر پر گیرد
ز لفظِ نبده به سمعِ خدایگان رسان | چنانکه لطفِ تو باشد مگر که در گیرد
که گر تو دست کرم بر سرم نخواهی داشت | سپهر سر زده زودم ز دست بر گیرد

قطعه

ای فلک قدرے که هر دم عکسِ رایِ راست | دیده بانانِ افق را دیده یا حیران کند
آفرینش چون قلم سر بر خطِ امرت نهد | چون دبیرِ خاصِ نامت بر سرِ فرمان کند
جاهت ار گیرد حضیضِ خاک را در اهتمام | از کمالِ رفعتش چون دیدهٔ کیوان کند
زخمهای چرخ را انعامِ تو مرهم نهد | دردهای ظلم را انصافِ تو درمان کند
صورتِ اقبال نام عزّ دین یحیی برد | هر کجا احیای رسم رافت و احسان کند
مصر جامع گشت تبریز از قدومِ فرخت | کو عزیزِ مصر تا تقریرِ آن برهان کند
مملکت از نورِ عدل و سایهٔ اقبالِ تو | شرم دارد از حدیثِ عدلِ نوشروان کند
عقل اندر بدو فطرتِ دیدکاید در زمین | لطف و قهرت را دلیلِ نصرت و خذلان کند
جست و جوی پایهٔ قدرت که آن ناممکن است | ساکنانِ چرخ را زینگونه سرگردان کند
طول و عرضی نیست عالم را که اسپِ همتت | بر مرادِ خویش یکچندی در و جولان کند
نکهتِ خلق و نسیمِ مجلست از خرمی | هر زمان روئے زمین چون روضهٔ رضوان کند

کسی که مدح تو گوید بجای آن باشد — که پیش همت او کائنات خوار شود
اگر قبول نکردم عطات معذورم — که پیش رای تو این گفته آشکار شود
که ابر قطره بدریا ازان فرستد باز — که تا بوقت دگر دُرّ شاهوار شود
بیا بکام دل از روزگار چندانی — که روزگار تو تاریخ روزگار شود

قطعه

صاحب عادل نظام الملک مجد الدین علی — ای حضیض بارگاهت اوج کیوان را محاس
ذهن پاکت خاک حیرت کرد در چشم عقول — حکم عزمت بند عطلت بسته بر پای حواس
آفتاب طلعتت گر سایه بر چرخ افگند — ماه را عار آید از خورشید گردون اقتباس
پیش رای روشنت امر اگر گیتی کشف شد — مهبط انوار عظمت نیست جای التباس
گر حقوق نعمتت را آسمان منکر شود — گاه کافر نعمتش خوانند و گاهی ناسپاس
ماه نو با قدرت ار دندان نماید باک نیست — شاخ طوبی سخت فارغ باشد از دندان داس
بر خلائق رایت لطفت ازان جاری تر است — کاسمان یابد درو هرگز مجال احتباس
حلقه در گوش جهان کن تا بدان گردد عزیز — پای بر چشم فلک نه تا بدان یابد سپاس
ای که از دور تو گردون را مسلم شد ازین — هرگز از دوران او کس را نبود دست التماس
پاسبان بر چرخ هفتم خوش نخسپد بعد ازین — چون جهان را عدل و انصاف تو میدارند پاس
در زمانه گر فتوری هست در کار من است — ور نه بس محکم نهادی ملک و ملت را اساس
جهد کن تا این فتور از کار من بیرون رود — خوش مباشد جامه نیمی اطلس و نیمی پلاس
با چنین نظمی که عالم راست در ایام تو — حال من شاید که بیرون باشد از نظم قیاس
چون ازین دولت تمام راضی بجان و دل شها — سهل باشد گر امیدم نیست آخر کم زیاس

ع صلات بافتح و باکسر جمع صله بمعنی عطا و بخشش و موقوف صلات بافتح است بمعنی بخشیدن و عطا دادن و بکسر است بمعنی پیوستن و وصل کردن

ع یعنی زحل که کیوان نام دارد

قطعہ

سر ملوک جہان فخر دین تو ان شاہی
سپہر و ماہ زروی تو مے برند شعاع

تو ئی کہ ہمت تو سر بدان فرو نارد
کہ با فلک بود دش ملک کائنات مشاع

خدا یگانا دانی کہ در ممالک تو
مرا نہ باغ و مرا نیست دمنی عقار و ضیاع

چہ واجب ست کہ تا حشر ہمچنین باشد
بمجلس تو مرا لذت شراب و سماع

چنین خوش ست کہ آن آستانہ را دورست
یکی نیکوئی اسلام و یک سر راہ وداع

بطوع رغبت خویش آمدم بخدمت تو
رواست گر بہ برم بی اجازت تو صداع

بہر کجا کہ روم بادشاہ نفس خودم
بعلم و عقل تو نگر بصبر و حلم شجاع

خیانتی نہ کہ بے رسمے کند شحنہ
بضاعتے نہ کہ در دہر دہد بیاع

من از زمین و زمان فارغم بحمد اللہ
نہ رغبت ست بمال و نہ حاجتی بہ متاع

ز خدمت تو یکے نقد دست بوس مرا
بہ از ہزار براۃ و حوالت اقطاع

قطعہ

پناہ ملت و راعی خلق نصر الدین
تو ئی کہ چرخ نبامم تو نامدار شود

بنائے شرع بہ سعی تو مرتفع گردد
اساس ملک بعہد تو استوار شود

چو در شب حدثان صبح دولتت بدمد
چہ جائے صبح کہ خورشید شرمسار شود

تو از بزرگی اینجا رسیدۂ امروز
کہ آسمان ز قبولت ہزر گوار شود

چہ وہم ہا کہ درین بستہ بود مہر و سپہر
کہ دولت تو بر آفاق کامگار شود

امید آن بود اکنون زمانہ را از تو
کہ نظم رونق عالم یکے ہزار شود

ز فیض نعمت تو ابر در فشان گردد
ز نشر مدحت تو باد مشکبار شود

اے نادرِ روزگار ہرگز
نازادہ خلف ترا ز تو فرزند

فریاد مرا ز روزگار ست
تا چند ز روزگار تا چند

تو وارثِ ملکِ روزگارے
در عہدِ تست قطع و پیوند

از دستِ حوادثم برون کن
بد نامیٔ روزگار مپسند

قطعہ

سرِ ملوکِ جہان شہریار روئے زمین
بدست و دل حسدِ بحر و غیرتِ کانی

ازان زمان کہ تو بر تختِ ملک بنشینی
فریضہ شد کہ بجز گردِ ظلم نہ نشانی

مدبرانِ قضا ہر نفس ہمے خواہند
بلوشِ فکرتِ تو رازہای پنہانی

اگر ز قصۂ من بندہ بشنوی طرفے
ز کردگار ریابی بے ثواب دو جہانی

مرا بمدت شش سال حرصِ علم و ادب
بخاکدانِ نشاپور کرد زندانی

بہر ہنر کہ کسے نام برد در عالم
چنان شدم کہ ندارم بعہدِ خود ثانی

کسی کہ منکرِ این ماجرا ست گو بنشین
بمجلست شنود تا دلیل و برہانی

ز دست فاقہ کشیدم ہزار شربت زہر
کہ کس مرا ز عرق تر ندید پیشانی

ازان سبب بجنابِ تو التجا کردم
مگر کہ دادِ من از روزگار بستانی

چہ مایہ خدمتِ شاہان کہ پشتِ پای زدم
بدان امید کہ بر من سرے بجنبانی

مرا ز بہرِ حوائجی کہ خواستم صد بار
روا مدار کہ چندین مرا بر نجانی

رسالتے کہ ز انشای خود فرستادم
بمجلس تو در ابطالِ حکمِ طوفانی

اگر دران سخنم شبہتی ست و میخواہے
کہ از جریدۂ ایام نشر بر خوانی

مرا چنان کہ بود ہم معیشتے باید
کہ بے غذا نتوان داشت روحِ حیوانی

ور راز سیکشم این قصه را معذورم — سخن چو گفته شد آن به که دل بپردازی
مرا بگفتن بسیار عیب نتوان کرد — کسی چه عیب کند مشک را بغمازی
تو پادشاه جهانی گران نباشد نیز — روا بود که مرا بر کشی و بنوازی
زمانه بلبلیم بر هنه گشته و تو — ز بهر خیر براه کرم همی بازی
چنانکه اوست اگر بر نگیرد م چه عجب — ز چون توئی عجب آید گرم ببندازی

قطعه

خدایگانا آنی که طاق ایوانت — ز روی قدر و محل با ستاره باشد جفت
نماند خصم ترا هیچ مهره بر گردون — که دست قهر تو آنرا بنوک نیزه نه سفت
ز حال قصهٔ من بنده آگهی دانم — که پیش رای تو پیدا ست راز های نهفت
ز روزگار بروزی نشسته ام پنهان — که در دو شب بیکی جایگه توانم خفت
زمین ز خوان قزل ارسلان هنوز نگفت — مرا ز حادثه صد گل بتازگی بشگفت
بر ین که بر سر من رفت هر کجا باشم — چه شکرها که من از روزگار خواهم گفت

قطعه

ای گشته دهان جان ز مدحت — همچون لب دلبران پر از قند
چون ابر و گلست ظلم و انصاف — در عهد تو آن کرے و این چند
یک روز و شبی نشد که گردون — از هیبت تو سپر نیفگند
لرزان شده از نهیب تیغت — اعضاے زمانه بند بر بند
من بنده که خاطرم درختی ست — در باغ ثناے تو برومند
بے برگے اگر چه گفتنے نیست — یکبار گبم ز بیخ بر کند

قطعه

خدایگانا شاگرد رای تست قضا — ادب نباشد اگر بگذرد ز حکم ادیب
بچوب منبر خشک از نشاط گل بدمد — نسیم نام تو چون بگذرد بلفظ خطیب
نه قطره ماند بدریا نه ذره ماند بدشت — که از فوائد انعام تو نیافت نصیب
مرا بدولت تو نسبت است از آنی آنکه — تو در زمانه غریبی و من بخانه غریب
چو روز بزم تو دی بود در نعیم بهشت — ز دست حادثه امروز چون کشم تعذیب
مرا بدین مثل صوفیانه یاد آمد — اگر بخورده ندارد مرکب ترتیب

قطعه

ز لفظ من که رساند بسمع خسرو شرق — که ای کمینه خطابت شهنشه غازی
توئی که پای تو چون در رکاب عزم آید — چو آفتاب ز قدرت بر آسمان تازی
نهان چرخ به بینی چو تیز در نگری — عنان و هم بگیری چو تنگ در تازی
چو زیر پای غم آورد اهل دانش را — زمانه از سر بیرحمتی دهد سازی
مثال شاه جهان خواست بنده تا پس آن — کند بقوت آن بر جهان سر افرازی
ز ان سعادت محروم شد بهم آخر کار — زهی زمانه که مینگذرد بهیچ بازی
مگر بمجلس عالی نموده اند که من — چو دیگرانم ازین شاعری یکی اندازی
چو شعر من بزبان فصیح میگوید — که تو بفضل ز انباء عصر ممتازی
کمال دانش من کو رود و کر شنید — بنظم و نثر چه در پارسی چه در تازی
برون ز حکمت و انواع آنکه در هر فن — مرا رسد که کنم با فلک بهم آوازی
مرا چه نسبت با دیگران بهمان مثل ست — که مردزی را هرگز چه کار با رازی

روز یکه بزخم تیغ خسرو — میکوفت عدوی ملک را سر
چون گل که بروی دید و غنچه — بر مے جوشید خون ز مغفر
اے چشم سپهر در تو حیران — در بنده بچشم لطف بنگر
بینند که با چنین معانی — کافاق شدست از و معطر
بے عطر بود مرا شب و روز — وز آتش فاقه دل چو مجمر
وز غصهٔ سروران ملکت — هر لحظه رخم ز خون شود تر
صد بار بمدح یک بیک شان — برگردن دهر بسته زیور
وین محتشمان نهاده با نجل — صد منت دیگریم بر سر
تا خود بچه دانش و کفایت — در ملک تو گشته اند سرور
هم طبع زمانه باش زنهار — جز ناکس و بے هنر مپرور
چندین که خری گر آستانم — چند انکه گر آگند بده زر
تا باز خرم بدولت تو — خود را ز جفای این همه جر
جاوید بقا و دولتت باد — اے در دو جهان خدات یاور

قطعه

خدایگانا سالی زیادتست که من — بپای حرص بگرد عراق می بدوم
بچشم جز اثر عدل تو نمی بینم — بگوش جز صفت جود تو نمی شنوم
قصیدهٔ دو کنون نظم کرده ام حالے — اگر بدست دگر نیک هم بدو گروم
نشسته منتظر آنکه فرصتے باشد
که آن به سمع مبارک رسانم و بروم

زتند باد شکوہت بود بموسم دے — کہ خون بیفشرد اندر عروق نشو و نما
شب گذشتہ مرا سیگذشت در خاطر — کہ چیست موجب رنج بندِ علتِ سرما
در انمیان نفسے بر کشیدہ حاسد تو — کہ از برودت آن زمہریر گشت ہوا
درست گشت مرا کاصل برودت سرما — سپید کاریٔ حساد و سردیٔ اعدا
لطیفہ بہ از نیم فراز مے آید — گرت ملال نگیرد کنم بہ نظم ادا
زتفِ قہر تو دل گرم کردہ بود جہان — فلک مفرح کافور ساختش بدوا
نہ سہو کردم کز بہر خاصیت تقدیر — زمانہ را ہمہ کافور میدہد عمدا
کہ تا چنان کہ ترا پیش ازین نظیر نزاد — نزاید ت پس ازین نیز تا ابد ہمتا
ظہیر مثل ترا خاصہ در چنین حضرت — زبان مدح نباشد بسند کن بدعا
بگو تو شاہ بشاہی بپای چند زنے — حسد ببرد ہمہ امروز ہات بر فردا

قطعہ

ای بر سرِ ساکنانِ گردون — گسترده ہمائے ہمتت پر
در پائے جنیبتِ تو افتاد — از حملۂ ہیبتِ تو صرصر
آمد بحمایتِ حمایت — از دستِ مواہبِ تو گوہر
ترس از تو و باز گشت با تو — پس چیست سپہر و کیست اختر
ای پس شب خصم را کہ تیغت — پیوستہ بہ صبح روز محشر
دی پس دم صبح را کہ تیرت — در سینۂ شب شکستہ لشکر
زان روز کہ بہر حفظ اسلام — در دستِ تو دادہ اند خنجر
ہر جا کہ دو تن فرا ہم آیند — انیست سخن کہ اے برادر

نه در حمایت جاه تو میزنند نفس — نه در چراگه عدل تو میکنند کنام
بروز معرکه مهمان خنجرت بودند — که کاسه کاسه سر بود و خوان اساس عظام
رود امدار که خون شان بریزی از پی آن — که خون مهمان هرگز نریخته ند کرام
قبول دست تو بس نیست بازرا که کند — طمع به کبک مرقع لباس طرفه خرام
سوار گشته بعهد تو یوز آنگه نیز — بقصد آهوی مشکین نفس کند پیگام
خدایگانا دانم که منهی اقبال — ز سر قصهٔ من داده باشدت اعلام
نخست ره که رسیدم بخدمتت گفتم — که روزگار مساعد شده زمانه غلام
سه سال دیگرم از بعد این جهان لئیم — به تهمت هنر افگند زیر پای پیام
هنوز مدت محنت زفتنه بود بسر — هنوز دور حوادث نگشته بود تمام
کنون ملازم این آستانه ام تا چرخ — بعمر عاریتی مر مرا کند الزام
سیاه روئی عیشم همین که از معنی — بزیر هر سخنم لعبتی ست سیم اندام
کسیکه سحر حلالست سر بسر سخنش — چرا عنایت خسرو برو شدست حرام
ز دست حادثه تا کار من بجان برسید — گمان مبر که بصدر تو آورم ابرام
چو من کسی بچنین حالتی فرو ماند — جهانیان ز تو بینند آن نه از آنام
درین سه سال که از درگه تو بودم دور — بهیچ صنعت و شغلم کسی نداند نام
بهر مقام که خواهی مرا فرود آور — که من نه ساز سفر دارم و نه برگ مقام

قطعه

خدایگان جهان لاف رقاب امم — تویی که هست زبان تو ترجمان قضا
نهد محاسنه خلق از لفائس عطر — هزار گونه بضاعت در آستین صبا

ز حاسدان شترِ دل مدار مردمی چشم
که نیشکر نه برویند زنیخ اشتر غاز

عدوت کار بازی همی بروز بزبان
شنیده که بود بازی شتر ناساز

خدایگانا من بنده مدتی بودم
فتاده چون شترِ بی مهار در رگ و تاز

کنون ز بی شتری در دلم چنان بارست
که صد شتر نکشد آن بعمرهای دراز

حدیث آن شتر و ماهتاب اعرابی
شنوده ام که شنوده است شاهِ بنده نواز

مرا که در شب افلاس گم شد است شتر
بماهتاب قبولت سپرد که یابم باز

قطعه

ایخداوندی که خاکِ درگهت از عقل و دین
خستگانِ تیرِ محنت نوشدارو کرده اند

تا عروسِ ملک در پیوند شاهت آمدست
از جهان پیوندِ ظلم و فتنه یکسو کرده اند

نه فلک بر خوانِ احسانت به بیگانگت آزمود
قرب ده نوبت شکم ها چار پهلو کرده اند

اجتماعِ اختران دانی که در منزل چراست
خود نکو دانی که آن صنعت مه نیکو کرده اند

از برای ذرّه خاکِ کفِ پای ترا
نقد هفت اقلیم گردون در ترازو کرده اند

حاسدت در حبسِ محنت باد دائم جاودان
تا طنابِ خیمهٔ افلاک شش تر کرده اند

قطعه

پناهِ ملک جهان تاج بخش روی زمین
قوی که خدمتِ تو هست بر خلائق دام

بداغ مهر تو منقاد گشت دیو و پری
ز طوقِ حکمِ تو گردن فراشته دد و دام

مزاجِ سرعتِ عزم و ثباتِ حلمِ تو بود
که باد را حرکت داد و خاک را آرام

بموضعی که تو بر تختِ حکم بنشینی
ستاره آنجا معزول باشد از احکام

بروز صید بنخشای بر وحوش و طیور
که چون عدد تو سرگشته ماندند دام

وز بیم میل قهر تو کان و مبدم بود — بر چشم دشمنانت نیارد گذشت خواب
شاها ز کوة گوش و زبان آزدی نقط — بشنو ز من سوالی و تشریف ده جواب
زنگش که حکم کرده بطوفان و باد گفت — کاسیب آن عمارت گیتی کند خراب
تشریف یافت از تو و اقبال دید و جاه — در بند آن نشد که خطا گفت یا صواب
من بنده چون خطای و ابطال کرده ام — با من چرا بوجه دگر میرود خطاب
بر من وبال شد بهر من که صد بلا — هر ساعتی که من به بهر کردم اکتساب
گر نیست شو زمانه و گو نیست شو فلک — بر من به نیم جو که فگندم درین عذاب
طوفان من گذشت که نه ماه ساختم — از آب دیده شربت مے و ز خون دل شراب
سهل ست آن سه ماه دگر نیز همچنین — تن در دهم بدانکه نه نانم بود نه آب
لیکن بدست فاقه بترسم که عاقبت — هم من ز جان برآیم و هم خسرو از ثواب

قطعه

ایا شهی که فلک را مهار در بینی — کشد وفاق تو همچون شتر نشیب و فراز
فرو برقص درآید ز شوق خدمت تو — چو اشتران عرب بر حدای اهل حجاز
عدوت گرچه همه گردنست همچو شتر — زمانه نشکند آن گردنش بسنگ نیاز
شتر بخشیمه سوزن بدر نخواهد شد — حسود خام طمع کو درین هوس مگداز
ز ناتمامی خصم تو چون شتر مرغست — نه زور بار کشیدن نه قوت پرواز
بسان اشتر دولاب گشته سر گردان — نه از نهایت کار آگه و نه از آغاز
سپهر شش ز پی قربان همیکند فربه — ره است کوچو شتر روز چند سر بفراز
تو خلق را بشتر وار زر دهی چه عجب — که چون جرس به ثنای تو برکشند آواز

بخشیمه سوزن

زخم تیغ بندگانت بس موافق بود نیز
داد افزون کرد اندر شش در غلطان نهاد

با تو زین پس دست در فصل تعدی چون کند
چون یقینش شد که خصمی نیز نتواند نهاد

لاجرم چون کعبتینش باز مالیدی بدست
کعبتین های ۶ فکرش شاهدان بازی نداد

قطعه

ای خسروی که رایت جاه و جلال تو
سر بر محیط عالم علوی فراشت ست

گردون مظله ایست که در عرصهٔ وجود
عصمت همیشه بر سر ملکت نداشت ست

از چهرهٔ زمانه فروشوی گرد ظلم
کاین زردتر ابزرد نه ببازی گماشت ست

شاها منم که خامهٔ اقبال روز و شب
مدح تو بر صحیفهٔ جانم نگاشت ست

بگذار ضائعم که مراد ست روزگار
بر اعتماد جود تو ضائع گذاشت ست

قطعه

ای قبای سپهر آمده تنگ
از چه از رشک حقهٔ کمرت

زلف جاروب کرده زهره و ماه
تا بر د بند خاک رهگذرت

روی بر هر طرف که می آری
هم عنانند نصرت و ظفرت

گرچه از خدمت تو دور افتاد
بنده دور از ملازمان درت

مددی راست میکند ز دعای
تا فرشته دواسپه براثرت

قطعه

ای خسروی که از رخ دوشیزگان غیب
هر لحظه دست فکرت تو بر کشد نقاب

در عرصه گاه زینت بزم تو می المثل
طاؤس وقت جلوه نماید کم از غراب

حفظت بهر زمین که سپر در سپر کشد
ممکن بود که رخشندهٔ تیغ آفتاب

ورای این زسعادت مقام دیگر نیست | برون آنکه زادراک آدمی دور ست
مرا بدانش تنها زمانه حاسد بود | چنانکه در همه شهر این حدیث مشهور ست
کنون عنایت خسرو بدین اضافت شد | اگر حسد برد از من زمانه معذور ست
درین شرف که مرا دست داد نتوان گفت | که دل زنجت و زمانه چگونه مشهور ست

قطعه

سر ملوک جهان شهریار روی زمین | توئی که از تو نیاز د کلاه و تخت بهی
همیشه کار تو این ست و کار ست خود آن | که کشوری بستانی و عالمی بدهی
تو از کرم شده سرخ روی چون گلنار | ز ممسکی عدوت زرد روی شد چو بهی
زتست دولت و محنت مگر که روز و شبی | تراست رفعت و رتبت مگر که مهر و مهی
من آن مشعبدم ای شاه در مدائح تو | که دهر شعبده بازم سزد کمینه رهی
صفیر هازده ام بر بساط سخن | چو بلبلان بسحر گه فراز سرو سهی
نهاده گوهر معنی بزیر حقهٔ لفظ | بصنعتی که زسحرش تفاوتی نه نهی
شکسته[لله] بیضهٔ خورشید در کلاه سپهر | بدولت تو که دارای افسر و کلهی
زنقل دان خرد نقلها برآوردم | سزای مجلس آزادگی و بزم شهی
برفت مهرهٔ عیشم درست حقهٔ دل | ز دره لهوتهی مانده بر امید بهی
کنون منم که چو بازیگران جابکدست | نشسته ام زجهان دیاک و کلیه تهی

قطعه

ای لشکرت ضرب از فلک در نرد جباری فره | تا ابد دولت روان ملک با دت بر نفاد
گرچه اقبال تو از ری محا با چند روز | باخت با خصمت بآسانی بسی نرد گساد

[لله] صفیر در کلاه
[لله] شکسته بیضهٔ خورشید در کلاه سپهر

عزیمتم همه این بود پس که بگیندی | کنم جناب ترا قبلهٔ دعا و نماز
چه موجب است که از خدمت تو محرومم | نه تو بخیل و نه من جاهل و نه راه دراز

قطعه

آیا شبی که گشاده است چرخ فیروزه | در آستین تو در بهر فتح و فیروزی
ولی که زآتش قهرت بسوخت تا بابد | نبایدش پس ازان زندگانی دلسوزی
بموضعی که طریق صواب گم گردد | اشارت تو کند عقل را قلاوزی
دهر معلم رایت چو کودکان هر روز | بدست چرخ کهن تختهٔ نو آموزی
برای نسخت تعدیل روز و شب خورشید | کند ملازمت عدل تو شبانروزی
کنون نه از پی آن شد سوی حمل که زند | به پیش طلعت تو لاف عالم افروزی
چو آفتاب غلامی زبان ندارد اگر | بخدمتت بره آورد رسم نوروزی
وجوه روزی خلق از عطا و بخشش تست | کنون بقدر نگهدار قسمت روزی
کنایتیست درین پرده من بگفتم و رفت | تو دانی از دری آن پرده و اگر دوزی
بنام نیک بمان تا بحشر و شاد بزی | که بر زنام نکو در جهان نیندوزی

قطعه

خدایگان جهان شهریار نصرة الدین | تویی که رایت غرمت همیشه منصورست
بزنده کردن ارواح نصرة و تایید | صدای نوبت تو همچو نفخهٔ صورست
بیاد بزم تو گیتی صبوح کرد مگر | که صوت مرغان همچون نوای طنبورست
تنک شرابی مسکین بنفشه بین کز گاه | سرش فرو شد و نرگس هنوز مخمورست
شنیده ام که زبان راند کز من بگشاد | کسی که او بزبان حلال مذکورست

کو عروسان خلد تا بینند — گره زلف خود در ابروی تو
خسروا اختران ندا سیکرد — کای من و هفت چرخ بندوی تو

قطعه

خدایگان جهان شهریار دین پرور — تویی که قدر تو بر چرخ پایگه دارد
شد است چشم ممالک ز طلعت روشن — از انکه طلعت تو نور مهر و مه دارد
تو در ممالک ارزان نشسته باکی نیست — که چرخ عیش حسودت بسوره دارد
تو بر سر آمده از همه ملوک جهان — جهان چه غم خورد اکنون که چون تو شه دارد
مخالفت کله ملک جست و نیز رست — که سر ندارد اگر چه بسر کله دارد
چه خاصیت بود آن کافتاب خنجر تو — همیشه روز بداندیش را سیه دارد
تو در ممالک ایران نشسته موجب چیست — که چرخ عیش حسود ترا تبه دارد
در انتظار تو ملک عراق مدتهاست — که گوش سوی در و چشم سوی ره دارد
جهان بنام تو بگشاده اند تو فارغ — چنین بود چو تو دولت کسی سپه دارد
زمانه با همه خدمت فتاده در پایت — چو تا بکی که نخجوار را گنه دارد
نگاه دار لشکر شیر دین یزدان را — که ایزدت ز همه فتنه ها نگه دارد

قطعه

پناه ملت و راعی حق نصرة الدین — تویی که هست ضمیر تو با قضا همراز
اگر حقیقت ذاتی ترا ست در عالم — هر انچه هست دگر ستعارتست و مجاز
اگر بقهر زنی بانگ ناگهان بر کوه — ز هیبت تو صدا را فروشود آواز
خدایگانا زان پس که روزگار مرا — تباخت مدت ده سال در نشیب و فراز

در بیان نفرت از دوری مشهد علی

اگر بمصلحتی دور مانم از در تو — نه از ملالت خدمت بود معاذ الله
دعا و مدحت شاهست کار پیشهٔ من — بهیچ حال فتوری بدان نیابد راه
چو بنگری بحقیقت تفاوتی نکند — حضور و غیبت من در ثنا و مدحت شاه
یقین ز خدمت اگر دور مانده ام حالی — نشانده ام دل و جان معتکف بدین درگاه

قطعه

ای حکم تو چون قضای مبرم — آسوده ز اعتراض و تبدیل
از گوشهٔ سقف همت تو — آویخته نه فلک چو قندیل
تاریک شده جهان روشن — در چشم عدوت میل در میل
تا حشر نه کرده ابن عباس — در آیت خسرویت تاویل
از دست و دولت فرات و دجله — هر لحظه زنند جامه در نیل
در معرکه تیغت از سر دست — مانند پیاده افگنند پیل
خورشید که کمترین وشاقیست — در موکب تو دوان به تعجیل
تحویل همی کند به برجی — کز عدل تو یافتست تعدیل
میمون و خجسته باد بر تو — نوروز فلک ز روز تحویل

قطعه

ای گسسته قلاوهٔ پروین — زهره از بهر عقد بازوی تو
به نعیم و به جود پرکرده — هفت کشور شکم ز پهلوی تو
نیست در نهٔ خزینهٔ افلاک — کسوتی کان رسد نه بر انوی تو
دی مگر اندکی تغیر داشت — رای صافی و روی نیکوی تو

در وعا و مدحت شاه

تو هم ز جود خود نه پسندی که رنج و نخت
در دست نیستی چو منی راز بون کنند

کار معاش من بطریق کرم بساز
ورنه مثال ده که ز شهرم برون کنند

قطعه

جمال دین و سر افراز روزگار حسن
ایا عجیب بزرگیت صحن عالم خرد

توئی که منشئ فرمان تو بدست نفاذ
حروف حادثه از لوح آسمان بسترد

اگرچه عاشق بزم تو ام گرانی خویش
سبک سبک بکریمان نمیتوانم برد

هزار آن شمار که خصم تو از جهان برداشت
فدای کشتن نفسی چند تو دهم بشمرد

مرا اگرچه که پیشت از قبول تو گرمست
دلم ز سردی دوران آسمان بفسرد

یکی غم از دل من پای باز پس ننهاد
مگر که دست بدستم بدیگری نه سپرد

مراد لیست بصد گونه در دمالا مال
بلطف بر سر آن در دریز جامی دُرد

تو سایه افگن و انکار کافتاب نماند
تو شادزی و چنان دان که روزگار مرد

قطعه

زمانه داور و گیتی گشای نصرة الدین
ایا ضمیر تو از راز آسمان آگاه

توئی که همتت از فرط کبریا نه کند
مگر بچشم حقارت در آفتاب نگاه

سنان رمح تو کابیت در هوا روشن
در آورید بچشم عدوت آب سیاه

به نزد جود تو مرغ وسیلت ست امل
به پیش عفو تو مقبول طاعت ست گناه

بشربتی که از و رشک برد آب حیات
فزود قوت صحت بزاد حشمت و جاه

تو عمر خضر بیابی که می بروید
ز سنگ چون قدم خضر سایه تو گیاه

خدایگانا معلوم رای تست که من
ز دست حادثه دارم بحضرت تو پناه

مسعود کمینه بندهٔ تست — چون داد بدولتت همه هوش
دیریست که بر امید امروز — نگذاشته است امشب و دوش
یادش نکند سعادتی زانکه — بر خاطر شاه شد فراموش

قطعه

سر دفتر اکابر دنیا بهاء دین — ای دولت تو بابد ز انقلاب دور
عالم ز آفتاب لقای تو روشن است — باد از غبار حادثه زان آفتاب دور
گر حال من بپرسی و در خاطر آوری — تا در چه مختتم بنود از صواب دور
در آرزوی خدمت خاک جناب تو — مائیم تشنه که بماند ز آب دور
تا دورم از جناب تو دورم ز عافیت — خود عافیت چگونه بود زان جناب دور

قطعه

ای خسروی که از پی ابداع کائنات — دست و دل تو تقویت کاف و نون کنند
شبان چرخ سر بخط آنگاه بر نهند — کورا بنام و نعت شریفت فسون کنند
تیغی که دست حادثه آبش دهد نخست — بر دشمنان دولت تو آزمون کنند
هر کاسه سری که ز حسرت تهی شود — در جشن معرکه لب او پر ز خون کنند
در پیش موکب تو اشاقان تو دکش — هر دم لگام بر سر چرخ حرون کنند
حوران خلد صورت چوگان تو کشند — بر چهره چون وظیفهٔ زینت فزون کنند
شاها تو مرغی که غرقه دریای فتنه را — دائم بحبل عصمت تو رهنمون کنند
از درگهت جدا نه شوم من باختیار — گر چه ز فاقه رایت عمرم نگون کنند
چون ایجاد افاضل عالم جناب تست — از حضرت تو قصد دگر جای چون کنند

بریده صیت تو در قطع ساحت عالم
قبول می نکند وهم را بهمراهی

ربود بجان عدو تیر تو ز شست چنانک
ز جان خسته دلان نالهٔ سحرگاهی

چو آدمی و پری جمله متفق شده اند
که در زمانه طغان شاه را سزد شاهی

من از جناب تو جائی دگر روم بچه عذر
مباد کس که ازین حال یابد آگاهی

کیم قبول کند یا که بشنود سخنم
چو داد من ندهد دولت طغانشاهی

دگر ضرورتم از شهر می باید رفت
چنانکه نی حشری باشم و نه درگاهی

بجز مثال مرا مرکبی دگر باید
که بر نشینم و سهل ست این اگر خواهی

قطعه

میمون و مبارکست شاها
عزمت که جهان ازو ست پرجوش

ای چتر ترا گرفته هر دم
از بهر شرف سواد را گوش

در فوج سپاه ذرّه فوج ست
خورشید سزد بجای چاوش

بیداری دولتت فگنده
در دیدهٔ فتنه خواب خرگوش

چون هیبت فرّخ تو دیده
سر از شکست موج شب پوش

در مدح تو نفس ناطقه کیست
گنگی بزبان عجز خاموش

از بیم سنانت روز هیجا
هر شب شده آسمان فره پوش

اقبال نهاده بر فلک زین
چون غاشیه ات گرفته بر دوش

با دعوی بندگیت گردون
کرده ز هلال حلقه در گوش

از قصهٔ بنده شهریارا
یک نکته ز حسب حال بنیوش

در مجلس ملک تو ازین بس
بس جام مراد کو کند نوش

قطعه

خدایگان جهان شهریار روی زمین — تویی که ذات شریفت جهان قبا لست
هر انچه خواهی وگوئی بر انچنان بنود — از انکه فکرت تو ترجمان قبا لست
چو عالمی به نماز و بروزه میخواهند — بقای ذات کریمت رکان قبا لست
اگرچه روز تبنگ آمدست خصم ترا — طرب گزین که تنت در ضمان قبا لست
کنون که طبع هوا چون دم عدوی تو شد — بدولت تو که شادی جان قبا لست
گذشت وقت تماشای بوستان و کنون — زمین مجلس تو بوستان قبا لست
بخرّمی و سعادت نشاط میکردی — که نوش بادت و آنهم نشان قبا لست

قطعه

مربّی فضلائی زمانه شمس الدین — تویی که قفل عمل را سخای تست کلید
از ان سپس که میان من و تو عهد و راز — زمانه حبل متین را موصلت بر برید
ترا بمرو ببرد و بخرّمی بنشاند — مرا بسوی نشابور سرنگون بکشید
چو تو بر سم رسالت بیامدی ناگاه — دلم ز شوق ملاقات تو زبر بر پرید
شبی بقاعده پرده دار نیشستی — چنانکه پرده صبرم ز عین جان بدرید
مرا بخدمت تو محض دوستی آورد — نه رغبت زر و سیم و نه حرص نقل و نبید
حدیث ردیت صانع مرا محقق شد — که دست معتزلی غالبست و دجه بدید
رسول را چو بدینا نمی توان دیدن — خدا برا بقیامت چگونه بتوان دید

قطعه

ایا شهی که گرفتست زیر سم تو خطا — همای همت از اوج ماه تلماهی

گرچه از آرزوی خدمتِ تو — دل و جان را ز غم گداخته ام
لیک ز حرمت نمیدهم چاره — باشد اکنون بهی نساخته ام

قطعه

افتخارِ زمانه شمس الدین — ای چو عنقا نظیرِ تو معدوم
همچو هدهد بر آستانهٔ تو — فلکِ تند چاپلوس خدوم
باز اقبالت آشیان کرده — همچو نسرین در میانِ نجوم
هر که در آستانِ خدمتِ تو — روز دشمن نه ام بشیوهٔ بوم
تا کی از آفتابِ طلعتِ خویش — همچو خفاش داریم محروم

قطعه

جلال دولت و ملت گمان مبر که دگر — به کبریای جلالِ تو هیچکس باشد
بهر چه حکمِ تو نافذ شود چو در نگرے — قضا هنوز بفرسنگها پیش باشد
شبی رود نه که اندر دل و دماغ عدوت — خیالِ تیغ بهم خوابهٔ هوس باشد
هر آنکسی که زند بر خلافِ تو نفسے — نخست کس که گلوگیرِ دش نفس باشد
همای رای تو بر هر کسے که سایه فگند — بقدر و مرتبه عنقا کم از مگس باشد
نسیم عدل تو در هر زمین که نافه کشاد — دژم منقشه و فریادگر جرس باشد
قضا که از سرِ روزگار ره یابد — اگر نه خرم توشب ها در و عسس باشد
بپیش شاهِ جهان کشفِ حال نبود من — بنا میرد ے دانم که دسترس باشد

که گرچه عیش من از حد برون پریشانست
ولیک یک نظر از رحمتِ تو بس باشد

دیگران چون به پایهٔ تو رسند | ریشه را کے بود مهابت پیل
گرچه نیلی ست آسمان لیکن | هیچ نسبت نباشدش با نیل

قطعه

ای چرخ باد گشته تواضع کنان چو خاک | با فکرت چو آتش و طبع چو آب تو
اسباب خیر و شر شده در پردهٔ قضا | موقوف حکم نافذ رای صواب تو
گردون که پیش همت تو ذره ایست پست | جز سائبان طلعت چون آفتاب تو
دل از تو کے برم من رنجور و خاکسار | خو کرده ام بخدمت خاک جناب تو
آن بخت باشدم که به بینم درین سفر | خود را چو بخت گشته روان در رکاب تو

قطعه

خدایگان زمان شهریار دریا دل | تراست دست گهر بخش و نطق گوهر بار
بر آسمان و زمین دست مطلقت ترا | که داد وظیفهٔ جود تو یافتند معاش
گهی به نیزه بهیبت دل جهان بشکن | گهی بناخن قدرت رخ فلک بخراش
توئی که باد صبا در جهان نیارد کرد | نسیم عارض گل بی جواز حکم تو فاش
مکارم تو چنان فاش گشت در عالم | که در سخای تو عاصی برابر او باش
بروی مدح تو بیرون یک سخن گفتم | اساس مظلمه می نهم تو حاکم باش
مرا که باز سپیدم سزد که بسته شود | ز آفتاب لقای تو دیده چون خفاش

قطعه

شهریارا برای مدحت تو | تیغ فکرت همیشه آخته ام
بر بساط هوات اسب مراد | بر رخ اختیار تاخته ام

قطعه

خداوندا تولی کز ردی رفعت — سپهرت تخت زید مهر گزین
گرفت از گلستان لطف و نفحت — همه روی زمین گلزار و گلشن
جهان را آنغارت داد عدلت — که از سهو و خطا معصوم شد ظن
برای کارزار دشمن تو — که چرخش خصم باد و طبع دشمن
گهی از غنچه سازد دهر پیکان — گهی بر آب پوشد باد جوشن
اگر من بنده محرومم ز خدمت — روا باشد که اهل آن نه ام من
ولیکن قصه تشریف شرطست — مرا بر رای عالی عرض کردن
تنم پوشیده گشت از خلعت شاه — که بادش در پناه حق دل و تن
نمیگویم که تدبیر سرم هیبت — همی ترسم که گوید در کش زن

قطعه

افتخار جهان جمال الدین — ای ترا قول و فعل هر دو جمیل
نکتهای نهفته در سخنت — همچو اسرار غیب در تنزیل
از برای نثار طبع تو چرخ — عقد گوهر گشاده از اکلیل
وز پی چشم حاسد تو شهاب — عمرها تافته با تش میل
خاطرت طالبان حکمت را — در بیابان حیرتست دلیل
تا که او هست بر سبیل کمال — نه کند نقص تو بهیچ سبیل
آسمان را کسی نخواند ضعیف — مر زمین را کسی نگفت بخیل
گرچه نامت بشهر مشهورست — داری از فضل در جهان تفضیل

قطعه

ای صاحبی که هر که در آفاق کشتست — از طوق منت تو مشو دسته گردنش
آنجا که رای تو بر مشکلی رود — حاجت نیوفتد به بیان و به برهنش
در نوبهار تربیتی یافت رنگ و بوی — هر گل که مرغزار سپهرست گاشتنش
مرغی که آشیانهٔ اقبال او پرد — از اختران ثابت سازند ارزنش
آتش فروغ نور تو آرد از این قبل — در برگرفته اند چو جان سنگ و آهنش
ای همت تو ساکن آن بقعه کز علو — بیرون هفت قبهٔ چرخست روزنش
معلوم رای تست که داعی دولتت — بازیست کان جناب تو زیبد نشیمنش
انوار مدحتت چو بدیدند همگنان — اندر ضمیر و در طبع روی روشنش
زانجا که لطف تست چنان کن که بعد ازین — کآثار نعمت تو به بینند هر تنش
با دا همیشه کسوت عمرت چنانکه چرخ — تا روز حشر دست ندارد ز دامنش

قطعه

عالی فضی دین تو ای آن شمع دل که هست — لفظ شکرفشان تو پیرایهٔ صواب
تا شمع دولت تو برافروخت روزگار — در کام آرزو چو شکر گشت صبر و صاب
تا بخت بر رخ تو شکر خنده زد چو صبح — شد تیره رخ ز غصهٔ آن شمع آفتاب
بشنو حکایتی ز شکر خوشتر و بدانکه — چون شمع نیم مرده نه تن دارم و نه تاب
باری که شمع مجلس اُنس ست در جمال — بر من برای شمع و شکر گردی عتاب
باری زبان من ز عتاب چو شکرش — افتاده چون زبانهٔ شمع اندر اضطراب
تدبیر چیست از پی تدبیر آن کنون — چون شمع اندر آتش و چون شکر اندر آب

آسمان در محیط همت تو — نقطه در میان حلقه جیم
دل دشمن ز صبح چون الفت — تنگ و تاریک همچو دیده میم
حال من بنده همت معلومت — که ز عصمت گرفته ام تعلیم
قدرے وام کرده ام لیکن — وجه یک جو ندارم از زر و سیم
بر در من غم تو خیمه زده مقام — همچو اقبال بر در تو مقیم
از برای دوام آن اقبال — باز کن از سرم بلای غم تو

قطعه

سپهر فضل و عمان هنر رضی الدین — تولی که همت تو همت با فلک همزاد
زمانه چون تو کریمی بهیچ عهد ندید — سپهر چون تو لطیفی بهیچ دور نزاد
بجاست صاعقه آنجا که شیمت تو نشست — بمرد حادثه آن شب که دولت تو بزاد
نسیم لطف تو در باغ دانش افشاند — دمید نکهت عنبر ز طره شمشاد
سموم قهر تو با کوه صلابتی نبود — بمرد آتش مهموم در دل پولاد
چنار پیش تو لاف کشاده دستی زد — کنون بدست ندارد ازان سخن جز باد
ازان لطائف نعمت که باز نمودی — اگر نهم بمثل شکر صد یکی بنیاد
چو سر و تا به ابد در مقام آزادی — بخدمت تو بیک پای باید استاد
تو فرض کن که چو سوسن همه زبان گشتم — کجا ز عهده تقریر آن شوم آزاد
مرا ازان گره بسته یاد می آید — که چند کار فرو بسته مرا بگشاد
تو قفی که دران باب میرود امسال — اگر ز دست تو کن گر زبی زریت مباد
چنین که من بتقاضای زر فرو شده ام — حدیث غله عجب گر بماندم بر باد

بصد امید دل اندر تو بسته ام کز ان | زبان حال با تمام هیچ فصاح نیست

قطعه

جانب خامد کیت از راه ببرد | اینهمه جلدی آن قحبه زن ست
ور نه این سیم سر و از بن گوش | چه سزاوار چو نتو سیم تن ست
گفتمت کلبهٔ من روشن کن | که به عشق تو دلم مرتهن ست
چند زین عذر که صاحب رگ زد | تا درین ورطه چه دستان و فن ست
صاحب رگ نزد گر حق خواهی | خاصیت ثابت کردن بزن ست

قطعه

ای جمع کرده صنع در نهاد تو | هم سیرت ملایک و هم صورت ملوک
چندین که دست بخش تو سر بر زمین نهاد | دارم عجب که قند زشت انبسوک
من بنده را زبس که کنم با فلک نبرد | در سینه از سنان حوادث شکسته نوک
در هر دمم هزار گونه ریاضت نمود و من | هر لحظه ممتلی ترم از غصه چون دوک
گردون چو باد در سیه کمندی ز حادثات | در گردنم فگنده ز محنت شدم چو دوک
جانم ز آرزوی نوالت بلب رسید | چندان تعذر مکرد و انتظار نوک
من جامه بر وفات کرم قرض کرده ام | جز فیض جود تو فرا آردم ز سوک

قطعه

تاج بخش جهان سکندر وقت | ای سزاوار افسر و تعظیم
از گلستان افسرت هر دم | بمشام فلک رسیده نسیم
تیرت اندر دل پر آتش خصم | رفته گستاخ همچو ابراهیم

قطعات

سیگفت انوری که شود بادها چنین — کوه گران زپای درآید چه بنگری
سالی گذشت و برگ نجنبید از درخت — یا مرسل الریاح تو دانی و انوری

قطعه

آری شنیده ام که چو مخدوم و محترم — توبه شکستی و قدحی نوش کرده
یک قرعهٔ حریف لطیف و ظریف را — از لطف خویش خازن و خرگوش کرده
یا وندکتران همه بر خاطرت ولی — من بنده را عظیم فراموش کرده

قطعه

خسروا ابر رحمت تو کجاست — تا ز فیضت بفتح باب رسم
سایهٔ بر سرم فگن زکرم — تا ز رفعت بآفتاب رسم
چونکه از فاریاب مسکن خود — سوی این مرتفع جناب رسم
چشم دارم بان بضاعت فضل — کز سخای تو با نصاب رسم
تا تو از روی شهر ساده رسی — من ازین سوز فاریاب رسم

قطعه

بر کردگار دانم که برخلاف قدر — حقیقتی که بجز کردگار قادر نیست
بحکم آنکه بود نیک و هر چه پیش آید — مقرر ست بهر حال اگرچه ظاهر نیست
بسعی می نشوم هیچگونه روزی بیش — ز روی حکم جبری اگرچه مردِ صابر نیست
ولی عنایت خالق که در مصالح خلق — زیک دقیقه بانواع لطف قاصر نیست
بسوی جمله نظر میکنم ز روی کرم — ترا بجانب من هیچگونه ناظر نیست

۹۷ ۱۲ فارس ۱۲ ۱۲ ۱۲

بچہ موجب فگندیم بارے — خیرہ در چنگ پیش کفتارے
کردہ ابلیس را بعشوہ سیاہ — دلکہ را دادہ بازیٔ روباہ
گر تو روزش ناگہان بینی — چست بنشستہ در پس بینی
راست گوئی کہ ہست اسرافیل — صور در دم گرفتہ بے تاویل
گندہ پیری بدین ہمہ زشتی — خدمت نوح کردہ در کشتی
چون جدا کردہ ناگہان زینت — در ربود آن نوالہ از دہنت
بعد ازین رخ بخون ہمی شویم — زارے گریم و ہمیگویم

اشعار عربیہ

افضل دین اقد لازالت مفضلاً — وحیلت الاصحاب حین نداویاً
انا ویل فی سریہ والجسیم راویاً — وروض حنانی فی فراقک داویاً
صحیح فوادحات متابریدہ — وفی الناس الامن وداد ک حاذیاً
ہدت فواد الا یزال مینماً — کنعا لا نزاع لمصاب حانیاً

قطعہ در مدح قزل ارسلان

ای ز آثار گرد موکب تو — غصہ ہا خوردہ مشک تاتاری
رام کردی سپہر سرکش را — تا چنان شد کہ از نگون ساری
می بہ لکنہ زبان من بنگر — کہ چہ کارست این بدین زاری
من و فتراک دولتت پس ازین — تا مرا بر سپہر بگذاری
گر نہ این نیز ہم برون نہ برد — پیش زین لنگے بر ہواری

چون حدیث از سفر درافکندی — از دلم بیخ صبر برکندی
آبرویم ببادبر دادی — خونم از راهِ دیده بگشادی
شهر بر من بزرگ تنگ گرفت — که تو بی او چگونه خواهی زیست
من بماندم اسیر و عاجز و خوار — روز و شب بر دو رخ بباد و بخار
آخر ای ناحفاظ بی معنی — هیچ حاصل نداشت آن دعوی
خود برین کار تو مقرر بود — بنده را خود نه هر چه در سر بود
من که از تو وفا طمع دارم — لاجرم اینچنین بود کارم
دوستان را کسی بیازارد — چون منی را کسی چنین دارد
من ز روز نخست دانستم — وین حکایت درست دانستم
که تو این عهد نشکنی با من — بدرآئی بدشمنی با من
همه عالم ترا خریدارند — با چو من مفلست نه بگذارند
عقل صد باره گفت ای مسکین — رو پس کار خویشتن بنشین
عشقِ خوبان و سینهٔ او باش — نور خورشید و دیدهٔ خفاش
او سرِ با سپهر در نارد — سرِ درد سرِ تو کی آرد
این نصیحت ز عقل نه شنیدم — لاجرم تا سزای خود دیدم
من بچنگالِ قهر افتاده — یار در گردِ شهر افتاده
هر زه کاری شود ز حرفتِ تو — ای دریغ آن صلاح و عفتِ تو
دایه رویت بماه ننمود — تا بزلفت صبا نفر سوده
وهم را بر درِ تو بار نبود — باد را بر درِ تو کار نبود

شاخ سوسن کشید خنجر سیم — آب بر آب ریخت دُرِّ یتیم
من مسکین و مستمند هنوز — همچنان بر قرار اول روز
تیر محنت بخست سینهٔ من — پُر شد از نیستی خزینهٔ من
چون بدین گفتنم نیاز آمد — مثلی لائقم فراز آمد
عالمی برفراز منبر گفت — که چو پیدا شود سر انهفت
ریشهای سپید راز گناه — بخشد ایزد بریشهای سیاه
باز ریشِ سیاه روز امید — باشد اندر پناه ریش سپید
مردکی سرخ ریش حاضر بود — دست بر ریش در چنین بشنود
گفت ما خود ازین شمار نه ایم — در دو گیتی بهیچ کار نه ایم
بنده آن سرخ ریش مظلوم ست — که ز انعام شاه محروم ست
ملکِ او تا بحشر باقی باد — مهر و ماهش ندیم و ساقی باد
چه زیان دارد ار بود بمثل — در جهان کاوه و شاعری بخلل

مثنوی در مدح قزل ارسلان

ای برخ رشکِ ارغوان و سمن — هیچ دانی چه آید از تو بمن
تا به هجرِ تو مبتلا شده ام — با غم و محنت آشنا شده ام
لذتِ عمرم آنقدر بودست — که ز کوی تو ام خبر بودست
من که از خدمتِ تو دور شوم — چه عجب گر ز جان نفور شوم
بود ایام دولت آبکشم — همچو گل هفته دو لیکن خوش
عیشِ من با رخِ تو خرم بود — درد و غم را لبِ تو مرهم بود

بدد وعن غیضه ملتفته عبث — منیعه فی حماة ذات اوشال
اعدها الصروف الدهر شیفته — یادی البها وعرس امراسال
بمثل سطوته فی الروع حسین علی — وقائع ولذی الهجار احوال
اسلقی سمال فتاده وبه متقد — بلابل من زماح الحظ عسال
دلم لیم سیفه المریح صین لبطا — لبطار من نعمایات الوعی خال
اذا بکلمت قالا ملال ساحده — دون البساط لتعظیم واجلال
اتتک عنی ابیات اذا لعیت — فلا یص النجم لحد وهارها النال
لا تحسین زسری مثل غولة من — یبکی علی ذمن تعقو واطلال
بعدی لشعر مقعد فی مفاخرها — وان لکن اعجمی العرب والخال
ترکت یکل امال الملوک سدی — فیما سوغ وقد حقیقت آمال
ینبغی الدهر رخصا من عبارة — وان مثلی فی سوق العلی الاعال
فاحکم فانک مقصود ومتبع — وقد احط بها عرصت عن حال
لا زالت یحکم فیما تشتهی وتری — بین الانام باعزاز واذلال

شعر و مثنوی در مدح قزل ارسلان

بر جهان شکرهای بسیار است — که قزل ارسلان جهاندار است
اوست آن بادشاه کز سر تیغ — خون فشاند چنانکه برق از میغ
رایش ار با فلک بکین آید — پای خورشید بر زمین آید
عالم از جود او تو نگر شد — بوستان در لباس شستر شد
نرگس از زر نها د بر سر تاج — لاله از لعل بر فگند دواج

قلب شتا ز نار دان عکس دی نوید خوان | ہر دو زمنز لند ماہ قلب زیم بدد لم

قصیدہ عربی

لمذہ رو ضتہ من فرات احجال | ام عزۃ طلعت فی شہر شوال
اذا راتیم ہلال العید فاعتنقوا | بعد الفطور وعیو العید اہلال
عہدے بہ ولا کلیل نبسط | فصار وہو یضاحی شق خلخال
مضت ثمنون من ایام مدتنا | والریاح لم تشق متاز یلیال
اہلا بہا والندامی طال افترقوا | فاذا بوالحد واحد ہا البال
ومرحبا بسلاف طاب کرعہا | مشمولۃ من بنات الکرم سلسال
مدبرہ شانا ہک ستہیا | عن ناعم من عصون البال مثال
اسین احبا بنا یوم اشراب نیا | باشہرہ بعدہ ساقے وحوال
یسعے الی الملک المیمون طائرۃ | ایقظنی فے دراۃ صبر قال
کہت الوری نصرۃ مالذی نصرۃ | اعلام دولتہ پال طال انغال
اتامل المستعان اللہ بکلوہ | فانہ یحمے دین الہدے کال
شیط الانامل قد اغنت اشتر | عن ذرۃ الشنور لور ہر طال
نکی احامس البطال بصولتہ | دعیا ویضحکہ صولات ابطال
فما شجاعۃ تادی بزارۃ جرد | احص متعل العین رسال
بباکی البراتن فے ارسال درع | رحب الجبین عریص الصلب ذبال
وثابت سرس الاخلاف مقتشر | مراقب تفتال القرآن جمال
عن الشمائل مہما اظافرہ | تشین من صلب القتلی باشمال

دست چون بر دعات برآرم | روح قدسی بجان کند آمین
از ره شعر منکرم که مرا | در دل از علم هاست گنج دفین
شاعری در مذاق همت تو | بی ضرورت نمی شود شیرین
ظلم شیرویه دانگ شیرین کرد | تلخی زهر بر دل شیرین
تا زیزدان بود معونت خلق | باد یزدان ترا همیشه معین
هر که چون گل دو روبه شد با تو | باد مشل از خار بستر و بالین
هر که از جان نه آفرین بتو گفت | از جهان آفرین بر و نفرین

قصیده

ای ز کرم مدام ده کام مراد این دلم | کان کرم یقین توئی کی ندهی برین دلم
بلبل خوش سرای را طعمه بساز از کرم | برگ و نوا ز گلشکر ساز بده برین دلم
گرچه هزار جان و دل وصف کمال گل کند | همچو منی کجا بود بلبل خوش نوا دلم
ای تو لطیف تر ز آب وی آب خضر حیات بخش | همچو روان تو کجا بخشد جان بتن دلم
قصهٔ من چو شه گدا رفت بعالم جهان | نیست معین کس مرا قصه بر دبشه دلم
ابروی کش کمان تو تیز ز سحر در نگشم | نور بچشم من توئی مردم دیدهٔ دلم
هیچ ندیده ام چنین شکل بچشم در جهان | همچو تو سرو شه خرام در چمن جهان دلم
وای که خسرو جهان هیچ گهی بسوی من | می نکند نظر چو به هیچ بشبی ز شب دلم
ای که ز مهر رویتو ذره صفت مقابلم | در نظر آفتاب بین بین که چه ساز نیست این دلم
از سر سودا چو زلف جان پریشان مراست | رحم کنی تو دلنوا از جمع بکن تو این دلم
قلب زر تو زر درست می طلبی و شاه جهد | از کرمی که دارد ش زر چنین دهد دلم

ای بعدل و سخا رسانیده — رایت ملک را بعلیّین
ناشنوده صبای رحمت تو — مزلف شمشاد و عارض نسرین
چرخ در عهد تو ندیده بهم — سینهٔ کبک و پنجهٔ شاهین
بر جنابت به سجدهٔ تعظیم — خسروان بر زمین نهاده جبین
کرده رضوان دعای دولت تو — ماهرویان خلد را تلقین
پیش مهد بلندت از هیبت — بادشاهان درا و فتاده ز زین
آسمان از لطائف کرمت — کمری بسته از مجرّه ثمین
زهره را از طرائف نعمت — گوشواره رسید از پروین
از پی خاک آستانهٔ تو — زلف جاروب کرده حور العین
حرم عصمت چو پردهٔ غیب — نه گمان ره ببرده و نه یقین
گر قبول تو سایه برگیرد — برکشد آفتاب خنجر کین
گر شکوهت نقاب بگشاید — مژده در دیده‌ها شود ژوبین
وهم را پرده دارت از پس در — بانگ برمیزند که دور نشین
عقل را پاسبانت از سر بام — میل در چشم میکشد که مبین
روز چند از عنای عارضه — گشت رخساره عافیت پروین
آخر از فتح باب نصرت داد — آسمان غبار را تسکین
لطف‌ها ساخت کردگار در آن — شکرها کرد روزگار درین
بادشاها توئی که در ثنات — شعر من بنده آیتی ست مبین
چون زبان در ثنات بگشایم — برکشد چرخ نعرهٔ تحسین

ای جان جان دانش بتو خرم — وی چشم مهر و ماه بتو روشن
در گوش دشمن تو قضای بد — گفته نفیر خوف لَا تَامَنْ
وآنکه در دماغ مطیع تو — داده ندای امن که لَا تَحْزَنْ
گشتند نیکنام بعهد تو — گردون سفله و فلک رهزن
جز مدح ترا بهیچ درین دوران — طبعی نشد از طائفه آبستن
قهرت چنان بکوفت سر مخالف را — در هر طریق و هر سخن هر فن
کامروز اگر چه بر سر غربال ست — صد ره توانش بخیت به پیرایزن
لعل از نشاط خدمت انگشت — رخساره بر فروخته در معدن
وز شرم تو بلرزه باد بداندیشت — کرده عرق جبین بدی بهمن
زاسیب سنگ و آهن اگر گفتم — کانش جهد صواب بنود این ظن
از صدمت شکوه تو می ریزد — خون از عروق سنگ و دل آهن
تا پیرهن بقا بقا کند خرقه — ایام از مشاهره پیراهن
پیراهن بقای ترا باد — بر فرق روزگار کشان دامن
عیدت خجسته باد که شد دائم — عید عدوی تو رعناشیون

در مدح زبیده خاتون

سر برافراخت بر سپهر برین — مهد میمونت بادشاه زمین
زبدهٔ مکرمت زبیده وقت — مریم روزگار عصمت دین
آنکه در خانقاه عصمت او — درس تشریف خواند روح امین
وانکه حکمش ز حلقه بیرون کرد — چرخ پیر و زنه رنگ ساچوگین

ترا بجز بدل خویش افتخار مباد | که هست طبع و دولت مرکز و مدار سخن

در مدح صدرالدین

ای کرده گرد ماه رخت خرمن | گریان ز حسرت تو باران من
آری وکیل قوت بارانست | آنجا که گرد ماه بود خرمن
رخساره و زلف تست عجب کارے | جان فرشته و تن اهرمن
ای هندوان زلف تو ترک آئین | وی آهوان چشم تو شیرادژن
تشویر خورده است لب از تو لاله | وآزاد کرده رخ تو سوسن
بنمای روی عقل بغارت ده | بگشای زلف شهر بهم برزن
من عشق را سینه سپر کردم | تا دل بود ز حادثه در امن
لیکن به پیش ناوک مژگانت | مانع نمے شود سپر و جوشن
وے دوستان ز مهر تو ان دیده | کز کین مقتدای جهان دشمن
فرزانه صدردین که همی سازند | از درگهش صدور زمین مسکن
صدر عجم محمد ابوالقاسم | کاسرار غیب راست دلش مخزن
آن سرور یکه طوق مرادش را | گردون سر گرفته نهد گردن
در سایه او تحکم او کرده | خورشید پای راست فرا روزن
وز امتلای نعمتش آتش را | چون آب نفرت آمد از روغن
زین پیش که بی رایض حکم او | ایام تند بود و فلک توسن
امروز چو سرو با همه آزادی | در حی نهند به بندگیش گردن
ای آستان قدر ترا هرگز | ناگشته هیچ دهم به پیرامن

موسم عیدست قربان خصم تو
این چنین عیدی ترا فرخنده باد
تا ز چرخ آید دورنگی روز و شب
روزگارت رام و چرخت بنده باد

یارب این صدر جهان منصور باد
چشم بد از روزگارش دور باد

در مدح ملک رکن الدین

زهی گشاده ز طبع تو چشمه سار سخن
شگفته در چمن خاطرت بهار سخن
بگوش و گردن حوران نگر که بر بسته
برسم زیور شان در شاهوار سخن
پیاده اند ز تو هر سخنور از بی آنکه
توئی سمبار ز تحقیق و شهسوار سخن
بنوک خامهٔ فکر صور نگار بدیع
گرفته گلشن ارواح در نگار سخن
بدست تست عنان سخن تو کردستی
به بینی از سر تحقیق در مهار سخن
نمود جمله سخن رد گشت و قلب نمود
که نیک نیک بیفزود ده عیار سخن
سر اکابر صدر عراق مجد الدین
توئی که طبع تو گشت است نطق یار سخن
ز دست رفتهٔ ای باز سر ز سر ور عصر
چو کار جود و کرم در زمانه کار سخن
تو تازه کرده بندر گهت ای کاشکی
به بست نم ز پی ژاله لاله زار سخن
شعار خامه شرع بد نه شعر و نیک
همی بزید و نیکو تر از شعار سخن
ز سطح قلزم طبع دولت تضاعت برد
روان و تر بلند ابر آبدار سخن
به تیغ فضل کشودن جهان عالم نظم
بجاه عقل سند شد فرد در دیار سخن
ترا سخا و سخن نیک بر دست شدند
تو شهسوار سخائی و شهریار سخن
همیشه تا که بود از رهِ طبیعت اصل
نبفسن ناطقه ناچار را فتخار سخن

باد از لطفت سبک روح آمده | خاک از حلمت گرانے یافته
خصم جان از لفظ گوهر بار تو | طعم آب زندگانے یافته
سوسن آزاد اندر مدح تو | از طبیعت ده زبانے یافته

در جهان امروز بر دابر دِ تست
دولت و اقبال تیغ آور دِ تست

کبر از وعظت تمکن می شود | چشم ملت از تو روشن می شود
روز بدعت از تو تیره می رود | سند از دستت مزین می شود
تا تو سر بیرون زدی از جیب غیب | پای فتنه زیر دامن می شود
هر کجا تو بر کشادی دُرج نطق | گوهر از لفظ تو خرمن می شود
پیش هم تیز تو آتش زشرم | در درون سنگ و آهن می شود
هر سری کز خیر تو بیرون شد ست | ریسمانش طوق گردون می شود
هم ز فرِ دولت تست اینکه چرخ | مادح منظوم بے من می شود

صبح اگر بے رای تو یکدم زند
چشم تو افلاک را بر هم زند

یارب این دولت چنین پاینده باد | آفتابت در جهان تابنده باد
همچو ابر از قهر تو بگریست خصم | همچو گل هر دولتت پر خنده باد
گوش این چرخ صدف شکل تهی | پُر ز دُر لفظ تو آگنده باد
تند باد خشم قهرت از جهان | بیخ عمر دشمنت بر کنده باد
آبروے دین تو رخشنده باد | سایه تو تا ابد تابنده باد

لہ مدح تو منظوم بر تن میشود ز لطف

گاہ وعدہ دائم از بیم و امید — پردۂ امروز و فردا افگند
از فراقش ذرۂ ارکم شود — آفتابش سایہ بر ما افگند
دل اگر از دستِ او آہے زند — آتش اندر سنگِ خارا افگند
خود نہ اندیشد کہ روزے عاشقی — داورے با صد ردیا افگند

رکن دین مسعود سعدِ روزگار
کز وجودش خاست سعدِ روزگار

از بیانش در مکنون مے جہد — وز نثارش گنجِ قارون می جہد
معنیِ روشن ز لفظِ دُرفشانش — ہمچو برق از ابرِ پرخون می جہد
از نہیبش قطرہ قطرہ جوی جوے — از مسامِ دشمنش خون می جہد
عاریت دارد ز رای روشنش — شعلۂ کز مہرِ گردون می جہد
با کفِ گوہر فشانِ او حباب — چون عرق بر روی جیحون می جہد
کارِ او بین کز فلک چون میرود — خصمِ او بین کز جہان چون می جہد
باش تا گردد شگفتہ گلشنش — کین صبا بر غنچہ اکنون می جہد

دست و طبعش آنچنان زاد آمدند
بحر و کان از وی لفز یاد آمدند

اے ز لطفت جان امانی یافتہ — وی ز جودت ابر جانے یافتہ
وی رسیدہ قدرِ تو بر عالمے — کو نشان از بے نشانی یافتہ
نہ سپہر از دورِ اوّل چون بدید — بر جہانت شیخ ثانے یافتہ
از تو ہر حرفے بہ ہنگامِ سخن — جان دانش صد معانے یافتہ

ولیس یفضل نطقہ فعالہ

تا کشید او خطِ مشکین گرد ماه
دل قلم بر صفحهٔ جان میکشد

چرخ بر دوش از مهِ نو خاشیه
از بُنِ بینی و دندان میکشد

کوه همرنگِ لبت لعلی نیافت
تیغ بر خورشید رخشان میکشد

گوی دل مانا که مه بیندرخت
وانگهی از پیل چوگان میکشد

چشمِ من از تشنگی زان غرق شد
کاب زان چاهِ زنخدان میکشد

تا چنان حسن ار وفائی داشتی
کار ما آخر چنین نگذاشتی

دست گیر ای جان که فرصت درگذشت
پای مردی کن که آب از سر گذشت

روی چون خورشید بنما از نقاب
کابم از سر همچو نیلوفر گذشت

ای بسا کز هجرتِ آبِ چشمِ من
همچو باد مهرگان بر زر گذشت

گفت از پس مرگ تو باشد وصال
هم نبود و مدتی دیگر گذشت

از لبِ تو بوالعجب تریاق هست
کان چنان تلخست و بر شکر گذشت

چند گوئی سرگذشتِ دل بگو
کارِ دل اکنون گذشت از سرگذشت

وای تو کت خونِ من در گردنست
ورنه ما را نیک و بد هم درگذشت

جان چو سنگین بر دتاثیری نکرد
ورنه هجران هیچ تقصیری نکرد

سلسله بر طرف دنیا افگند
تا که دل در بندِ سودا افگند

سرکشی بر دست گیرد هر زمان
تا مگر این کار دریا افگند

دل بحیلت می برد از عاشقان
وانگهی در قعرِ دریا افگند

هر دم چو گل کنی رخ و گوئی مرا بطنز — کز جستن تو گشت مرا بر رخ خار دست
در پای غم فگند مرا دستِ عشق تو — زین طنزها برای دلِ من بدار دست
دل بیقرار گشت مرا در هوای تو — تا زد بران دو سلسلهٔ بیقرار دست
نتوان زدن بزلف ترا دست تا بزد — دل در رکاب صاحب صدرِ کبار دست
مخدوم شرف صاحب دنیا ضیاء دین — کو راست گاهِ جود برابر بهار دست
عبد الرشید آنکه کشد آسمان بفخر — پیش یمین او ز برای یسار دست
آن صدر سرور یکه جهان گاه مکرمت — دریای او زند ز پئ افتخار دست
گردون که هر شبی بجهان پایمال اوست — گفتش که دار بر سر من زینهار دست
ای دست برده رای تو از جرم آفتاب — وی داده بر زمانه ترا کردگار دست
هر کس که بر بساطِ رفیعت نهاد پای — برد از جهانِ سرکش و ناپائدار دست
هر بامداد صبح منور ز آسمان — بوسد رکاب پای ترا اشتر مسار دست
گر بر چنار خوانده ٔ داعی ثنای تو — بیرون جهد چو برگ درخت از چنار دست
دستت شد ست جود تو بر خاز جهان — بی زر کسی نه بیند جز با چنار دست
چون خاطرم بکنه ٔ مدحت نمیرسد — طبعم ز عجز بر دسوی اختصار دست
دست سخا بجیب کرم بر برای من — کا سال بس تهی ست مرا همچو پار دست
همواره تا گراید بهر دعای خیر — در فضل بارگاه تواضع نگار دست

در مدح ملک رکن الدین

عشق چون دل سوی جانان میکشد — عقل را در زیر فرمان میکشد
شرح نتوان دادن اندر عمرها — آنچه جان از جورِ جانان میکشد

موافقست قضا بخت کامگار ترا
مسخرست عدو و تیغ شیر گیر ترا

خدایگان جهان بی نظیر چون تو نزد
که تا فرید خدائی جهان نظیر ترا

نصیرتست خدا و توئی بدان منصور
قضا همیشه مضرت بود نظیر ترا

اسیرتست بخاک اندرون مخالف تو
همی ز خاک بآتش برند اسیر ترا

رهی بدیر درآئی تو و سعادت بخت
همی بدیر درآئی رهی بدیر ترا

ضمیر فکرت تو هست در مصالح خلق
بعقل وصف کنم فکرت و ضمیر ترا

ز عقل تو نگریزد زمانه را هرگز
بروح وصف کنم عقل ناگزیر ترا

ز نور طلعت تو هر شب آفتاب فلک
همی سجود کند طالع منیر ترا

چو آمدی تو خداوند میهمان وزیر
سزد که سجده برد آسمان وزیر ترا

ز روزگار تو برنا و پیر شد دل شاد
که کرد دولت برنا وزیر پیر ترا

ز مشتری و عطارد همی ندانم باز
دل وزیر ترا او کف دبیر ترا

بمان همیشه بملک اندرون بزرگ عزیز
که خوار کرد اجل دشمن حقیر ترا

بباد شاهی و دولت تو باش تا محشر
نشان کشته دل چرخ پیر پیر ترا

در مدح ملک ضیاء الدین

بکام دشمن و دوست چون روزگار دست
دست غمت به بست مرا استوار دست

در پای محنت تو ازان دست نیزنم
تا بر نگیری از سر من دلفگار دست

پیش لبت بگریه یک بوسه هر شبی
دل چون خیار پیش کشد صد هزار دست

گر بنده بر وصال لبت دست یابدی
بر وی نشاط از جمی آنده کساد دست

منجو اهمی که بر تو مراد ست باشدی
تدبیر چیست چون ندهد روزگار دست

دولت قاهره کز چشم ظفر دور مباد — چرخ را پی کند از جانب اعدا دارد
ماه نو دید عدو بر علمش شفقه شد — ماه نو شفقه را بر سر سودا آورد
بیم جان دید مخالف که ولایت بگذاشت — وانکه او غرق شود کی غم کالا دارد
کی کند همسری شه بمنازع طرفی — کز طرف تا ز طرف بنده و مولا دارد
بنده چند که از خدمت او دور شدند — شه نباید که جز اقبال تمنا دارد
گر زدریا دو سه قطره ببرد گند چه باک — باز چون جمع شود میل بدریا دارد
هر که از قبله اسلام بگرداند روی — بگمان روبسوی قبله ترسا دارد
وانکه در دین مسیحا شود از هیبت تو — نبرد جان اگر افسون مسیحا دارد
هر که بر مذهب تو نیست ز دنیا و ز دین — مذهب آنست که نی دین و نه دنیا دارد
ای یمین تاب سهیلی که بنا موس عقیق — زخم پولاد تو خون در دل خارا دارد
گفتم آیم بمصاف تو ز دور آسانست — مردمی باید کاین زهره و یارا دارد
قهر اگر دشمن شه را شکند گو بشکن — تا کی آرزم کند چند محابا دارد
با تو در رشته دعوی که شناسد گهری — نه زمرد که همه رشته بینا دارد
بچنین میسر فی نقد نمودن حضرت — که دل روشن تو دیده بینا دارد
همچو تو داور و فریادرس مظلومان — کیست امروز که اندیشه فردا دارد
بنده را با تو محالست بصد نکته و لیک — جامه باید که باندازه بالا دارد
تو سلیمانی دین مرغ زبانی که مراست — پیش تو پر نبهد گر پر عنقا دارد

در مدح محمد بن علی شعب

ستاره سجده برد طلعت منیر ترا — زمانه بوسه دهد پایه سریر ترا

عرصهٔ جاهش ورای بحر محیط است — پای قدرش فراز چرخ برین است
همت او هر زمان بچرخ برخشد — صد ره چندانکه طول و عرض زمین است
روی بهر جاکه آورد اورا — دولت و اقبال بر یسار و یمین است
محض سعادت اورا بود که ندارد — دست ز فتراک او که حبل متین است
صورت دولت سزد که باز ندارد — پای ز درگاه او که حصن حصین است
چشم فلک خیره شد ز نور جبینش — فر الهست آن نه نور جبین است
ای ملکی کز نسیم خلق تو دایم — مغز فلک همچو ناف آهوی چین است
ملک ترا آن نهایتی ست که آنجا — بیشهٔ چرخ از صف باز پسین است
دعوی شاهی ترا مسند تحقیقت — لاف سر پنجه کار شیر عرین است
دشمن تو چون نه جان برد که خدنگت — پیش و پسش چون قضای کمین است
دین خدا از تو یافته است معونت — لاجرمت روز و شب خدای معین است
ملک تو از گردش زمانه مصون باد — آنکه بکار آید از زمانه همین است

در مدح محمد بن علی شعب

گل ز خرگاه چمن روی بصحرا دارد — سر می خوردن این گنبد مینا دارد
سبزه چون تازگی افزود و بسر سبزی سال — گلبن فتح ملک سر به ثریا دارد
تاج بخش ملکان شاه جهان نصرة دین — کز همه تاجوران منصب اعلا دارد
خضر فیضی که بفتوای محمد نسبی — سبزه بر بارگه گنبد خضرا دارد
بخت بیدار و فلک یار و قبال مطیع — مملکت عین که چه اقبال مهیا دارد
در جهان باغ سعادت که گل فتح شکفت — شاید از چشم ظفر چشم تماشا دارد

یعنی امید ۱۲

عالی محمد بن علی شعب آنکه بخت — نبود شش از زریچه تمکین شاه روی
با روی و رای او نبود مهر و ماه را — زین پس بجز نهادن تاج و کلاه روی
اقبال با جلالت قدرش سپید کار — خورشید بی عنایت رایش سیاه روی
افگنده بر موافق او عیش و بهره چشم — پوشیده از مخالف او عز و جاه روی
شرم از گناه باشد و خورشید در کشد — هر شب ز شرم طلعت او بیگناه روی
ای پشت دین و مامن حق بارگاه تو — بخت و امل نهاده برین بارگاه روی
راهی که موکب تو بر آن جا گذر کند — اقبال بر نگیرد ازان خاک راه روی
جور و عنا چو روزهٔ ایوب روشن ست — خصم ترا نموده گهی پشت گاه روی
جائی رسید کار حوادث ز عدل تو — دارد همی نهفته ز مردم گیاه روی
تا خسروان ملک و ملوک زمانه را — باشد مدام تازه بدیهیم و گاه روی
از گردش زمانه حسود ترا مباد — جز روزگار ناخوش و عیش تباه روی

در مدح محمد بن علی شعب

آنکه بحق داور زمان و زمین ست — خسرو پیروز بخت نصرة الدین ست
حامی اسلام تمکین که چو گردون — مرکب اقبال او همیشه برین ست
آنکه در اطراف ملکش ز پی طاعت — خسروانجم کمینه قلعه نشین ست
وآنکه ز بهر شمار موکب قدرش — دامن افلاک پر ز در ثمین ست
دولت و دین را برای دفع حوادث — نام بزرگش همیشه نقش نگین ست
پیش کف او به نیم ذره نسنجد — هر چه در احشای بحر و بر دفین ست
رایت یکروزه بخشش او را — هر چه پس افگندهٔ شهور و سنین ست

ز افگنده بر موافق او عیش و بهره چشم

خلاصه از چهار ارکان تو گشتی — چنان کز پنج حس شد معتبر گوش
تو محمودی بنام و ملک محمود — بگیرے زود شاهان بشتیر گوش
ز الفاظ تو اے دریائے افضال — صدف کردار گشته پُر دُر گوش
جهان دانسته زان بازداری — باهل فضل و ارباب هنر گوش
ازان شادی کز مرغ نظم تو رسید — کند سمعت برآورد دست بر گوش
ز بهر خدمت صوت مدیحت — گشاده دیده و بسته گهر گوش
الا تا دیده بان تن بود چشم — الا تا حجرهٔ سر راست در گوش
بفرمان تو باد اخسروان را — ز حد قیروان تا باختر گوش

در مدح محمد بن علی شعب

ای ماه سرو قامت و ای سرو ماهروے — وصل تو تا نمودهٔ مرا چند گاه روے
گشته تنم زنال تبر در هوایتو — با شکل سرو قامت و با نور ماه روے
تا بیحجاب دیده بروے تو نگاه کرد — پر ز آب دیده دارد ازان یک نگاه روے
آئینهٔ دلم سیه از آه سینه شد — آئینه را سیه نشود آری ز آه روے
بگرفت خطهٔ دلم انیک سپاه عشق — واورد سوے عالم جان آن سپاه روے
رویم ز تاب عشق تو زرد است و نیست بود — بر وفق آن حدیث که گفتم گواه روے
روے تو از لطافت محض آفریده حق — زان خوبتر که دارے جانان بخواه روے
اندر شب فراق تو شاید که روز وصل — بنمایدم ز چاه مقنع چو ماه روے
جان مرا که عاجز هجران تست نیست — جز بارگاه مجلس عالی پناه روے
فرخنده محمد ملک سپهر دول که هست — ایام را ز هیبت او همچو کاه روے

تو فارغ بنیہ اندر گوش کن خوش — خروش ما فلک را آب در گوش
مرا بی طلعت تو باد تر چشم — مرا بے نعمت تو باد کر گوش
بخندہ آن زمانم لب شود باز — کہ از آواز تو یابد خبر گوش
ز دیدار تو گردد سیر قمر چشم — ز گفتار تو گردد پر شکر گوش
کنی در گوش حلقہ مہر و مہ را — چو آرائی بمروارید و زر گوش
ز گوشت حلقہ یابد زینت حسن — بلے از حلقہ یابد زیب و فر گوش
اگرچہ گوشوارت نغز و زیباست — از و زیباترست و نغز تر گوش
مگر چشم تو با گوشت بجنگ است — کہ دارد چشم تو تیر و سپر گوش
زرہ پوشید زلفت زانکہ تا شد — ز تیر غمزۂ تو پر حذر گوش
رسید آوازۂ عشق من و تو — چو مدح خسرو غازی بہر گوش
شہ آفاق سلطان شہ کہ دارند — بامر او ملوک بحر و بر گوش
جہانگیرے کہ اخبار فتوحش — شہان را ہست دائم بر سمر گوش
نہ چون او دید ہرگز بادشہ چشم — نہ مثل او شنیدہ دادگر گوش
سمندش چون کند جولان گہ رزم — بخوا باند ز ہیبش شیر نر گوش
بیارایند چون خوبان بجلقہ — ز نعل مرکبش ہر تا جور گوش
نیابد بے لقائے او ضیا چشم — ندارد بے ثنای او خطر گوش
در او شہ رہ آمد خسروان را — چنان کاواز راشد رہ پذیر گوش
روانش آلت الہام و وحی است — چو لحن و صوت را جائی مگر گوش
ایا نشنودہ ہرگز کس بعالم — شہی چون تو بہ نیکوئی سیر گوش

نام جویان از شکوه رتبتش کان در ست — طبل بازپسین بهر شبی همین میزنند
یاز شوق نوبتِ دانا دلانِ روزگار — طعنه در هر نوبتی صد نوبت افزون میزنند
شد همایون عهد تو عهدی که شاهانِ جهان — لافِ داد و دین از ین عهدِ همایون میزنند
ربع مسکون ارچه معمور آمد از جرم زمین — زان که لشکرگاه تو بر ربع مسکون میزنند
کوه و هامون فخر دارد بر فلک تا در جهان — بارگاهِ عالیت بر کوه و هامون میزنند
هست اتابک اعظمی در ملکت میراثِ تو — صورتش زیبد که بر طغرای همیون میزنند
ی بیادت باکرامت کرده مدغم میخورند — زر بنامت با سعادت گشته مقرون میزنند
سندِ رایت زشاخِ سدره برتر می نهند — خرگهِ قدرت زطاقِ چرخ بیرون میزنند
ناخبر در ملت از قولِ پیمبر بید هند — تا مثل در حکمت از گفتِ فلاطون میزنند
رسم این نوبت برونق در جهان پاینده باد — تا بدرگاهِ تو بر پیوسته موزون میزنند

در مدح طغان شه

نهی زلفین عنبر بار بر گوش — حدیث مانیاری هیچ در گوش
خروش مازخوارے ناشنوده — چرا خیره نهے زلفین بر گوش
چو من با تو غمے خواهم که گویم — ندارے ای عجب گوئی مگر گوش
چو تو با من سخن گوئی بشادی — چو مرزن گوش کردم سر بسر گوش
با حوالِ منِ سرگشته شاید — کزین به بار دارے ای بسر گوش
مرا کز جور تو نالان چو نایم — چه مالے چون رباب اے سیمبر گوش
رسد از تو بگوشم مژدهٔ وصل — اگر ممکن بود جائے بصر گوش
سگ کوئی تو باشم گر چه بدهی — برد به بازیم چون خواب خرگوش

ور بر جعبت با جهان آیند افریدون و جم
پرده داری کی دهد شان اندرون پرده راه

بر رضوع دعوی من کاسمانت چاکرست
در گواه عدل خواهی عدل شه نیک گواه

انیکه می پرسند خاک درگهت را جن و انس
از جمادات گوئی باز قدر پادشاه

خسرو جمشید فر کیخسرو و گیتی ستان
شاه کیوان قدر گردون منصب و انجم سپاه

آنکه اسپش گر ز راه کهکشان آخر کنند
خوشه گندم شود در خرمن خورشید و ماه

صد چو پاشش گران سنگ جهان صد میل رفت
در دو چشم آفرینش کرد کحل انتباه

شاد باش ای شاه حیدر رتبت و بوبکر نام
دیر مان ای خسرو دریا دل و کان دستگاه

گر در دولت رسیدی تو بجای کز شرف
درگهت را عرصه آفاق زید پیشگاه

باش کین رتبت به نسبت با جلال قدر تو
اول عهد از خروج یوسفست از قعر چاه

تا جهان بر پای باشد در جهان بر پای باش
باده نوش و جام گیر و جان فزا و خصم کاه

شاد بنشین اندرین فرخنده اقبال آستان
نام جوی و کامیاب و عیش ساز و جام خواه

در مدح ابو بکر محمد

نوبت ملکت شها بر هفت گردون میزنند
ملک عالم را بتوفال فریدون میزنند

در ازل دانم زدند و تا ابد خواهند زد
تا نه پنداری شها کین نوبت اکنون میزنند

کاشکی ره بر فلک بودی که دیدی چشم خلق
کین سه نوبت هفت کوکب بر فلک چون میزنند

نوبت اول هنگامی که در طشت افق
تیره شب را جامه پنداری بصابون میزنند

نی غلط گفتم سحرگاهی که نقاشان صبح
نقش تاریک پرنیان گوئی بر اکسون میزنند

وان دوم نوبت نماز شام و هنگام غروب
کز شفق گوئی هوا را جامه در خون میزنند

وان سوم نوبت بگاه آنکه بالای زمین
سایه بان نیلگون بر در مکنون میزنند

باد در عهد تو کی زهره آن داشت که او
خاکپای تو نه چون تاج بسر برگیرد

گرد از باد بر انگیزی اگر فرمانت
نه چو فرمان سلیمان بپیمبر گیرد

هر دم این دهر مسخر شدهٔ فرمانت
خوش بنا شد که چو من نادره اسخر گیرد

کامگارا چو ظهیر از شرم نظم لطیف
بگه مدحت تو خامه و دفتر گیرد

بهر او دست و زبان دفتر افلاک آرد
پیش او تیر فلک خامه و محبر گیرد

هر کجا دور فلک تیر جفا اندازد
سپر سینهٔ من دهر برابر گیرد

تا یقین ست بر خلق که شیر و شمشیر
خصم بجد شکند آهو بی مر گیرد

تیغ قهر تو چنان باد که خاقان شکند
شیر رمح تو چنان باد که قیصر گیرد

در مدح ابوبکر محمد

ارچه فر و جاه قدر ست ای همایون بارگاه
در حریم حضرتت جمع آمد از اقبال شاه

بر فضای ساحت قدر تو گردون را رشک
در جناب کبریای تست گیتی را پناه

در ازل چون نقش بر رنگ تو بر زد نقشبند
دولت اندر آستانت کرد خود را جایگاه

شیر شاه دروان تو ثور حمل گیرد شکار
آهوی ایوانت از خلد برین جوید گیاه

صبح و شام از خادمان خاص درگاه تو اند
از پی کار یست آری این سپید و آن سیاه

هر که اندر سایهٔ خورشید ایوانت گریخت
ایمن ست از خود گر افزون دارد از انجم گناه

هر که خاک درگهت را تاج سر سازد بطبع
زیبدش گر روی نخوت بر فلک ساید کاه

گرچه گردون صد هزاران دیده دارد تر ز خاک
از سر غیرت نیارد کرد در پیشت نگاه

پیشگاهت گردنان را داده تمکین سجود
تا کنند از خاک درگاه تو تزئین جباه

گر ملوک هفت کشور بر درت حاضر شوند
از سگان پیشگاهت حشمتاندوزند و جاه

لن آن سپید و این سیاه

دم هر روزه گرمم چو تبو در نگرفت — آه هر صبحی سردم تبوکی در گیرد
هر که خواهد که همین بار دهد سرو ترا — یا پئی یار چو تو سرو سمن بر گیرد
در رکاب غم تو دل بمرادی نرسد — گر نه فتراک شهنشاه مظفر گیرد
چرخ ازین خیمهٔ زربافته سیم طناب — بر سر فرق فلک سای تو افسر گیرد
شاه شرق آنکه اگر حکم کند آهو را — از سر قوت دل پای غضنفر گیرد
آن شهنشاه هنرمند که چون صبح دوم — ملک عالم بیکی ضربت خنجر گیرد
چو سکندر بود آن روز که بر تخت شود — آبجیوان کشد آنگاه که ساغر گیرد
ای فلک قدر که گر از تو اشارت یابد — نسر طائر سر تیر تو به شهپر گیرد
ماه ازین بحر گرانمایهٔ ناسفته دُرر — گردن ملک ترا جمله بزیور گیرد
یک شرر زاتش خشم تو اگر چرخ ببیند — پیش این گنبد گردنده خضر گیرد
فلک از هیبت آن جنبش زیبق یابد — اختر از سوزش آن شعلهٔ اخگر گیرد
نه دگر عقده بسوئی همه تابان نگرد — نه ز شب تیره پئی روز منور گیرد
عنفت ار پای نهد دُرد ز دریا خیزد — لطفت ار دست دهد دُرز سمندر گیرد
گرچه بیگاه برد مهر چو رای تو بدید — نکند هیچ توقف در خاور گیرد
در چه گمراه بود خصم چو زخم تو بخورد — نکند پیش تکلف ره محشر گیرد
شکرت نصر من الله چو پئی خصم زنند — نجد الزرهٔ شان سد سکندر گیرد
این شود رعد گه مشغله چون نعره زند — وان شود برق گه حمله چو خنجر گیرد
وز نشان اثر سم سم مرکب شان — چون فلک روی زمین صورت اختر گیرد
شهریارا خبر باد خزان میدادند — که همه روی زمین عرعر و صرصر گیرد

هران کسیکه نه با کسوت هوای تو زاد
چو کرم پیله نخستین لباس شد کفنش

اگر عدو چو قلم پیش تو سر نزود
دو نیم کن چو قلم تا میان و سر نزنش

وگر بحکم تو طوبی فرو نیارد سر
ترا است دست تصرف زبیخ و بن بکنش

سپهر بر نه گردان بامداد خنجر صبح
اگر نه بشب نزند همت تو بر فکنش

ز کف کین تو دشمن بآرزو خواهد
که جان بر هگذر خوی بر دن شود ز تنش

درخت جاه ترا بار و برگ جنبدانست
که ممکن ست بجز گلشن فلک چمنش

نهاد پیش تو بنده چو آب سر بر خاک
مدد فرست ز باران لطف خویشتنش

چنانکه هر یک ازان قطره گوهری گردد
که هیچ فرق نباشد ز گوهر عدنش

ازان سپس که ز خاکش چو آب بر گیری
اگر بچرخ رسیده ست بر زمین فگنش

همیشه تا نفس شاد بر نیارد کس
که عاقبت نه کند روزگار ممتحنش

دوام عمر تو بر عیش باد و مقرون باد
بشادی که نباشد مخافت حزنش

خیال تیغ تو در چشم روزگار چنانکه
زمانه باز ندانند ز رمح ذوالیزنش

در مدح مظفر الدین

دل همی خواهد ازان پسته که شکر گیرد
جان همی خواهد ازان لعل که گوهر گیرد

چشم من از پی طرف کمرت هر لحظه
ای بسا گوهر ناسفته که در زر گیرد

پسته تنگ تو از بهر علاج دل من
ای بسا درد شگفته که بشکر گیرد

جان من وقت بخور سر مشکین زلفت
از دل و سینه من مجمر و آذر گیرد

سرو تو بوز همن دارد و دل میخواهد
که ازان سرو قدت بوی همن بر گیرد

تن من شد رسن زلف و تو چنبر چه شود
گر ز رسن باز دلم گوشه چنبر گیرد

چندان بقات باد که هنگام حصر آن	عاجز شود محاسب و هم از موامره

در مدح شاه جهان ارد شیر

هزار توبه شکست ست زلف پر شکنش — کجا بچشم در آید شکست حال منش
دل شکسته اگر زلف او بر افشانی — کم از هزار نیابی بزیر هر شکنش
مرا دو دیده ز حسرت سپید گشت چنانک — فرح نیابم ازان رو ببوی پیرهنش
چنین که با سر زلفش روان من خورد — چگونه الف بود روز حشر با بدنش
همیشه اشک چو باران ز دیده میبارم — مگر که تازه بماند رخ چو نسترنش
دلم ز چاه زنخدان او چگونه رهد — چو دست در نتوان زد بعنبرین رسنش
در آب دیده من عرق شد چو نیلوفر — خیال قد چو شمشاد و روی چون سمنش
ازان چو دائره غم در میان گرفت ترا — که راه نیست خرد را بنقطه دهنش
عجب ترانیکه بباید کشاد سر ساعت — بمدح شاه جهان ارد شیر بن حسنش
خدایگانی کاقبال سر بری داد ست — بدست حکم عنان ممالک زمنش
سهیل اگر نه ز دیوان او برد خط ش — مثال عزل دهند از ولایت یمنش
اگر شهاب نه بانام او رود در ملک — میان راه بدم بفسرند اهرمنش
اگر نسیم خلافش رسد بمهر گیاه — چه طعنها که توان زد به سبزه دهنش
زهی مثال ترا بر زمانه آن قدرت — که پست کرد یکی بنای مکر و فنش
فلک ز دست تو بر کائنات مشرف بود — بشرط آنکه بر افتد قواعد فتنش
برون نیاید ازان عهد لاجرم تا حشر — نهاد قهر تو بر سینه آتش لگنش
گرت ز انجم و پروین یکی خلاف کشند — برون کنند بعنف از میان انجمنش

از آن زمان که درش سایل زدم سپهر — سپهر یک سره گردن ز فخر مالیده
بخفته در کنف او با من آسایش — جهان که از ستم روزگار ترسیده
ز غیرت و حسد سقف ارزقش صد بار — سپهر ارزق بر خویشتن بجوشیده
ظهیر قصهٔ قصری بدین درازی چیست — نباشد این نمط از عاقلان پسندیده
حدیث کوته و شیرین بگو که این حکایت — عنایت ملکش بر فلک رسانیده
همیشه بزم شهنشه در و مزین باد — جهان بشادی او جام مهر نوشیده

در مدح طغانشه

ای قصر عرش را ز معالیت کنگره — حزم تو کرد مرکز آفاق دائره
در طلعت نجوم افق را مطالعی — در منظرت سعود فلک گشت ناظره
چون هفتی ضمیر تو گیرد قلم بدست — بر جیس بر زمین زند از رشک محبره
زان روز باز حجت عدل تو قاطع است — کامد زبان خنجر تو در محاوره
انکار دولت تو کسی را مسلم است — کز عقل و شرع سر کشد اندر مکابره
سوء المزاج خصم تو زان دیر بر کشید — کز دیگ عشوه داد سپهرش مزوره
با بطی طاعت آن نفس از نهاد خصم — کاسیب قهر تو دهدش تنگ چنبره
در تنگنای معرکه گردون تند را — از صدمت رکاب تو باشد مخاطره
تا بر کفت نتیجهٔ احسان نبشته اند — بر دم زمانه را کند از سر مصادره
از بهر مرکب تو که نعلش سپهر دلال — شد کهکشان چو آخور و گردون چو توبره
خورشید را که از حشمت یک ستاره است — قانع بدیده بانی این سبز منظره
این جرأت از کجاست که با چون تو را عیی — از مرغزار چرخ ربایدیکی بره

از حضرت تو تیره شود ساحت سپهر / ور مجلس تو رشک برد روضهٔ ارم
شاها زمانه پنجهٔ ستم را بآب داد / زان تیغ آب رنگ ببرّندهٔ ستم
بیمست کز تقابن این چرخ نیلگون / خون فسرده جوش زند در رگ بقم
زین پس مکن بر انجم و افلاک اعتماد / کانجم شدند خاین و افلاک متهم
شمشیر تیز دار بے و بازوی کامگار / گرد از فلک برآورد از روزگار هم
تا چرخ قد خمیده نگردد تمام راست / در قامت مراد تو هرگز مباد خم
چون گل همیشه بادی خندان و سرخ روی / خصم تو چون بنفشه سر افگنده و دژم

در مدح بوبکر بن محمد

رهی نظیر تو چشم زمانه نادیده / سیاست سزا گوش چرخ مالیده
خرد که بر دو جهان نافذست فرمانش / بر آستان تو جز بندگی نورزیده
ستارگان که در آفاق بر سر آمده اند / ز حکم خط تو یک لحظه سر نپیچیده
بگشته صورت اقبال گرد جمله جهان / هزار باره و انگه در تو بگزیده
ز سنجق سپهت نور فتح می یابد / چو روشنائی چشم از سیاهی دیده
محیط چرخ سراپرده ایست جاه ترا / در و بساط مراد تو گستر انیده
چه گویمش که سپهریست پر ستاره و ماه / ز حسن بر فلک و آفتاب خندیده
بفر دولت این قصر همچنان آمد / که مثل او نه بدیدست کس نه بشنیده
زمانه رنگ ز دیوار و سقف او بگسل / برآی زینت رخسار حور در دیده
در و بوقت قدوم مبارکت مه و مهر / ز زیر پای چو طفلان تبار بر چیده
ز روشنائی صحن و هوای سقف درو / همی نماید اسرار غیب پوشیده

در سپهر آرزوست دیوار و سقف او بگسل
زینت رنگ رخسار حور در دیده

صبح دوم گرفت جهان کو چرا ازان
کاندر هوای شاه نزد جز بصدق دم

یکیک ز بیم خنجر خورشید اختران
همچو مخالفان شهنشه شدند کم

بر روی آسمان اثر تیر گے نماند
آلا ز گرد موکب فرمانده عجم

دارا ے عهد نصرة الدین کز علو قدر
شاید که بر معارج گردون نهد قدم

سلطان نشان اتابک اعظم که عدل او
دارد حریم مملکت از امن چون حرم

بو بکر بن محمد کز فر طالعش
زینت گرفت افسر کسری و تخت جم

دریا بدستگاه فراخش زند مثل
گردون بآستان بلندش خورد قسم

ای مهر و ماهت از قبل طاعت آمده
در حلقهٔ حواشے و در زمرهٔ خدم

ذات معظم تو سپهر یست از علو
طبع مبارک تو جهانیست از کرم

وقتیکه دیگران بجشم التجا کنند
گرد تو از معونت نیروان بود چشم

آن را که زیر دامن توفیق پرورند
از گرم و سرد چرخ بدو کے رسد الم

گیتے بموج خون بدو صد بار غوطه خورد
هرگز زمین ملک تو در خود ندید نم

صد ره فلک بخاک فرو رفت و کس ندید
بر دامن مراد تو هرگز غبار غم

تا کرد دست حکم تو محکم بنای ملک
هر لحظه باعنان تو فتحے شد ست ضم

بر تو بدل چگونه گزیند جهان که هست
عهد تو همچو موسم اقبال محترم

روی فلک سیه شود انگه که رای تو
بر چهرهٔ زمانه ز عصیان کشد رقم

پهلو تهی کند اجل از تیغ تو دلیک
از دشمنان دولت تو پر کند شکم

هر کس که چون قلم برود پیش تو بسر
تقدیر بر جریدهٔ عمرش کشد قلم

خصم ترا زمانه به تعجیل مے برد
از عرصهٔ وجود سوے حیز عدم

وز کشف عبارت نمانده — جز نوح وجود هیچ مبهم
از رشک کمند دیو بندت — دیوانه شده روان رستم
وز غیرت آستان عالیت — پوشیده فلک لباس برهم
با گوهر پاکت از خجالت — بر خاک نشسته آب زمزم
هر جا که رسید موکب تو — از چرخ شنید خیر مقدم
بر درگه تو امید را فال — ناآمده جز اصیت فالزم
ای گشته چهار فصل گیتی — از عدل تو چون بهار خرم
در عهد تو هیچ گوش نشنید — فریاد مگر ز زیر و از بم
عدلت نگذاشت راستی را — جز در سر زلف نیکوان خم
در مدت یکدو مه کم و بیش — صد دشمن پیش کرده کم
در موسم فتح زاب تیغت — از مرکز خاک بگذرد نم
بر روزن قبه جلالت — گردون طبقی بود مهندم
یک چند ز دیو مردمی خصم — پنداشت که یافت نام اعظم
خود کوری دیو را سلیمان — باز آمده باد رفت خاتم
دشمن بتو کرد ملک تسلیم — وین کار ترا شود مسلم
تا بیست نه گردد از حوادث — بنیاد بقای نسل آدم
همواره بنای دولتت باد — چون قاعده سپهر محکم

در مدح بوبکر بن محمد

چون بر فراخت خسرو سیارگان علم — در خاک پست گشت سر ایزد ظلم

همه اسباب طرب جمع شدست — این چه خوش وقت و چه خوش هنگام است
یار در مجلس و گل در چمن است — عود در مجمر و می در جام است
بخت یاری ده و اقبال مطیع — آسمان بنده و گیتی رام است
بر سر نامه دولت عنوان — نصرة الدین عضد الاسلام است
شاه بوبکر محمد توئی آن — که شعارت کرم و انعام است
آنکه از خاک درش تاج بساخت — اندرین عالم خود بدنام است
پنجه مشت نان جهانداری تو — طمع خصم سراسر خام است
وقت احسان و گه عنف ترا — دست بر جیب و دل بهرام است
کامران باش و ز شادی برخور — که بد اندیش تو دشمن کام است

در مدح ملک نصرة الدین

ای حکم تو چون قضای مبرم — در زیر نگین گرفته عالم
خورشید ملوک نصرة الدین — ای ذات تو نصرت مجسم
تاریخ اساس بادشاهیت — بر فطرت آسمان مقدم
مشاطهٔ فتح جز بنامت — از هم نه کشاد زلف پرخم
میدان تو تخت را معسکر — ایوان تو عدل را مخیم
اقبال تو هم ز بدو فطرت — چون معجزهٔ مسیح مریم
هر جا که زدی به عنف زخمی — لطف تو برو نهاد مرهم
عفو و سخطت مزاج زنبور — آمیخته با لعاب ارقم
تقدیر حروف کن فکان را — در نوک سنانت کرده مدغم

در وصف

نام و آوازهٔ مکارم تو — در جهان همره صباح و مساست
از نسیم صبای دولت تو — گلبن مملکت به نشو و نماست
فتنه در عهد باز ایوانست — از اسیران چنگل عنقاست
ای فلک در هوا تو یکتا — پشتم از بار منت تو دوتاست
مکرمتها همی کنی بی آنکه — از منت هیچ التماس چراست
من بمدحت زبان نداده هنوز — کرمت عذر صد قصیده بخواست
نفرتی داشت خاطرم از شعر — زانکه آن نقص منصب فضلاست
غرضم مدحت تو بود ارنه — شاعری از کجا و بنده کجاست

در حکم

زانکه خلوت سرای قدرت را — جای من در مقام اوادناست
چون تفاخر کنم بشعرا چیه — نام من در جریدهٔ شعراست
شعر در نفس خویش هم بد نیست — نالهٔ من ز جهت شرکاست
تا اسیران دست حادثه را — آسمان قبلهٔ نیاز و دعاست
در دم مردم دعای جان تو باد — کاستان تو آسمان ثناست

در حبس و در خلقان

در مدح بوبکر محمد

خسروا وقت می گلفام است — رونق عیش درین ایام است
باغ پر مطرب خوش الحان است — دشت بر شاهد سیم اندام است
در جهان نکهت انفاس صبا — همچو انعام شهنشه عام است
لاله را سوز دل اندر سینه — غنچه را شادی جان در کام است
شاخ بید از گذر موکب باد — چون دل خصم تو بی آرام است

کار دل هم بهاست کوشب و روز — در تماشاگهِ نسیم صباست
جان برلب رسیده را تو بپرس — کز مقیمانِ آستانِ عناست
تا بت من بدلبری به نشست — قلمِ عافیت زمانه خطاست
بارها گفتمش که کسوتِ عشق — بر قدِ هر کسی نیاید راست
دست در حبلِ میکنی هشدار — مهره در شش دروحریف دعاست
گرچه معهودِ آسمان ستم ست — درچه آئینِ روزگار جفاست
چشمِ شوخش که روزگار وش ست — خطِ سبزش که آسمان آساست
در جفا و ستم چنان شده اند — کانچه ایشان کنند عین وفاست
جور ایشان زحد گذشت کنون — نوبتِ عدلِ سیدالرؤساست
صدر عالی بهاء دین بوبکر — که از و ملک را هزار بهاست
آنکه در فیض پیش احسانش — از خجل ماندگان یکی دریاست
وانکه بر آستانِ میمونش — از کمر بستگان یکی جوزاست
مسندِ قدر و کامرانی اوست — که زبر دست قبّهٔ خضراست
پیشِ خورشید همتش خورشید — از تحیر چو دیدهٔ حرباست
چرخ را زامتثالِ فرمانش — در بد و نیک مقصد اقصاست
همت اوست عالمی که درو — هر دو عالم چو ذره ناپیداست
ای خضر سیرتی که همچو کلیم — در معانی ترا ید بیضاست
گر زبانِ قضا فرو بندد — نوکِ کلکِ تو ترجمان قضاست
در کمینِ فنا کشاده شود — دولتت در ضمانِ دفع فناست

از زبان

آنکه خورشید مهره بر چیند — گر در ابروی او بر بیند چین
وانکه گردون بکام باز کشد — چون کند مرکب عزیمت زین
وانکه ارکان هفت گردون را — سد اقبال اوست حصن حصین
دست افتادگان حادثه را — دامن جاه اوست حبل متین
آز بر خوان بی نیازی او — شکم آگنده تر ز عزت و سنین
کبک در عهد کامرانی او — کین صد ساله خواست از شاهین
ای بر نیت غبار موکب تو — بسته میدان چرخ را آذین
وی ز شکرت زبان اهل هنر — گشته چون کام نیشکر شیرین
هم ترازوی چرخ را بشکست — بار حلم تو تا به ثا هین
هم درختان بید بفگندند — پیش قهر تو پلک و ژوپین
چرخ انگشترین صفت نامت — کرد بر دیده نقش همچو نگین
بار نقش مخالفت گم شد — در جهان همچو صورت تنوین
وز نسیم شمائلت پیوست — در خوی خجلتت آهوی چین
وز سموم سیاستت دائم — در تب محرقست شیر عرین
تا ز نسرین و گل نشان آرند — مجلست باد پر گل و نسرین
تا یمین از یسار بشناسند — بادت اقبال بر یسار و یمین
بخت در مجلست حریف و ندیم — چرخ بر درگهت رهی و رهین

در مدح بهاء الدین بوبکر

حلقه کز لف یار دام بلاست — دل بر و بسته ایم عین خطاست

با تو من بر طریق استدلال — بحث میکردم از علوم یقین
گاه میگفتم از یکی مبدع — چند ابداع میکنی تعیین
در چو مبدع یکی نهی ابداع — صورت مبدعات نیست چنین
گاه ترتیب آفرینش را — بر طریق تماثل و تبیین
صدر و پایان دهر می جستم — خالی از نسبت شهور و سنین
همچنین منهجی خرد میکرد — نیک بهتر عبارتی تلقین
شمه از حقائق اکوان — نکته از دقائق تکوین
تا بوقتی که دست صبح کشاد — از فلک عقدهای دُر ثمین
برکشید آفتاب رایت نور — تا دهد جرم خاک را تزیین
وز دگر سوی نیز دلبر من — برگرفت آن زمان سر از بالین
به تعجب نگاه میکردم — از فروغ رخ و صفای جبین
ذره از آفتاب فرق نداشت — ماه من جز بفرق مشک آگین
لیکن از لیل غبار محنت و غم — که نیاید بعمرها تسکین
در میان دو آفتاب مرا — گشت تاریک چشم عالم بین
همدران لحظه صورت اقبال — بزبان فصیح و لفظ متین
گفت بر خاک سُدّه که از دست — سدره مانند خاک بی تمکین
خیز یکدم چنانکه من همه عمر — بر طریق ملازمت بنشین
تا ز برج فلک طلوع کند — طلعت آفتاب روی زمین
خواجه روزگار صدر جهان — شرف ملک و تاج دولت و دین

گہر داری ہنر داری بہر کار
بزرگے را چنین باشد دلائل

یکے شعرِ تو شاغل ترز حسان
یکے لفظِ تو کامل ترز کامل

افاضل نزد تو بازند ہموار
کہ زی فاضل بود قصدِ افاضل

خداوندا من اینجا آمدستم
بامید خودم بنمائے واصل

گرم سر ذوق گردانی بخدمت
چنان گفتم کہ گفتہ بود و اغل

وگر از خدمتت محروم ماندم
بسوزم کلک و نشگافم انامل

الا تا بانگ دُراج ست و قُمری
الا تا نامِ سیمرغ ست و طغرل

تنت پاینده باد و چشم روشن
دلت پاکیزه باد و بخت مقبل

دہاد ایزد مرا و را نظم شعرت
دلِ بسیار و طبعِ ابن و ایل

در مدح تاج الدین شرف الملک

دوش در وقت آنکہ ظلِ زمین
کرد بر موکبِ شعاع کمین

بیت گفتی مظلہ ایست سیاہ
سر برافراختہ زچرخ برین

دیدم اطرافِ ربعِ مسکون را
از سیاہی چو کلبۂ مسکین

آسمان چون زمین مجلس شاہ
جلوه گاه جمالِ حور العین

قدحِ مے در و چو سکرۂ ماہ
طبقِ نقل خوشۂ پروین

تا بکردار رقعۂ شطرنج
روی در روی کردہ تاج و معین

راست چون شاہ پیش رخ بعری
پیش سیر شہاب دیو لعین

نسر واقع بعینہ گفتی
دو پیادہ است بندیک فرزین

من زفکرت فگندہ سر در پیش
برگرفتہ سخن ز عسکرین

چو پاسی از شب پیرنده بگذشت — برآمد شعریان از کوه موصل
بنات النعش کرد آهنگ بالا — برآورد از کمر شمشیر هرقل
رسیدم من فراز کاروان تنگ — چو کشتی کو رسد نزدیک ساحل
بگوشِ من رسید آواز خلخال — چو آوازِ جلاجل از جلاجل
جرس دستان ترکی تو گفتی — که طاؤس است از پشتِ حواصل
زبار و برگ و شاخ و سبزهٔ زار — شده اطراف وادی چون سنابل
بهار از بهر گل مر شاخ گلبن — بدان گشتی که چون گشتِ عنادل
بخم کت عنبرین باد اجراگاه — بدوکت آهنین بادا افاعل
بیابان در نورد و کوی پیمای — منازلها بکوب و راه بگسل
فرود آور بدرگاهِ وزیرم — فرود آوردن اغشی بغاهل
تعالی درگهِ دستور کورا است — معالی از اعالی و زاسافل
وزیری چون یکی والا فرشته — چه در دیوان چه در صدر افاضل
وزیرانِ دگر بودند زین پیش — همه دیوان بر دیوان رسائل
حدیث او معانی در معانی — رسوم او فضائل در فضائل
همی نازد بعدلش میر مسعود — چو پیغمبر زنوشروانِ عادل
درآمد پیشِ او با ذل و خواری — درآمد پیشِ او سایل چو صابل
بلرزید از نهیبِ او بزرگان — چو لرزه کوه سنگین از زلازل
الا اے آفتابِ مملکت تاب — اساس سلطنت شمع قبائل
توئی ظلِ خدا و نورِ خالص — بگیتی کس نشنیدست این مسائل

از جوده مرا فقر آن داد بسنگ

که عاشق قدر وصل آنگاه داند — که عاجز گردد از هجران عاجل
بدین روزے ندانستم که مارا — سفر باشد بعاجل یا بآجل
ولیکن اتفاق آسمانے — کند تدبیرهاے مرد باطل
غریب از ماه بالاتر نباشد — که روز و شب همی بُرد منازل
چو برگشت از من مشتاق معشوق — نهادم صابری را سنگ بر دل
نگه کردم بگردِ کاروان گاه — بجاے خیمه وجاے رواحل
نه وحشی دید آنجا و نه انسے — نه راکب دید آنجا و نه راحل
بجیب خویش را دیدم بحسرت — چو دیوی دست و پا اندر سلاسل
گشادم هر دو زانو بندش از دست — چو مرغی خویش کشایندش حبایل
برآوردم ز پایش تا بنِ گوش — فرو هشتم هویدش تا بهایل
چو مساحے که پیماید زمین را — به پیمود او بیابان و مراحل
نشستم بر سرش چون تخت بلقیس — بجست از جا چو عفریت هایل
همی رفتم شتابان در بیابان — همیکردم یکی منزل دو منزل
بیابانی چنان هر ره چنان صعب — کز و خارج نباشد هیچ داخل
زیادش خون همی افشرد در تن — که یادش داشت طبع زشت قاتل
سوادِ شب بوقتِ صبح بر من — همیگشت از بیاضِ برف مشکل
همی بگداخت برف اندر بیابان — تو گفتی دارد ش بیمارے سِل
بگرد اندر سرِ لشیمهاے ماهی — همے برخاست از شخهاے اوگل
همه رفتم من اندر برف و باران — همیگفتم که اللهم اسهل

جمع راحله ۱۲
جمع جبل کتبی ۱۲
جمع هایل ۱۲

در مدح میر مسعود

الا ای خیمگی خیمہ فرو هل — که پیش آهنگ بیرون شد ز منزل
تبیره زن بزد طبل نخستین — شتربانان همی بندند محمل
نماز شام نزدیک است امشب — مه و خورشید را بینیم مقابل
ولیکن ماه دارد قصد بالا — فرو شد آفتاب چاه بابل
میان دو کف سیمین ترازو — که این کفه شود زان کفه مائل
ندانستم من این سیمین صنوبر — که گردد روز خوردن زود زائل
نگارین مرا بر کرد و مکرے — که کار عاشقان را نیست حاصل
زمانه حامل سحرست و لابد — نهد یک روز بار خویش حامل
نگار من چو حال بد چنان دید — ببارید از مژه باران دابل
تو گفتے بلبل سوده بکف داشت — پراگند از کف اندر دیده بلبل
بیامد اوفتان خیزان بر من — چو آن مرغے که باشد نیم بسمل
دو ساعد را حمائل کرد بر من — فرو آویخت از من چون حمائل
مرا گفت اے ستمگاره بجانم — بکام حاسدم کردی و عازل
چه دانم من که بازآئی تو یا بے — بران گاهی که بازآید قوافل
ترا کامل همے بینم بهر کار — ولیکن نیستی در عشق کامل
نگار خویش را گفتم نگارا — نیم من در فنون عشق جاهل
ولیکن اوستادان مجرب — چنین گفتند در عهد اوائل
حکیمان زمانه راست گفتند — که جاهل گردد اندر عشق عاقل

۱ الا ای خیمگی خیمہ فرو هل — که پیش آهنگ بیرون شد ز منزل
۲ تبیره زن بزد طبل نخستین — شتربانان همی بندند محمل
۳ نماز شام نزدیک است امشب — مه و خورشید را بینیم مقابل
۴ ولیکن ماه دارد قصد بالا — فرو شد آفتاب چاه بابل
۵ میان دو کف سیمین ترازو — که این کفه شود زان کفه مائل
۶ ندانستم من این سیمین صنوبر — که گردد روز خوردن زود زائل
۷ نگارین مرا بر کرد و مکرے — که کار عاشقان را نیست حاصل
۸ زمانه حامل سحرست و لابد — نهد یک روز بار خویش حامل
۹ نگار من چو حال بد چنان دید — ببارید از مژه باران دابل
۱۰ تو گفتے بلبل سوده بکف داشت — پراگند از کف اندر دیده بلبل
۱۱ بیامد اوفتان خیزان بر من — چو آن مرغے که باشد نیم بسمل
۱۲ دو ساعد را حمائل کرد بر من — فرو آویخت از من چون حمائل
۱۳ مرا گفت اے ستمگاره بجانم — بکام حاسدم کردی و عازل
۱۴ چه دانم من که بازآئی تو یا بے — بران گاهی که بازآید قوافل
۱۵ ترا کامل همے بینم بهر کار — ولیکن نیستی در عشق کامل
۱۶ نگار خویش را گفتم نگارا — نیم من در فنون عشق جاهل
۱۷ ولیکن اوستادان مجرب — چنین گفتند در عهد اوائل
۱۸ حکیمان زمانه راست گفتند — که جاهل گردد اندر عشق عاقل

۱ الا ای خیمگی خیمہ فرو هل — که پیش آهنگ بیرون شد ز منزل
۲ تبیره زن بزد طبل نخستین — شتربانان همی بندند محمل
۳ نماز شام نزدیک است امشب — مه و خورشید را بینیم مقابل
۴ ولیکن ماه دارد قصد بالا — فرو شد آفتاب چاه بابل
۵ میان دو کف سیمین ترازو — که این کفه شود زان کفه مائل
۶ ندانستم من این سیمین صنوبر — که گردد روز خوردن زود زائل
۷ نگارین مرا بر کرد و مکرے — که کار عاشقان را نیست حاصل
۸ زمانه حامل سحرست و لابد — نهد یک روز بار خویش حامل
۹ نگار من چو حال بد چنان دید — ببارید از مژه باران دابل
۱۰ تو گفتے بلبل سوده بکف داشت — پراگند از کف اندر دیده بلبل
۱۱ بیامد اوفتان خیزان بر من — چو آن مرغے که باشد نیم بسمل
۱۲ دو ساعد را حمائل کرد بر من — فرو آویخت از من چون حمائل
۱۳ مرا گفت اے ستمگاره بجانم — بکام حاسدم کردی و عازل
۱۴ چه دانم من که بازآئی تو یا بے — بران گاهی که بازآید قوافل
۱۵ ترا کامل همے بینم بهر کار — ولیکن نیستی در عشق کامل
۱۶ نگار خویش را گفتم نگارا — نیم من در فنون عشق جاهل
۱۷ ولیکن اوستادان مجرب — چنین گفتند در عهد اوائل
۱۸ حکیمان زمانه راست گفتند — که جاهل گردد اندر عشق عاقل

مطلع ثانی

چنان رساند از حق بخلقه و خط اندام — که روح قدس بردزان بمصطفی پیغام
بخامه اندر بالفظ تو سه شک شدند — در آب جولان وی خضر با خواص و عوام
اگرچه تیغ خطابت چو آب کم بودست — چو آب زر دسرم را زمان صدر کرام
زهی سیاقت جود تو مشک پاش چو صبح — خهی لطافت حکم تو پرده پوش چو شام
ترا سپهر نزد منبر و ملائک جمع — چه قیمت آرد خاص و چه قدر آرد عام
هزار فخر فزون میکند بیک لحظه — بدان پسند که فرشان تو طناب خیام
ازان دو عرصه که اورا دو کون مینخوانند — به تیغ جود تو صیدی فزون نماید وام
ستانهٔ تو چنان صعب چرخ شد اکنون — چو چرخ گوئی در شک فتد که کدام
سپهر و نرگس اختر علو طلب کردند — ولیک زین همه صدر ترا برآمد نام
سخن بلطف بگوئی ز بهر صدر ملوک — چو بر در تو همه تنگ چشم شد چو غلام
هر آنکه ملکی تو گشت کرد بر جبهت — ز خاک صد طمها برد برای دوام
بهار آمد و جان بخت و دولت را بدل — بسبزهٔ سر خنجر همی رود بکنام
بسوی مدت شب روز کرد دست دراز — نظیر زلف و رخ او ازین نداده علام
مخالف تو چگویم دگر ازین تبرست — که اسم کین و خلافت تبر ز صدر شنام
خدای داند که هیچ زهر آمد و رفت — نزد ز عیش بانگشتهای شکر اسلام
هر آنگهی که خورد لقمهٔ مخالفت تو — بتیغ بر قدرش بر طریع معده تمام
چو از رعایت سعی تو فرش گسترده — بساط شرع محمد ز حد چین تا شام
بساط خدمت تو هر که می بوسد باد — بساط هر دو رخش بود زیر صدر انام

شهریارا تو منگر آن کامروز — شعر من در زمانه مشتهرست
این نگه کن که نزد دانش من — شعر عیبست اگرچه آن هنرست
تا در ادراک چشم پیکر ماه — گاه چون نعل گاه چون سپرست
چون سپر با دپشت جاهت بهین — که حسودت همیشه بی سپرست

در مدح میر مسعود

وطن ببایه گل ساز درچنین ایام — که گشت طارم وکاشانه نزد عقل حرام
نهاده نرگس بر فرق باز زرین تاج — گرفت گلبن در دست باز سیمین جام
بساط سیم زصحرا چو در نوشت فلک — چه بهتر آمده صحرا و یار سیم اندام
وقوع کرد زهر شاخ خشک صد گل تر — بسعی بالش خورشید و اهتمام غمام
تو گوئیا که بخطبه زده ره منبر — شدست طالع میمون بقای صدر انام
غیاث وملت وبرهان دین پناه بدان — جهان فضل وکرم آفتاب چرخ غلام
کسیکه سوی رجا جود او بست دعای — همیفرستد هر لحظه صد رسول و پیام
ازان گزیده خطابت بدان که دربارد — علو مرتبه وارتفاع قدر مقام
ولیک تا بخطائی بسیط عالم را — باسم نامی از خوشتین کند اکرام
چه دم برآنکه لباس سیاه پوشیدست — گرفته در کف و رخش تیغ جان انجام
چو تیغ با من یعنی هرانکه گشت دوروی — همیکنم چو لباس قیاس وهم وایام
چو آفتاب شده تیغ وار از منبر — ستاره دار روان گشت در لباس ظلام
نموده تکیه بران تیغ پر گهر یعنی — که گام می نزنم جز باعتقاد حسام

روی من در غمت چو دامنِ ابر — دائم از موجِ آب دیدہ تر است
با غمت دستِ من در کمر کردم — زان دو دستم ہمیشہ در کمر است
چشمِ من در فراقِ چہرۂ تو — کان یاقوت و معدنِ گہر است
راست گوئی کہ در افاضتِ جود — دستِ دربارِ شاہ دادگر است
شاہ عادل طغانشہ آن ملکے — کہ جہان با عطاش مختصر است
آنکہ نزدیکِ سمعِ مظلومان — نامِ او ہمچو مژدۂ ظفر است
وآنکہ در نسبتِ جہان بکمال — آسمان زیرِ قدرِ او زبر است
صیتِ احسانِ او بگردِ جہان — روز و شب ہمچو ماہ در سفر است
ظلمتِ ظلم را اشارتِ او — چون تبا شیرِ صبح پردہ در است
ایکہ خلوت سرائے قدرِ ترا — چرخ چون حلقہ از برونِ در است
نیست رازی فزون زپردۂ غیب — کہ نہ رائے ترا ازان خبر است
سعیِ تیغِ تو در معونتِ خلق — چو مقاماتِ درّۂ عمر است
خاکِ درگاہِ تو بحکمِ شرف — افسرِ صد ہزار تاجور است
آن ہمائیست ہمتت کہ مقیم — بیضۂ آسمانش زیرِ پر است
ہر کجا موکبِ تو نہضت کرد — بخت چون بندگانش بر اثر است
آتشِ قہرِ تست آنکہ بخشم — ہفت دوزخ بجنبِ او شرر است
فیضِ انعامِ تست آنکہ بقدر — ہفت دریا بہ نزدِ او شمر است
نظرِ ہمتِ ترا ہر شب — بر طبقہائے آسمان گذر است
مدتی شد کہ بر امیدِ قبول — دیدہ در انتظارِ آن نظر است

پیش او حملهای شیر فلک — راست چون حیلههای روباه است
دین ز رفعت بمنزلی که درو — طاق گردون نظیر خرگاه است
قصهٔ فاقههای من بجهان — چون ثنای تو اندر افواه است
بر تو پوشیده نیست از پی آنکه — رایت از سر غیب آگاه است
یوسف نازدیدهٔ خردم — از جفای زمانه در چاه است
اعتمادم پس از خدای بهست — زانکه ایام نیک بدخواه است
تا بتقدیر با بقای فلک — نسبت ماه و هفته کوتاه است
مدد مدت بقای تو باد — هر چه در دهر هفته و ماه است

در مدح طغانشه گوید

رویت از حسن در جهان کمرست — عقد زلفت نشیمن قمرست
زان رخ تازه و لب شیرین — همه آفاق پر گل و شکرست
تا دلم زان گل و شکر بچشید — از قضا هر زمان ضعیف ترست
تنگ روزی دلی که روزی او — بدهان و لب تو همچو درست
عمر در عشق تو بسر بردم — دل ز حسرت هنوز در خطرست
گفتی از دست عشق جان ببر — الحق این خود بشارتی دگرست
تن قضا را نهاده ام چکنم — که نه بیداد تو همین قدرست
در فراق تو هر کجا که دلیست — تا بگردن در آتش جگرست
نقد رایج برشتهٔ غم تو — اشک چون سیم و چهره چون زرست
عاشقان را بهینه دست آویز — آه شبگیر و ناله سحرست

در مدح تاج الدین ابراهیم

ای برزده به تقویت ملک آستین — سلطان پر حقیقتی و شاه راستین
شهپر برای تیر تو انداخت روح قدس — گیسو فدای پرچم تو کرد حور عین
در دیدهٔ سهیل سنانت کشید میل — بر ابروی هلال کمانت فگنده چین
گه در دیار ارمن و گه در دیار فارس — دشمن ز تو نهریمت و حاسد ز تو حزین
جز تو که ساخت از پی تمکین تاج و تخت — جز تو که کرد از پی اصلاح ملک و دین
در عرصهٔ دو ملک دو کار چنین شگرف — در مدت دو ماه دو فتحی چنین مبین
خصم ار چه نرم گشت نگوئی ترک ملک — تا بر نیارد آتش تیغت سر از کمین
تا موم را در آتش سوزان نیفگنی — از کام او برون نرود طعم انگبین
با سر نرفت خصم تو یکچند گر چه داشت — صد گونه بغض و حقد و حسد در دل کمین
تا عافیت چو با صف تو آخر اوفتاد — چون تیر کرده پاس تو دندان بر دچو زین
بودند قلعه ها همه پر زر سیم و زر — از جود صرف کردی و بخریدی آفرین

در مدح شرف شاه

آنکه بر تخت مکرمت شاه است — شرف دین حق شرف شاه است
در ثنا پوی دولتش جوزا — از کمر بستگان درگاه است
در پی امتثال فرمانش — دیده پرخ بر سر راه است
لفظ او بر صحیفه های مراد — کاتب نقش صبغة الله است
کوه در پیش حلم او سنجی — همچو در پیش کهربا کاه است
در نفاذ امور نتوان گفت — که مر او را فلک ز شاه است

رای تو بر محیط فلک خیمه زد چنانکه
گوئی که آفتاب بآن آسمان دهاست

در روزگار عدل تو عالم ز خرمی
دائم چو عیش زیرک و چون طبع ابلهاست

دریا بقبضه چون کف گوهر فشان تست
آری بلور نیز به گوهر شبیه است

بحر و کف تو هر دو ز یک جنس آمدند
زین وجه بحر در کف زاد تو قطره است

پیش سرای پرده قدر تو فی المثل
این برکشیده منظر و گردون چو خرگه است

شد صبح دشمنان تو از خون دل شفق
در روز دولت تو هنوز این سحرگه است

روزی که باز قهر تو پرواز میکند
در چنگ او عقاب فلک مرغ ابله است

آزرده بود طبع جهان از قضای بد
امروز در حمایت عدلت مرفه است

بر دست نیست با تو فلک را برای آنکه
مختار بود دائم و امروز مکره است

زان روز باز حادثه را دم فرو شدست
کاگاه شد که دیده عزم تو آگه است

عمری زمانه را سر دندان کند سپید
وامروز صوت خنده او جمله قهقه است

از روز و شب بلمعه برد وخت روزگار
بر قد کبریای تو آن نیز کوته است

هر شه که رخ ز ذیل تو تابد بروز رزم
در پیش حمله تو چو اندر عری شه است

رای تو نسخه ملکوت است در جهان
دانسته نگر که یکی لفظ دان نه است

نوروز و عید هر دو بخدمت شتافتند
با آنکه دولت تو ز هر دو منزه است

نوروز بر جلال تو فرخنده باد و عید
از طلعت خجسته که آن نیز همره است

عیدت خجسته باد که آفاق را ز تو
هر روز عید تازه نه هر سال و هر مه است

محمود باد عاقبت کار تو چنانکه
خود کار تو ز عاقبت بد منزه است

چندان بر بخت خنجر تو خون دشمنان — کاجزای خاک تا شبری حمایه در هم است
فتح و ظفر بجوهر تیغ تو قائم اند — نی نی که تیغ تو همه فتح مجسم است
نوک سنانت بر ورق نصرت و ظفر — حرفیست کاندر و همه آفاق منعم است
گر صد هزار عید و عروسیت خصم را — با یک سیاست تو همه عین ماتم است
صد کاسه نگبین را یک ذره بس بود — زان تلخی که در بن دندان ارقم است
از روی قوت ار چه جوانست بخت تو — بر چرخ پیر از ره رتبت مقدم است
خصمت برای ملک بسی جهد کرد لیک — توفیق اصل معتبر و وقت مغتنم است
پیش درایت تو چو خورشید ظاهرست — گر در ضمیر چرخ یکی راز مبهم است
تا چون شهاب با تو فلک دل نهاد راست — همچون هلال قامت عدات پر خم است
یکتا شد است رشته شاهی بعهد تو — الحمد لله ار چه که یکتای محکم است
خصم تو گر ز ذره فزونست در عدد — با آفتاب تیغ تو از ذره کم است
چون تو بکام خویش رسیدی ازین سپس — گر خصم گردد همه گیتی کراهم است
بر تخت ملک شست سلیمان کنون چه باک — گر صد هزار دیو طلبگار خاتم است
خرم نشین همیشه و بر خور ز مملکت — کاسباب خرمی همه پیشت فراهم است

در مدح عضد الدین طغانشه

شاهی که شیر پیش حسامش چو روبه است — فرمانده جهان عضد الدین طغانشه است
آن خسروی که خسرو اجرام آسمان — در تحت حکم او ز مقیمان درگه است
از بهر جذب خنجر بیجاده رنگ او — در آخر مجره اگر پاره کهست
شاها طراز رایت و نقش و نگین تو — تا روز حشر آیت نصر من الله است

سعی جاسوس خاطرت پیوست | رهبر شب روان گردون باد
عهد هارون درگهت دائم | حسد روزگار مامون باد
ید بیضای موسویت بجود | کیسه پرداز گنج قارون باد
مرکز آفتاب دولت تو | از مدار زوال بیرون باد
خطبه و سکه ممالک را | نام و القاب تو همایون باد

گرچه ملکت فراخ همچو دلست
فلک از روی همتت خجلست

در مدح صدر جهان شرف الملک تاج الدین

شاها در تو قبلهٔ شاهان عالمست | گردون ترا مسخر و گیتی مسلمست
مقصود آفرینش عالم توئی از انک | ذات مطهرت سبب نظم عالمست
هم چشم مهر و ماه بروی تو روشنست | هم جان جن و انس بیاد تو خرمست
عالم بهشت زنده که تو جان عالمی | زین غصه جان خصم تو موقوف یکدمست
هرگز نزاید از تو گرانمایه تر گهر | زان آب و گل که مایهٔ ترکیب آدمست
چون مولد مسیح قدومت مبارکست | چون سجده گاه خضر جنابت مکرمست
هر جا که از حوادث گردون جراحتست | آنرا ز لطف تو صد گونه مرهمست
بنمود معجز تو در احیای ملک و دین | آن خاصیت که در دم عیسی مریمست
از دین مصطفی رمقی مانده بود و بس | امروز زنده کردهٔ شاه معظمست
ای خسرو یکه قصهٔ یکروزه رزم تو | صد سال کارنامهٔ کاوس و رستمست
آنجا که نعت صورت خوبان رود ترا | دل سوی قد نیزه و گیسوی پرخمست

اردیبهشت

گر دشب رنگ مرکبت نبرد — گذر موکب سحر نبرد
نوعروسان ملک گیسوها — بر نیزهٔ تو در نبرد
پیش یاجوج فتنه صولت تو — سر زبان رخنهٔ دگر نبرد
چرخ در موکبت پیاده رود — قبهٔ ماه بر سپر نبرد
نیکنامی عدلت از عالم — راه پیکان بد خبر نبرد
وقت تسلیم ملک با تو قضا — گفت لفظی صریح و سر نبرد

که مه و مهر زیر دامن تست
نام و ننگ جهان بگردن تست

رایت ار با فلک خطاب کند — خاک در چشم آفتاب کند
غضبت هر شبی بخون شفق — روی آفاق را خضاب کند
هر کجا خشک سال عافیت است — ابر تیغ تو فتح باب کند
لطف لفظ تو در مکنون را — بار دیگر ز شرم آب کند
آتش قهرت آب دریا را — سوزد کین لمعهٔ سراب کند
پاسبان سپهر هفتم را — حزم بیدار تو بخواب کند
چرخ بدمست را بجام غرور — رای هشیار تو خراب کند

تخت را چون تو به نشینی نیست
بر تو دیهیم را گزینی نیست

خسرو اعمر و مملکت افزون باد — چهرهٔ دولت تو گلگون باد
هر دلی کز محبت تو تهی ست — از جفای زمانه پرخون باد

صبح صادق چو در جهان بدمید — گل صد برگ ز آسمان بدمید
زنگی شب بجادوئی کردن — شعلهٔ آتش از دهان بدمید
هر کجا پرتوی ازان برسید — لالهٔ شنگفت و ارغوان بدمید
گفتی اندر مزاج آدم خاک — لطف ایزد نسیم جان بدمید
یا مسیح از طریق معجزه دم — بر سوی شخص ناتوان بدمید
نفس جذب کهربای سحر — در روایای کهکشان بدمید
روح قدسی وان یکاد بخواند — سوی ملک خدایگان بدمید

خسرو بحر و بر مظفر دین
که ظفر بارکاب اوست قرین

ملک را تازه روز بازار است — که جهان را چو تو جهاندار است
پیش قدرش سپهر نه پوشش — همچو ویرانه چار دیوار است
در پناه کلاه گوشهٔ اوست — هر سری کان سزای دستار است
باد با عزم او گران جانیست — خاک با حلم او سبکسار است
فتنه را در جهان گلی نشگفت — که نه از نوک رمح او خار است
هر کجا تیر او رود گوئی — صفت جاهل ستمگار است
هر کجا خشم او رسد گوئی — اثر ناله دل افگار است

تیغ هندی چو از نیام کشد
سر ره از گرگ انتقام کشد

ای فلک پیش تو کمر بسته — دولتت دست خرج بر بسته

که جست با تو برد و غاز بر دستی — که نه بزیر قدم لست گرد خذلانش
اگر ز جام خلاف تو می خورد گردون — بیک دو دور بنا شد مجال دورانش
ز بیم تو چو دل سنگ خاره خون گردد — زمانه نام زند گوهر بدخشانش
نسیم گل چو بخلق تو نسبتی دارد — بصد زبان بستاید نهاد ستانش
چنان بجاه تو مشغول گشت خاتم ملک — که نیز یاد نمی آید از سلیمانش
شعاع تیغ تو برقیست در دیار عدو — که جز اجل نبود قطرهٔ زبارانش
کف کریم تو بحریست در افاضت جود — که جز بساحل تسلیم نیست پایانش
همیشه تا گل انجم چنان بود که صبا — فرو نریزد ازین سبز تر گلستانش
ز خرمی چمین ملک تو چنان بادا — که از شکوفهٔ پروین بود گل افشانش

ترجیع بند در مدح قزل ارسلان

دوش چون زلف شب بتان نه زدند — رقم کفر بر زمانه زدند
ماه را در چهار بالش چرخ — نوبت ملک پنجگانه زدند
هر خدنگ که از سپهر شهاب — راست کردند بر نشانه زدند
از پی حجدی گرگسان فلک — پر برین سبز آشیانه زدند
گوش ناهید را که از پروین — حلقهٔ پر ز دُر دانه زدند
فرق بهرام را هم از اکلیل — تاج عالی خسروانه زدند
آخر الامر پیش درگاهش — جملگی سر بر آستانه زدند

چرخ زان روز باز آگاهست
که قزل ارسلان شهنشاهست

بردی خویش بیارست عیدگاه و مرا
نمود هر نفسی مانعی ز هجرانش

فراز مرکب تازی سوار گشت چنانک
نظر بدو نرسید از نگاه جولانش

هزار جان شده قربان هزار کیش خراب
ز رشک گوشهٔ کیش و دعای قرانش

بسا سکندر صرصر گشته در جهان که نیافت
نشان چشمهٔ خضر از چه رو نخواهانش

برسم عیدی حوران خلد را رضوان
برای غالیه می برد گرد میدانش

مرا تبازه در آتش نهاده گوئی نعل
هر آتشی که جدا شد ز نعل یکرانش

برآمد از دل من دود رخی و زان اندوه
که ناگهان بفریبد بخلد رضوانش

بروز عید که زندانیان کنند آزاد
بهر دلی که ظفر یافت گرد زندانش

کمند زلف ببندد خت آن تهور بود
هزار چاره ز آزار صد مسلمانش

رسید نامهٔ من در فراق چهرهٔ او
برآسمان دشنیدند ماه و کیوانش

اگر بحضرت خسرو نمیرسد زانست
که از سپهر برین برترست ایوانش

حسام دولت و دین شاه ارسلان که همیشه
که هست رونق عالم ز عدل و احسانش

قضا بوسد و گردون بدیده در مالد
هر آن مثال که صادر شود ز دیوانش

کجاست در همه آفاق سرکشی امروز
که نیست گردن او زیر طوق فرمانش

زماه رایت او چون خجل شود خورشید
بزیر سایهٔ شب در کنند پنهانش

زهی ضمیر تو از لازمان آن حضرت
که پاسبان نهم طارمست دربانش

ترا رسد بجهان دعوی جهانداری
که در شمائل تو ظاهرست برهانش

دلی که از تف کین تو گرم شد روزی
بجز مفارقت نبود درمانش

کدام حادثه دندان نمود با تو بعمر
که صولت تو زمین برنکند دندانش

سالها بگذرد که حادثه را — نرسد در حریم ملک تو پی
در پی ارژدهای رایت تو — مار افعی شود عدو را پی
تا بدیدست ماه چتر ترا — چشم خورشید همعنان جدی
هر شب از اشتلای غصه کند — خون دل در کنار مغرب قی
بزبان سنان زند رحمت — هر زمان بانگ بر زمانه که هی
ورنه معجون کند بجای شکر — زهر آغشته در مفاصل پی
عقل در سایهٔ قبول تو دید — نور رشد از ورای ظلمت غی
نفس کل از برای رتب رزق — ملبباس خلقته بیدی
چنگ در دامن قضا زده بود — کرمت گفت الضمان علی
ای خرد را نشاط مجلس تو — آشتی داده با طبیعت مے
آسمانی چنین که حضرت تست — از جفاهای آسمان تا کے
نیست دل گرمی مرا در خور — سردی روزگار و موسم دے
چون مسیر نمی شود به مراد — خدمت صدر شاه و قربت تو ے
داغ حسرت نهاده ام بر دل — گفته اند آخر الدواء الکے
تا بکلی زمانه طے نه کند — نسخهٔ مکرمات حاتم طے
دائم از مکرمات ذات تو باد — آسمان را سجل دعوی طے
تا ابد زیر سایهٔ علمت — از در بلخ تا نواحی رے

در مدح ملک حسام الدین

ز خواب خوش چو بر نگیخت عزم میدان شکر — بر دو هفته پدید آمد از گریبانش

آنکہ با سرعتِ عزمش نبود باد عجول — وانکہ با سایۂ حلمش نبود کوہ حلیم
وانکہ او بر فلکِ جاہ چو بدر است منیر — وانکہ او در صدفِ ملک چو دُر است یتیم
طبع او را ز لطافت صفتِ بادِ مسیح — کف او را ز کفایت اثرِ دستِ کلیم
گر نہ فیضِ کرم و عاطفت او بودے — گفتمی در ہمہ آفاق نماندست کریم
گرچہ در نوبتِ او بود جہان را تاخیر — ہست بر ذاتِ فلک ہمتِ او را تقدیم
ہی از آن بتہ نگذشتہ کہ از گستاخی — آسمان یاد جلالِ تو کند بے تعظیم
ہر با جود تو ممسک بود و خرج دنی — ابر با بذلِ تو منجل بود و بحر لئیم
نتظم با کفِ دریاشِ تو اسبابِ بہشت — منتشر در سرِ شمشیرِ تو آثارِ جحیم
خصمِ تو گرچہ مسلم بودش ملکِ جہان — مسلمت نہ جہد تا نہ کند جان تسلیم
بود در بندِ وجودِ تو فلک عمرِ دراز — بود موقوفِ حضورِ تو جہان عہدِ قدیم
سطحِ اعلائے فلک گرچہ محیط است و لیک — ہست در دائرۂ قدرِ تو چون نقطۂ جیم
ل صد برگ چگونہ ودد از خاکِ سیاہ — گر نہ خلقِ تو کند بادِ صبا را تعلیم
جہان گاہ براحت گذر دگاہ برنج — وآدمی گاہ مسافر بود و گاہ مقیم
ابد پیشِ تو اقبال رہی باد و رہین — قامتِ جاہ تو تا حشر قوی باد و قویم
رضۂ ملک تو از امن چو اطرافِ حرم — خاکِ درگاہِ تو از فخر چو ارکانِ حطیم

در مدح ملک مجد الدین بن محمد بن علی المشعب

اے ظفر مرکب ترا بر پے — دو جہان پیشِ ہمتت لاشے
در صفِ بندگانِ تو مریخ — روز رزم از شمارِ سبل وشے
بر تن خصم بستہ راہِ سلام — نوک پیکانت از ترشح خوے

این سخن گرچه همه صورت فحش است و لیک — عقل داند که بر نیش نبود او کارے
یارب این کفر بدین بار که کوی افلاک — بسته اند از پے بر منطقهٔ زنارے
من که بر خلق بصد گونه هنر دارم و فخر — سخرهٔ بی خردان گشته نباشد عارے
آبرو از پی نان بیهده دارم برباد — تا بشم باد چرا خاک نخوردم بارے
بعد ازین چون بجناب تو تولا کردم — چشم دارم که ز خلقم نرسد آزارے
بخت هر حادثه را نهد اکنون عذرے — آسمان هر گنهی را کند استغفارے
تا چنان پست نگردد در و دیوار وجود — که نماند ز رسوم و طللش آثارے
خانهٔ عمر تو معمور بمانا دکه نیز — به ز عدل تو جهان را نبود معمارے

در مدح تاج الدین ابراهیم

منم امروز دلی زانده گیتی بدونیم — بیم آنست بسوزم که بجان باشد بیم
نه مرا مسکن و ماوا نه مرا ماس و دجاے — نه مرا مونس و غمخوار نه مرا یار و ندیم
بر دلم حسرت اصحاب بلایست بزرگ — بر تنم فرقت احباب عذابیست الیم
که گمان برد که افتم من مسکین هرگز — در چنین رنج و مشقت ز چنان ناز و نعیم
چون ز زر یاد کنم چهره برافشاند زر — در غم سیم خورم دیده فرو ریزد سیم
شب ستاره شمرم هر دو ز هم زان باشد — ز خم ناخن چو حروفی که بود در تقویم
حال خود پیش که گویم من مسکین و غریب — چاره این ز که جویم من مهجور و سقیم
گرد من لشکر اندوه چنان جمع شدست — که همی راه نیابد سوی من باد نسیم
از چنین محنت و غم جان بتوان برد مگر — که فلک یار شود مشفق و ایام رحیم
تا نشکفته چو من گل بدیدگر خواهد — تاج الدین مفخر احرار جهان ابراهیم

تا ببازار غمش دست بسودا بردم — دامستانیست زمن بر سر هر بازاری
طرهٔ او زدو چشمم بحیل خواب برد — دل نا امید چه دارم بچنین طراری
بارها در دلم آید که من این مظلمه را — بدر صفدر آفاق برم یکباری
قبله و قدوهٔ شاهان جهان نور الدین — که ندارد دو جهان پیش کفش مقداری
آنکه حفظش بپی دفع حوادث هر در — گرد معمورهٔ اسلام کشد دیواری
وانکه در کشف حقائق چو زبان بگشاید — آسمان بر در تاویل زند مسماری
ای زجود تو تونگر شده هر درویشی — وی ز توفیق تو آسان شده هر دشواری
بسته چون طوق کبوتر بمیادی وجود — طوق فرمان تو در گردن هر جباری
عاشق ذکر جمیل تر و شاهان جهان — در حدیث در مے یا سخن دینداری
چرخ با آن عظمت گشت بجاه تو مقر — بس بود خاصه ز خصمان تو ی اقراری
نی غلط میکنم او کیست که خصم تو بود — کو ز پشتی خرفی پرده دری بیکاری
حال بدخواه تو گر چون گل تازه است روا — زود باشد که شود در دش آن گل خاری
آسمان تازه نهالی بدمانند زمین — آن چه دانی که بتخمے کندش یادداری
سالها حاصل کان گر بکف آرد خورشید — کم ز یک روزه عطائے تو بود بسیاری
لاف دریا زنم و قاعدهٔ کان چه نهم — از حدیث کرم وجود تو گویم باری
جاودان فتنه سر از خواب فنا بر نارد — تا در آفاق چو خرم تو بود بیداری
پیش رای تو خرد با همه هشیاری خویش — همچنان ست که مستی به در هشیاری
صفت گلبن جاه تو در لغت و در مدغ — جز بالحان چو من بلبل خوش گفتاری
شعر نبود ار که گفتی بحقیقت ذمی ست — آن حقیقت چو نه بینی بود آن پنداری

ز بهر خدمتش آید بکارگاه رسم — سپهر ان لطیفه که در مستقر اصلاست
ز جام همت او آزمارسد هر دم — همان خلل که خرد را زباده ناب است
ز یار سیده بدان منزلت که هر ساعت — بدولت تو جهان را هزار اعجاب است
فلک بخاک جناب تو انتساب کند — که این نسب بحقیقت بهین انساب است
عقاب چرخ که گیتی شکار مخلب اوست — بزور تو چو کبوتر اسیر مضراب است
ز تف قهر تو شد خشک باغ عمر عدو — اگرچه لافش ازین برکشیده دولاب است
زباد سرد مداندیش تست بیداری — که سال و ماه فلک را لباس سنجاب است
اگر ز فضل و هنر ماند در جهان رمقی — سبب توئی که در تو منزوی اسباب است
همیشه تا ز شفق روی چرخ سیمابی — بسان خنجر رستم ز خون سهراب است
ز خون دل چو شفق باد روی دشمن تو — که اشکش از فزع خنجرت چو سیماب است

در مدح ملک نورالدین

هر کجا نرگس نجسته لب گلرخسارے — بر رخم شبگفد از خون جگر گلزارے
عشقبازی بجهان کار چو من بیکار ست — که چنین کار ندارم من و مشکل کارے
بر دل از عشق چو نیست که نادریابے — آب بی تیرگی و آئنه بی زنگارے
گر تنی داری جانیت بباید ناچار — ور دلی داری نگزیردت زو لدارے
اندرین واقعه تنها نه منم در عالم — هر کسی را بحد خویش بود تیمارے
همه آفاق درین حادثه یارند مرا — درین عجب ترکه در آفاق ندارم یارے
چشم من چون گلوی کشته شد از خونین اشک — تا فتادم بکف خیره کشی خونخوارے
شهر بر هم زد واز شحنه والی امروز — هیچکس نی که کند دفع چنین عیارے

منتظم شد بتو احوال جهان جمله چنانکه — مرتع آهوی چین بیشهٔ شیر عجم است
زلف جنگست که در بزم تو با تشویش است — چشم ساقیست که با رونق جامیت درم است
از پی چشم بدست اینکه در ایام بهار — خار با خاصیت عدل تو با گل بهم است
ملک از رایت انعام تو پر گرد شکم — گرچه سر تا سرش از روی حقیقت شکم است
وهم را دست بفتراک جلالت نرسد — گرچه نه کرسی گردونش بزیر قدم است
نام و القاب تو کز روح زمین محو مباد — زینت چهرهٔ دینار و جمال درم است
تا بخاصیت احکام فلک طبع جهان — قابل نیک و بدو حامل نفع و الم است
دست حکم فلک از ملک جهان کوته باد — دولت را چه رسید است و ز خود چه کم است

در مدح بهاء الدین عمر گوید

یک امشبم که خم ابروی تو محراب است — چرا بگرد من از خون دیده گرداب است
مرا چو با تو نشستم که بستن در چیست — اگر نه بخت بد و عاشقی نه باب است
چرا هوای لبت خون من بجوش آورد — اگر نشاندن خون از خواص عناب است
شراب در تو اثر کرد و شمع جمله بسوخت — توان مهی که مرا از رخ تو مهتاب است
بیا که غمزهٔ جادو بباید از چشم — اگرچه طرهٔ فتان هنوز در تاب است
خط ار بگرد عذار تو می نیارد گشت — عجب مدار که تمر کانت تیر پرتاب است
متاب سر ز وفا گرچه در زمانهٔ تو — وفا چو فتنه بعهد امیر نایاب است
قوام ملک و نظام جهان بهاء الدین — که بر سر آمد اسلان فخر اعقاب است
عمر بعدل درستی که ملک و ملت را — تفاخر است بنامش چه جای القاب است
یگانه کز فلک آفتاب قدر شش را — در انتفاع سعالی کمین سفرلاب است

که تر و خشک جهان در ضمان رزق اوست | بحق هر یک ازین بس نگونامی تمام
همیشه تازه پراگندگی نبات عیش | بود چو روزی اهل هنر درین ایام
جهانیان را روزی مباد آن روزی | که چرخ جز تو کسی را برد بشاهی نام
گهی بنخجت ظفر بر لفرسخی بنشین | گهی بیاد طرب در بحر سی بخرام

در مدح ملک طغانشه

روز جشن عرب و وقت نشاط عجم است | شاذری گرچه غمناک باعث اندوه و غم است
خویشتن رنجه مدار از قتل نقد مراد | می خور انکار که این نیز دغا و کرم است
شاه انجم ز کمین گاه افق بیرون تاخت | وقت پرداختن مدحت شاه عجم است
قصه ملک جم و جام مرصع مشنو | جام بر کف نه و انکار که این ملک جم است
ذکر باغ ارم و آتش نمرود مکن | آتشی بر کن و انکار که باغ ارم است
بی می روشن اگر تیره شد آئینه عیش | بس عجب نیست که گیتی همه افسون دم است
دولت شاه جهان ست که ماند جاوید | بر جهان تکیه مکن کو بفنا متهم است
ملک الشرق طغانشاه مؤید که بطبع | آسمان بر درش از جنس عبید و خدم است
آنکه در نوبت او مطلع خورشید فلک | زیر منجوق سر آپرده و ماه علم است
وانکه در موکب میمونش بالغ کوس | فزع صور به نسبت چو صریر قلم است
در نگنجد سخن او ز لطافت بحساب | زین سبب حکم گری لازم جذر اصم است
خسرو آب حسام تو فرو شوید پاک | هر چه بر چهره آفاق غبار ستم است
با زبی واسطه دست تغلب محو کند | هر چه بر تخته گردون ز شقاوت رقم است
دولت از بهر طواف در تو بست احرام | که جناب تو ز حرمت چو حریم حرم است

زمانه ناقه صالح نکشته بود که چرخ — بدست چون تو کسی خواستی سپرد زمام
منزه است مقال تو در صلاح جهان — ز اعتراض عقول و تصرف اوهام
نگاشت عزم تو بر صفحه فلک جنبش — سرشت حلم تو در طینت زمین آرام
نفیر کوس تو بر جوی ملک سازد سماع — چنان بود که جعل را نسیم گل بمشام
دران هوس که شود راز دار خاتم تو — بدست حکم تو چون مهره گشت سنگ رخام
اهل بقعه خندد چو شیشه از شادی — چو تو بمجلس عشرت بدست گیری جام
توئی که تا کف پای تو بوسه داد فلک — وگر سپهر برون سر نمیکشد ز لگام
نه بخت دشمن تردامنت بسی سودا — ولیک عاقبتش خشک شد بتین حرام
تو بستی بگه حمله پیر زال جهان — چگونه پیش تو دستان زند زمردسام
دران دیار که عنف تو تیشه افروخت — لطیف تر ز هوا چیست کاردش بقوام
دران مقام که لطف تو بازدانه فگند — مسلم ست که سیمرغ را کشد بدام
دهان فتنه ازان تلخ شد که رمح ترا — چو نیشکر شده شیر نیستان طفر کام
میان مرکز عالم علم بران ناظم — درون دائره کائنات نهد گام
بموضعی که تو بر تخت ملک بنشینی — ستاره آنجا معزول گردد از احکام
جهان ز عدل تو یکره و یه راشد بچه — نهد اساس دو روئی سپهر نافرجام
مزاج سرعت عزم و ثبات حلم تو بود — که باد را حرکت داد خاک را آرام
بدست تو چو شفق تیغ نیخ روی هنوز — سپید کاری صبح و سیه گلیمی شام
سپیده دم چو جهان را نوید عید داد — طلایه سحر از بام چرخ آئینه وام
بگوش نافه دم درد سپید باد صبا — گمان برم که ز عدل تو میگذارد پیام

مرا ز آتش طمع در مدح تو — زبانی ست چون آب داده حسام
قفسهای افلاک مرا تا ابد — نیفتد چه من مرغ زیرک بدام
منم کز زمین بوس آن درگهت — چو هُدهُد مرا تاج بر سر مدام
اگر خدمت تخت بلقیس کرد — سعادات آن سدّه بر من حرام
ندانم سلیمان ثانی چرا — زرین چند کاحم نبردست نام
تو جاوید بادی که هرگز نکرد — چو تو شاه بر کار عالم قیام
چه میگویم این لفظ از من خطاست — که خود کل عالم توئی والسلام

در مدح ایضاً

سپهر و مهر چو حجاج کعبهٔ اسلام — بعزم کعبهٔ اسلام بسته اند احرام
یکی آستانه همی بوسدش بسیم حجر — یکی بچهره همی سایدش بشرط مقام
ز یک طرف گلوگاه می برند ابید — ز یک جهت بره قربان همی کنند بهرام
با من وعافیت آراسته چو صحن بهشت — حریم حضرت اعلای شهریار انام
خدایگان ملوک جهان مظفر دین — که نصرت و ظفر اورا ملازم اند مدام
جهان کشای قزل ارسلان که برتن خصم — ز خم تیر فروبست شاهراه سهام
ضمیر او که نمودار لوح محفوظ ست — بدور عجز نه بیند دو چهرهٔ اقلام
نخست خلعت نور از خیال رایت او — رسد بحشیم چنین در مشیمهٔ ارحام
شها جواهر اکلیل و عقد پروین را — برای زیور ملک تو داده اند نظام
هنوز تا سر زانوست کبریای ترا — بلمعی که فلک دوخت از ضیا و ظلام
بحق رسیده ترا تربیت جهانداری — ازان شدست مطیع دل خواص و عوام

زهی حمایهٔ قهرت اندر نبرد — شکسته دم صبح در کام شام
ز چنگال شیران برون کرده ملک — ز کام نهنگان برآورده کام
تو آن کامگاری که در حل و عقد — بدست تو داد است گیتی زمام
جنابِ ترا آسمان در پناه — رکابِ ترا سدره در اهتمام
توان شهسواری که گردون بلند — کمیتِ مرادِ ترا گشت رام
دلِ خصمت آمد بجوش ای عجب — هنوز اندر و این طمعهای خام
توئی آنکه در خاتمِ قدرِ تو — نگین ست گردونِ فیروزه فام
چو ناهید در مجلست صد ندیم — چو خورشید در موکبت صد غلام
ز شادی دست چومی در قدح — بخندد همین خنجر اندر نیام
چو با دشمنت راز گوید اجل — دهد بر زبانِ سنانت پیام
بتو پایدار ست گیتی از انکه — عرض را بجوهر بماند قیام
وجودِ تو تا دست در هم نداد — نشد صنعتِ آفرینش تمام
گفت حاصل و دخل در یاو کان — ببرداخت در حاجتِ خاص و عام
ستم بر کفت سائلان میکنند — ز دریا و کان میکشی انتقام
درین مدت از غیبتِ راستت — که در ظلِ او چرخ دارد مقام
چه دانی که چون راست پیوسته بود — فراخ جهان بر جفای کرام
ندانست کانفاس عدل تو زود — معطر کند مملکت را مشام
مرا کز فلک سر کشم در هنر — بمالید در زیر پای لئام
جهان بر دلم آن جراحت نهاد — که نتواند شرح او را بیان التیام

دو سال شد که برین فرخ آستانه مرا
شدست دست تفکر بزیر پای ستون

چنان مکن که مرا با هزار گنج هنر
بروزگار تو حاجت بود بمشتی دون

همه بدعوی عصمت برآمده چو ملک
ولیک بوده چو ابلیس در ازل ملعون

بفعل چون حشرات زمانه نامضبوط
بطبع چون حرکات سپهر نامزون

کشیده سر سوی گردون ز کبر چون نمرود
گران شده بزمین بر ز بخل چون قارون

اگر متابع ایشان بود فلک عجب
که جز متابعت گاو کی کند گردون

منم که یار همین روز همدرین مجلس
همین تظلم و فریاد کرده ام که کنون

ولیک ازین همه فریاد هیچ فائدتست
چو پیش مه نه نهد گام روزگار حرون

جهان بکام تو باد اگر جز درین معنی
دعای من باجابت نمیشود مقرون

طلوع کوکبهٔ عید بر تو میمون باد
که هست طلعت تو بر جهانیان میمون

مخالف تو چو بدر از کسوف درگم و کاست
ولی موافق تو چون هلال روز افزون

در مدح قزل ارسلان

هُوَ العید یُسقی بکاس المدام
هنیئاً لمن فاق کل الانام

شهنشاه اعظم قزل ارسلان
که از عدل او یافت گیتی نظام

جهان داوری کاب شمشیر او
بشوید رخ شب ز گرد ظلام

بد اندیش را از تف قهر او
بجای عرق خون چکد از مسام

ببخشش همی فرق نتوان نهاد
میان کف او و فیض غمام

ز رفعت همی باز نتوان شناخت
که قدرش کدام است و گردون کدام

شبا روزی از رونق بزم اوست
که بر دست نرگس ملام ست جام

وگر بمرهم و معجون علاج نه پذیرد — سخن ز مدایح صاحبقران ز شرع کنون
خدایگان صدور زمانه صدرالدین — که قامت فلک از بار شکر او شد نگون
نبی نماند که گردد ز بس عمارت عدل — چهار رکن زمین در پناه او مسکون
ز حفظ اوست که اجرام عالم علوی — از استحالت جوهر مسلمند و مصون
ز شوق اوست که دوشیزگان قصر عدم — سر از دریچهٔ امکان همی کنند برون
زهی ضمیر تو هر شب بیک اشارت رای — گشاده در تتق غیب روی صد خاتون
بر سم خدمتی اندر پی جنیبت تو — فگند دهر ز روز اطلس و ز شب اکسون
ترا است معجزهٔ سروری باستقلال — نه چون نبوت موسی بشرکت هارون
زمین بغض تو دارد هوا ز بس عفنی — که آورد طمع اندر هوای او طاعون
بدست حکم تو اجرام آسمان عاجز — بچنگ قهر تو احداث روزگار زبون
هوای طاعت تو آن نسیم جان پرور — که از میانهٔ آذر برویید آذرگون
بجنب گوشهٔ دستار و رکن مسند تو — چه جای افسر دارا و تخت افریدون
بعلم اگرچه قیاست زانبیا گیرند — تو ئی بعقل فزون از هزار افلاطون
دران سخن که تو گوئی برای ضبط جهان — هزار لشکر جرار باشدش مضمون
اگرچه حادثه یکشب بخواب امن و قرار — نمی نهد مژه بر هم ز بس فتور و فنون
زمان زمان قلمت شر بتبش بنیاید — که در مجاری مغزش پر اگند افیون
فلک ز عقد عمامت حساب بهار برداشت — که حشو و بار ز آفاق را تو ئی قانون
بمهر تست اگر قطره ایست در دریا — بداغ تست اگر ذره ایست در هامون
بزرگوار بعد از هزار قرعه و فال — مرا زمانه بعهد تو کرده راه نمون

آزاده ایست لطفِ تو شاها که هر زمان — خطی به بندگی رسد از سرو و سوسنش
آتش فروغ رای تو دارد ازین قبیل — در بر گرفته اند چو جان سنگ و آهنش
گر جرم ماه با تو بیک جو کند خلاف — در هم زند شکوه تو آتش بخرمنش
تا شب تراختران بکشاید کمین کین — بر هم زند مصادمت روز مکمنش
با داز مصادمات حوادث ترا امان — کامروز هر که هست در دست مامنش
بر دشمنت کشاده کمین اختران نحس — وز هیبت تو تیره شده روز روشنش

در مدح ملک صدر الدین

شبی نجیمهٔ ابداعیان کن فیکون — حدیث حسن تو میرفت والحدیث شجون
نشان زلف تو رخت یک بیک نمیدانند — که هیچ حلقهٔ این چند و حیلهٔ آن چون
چنان نمود که گوئی بعکس می بینند — مثال طلعت تو در سپهر آئنه گون
ازان دو عارض دلجوی تو دو صد بیدل — بران دو گیسوی مشکین تو دو صد مفتون
خرد چو رونق دیوانگان عشق تو دید — بصد بهانه برآورد خویشتن بجنون
دلم حکایت زنجیر زلف تو بشنید — عقال عقل بیفگند و الجنون فنون
مرا ز ضعف تن و سوز دل ازان شب تا — نه طاقت حرکت ماند و نی مجال سکون
ز عشق چشمهٔ نوش تو اندرین مدت — برفت بر رخم از آب دیدگان جیحون
هنوز آتش سودا همی زنم در دل — هنوز دامن مژگان همیکشم در خون
ز سوز سینهٔ من شعلهٔ دو صد دوزخ — ز جام محنت من جرعهٔ دو صد محنون
کنون ز هستی من بیش ازین دو حرف نماند — ولی چو چشمهٔ میم و قدی چو حلقهٔ نون
رخ تو مهر نهد این نوع زخم را بر هم — لب تو مید هد این جنس درد را معجون

قضا میان تواضع بہ بست چون چاکر — قدر زبان تضرع کشاد چون سائل
ہمیشہ تا ندہد ہیچ متقی بر باد — برای نعمت عاجل سعادت آجل
تو در سعادت و نعمت بمان کہ مقرون شد — عذاب آجل خصمت بمحنت عاجل

در مدح مظفر الدین خسرو عجم

دادیم دل بدست تو در پای مفگنش — فارغ مشو ز نالہ و زاری و شیونش
چون دست در غمت زدو پا استوار کرد — گر دست می نگیری از پای مفگنش
وز عہد چونکہ با سر زلف تو بستہ ایم — بی ہیچ موجبے چو سر زلف مفگنش
این دل کہ نیست بستۂ زنجیر زلف تو — نتوان نگاہداشت بزنجیر در تنش
شد بیگناہ چشم تو در خون جان من — تا چند ازین ستیزہ چہ کین ست با منش
نگرفت دست فتنہ گریبان ہیچکس — تا در نہ بست عشق تو دامن بدامنش
تنگ آمد از فراق تو بر من ہمہ جہان — مسکین کسیکہ جز در تو نیست مسکنش
تا کی شکار عشق تو باشد دلی کہ ہست — درگاہ شاہ عالم و عادل نشیمنش
صاحبقران مظفر دین خسرو عجم — گر چرخ سر کشید فرو کوفت گردنش
شاہی کہ از برای گلستان بزم اوست — ہر گل کہ مرغزار سپہرست گلشنش
بر ہر مبارزی کہ نہ از نام اوست حرز — از سطح آب کم بود اطراف جوشنش
مرغی کز آشیانۂ اقبال او پرند — از اختران ثابت سازند ارزنش
ای ہمت تو ساکن آن بقعہ کز علو — بالای ہفت خطہ چرخست برزنش
رای تو رایضی ست کہ در زیر ران حکم — ہر روز رام تر شود ایام توسنش
بر ہر کہ تافت مہر تو خورشید لطف تو — خورشید ہمچو ذرہ در آید ز روزنش

دلم ببردی و در ہجر نیز میکوشی — اگر بدل بجلے نیستی بہ ہجر بجل
وداع کردمش القصہ و گرفتم پیش — رہی چو روز قیامت کشیدہ و بائل
زبندِ عشق گشادہ دل و کمر بستہ — بعزم بندگی شاہِ عالم و عادل
سپہرِ جاہ و جلالت ستودہ نصرۃ الدین — کہ پیشِ دست و دلش ہست بحر و کان مدخل
قضا شکاری و تقدیر حملہ کہ کند — خیالِ خنجر او مرغِ فتنہ را بسمل
میانِ خوف و رجا عدل او بود حاکم — میانِ باطل و حق رائے او بود فاصل
بگامگاری او میکند فلک اقرار — بشہریاری او میدہد زمانہ سجل
بچشمِ کبک ز انصاف او شدست حقیر — شکوہِ صولتِ شاہین و حملۂ طغرل
ایا شہی کہ سرا پردۂ معانیٔ تو — وراے منزلِ اعلے سزد بصد منزل
جہان زمامِ تصرف بدست حکمِ تو داد — ہنوز گردون از روی ہمتِ تو خجل
دلِ حفیظ تو دیوانِ غیب را مشرف — کفِ کریم تو اموالِ رزق را عامل
محاسبانِ سخای ترا ز دخلِ جہان — ہزار سالہ عطا بر جہانیان فاضل
اساسِ ملکِ تو چون مرکزِ زمینِ ثبات — ولیک حکمِ تو چون روزگار مستعجل
اگر فلک بدر روزنامۂ آمال — بود وظیفۂ جود تو نعمتی شامل
اگر زمانہ بسوزد جریدۂ اعمال — بود صحیفۂ رائے تو نسخۂ کامل
عنایتِ تو جہان را نصابِ امکان داد — وگرنہ از چہ قبل شد وجود را قابل
خدایگانا شعرِ مرا چہ وزن بود — بمجلسِ تو کہ سحبان بود در و ناقل
نہ مجلسی فلکی کاند سوز بس دہشت — بود عطارد ماحی و مشتری جاہل
ولیک چون بتو اقبال رہ نمود مرا — اگر عزیز و ذلیلم توئی معز و مذل
ربود صرصرِ قہرِ تو نعمتِ مغفور — فگندہ صولتِ تیغِ تو افسرِ ہرقل

خاتم ملک در انگشت تو کردست خدای | چه زیان دارد اگر خصم شود دیو و پری
تا جهان سر ز گریبان فنا برنارد | وز حوادث نشود دامن آفاق بری
در جهان دور چند انت بقا باد ای شاه | که مهندس نکند عقدش اگر بشمری
تو ازین دولت و اقبال بدان پایه رسی | که بپای عظمت تارک کیوان سپری

در مدح ملک نصرة الدین

نماز خفتن بیکار مست ولایعقل | درآمد از درم آن ماه روی مهر گسل
همه شمائل دیوانگان گرفته و لیک | بزیر هر خم زلفش روان صد عاقل
ز بهر عربده خود را خواب کرده و من | گرفته ماتم عمر خراب بی حاصل
در او فتاده ز اندیشه ها بدریائی | که روزگار نه غورش پدیدنی ساحل
چو دید واقعه کز دست خویشتن شده ام | ز سر گذشت مرا آب و پای ماند بگل
ز راه جد و یقینش درست شد که شدست | دل شکسته من در فراق او واصل
ز گرد راه فرو ریخت قصه های دراز | چو زلف خویش پریشان چو کار من مشکل
گهی زبان ملامت کشاد کز تو سزد | که حق صحبت دیرینه را کنی باطل
گهی ز راه نصیحت درآمده که مباش | ز حفظ جانب یاران و دوستان غافل
بصبر کوش یقین دان که عاقبت ز جهان | بکام دل برسی خود کدام صبر و دل
جواب دادم و گفتم چشیده ام بکنید | شراب خوشدلی از دست لعبتان چگل
کنون که وقت خمارست می بباید خورد | ز دست هجر تو ناکام شربت قاتل
مرا بجل کن و بگذار ازین حدیث که هست | جفای اهل خراسان میان ما حائل
بجست بنجیر از جای خویش و گفت مباد | که هیچ دل بهوای شما شود مائل

نماز خفتن مست و خراب بولقلی

صبحدم ناله قمری شنو از طرف چمن
تا فراموش کنی محنت دور قمری

مجلس بزم بیارای که آراسته اند
نقش بندان طبیعت رخ گلبرگ طری

همچو مستان صبوحی زده افشان خیزان
شاخهای سمن تازه و بید طبری

سخن سوسن آزاده نمی یارم گفت
این نه از کم سخنی دان و نه از بی هنری

دوش ناگه سخن او بزبان آوردم
آسمان گفت سنرد کز سر این در گذری

چند گوئی سخن سوسن و آزادی او
مگر از بندگی شاه جهان بیخبری

نصرة الدین ملک عالم و عادل بوبکر
که جهان جمله بیاراست بعدل عمری

آن جهان بخش جوان بخت که از هیبت او
باد بر غنچه نیارد که کند پرده دری

گر صبا تحفه برد گرد سیاهش بچمن
چشم نرگس شود ایمن ز هیا نبلی بصری

خسرو اگوش بنقشه است و زبان سوسن
که بعهد تو پرستند زگنگی و کری

هر کجا در همه عالم خللی دیگر بود
کرد اقبال تو بی منت گردون سپری

ابر در بزم چو دست گهر افشان تو دید
خویشتن زود به پیش فلک افگند کری

که چو اسراف کفش در کرم از حد بگذشت
تو بنوعی غم انیکار چرا می نخوری

فلکش گفت مرا هست جز این دیگر کار
هم تو میخور غم بیهوده که بیکار تری

بی تو خوردند بسی این غم و هم سود نداشت
تو درین باب قوی تر ز قضا و قدری

فهم ما کرد طلب مایه قدرت ناگاه
دیده عقل فرو ماند ز کوته نظری

خواست اندیشه که در کنه جلال تو رسد
عقل گفتش که تو هم بیهوده کار دگری

شهریارا تو ئی آن کز قبل کین عدوت
گل کند گاهی تو بیگانی و گاهی سپری

صورت فتح و ظفر معتکف حضرت تست
نی غلط رفت تو خود صورت فتح و ظفری

تو ئی که دامن همت بعرض گاه سخن
بروی جمله ملوک جهان برافشانی

ترا بحجت دیگر چه حاجت اندر ملک
که در جبین تو پیداست فر یزدانی

بقدر عمده ترتیب هفت افلاکے
بعدل زبده ترکیب چار ارکانی

دران مقام که آیند خسروان در عرض
تو باشی اول اگرچه نباشدت ثانی

اگر بکل ملوک جهان درآری سر
نبایدت مدد از هیچ انسی و جانی

اشارتی بسر تازیانه بس باشد
نگویمت که بسوی عنان به پیچانی

ز کیمیای بقا آفریده اند ترا
بالتفات تو آرد زمانه فانی

جهان و هر چه دران هست آن محل دارد
که تو ضمیر مبارک بران نرنجانی

مثال ذات تو اندر جهان کون و فساد
همان حکایت گنجست و گنج ویرانی

هر آن صفت که فلک را بدان نظر نرسد
چو بنگری بحقیقت هزار چندانی

بهر تندی که کند خصم تو چه پندارد
که باز گردد ازو پاس تو بآسانی

درخت اگرچه ترش بر بود بدان نرسد
که آره دست بدارد ز تیز دندانی

ترا بر غم عدو باد عمر چندانی
که روزگار نماند تو همچنان مانی

گشاده دست مراد تو بر جهان ناگاه
بلطف بدهی و گاهی بعنف بستانی

در مدح ملک نصرة الدین

در شستی ۱۲

دوش آوازه درافکند نسیم سحری
که عروسان چمن راست گه جلوه گری

عقل خوش خوشخبری یافت ازین معنی گفت
راستی خوشخبری داد نسیم سحری

گر چنین ست یقین دان که جهان بازگل
چون بهشتی شود آراسته تا در نگری

گل اندیشه چو از وصف ریاحین بشگفت
نوش کن باده گلگون بچه اندیشه دری

دانند ہمگنان کہ تو تنہا بذات خویش — صد لشکری کہ روی بکافر نہادہ
فرِ خدائے با تو و اعجاز مصطفےٰ — بر خود چرا معونتِ لشکر نہادہ
پشت و دولت ہمیشہ قوی باد بہر آنکہ — بنیادِ ملک ہر چہ قوے تر نہادہ

در مدح ابو بکر بن محمد

درین ہوس کہ من افتادہ ام بنادانی — مرا بجان خطرست از غمِ تو تا دانی
مزاج دل بتامل نگاہ کردم زود — نہند چو زلف تو سر در سرِ پریشانی
قیاس دیدہ گرفتم زدور و نزدیک است — کہ بر سر آوردش موجہای طوفانی
تو مرد آن نہ کہ روزی نعوذ باللہ گر — کسی ز پای درآید سری بجنبانی
چنین کہ اسپ حفا را تو بر کشیدی تنگ — بوقت حملہ زگردون عنان نگردانی
کم اوفتد چو تو چابک سوار در رہِ عشق — کہ ہر چہ میرودت چون زمانہ میرانی
چو بلبلان ضمیرم نوای عشق زنند — ز لوح چہرہ من حرف حرف برخوانی
بدین صفت کہ تو دانی زبانِ غان را — عجب کہ مے نہ کنی دعوی سلیمانی
بخشم گفتی زودت ز دست برگیرم — چہ گویم اینکہ بدستت درست نتوانی
کمینہ دست نشانِ تو در جہان بتنہا — بماندہ بیدل سرپا تا کجاش نشانی
مکن دگرمدِ زلف کافرت کہ تو نیست — بعہد شاہ جہان باز و مسلمانی
سپہر ملک جہان تاج بخش نصرۃ الدین — کہ ختم گشت بر و تا ابد جہانبانی
شہنشہی کہ بہ بیند درون پردۂ غیب — ضمیر روشن اورا ز رمزہای نہانی
گذشت گوشۂ چشمِ جلالش از کیوان — فرو نیامدہ ہرگز سرش بسلطانی
ایا شہی کہ بہر لحظہ روشنان فلک — نہند پیش تو بر خاک تیرہ پیشانی

در مدح شاهزاده ابوبکر بن محمد

زان زلف عنبرین که بگل بر نهاده‌ئ — صد گونه داغ بر دل عنبر نهاده‌ئ
مخمور عشق را نبود چاره‌ئ چو تو — مهر عقیق بر گل شکر نهاده‌ئ
از اشک لعل ساغر چشمم لبالب است — تو لب چرا بران لب ساغر نهاده‌ئ
خود از برای سرزده از بهر تن بود — تو جنگ جوی عادت دیگر نهاده‌ئ
در بر گرفته‌ئ دل چون خود آهنین — وان زلف چون زره را بر سر نهاده‌ئ
سر بر نمیکنی ز تکبر مگر که پای — بر آستان شاه مظفر نهاده‌ئ
آن شاه شاهزاده که اقبال گوید ش — از فخر پای بر سر اختر نهاده‌ئ
بوبکر بن محمد کاندر دیار کفر — آتش هزار بار چو حیدر نهاده‌ئ
دولت بدست زنده و ملت بدست شاد — کین هر دو نیک لایق و در خور نهاده‌ئ
با آنکه در بدایت عمری هزار بار — پا بر سر سپهر معمر نهاده‌ئ
کس را فراز خویش نه بینی چو از علو — مسند فراز قبه‌ئ اخضر نهاده‌ئ
زان دم که دایه باز گرفت از لبت نوشیر — لب را ز مهر بر لب خنجر نهاده‌ئ
هر کس که با مناقب حیدر بدید ش — داند که چشم بر در خیبر نهاده
تا کرده‌ئ زبانه شمشیر سوی هوا — تکبیر در زبان دو پیکر نهاده‌ئ
دیرست تا هم از تگ اسپ تو زرد راه — رخت مسیحیان همه بر خر نهاده‌ئ
زنار بست خصم تو چون دید کز ظفر — تو داغ بر جبین مه و خور نهاده‌ئ
دیرست تا بجای صلیب و کلیسیا — محراب است کرده‌ئ و منبر نهاده‌ئ
اقبال با تو زاد برابر بیک شکم — خود را بدیگران چه برابر نهاده‌ئ

جهان گشای ابوبکر بن محمد کوست — ز فرق تا قدم آرایش سریر و کلاه
خدایگانی اندر فضای بارگهش — عدیل قبهٔ چرخست قبهٔ خرگاه
به پیش خنجر بیجاده رنگ او در رزم — بود ز بیخطری کوه را ثبات کاه
همان زمان که سر از جیب خسروی بزند — فشاند بر رخ مهر و سپهر دامن جاه
ز بسکه بر درِ او سجده می برند ملوک — محال نیست قدم را ز از دحام جباه
ز کامگاری قدرش هر آنچه دعوی کرد — فلک مقرر شد حاجت نیامدش بگواه
شعاع دولتِ اوست در مضیق سپهر — چو نور طلعت یوسف میان ظلمت چاه
ایا شهی که ز امداد حشمتت هرگز — نیافت حادثه در ساحتِ ممالک راه
چو بنگری بحقیقت تفاوتی نکند — حضور و غیبت من در ثنا و مدحت شاه
بتن ز خدمت اگر دور میشوم حالی — نشانده ام دل جان معتکف بدین درگاه
بماند آئنهٔ دولتِ تو روشن از آنکه — ز هیچ سینه بعهد تو بر نیاید آه
توئی که سر بسر آثار تاجداری دید — هر آن زمان که خرد در جبینت کرد نگاه
رسید خاکِ خبابت بقدر بر افلاک — فتاده نامِ بزرگت بعدل در افواه
هر ان زمین که برو ابر رحمت بارید — دمید زاب و گلش کیمیا بجای گیاه
بر فق و حلم جهان را بطاعت آوردی — اگرچه حکم تو عاجز بود از اکراه
بپیش موکبت از فتح و نصرتست حشم — بگرد رایتت از یمن دولتست سپاه
مثال قهر تو با مکر و بدسگالی خصم — حدیث حملهٔ شیرست و حیلهٔ روباه
همیشه تا روش سال و ماه محفوظ ست — یکی به جنبش مهر و دگر بر فتن ماه
حساب عمر تو در ملک باد چندانی — که حصر آن نکند در سال گردش ماه

بنیاد ملک و دین تو معمور شد چنانکه
با سقف آسمان به بلندی برابرست

هر جا که با عنایت لطف تو در جهان
تا بوت و دار بود کنون تخت و منبرست

در جنب آنکه از تو ضمان میکند فلک
این منزلت که یافته بس محقرست

از صد گلت یکی نه شگفتست باش تو
کاکنون هنوز گلبن بخت تو نوبرست

تو مملکت بعدت و لشکر نیافتی
کین قسمت از مبادی فطرت مقدرست

آنرا که عون و عصمت ایزد مدد کند
افلاک جمله عدت و اجرام لشکرست

تا اختلاف اختر و عنصر ز روی عقل
اندر زمانه موجب معروف و منکرست

جاوید زی که قوت خشم و رضای تو
برتر ز فعل عنصر و تاثیر اخترست

در مدح اتابک اعظم ابوبکر بن محمد

مرا مبشر اقبال باد دیگاه
نوید عاطفت آورد در آستانه شاه

چه گفت گفت چو رویت بکعبه کرم ست
نیاز عرض کن و حاجتی که هست بخواه

زمین ببوس و بنه جاودان ذخیره عمر
که کیمیای حیاتست خاک آن درگاه

اگرچه مدت غیبت دراز گشت و لیک
زبان عذر بکیبارگی نشد کوتاه

بیا که حلم شهنشه ثبات آن دارد
که منهزم نشود از چنین هزار گناه

ز آستانه او بر مگیر ازین پس روی
که نیست دولت دین را ز درین حمایتگاه

رضای او را از کائنات گیر عوض
جناب او را از حادثات ساز پناه

بشب بخدمت او همچو شمع باش بپای
بروز بر درا و همچو صبح خیز بگاه

که آفتاب سعادت بران کسی تابد
که همچو سایه دود در رکاب ظل الله

خدایگان ملوک زمانه نصرة الدین
که گرد موکب او کرد روی کفر سیاه

معزول کی شود درخت از نیکوی خط — زیرا که بر تو ملک ملاحت مقرر است
طغرای ابروی تو با مضای نیکوی — برهانِ قاطعست که آن خط مزور است
تا آمدست وصفِ لبت بر زبانِ من — الفاظم از حلاوتِ آن همچو شکر است
در هر صفت که چون کمرت بسته‌ام میان — همچون میانت نکته‌ٔ باریک مضمر است
گفتم که رنجه شو بتماشای عیدگاه — کامروز عید را رخِ زیبات در خور است
برهم زدی بغمزه جهانی برغم من — وین روزِ عید نیست کنون کز محشر است
بازار ماه و زهره ز روی تو کاسد است — پهلوی زهره و قوبه ز حسنِ تو لاغر است
هر جا که میروی قدمت از ثنای خلق — پُر اشک همچو لولو و رخسار چون زر است
چرخ از نسیم زلف تو خوش میکند مشام — گوئی غبار مرکب شاهِ مظفر است
قطب ملوک نصرة دین کز علو قدر — چون چرخ بر سر آمده هفت کشور است
سلطان نشان اتابک اعظم که عدلِ او — معمارِ دینِ ایزد و شرعِ پیمبر است
بوبکر نام و سیرت عثمان حیا و حلم — کز عدل و علم هم بر فاروق حیدر است
شاهی که هفت مهره گردون شش جهت — دائم ز بیم پنجه‌ٔ قهرش بشش در است
چشمِ فلک ندید و نه بیند بعمرِ خویش — آن کارها که دولتِ او را میسر است
هر فتح کاسمان دهدش منتهای کار — چون بنگری مقدمه‌ٔ فتح دیگر است
ای خسروی که بخت جوان چون سپهر پیر — بر آستانِ حکمِ تو دیرینه چاکر است
روی زمین ز رونقِ عدلت مزین است — مغزِ فلک ز نکهتِ خلقت معطر است
آنکس که تربیت ز قبول تو یافتست — همچون خیار و بید همه دست و خنجر است
در پیش حملهٔ تو کجا ایستد عدو — روباه را چه طاقتِ زور غضنفر است

سر دفتر دسر آمد دوران روزگار

شاها چو عکس تیغ تو بر دشمن اوفتاد — مه را ز بیم صاعقه در خرمن اوفتاد
خصم تو ناگهان نفس سرد بر کشید — زان لرزه بر عظام دی و بهمن اوفتاد
جائی که صبح کرد گریبان چرخ را — بر کسوت جلال تو دردامن اوفتاد
ای خسروی که از صفت خلق خلق تو — اندیشه در میان گل و گلشن اوفتاد
من شکر نعمت بکدامی زبان کنم — کز شرح آن زبان خرد الکن اوفتاد
خورشید و مه ز سایه من رشک میبرند — تا سایه مبارک تو بر من اوفتاد
بفراز سر بافسر شاهی که دشمنت — در زیر پای حادثه بر گردن اوفتاد

در مدح اتابک اعظم

گفتار تلخ زان لب شیرین نه در خورست — خوش کن عبارتی که خطت وجه خوشترست
بکنای لب به پرسش من گرچه گفته اند — کان قفل لعل بار تو آن درج گوهرست
تا بر گرفتی از سر عشاق دست مهر — هر جا که در هواییتو دستیست بر سرست
هر دل که سنخره فلک چنبری نشد — در چنبر دو زلف تو اکنون مسنخرست
زلف تو افگند رسنش هر زمان دراز — داند که عاقبت گذرش هم بچنبرست
آمد قیامتی بسرم تا بدیدم آنکه — رویت در بهشت و لبت آب کوثرست
چشمت بجادوئی بدل چاه بابلست — زلفت بکافری عوض کفر چنبرست
گرچه بجای کافر و جادو بود بهشت — وین وجه نزد اهل حقیقت مصورست
رخسار خوب و خرم همچون بهشت تو — آرام گاه جادو و ماوای کافرست
آمد خط سیاه بالالائی رخت — وین نیز منصبیست که لایش عنبرست

قطب ملوک نصرة دین شاه تاج بخش
کز لطف حق رسید بدولت قرین بخش

ای یار برنشین که بپا ایستاده
با ما نه در موافقت جام و باده

تا تو نشسته بودی مجلس بداشت نور
ما چشم روشنیم چو تو ایستاده

رازی[۵۱] که بر صحیفهٔ دل می نگاشتی
امشب ز راه دیده بصحرا نهاده

هر دم ز شعله بر دل شب آتش میزنی
عیبت نمیکنیم که ز بنور زاده

بر سر نهاده افسر و در قهر مانده پای
دیدم که سخت نرم دل و صعب ساده

نی نی ملامتت نکنم جای آنست هست
کز روز وصل در شب هجران فتاده

آن بوسها که بر لب مقراض میدهی
دی بر نگین خسرو آفاق داده

ابوبکر بن محمد بن یلدگز که هست
در زیر پای همت او فرق سنده است

ای در بقای ذات تو بسته بقای ملک
بر قامت تو دوخته دولت قبای ملک

از کام اژدها بدر آورده ملک را
هرگز که کرد آنچه تو کردی بجای ملک

ملک از سیاست تو چنان شد که هیچ مرغ
گستاخ پر نمیزند اندر هوای ملک

تیغ تو خاک ملک همه زر بیخته کرد
جز تیغ در جهان چه بود کیمیای ملک

پختند همکنان هوس ملک عاقبت
روزی نبود شان که تو بودی سزای ملک

آیند خسروان همه در سایهٔ همای
آمد بسایهٔ درت انیک همای ملک

ملک جهان ترا بد عا خواست از خدای
دین یافت نصرت از برکات دعای ملک

ای محیی جان خلاصهٔ ارکان روزگار

[۵۱] در دیگر افتاده و نباید
مراد دل راز نقاش
زدن و از اصطلاحات

دانند همگنان که ظهیر آن تست لیک — اورا چه قدر بس بود ایزد ظهیر تو
تو دستگیر خلق خدائی درین جهان — باد اخدای در دو جهان دستگیر تو

ترکیب بند در مدح اتابک اعظم

خیز ای نگار جشن خزان ساز کار — ما را بس ست صورت روی تو نو بهار
در پیش لاله رخ و گلزار عارضت — منسوخ شد بهار گلستان و لاله زار
عهد بنفشه گرچه فراموش کم شود — ما را ازو بود رخ زیباست یادگار
داری بنفشه بر طرف چشمه حیات — سهل ست اگر بنفشه برویند بجویبار
گر خواب نرگس از دم دی دست شد رواست — بگشای آن دو نرگس پرخواب پرخمار
بر کف قدح زیاده رنگین که رنگ کرد — مشاطه وار دست طبیعت کف خیار
شد زرد روی سبزه ز رشک خطت بنیک — سرسبز ماند سرو با قبال شهریار

شاه جهان اتابک اعظم که در نبرد
گرزش برآورد ز سر بد سگال گرد

ای عید نیکوان بده آن می بیاد عید — بنمای نیم شب رخ چون بامداد عید
دادیم داد تو به پی عید چند گاه — اکنون بمی دهیم یکی لحظه داد عید
با جان سرشته اند تو گوئی سرشت می — بر مے نهاده اند تو گوئی نهاد عید
روی ترا بعید صفت کرد عقل باز — چون نیک بنگریست مجمل شد زیاد عید
از آتش هوای تو برخاست شرم عقل — وز آب روی خوی تو بنشست باد عید
دانی مگر که موسم عیش ست از بهر آن — کافاق شد مسخر حکم نفاذ عید
چشم بد زمانه با قبال شه بدوخت — هر تیر خرمی که بحبت از کشاد عید

ردیف: از خطیب تو یاد گار

در مدح نصرة الدین

ای مهر و مه ملتجه بر رای منیر تو — حل کرده عقدهای فلک را ضمیر تو
فخر ملوک نصرة الدین پیشگی گوئی — کایزد برای نصرت دین شد نصیر تو
آن بحر زاختری که ز روی مناسبت — دریای اخضرست کمینه غدیر تو
آن بدر زاهری که مقدر شد از ازل — تا حشر در منازل دولت مسیر تو
سرمایهٔ بحار و معادن بود حقیر — گر نسبتش کنم بعطای حقیر تو
شد مکرمت ملازم ذاتت ز بهر آنکه — تو ناگزیر ادبی و او ناگزیر تو
نقاش صنع گرچه کراوستاد حاذقست — ننگاشت بر صحیفهٔ امکان نظیر تو
اهل زمن اگرچه اسیر زمانه اند — اینک زمانه با همه شوکت اسیر تو
گردون که پیش موکب حاجات سر کشست — هر دم سپر بیفگند از سهم تیر تو
آنرا که سر دوباره بروید چو گندنا — لرزان بود ز خنجر چون برگ سیر تو
حیفی تمام باشد از انجا که راستی ست — خنجر تیر اگر شود سوی دشمن سعیر تو
جمشید راستی تو ازان لاف می زند — خورشید روز و شب ز کلاه و سریر تو
سلطان نشان عهدی ازان میرود بطوع — مریخ زیر رایت کمتر اسیر تو
گردون بدین قدر ز تو راضی که نام او — در سلک بندگان تو آرد دبیر تو
دانم که هست انجم و سیاره را رجوع — لیکن بقول حاجب رای وزیر تو
صاحب قبول صفه روحانیان شدست — بخت جوان به تربیت رای پیر تو
ثابت نمیشود ببراهین عقل و شرع — هر دعوی که آن نبود دلپذیر تو
خلق ترا نسیم عبیرست لاجرم — شد جیب چرخ پر ز نسیم عبیر تو

بحریست قهر تو که در و هر که غرق شد — هرگز نیفتد از پس آن باز بر کران
برخیزد از زمانه بیکبار حرث و نسل — گر دفع فتنه را نبود تیغ تو ضمان
هر چند کور گشت عدو دیده کاندرت — بگزید و کرد بر همه آفاق کامران
با حجتی چنین که بنهد زبان چرخ — تیغ ترا سزد که برآعدا کشد زبان
بر باد داده هیبت تو خرمن قمر — واتش زده شکوه تو در راه کهکشان
وقتی که گم شود ز سر سرکشان خرد — روز یکه بگسلد ز تن پر دلان روان
تو در میان لشکر چون مور بی عدد — هر یک چو مور بسته بفرمان تو میان
در تازی از کرانه چو شیران جنگجو — گوپال بر زمین زنی و بانگ بر زبان
آن لحظه کس ندارد پای تو جز رکاب — وان روز کس نگیرد دست تو جز عنان
بدخواه ملک را ز نهیب تو آن نفس — خون در جگر بجوشد و مغز اندر استخوان
ای خسروی که تیغ قضا را قضا برید — بر دشمنان دولت تو کرد امتحان
گر گم شود پی زحل از چرخ باک نیست — بخت تو آگه هست چه حاجت بپاسبان
گیتی طمع نداشت که تو سر در آوری — تا سایه بر سرت نفگند افسر کیان
آنهم تواضعیست که کردی وگرنه چرخ — داند که مشتری نه بناز د بطیلسان
دندانه آره را هنرست ار نه تیغ را — عیبی ست سخت ظاهر و عاریست بس عیان
محتاج حلیت طلعت زیبای تو تباج — شمشیر صبح را نبود حاجت قسان
تا بستر د بدست صبا دایه بهار — گرد از جبین لاله و رخسار ارغوان
گلنار دولت تو که دارد نسیم خلد — آسوده باد تا ابد از آفت خزان
جاه تو سرفراز و قبول تو دستگیر — ملک تو برثبات و بقای تو جاودان

تا جهان را میوهٔ فتح و ظفر بار آورد | قهرت اندر دیدهٔ دشمن همی کار دسنان
دست درهم دادت اسباب جهانداری چنانکه | آسمان را ماند انگشت تحیر در دهان
تا بپاید گردش گردون تو با گردون بپای | تا بماند نوبت عالم تو در عالم بمان
تا ابد عهد همایونت قرین باد اگر تو | هم نکو عهدی بحمد الله و هم صاحب قران

در مدح قزل ارسلان

گیتی ز فر دولت فرمانده جهان | ماند بعرصهٔ ارم و روضهٔ جنان
بر هر طرف که چشم کنی جلوهٔ ظفر | وز هر جهت که گوش نهی مژدهٔ امان
آرام یافت در حرم امن وحش و طیر | وآسوده گشت در کنف عدل انس و جان
گردون فرو گشاد کمند از میان تنگ | وایام بر گرفت زه از گردن کمان
ملکی چنین مقرر و حکمی چنین مطاع | دیرست تا زمانه نداد از کسی نشان
منسوخ گشت قصهٔ کاوس و کیقباد | وافسانه شد حکایت دارا و اردوان
بالید از این نشاط تن تخت بر زمین | بگذشت از این نوید سر تاج بر آسمان
از غصه خون گرفت چو مل ظلم را جگر | وز خنده باز ماند چو گل عدل را دهان
شاید که بگذرد ز پی فرخی همای | زین پس بزیر سایهٔ چتر خدایگان
سلطان شرق و غرب قزل ارسلان که هست | با صدمت رکابش ایام را توان
آن شاه شیر حمله که شاهین همتش | دارد فراز کنگرهٔ عرش آشیان
وقت طرب چو دست سوی جام می برد | بر هم زند ذخیرهٔ بحر و دفین و کان
هنگام کین چو نیزه برافراز د از کتف | مریخ را خطر بود از صدمت سنان
شاها توئی که حملهٔ پاس تو بر عدو | چون بر نخیل سایهٔ سائل بود گران

خسروِ اعظم اتابک نصرة الدین کز علو | حضرتش را طارمِ افلاک نبود آستان
آنکه بیرون بردِ تیغش چین ز رخسار سپهر | وانکه دور افگند عدلش خم ز ابروی کمان
پرتوی از رای او سرمایهٔ خورشید و ماه | نکتهٔ از لفظ او سرمایهٔ دریا دکان
خوانده تیغش بر خلایق خطبهٔ فتح و ظفر | داده عدلش در ممالک مژدهٔ امن و امان
ملک نادیده چو تو لشکر کش و کشور ستای | دهر نازاده چو تو فرمانده و گیتی ستان
بر درِ ایوانِ قدرت چون قمر صد پرده دار | بر سرِ بامِ جلالت چون زحل صد پاسبان
ای براقِ دولتت را فرق فرقد پایگاه | وی همای همتت را اوج برجیس آشیان
رایت از دانش فلک را حاکمِ بس استوار | عدلت از رحمت جهان را دایهٔ بس مهربان
چون قضا پیوسته بر اعدا سنانت کارگر | چون قدر همواره بر آفاق فرمانت روان
از سمومِ قهرت اندر تنگنای معرکه | چون عرق بیرون تراود مغز خصم از استخوان
هر کجا از آتشِ تیغت برآمد شعله | آفتاب آسا بخاشیرات آسمان آنجا دخان

مطلع ثانی

جز تو کس را افسر شاهی نزیبد در جهان | ملک را دل بر تو می باید نهادن جاودان
آسمان با صد هزاران دیده آخر کور نیست | تا ترا بیند بدستِ دیگری ندهد عنان
پادشاهی را سخا و عدل سرمایه است و تو | در سخا صد حاتمی در عدل صد نوشیروان
نیست اندر کیسهٔ چرخ از کفت نقدی دریغ | نیست اندر پردهٔ غیب از دلت رازی نهان
صنع ایزد در وجودت بهر آن تاخیر کرد | تا کند تیغ تو دفع فتنهٔ آخر زمان
چون نتواند رسند شاهی نشستی روزگار | بعد ازین در سایهٔ عدل تو یابد استقان
در پناهِ حفظ تو از بهر ترتیب رسم | گرگ در بابِ مصالح را گزیند پاسبان

بحکم برخردی چون خرد برارواحی | برفق خوش سخنی چون سخن درافواهی
بمصر ملک خدایت عزیز کرد و هم اوست | که داد تخت عزیزی بیوسف شاهی
زتست چهره دین را تراوت ازیرا نکه | بتیغ حجت آثار صبغة الله
بر دشمنان تو از چشم روز بینائی | دهد ضمیر تو از پیر چرخ آگاهی
شکست نامده از هیچ روی در عهدت | مگر بطرهٔ معشوقان خرگاهی
کجا کند مه و خورشید چون کشی لعل | بروز پیش تو خورشیدی و بشب ماهی
خدایگانا دانی که خدمت تو مرا | سقدمست براغراض مالی وجاهی
زمانه سرزنشم کرد و گفت خیز چرا | فتادی از در شاه جهان بگمراهی
جواب دادم و گفتم که نیک باز اندیش | که زین میانه منم با تو مخطی و شاهی
اگر فتاده ام از خدمتش شبانروزی | گزیده ام بدعا خدمت سحرگاهی
مرا چو شاه گزیدست و شاه را یزدان | نه من زبندگی افتم نه شاه از شاهی
رسید موسم نوروز دشمنان زحسد | همی زنند نفسهای سرد وی ماهی
تو بر سریر ملک شه نشسته چه عجب | اگر بود همه نوروز تو ملک شاهی
بر غم اعدای عمرت دراز باد ازانکه | نگیرد از پی خفاش روز کوتاهی
با مر و نهی بران در زمانه حکم کنیز | زمانه را نبود چون تو آمر و ناهی

در مدح نصرة الدین

ای بنشسته دولت منشور ملک جاودان | همچو عم سلطانی و همچون پدر سلطان نشان
موسم نوروز و ملک خرم و شاه جوان | فرصتی باشد طرب را زین نکوتر در جهان
تخت بنشین و مربع تاج کو بفراز سر | در پناه دولت فرمانروای انس و جان

زهی بمصر ممالک ترا عنایت حق
عزیز کرده و الحق سزای اعزازی

مسافران فلک را بوهم همراهی
مدبران قضا را برای هم رازی

ز مجلس تو نظر نگسلد همی تا هید
بدان طمع که بجنبیا گریش بنوازی

تو ملک بردی و دشمن بگرد تو نرسید
که این مثل مثل مزدریست یارازی

اگر بغیبت تو خصم فرصتی طلبد
حدیث سگ بود و دستگاه تبرازی

سپهر از خط حکم تو سر نخواهد تافت
اگر به تیغ سیاست سرش بیندازی

عیار مهر ز اخلاص تو نخواهد گشت
اگر ببوته کین سالهاش بگدازی

ترا بملک زمین تهنیت نیارم گفت
که عقل را بود آنجا مجال طنازی

سپهر و مهر بخاک در تو می نازند
بسیط خاک چه باشد که تو بدو نازی

زمانه دامن دوران زبیم در چیند
چو دست حکم سوی جیب آسمان بازی

اجل ز دشمن جاهت جهان بپردازد
چو لحظه بمهمات ملک پردازی

همیشه تا غم و شادی بنوع ممتازند
تو شادزی که ز شاهان عصر ممتازی

نفاذ امر تو در مملکت چنان بادا
که اسپ حکم بر اجرام آسمان تازی

ریاضت تو چنان کرده ملک کی را
که همعنان برود با شریعت تازی

بمدح نصرة الدین

زهی مسخر حکمت زماه تا ماهی
شهی ستاره سپاه و سپهر درگاهی

تو ئی که از ره تشبیب قسط روزی خلق
بدست تست گرافرازی و اگر کاهی

چو بندگان مه و خورشید بر در ت شب و روز
نشسته اند بهر خدمتیکه در خواهی

تو آن ستاره شکاری که شیر بیشه چرخ
ز بیم تیغ تو تن در دهد برو ماهی

ز گرد این سخن پیش فرو نشست باز
که این سخن نه بر ره ظهیر فاریابی است

از زبان

رای مقدس تو که بر غیب مشرفست | از ما جرای قصهٔ من بیخبر چراست
آن محنتم مپرس که قرب چهار سال | دوران چرخ بیعوض از عمر من بکاست
وین حسرتم نگر که در نیوقت روی من | از خاک آستانهٔ شاه جهان جداست
هنگام آنکه جلوهٔ فتح و ظفر کنم | کار من شکایت فلک و شرح ابتلاست
گیتی بجای من ز جفا کرد آنچه کرد | گر لطف تو تدارک کار من کند رواست
تا در مذاق آدمی از راه عقل و شرع | تلخی خوف هم بر شربتی رجاست
باد همیشه قبلهٔ خوف و رجای خلق | صدر تو همچنانکه فلک قبلهٔ دعاست

از زبان نصیحت

در مدح نصرة الدین

سر سریر سلطنت اکنون کند سرافرازی | که سایه بر سرش افگند خسرو غازی
فلک کلاه غرور این زمان سر نهاد | که هست افسر شه بر سر سرافرازی
خطاب خسروی انجم کنون بگردانند | که مصلحت نبود خسروی با بنبازی
همای چتر همایون چو بال و پر بگشاد | ازین بس نکند چند دعوی بازی
چنین که قلزم دولت در آمدست بجوش | ز موج او نه خطائی جهد نه انبازی
چنان بساخت جهان را سوای دولت شاه | که از طبیعت ضد ادرفت ناسازی
ازان گذشت که گستاخی کند پس ازین | سحر به پرده دری یا صبا بغمازی
ازین بس بصبدا بانگ نوبت شاه | کند منادی اسلام را هم آوازی
خدایگان سلاطین عهد نصرة الدین | که دولتش بحوادث همیکند بازی
شکوه شهپر شاهین همتش بشکست | دل عقاب سپهر از بلند پروازی
سنان و پرچم رمحش یکی بسر تیزی | گرفته قلعهٔ گردون دگر بسر بازی

از نهاد ارسم

دریا فتاده در تب و لرزست روز و شب — طعم دهان و گونهٔ رویش بران گواست
پیل تمام خلقت و محکم نهاد را — از نیش یک شپشه غصه بحد و منتهاست
شیر ژیان که لاف سر پنجه می زند — از دست مور در کف صد محنت و بلاست
وان باز نازنین که سر انگشت میگزد — در محنتی ست ورنه طپیدنش از کجاست
طاؤس میر خوبان در قید وحشت ست — سیمرغ شاه مرغان در حبس انزواست
کبک دری که قهقهه در شوق میزند — آسیب قهر پنجهٔ شاهینش در قفاست
این آدمی که زبدهٔ ارکانش می نهند — پیوسته در کشاکش آن چار از دهاست
عقل[۱] ست بر سر آمده از کائنات و او — هم پایمال شهوت و دست[۲] خوش هواست
حال نبات اگرچه نگفتم برین قیاس — میدان و می گذر که ذبول از پس نماست
ملک خدای ثابت و باقیست بعد ازان — آثار خیر صفدر ایران دگر بهاست
فرمان دهِ اکابر آفاق سیف دین — کانفاس عدل او مدد نکهت صباست
آن سرور یکه رونق یکروزه عدل او — عذر هزار ساله جفای جهان نخواست
صدرش مقر جاه و درش جای دولت ست — طبعش مکان لطف و کفش معدن سخاست
ای پیش رای روشن تو همچو آفتاب — هر ستر حکمتی که پس پردهٔ قضاست
ذات تو بر زمین اثر لطف ایزدست — عدل تو در جهان نظر رحمت خداست
دین یک به پشتی سعی تو شد قوی — کار جهان بسایهٔ عدل تو گشت راست
گردون که با جفا نفسی داشت پیش ازین — اکنون نمیزند نفسی کاندرو وفاست
عصمت همان بود که ترا بر زبان و دست — چیزی نمیرود که نه حق را دران رضاست
از آب تیغ آتش فتنه فرو نشست — وز آوازهٔ امان زحد و دهان بخاست

---

[۱] یعنی عقل
[۲] یعنی کامرانی

تیر غزمت از کمانِ فتح چون گردد جدا
موی بر اعضای اعدای تو پیکانی کند

مادحِ جاهِ تو شاها کرد غربت اختیار
تا درین حضرت بمدحِ تو ثنا خوانی کند

خاطری دارد که چون در امتحانش افگنی
شاعری گر ساحری گیرد بآسانی کند

گر رود بر لفظ میمونت که کردیمت قبول
گاه نظم و نثر حسانی و سحبانی کند

تا وجودِ عقلِ کامل جهل را نقصان دهد
تا بقای عدلِ شاملت فتنه را فانی کند

باش باقی در جهانبانی ز عدل شاملت
تا ز فتنه رای تو دین را نگهبانی کند

فی المدح والموعظة بمدح سیف احمد

گیتی که اولش عدم و آخرش فناست
در حق او گمانِ ثبات و بقا خطاست

بنیادِ چرخ بر سرِ آب است ازین سبیل
پیوسته در تحرک و دوران چو آسیاست

بگشای لب بخنده که تو خفته از آنکه
در خوابِ خنده موجبِ تنگی و بکاست

واثق مشو بعمر که در خوابِ غفلت است
آنکس که چار بالشِ ارکانش تمکاست

مشکلتر اینکه گر بمثل دور روزگار
روزی دو مهلتی دهدت گوئی این بقاست

چون طینت ز محنت و حسرت سرشته اند
گر وحش و طیر بر تو بگریند هم رواست

نی نی درین زمانه تو مخصوص نیستی
در هر که بنگری بهمین داغ مبتلاست

از کائنات به ز ملک نیست هیچکس
او هم اسیرِ دهشتِ درگاهِ کبریاست

وان آسمان که جوهرِ علویت نامِ او
بنگر چگونه قامتش از بارِ غم دوتاست

خورشید را که مردمکِ چشمِ عالمست
تر دامنی ابرِ سیه مانعِ ضیاست

گردون خلافِ عنصرِ ظلمت نقیضِ نور
آتش عدوِ آب و زمین دشمنِ هواست

از سنگ گریه بین و مگو کان بی شعور است
وز کوه ناله دان و مپندار کان صداست

دیدهٔ من ابر نیسان است و رویت گلستان — گلستان را تازه اشک ابر نیسانی کند
تا بود زلف تو چوگانی دل عشاق را — عشق دامن گیر تو گوئی گریبانی کند
گوی دل می افگنم در عرصهٔ میدان عشق — تا مگر آن گوی را زلف تو چوگانی کند
چنگ در فتراک عدل شامل سلطان زنم — گر دل سخت تو با من سست پیمانی کند
ظل حق سلطان اعظم شه سلیمان گزین — آنکه گردونش خطاب سکندر ثانی کند
آنکه در دیوان او قیصر بخدمت دم زند — وانکه بر درگاه او فغفور دربانی کند
آنکه از لطف ضمیرش گر مدد گیرد قضا — در زمانی جسمیان را جمله روحانی کند
صف کشند دیو و پری هر لحظه تا بر تخت ملک — شاه رکن الدین و الدنیا سلیمانی کند

مطلع ثانی

جام او بر کوثر فردوس نقصانی کند — نام او بر نامهٔ تعظیم عنوانی کند
هر زه باشد با قیاس محو و گردش گر کسی — ذکر رمح رستم و گرز نریمانی کند
در صلابت همچو موسی گشت و شاید گر کنون — رمحش اندر دیدهٔ اعدا ش ثعبانی کند
خسرو اگر کین تو بر آسمان سازد مقام — مشتری بهرام گردد زهره کیوانی کند
رای عالی تو دائم ملک و دین را تربیت — از کمان نصرت و تائید سلطانی کند
ساکنان ربع مسکون را که منقاد تواند — مهر تو در هر مکان چون روح حیوانی کند
هر مبارز روز هیجا تیغ مه نوئی تو دید — پیکرش را بر نیان خود و خفتانی کند
تیغ تو ابریست خون افشان که موج سیل او — هر زمان در کشور خصم تو طوفانی کند
بر درت خورشید گر جهت نهد وقت کسوف — جبهتش را خاک درگاه تو نورانی کند
خصم شیطان سیرت تو گر کند با تو خلاف — آن خلاف الحق هم از وسواس شیطانی کند

زنهار نیزهٔ تو چه ماریست کز زبانش — جز در دهان خصم تو زنهار نشکند
تیغ تو صف دشمن و حکم تو دست چرخ — آسان اگر به بندد دشوار نشکند
شب نگذرد که صورت قهرت خیال خواب — اندر دماغ فتنه بیدار نشکند
حاضر نخوان مکرمتت کی شود طمع — کانجاش از معدهٔ ناهار نشکند
پشت فلک ز بهر ربودن کجا خمد — تا نعل نقرهٔ خنگ تو مسمار نشکند
بر صبح جز برای سر افشار ابلقت — گردون درم نریزد و دینار نشکند
شاها اگرچه مایهٔ فضل مرا رواج — سرباری بضاعت اشعار نشکند
جز بهر نظم زیور مدح تو هر نفس — نطقم در خزانهٔ اسرار نشکند
تا نقشبند کسوت این چارگاه — این هفت آلتست که در کار نشکند
دائم اساس عمر چنان استوار باد — کز هفت در نگردد و ز چار نشکند

در مدح شعر سلیمان

زلف سرستش چو در مجلس پریشانی کند — دل اگر جان در نبندد از دگر انجانی کند
عقل ما را از پریشان زیستن نبود گزیر — اندران مجلس که زلف او پریشانی کند
تا پریشان نیست بر سوسن نمی ساید عبیر — چون پریشان گشت بر گل عنبر افشانی کند
کی رود ارد زردی عقل کاندر کافری — آنچه زلف کافر او در مسلمانی کند
از تکبر نرگس جادوی خون آشام او — سوی عاشق یک نظر با صد پریشانی کند
عشق عالمگیر او چون عالم دل را گرفت — کس نداند تا دران عالم چه ویرانی کند
ای نگار از کمال حسن تو را ند سخن — هر که خواهد تا بیان صنع ربانی کند
بوسه پیش طلعت تو ماه گردون نیز ند — سجده پیش قامت تو سرو بستانی کند

در کیش غمزهٔ تو شد انداختن حرام — هر ناوکی که در دل او کار نشکند
بیمار نرگس تو چو مائل بخون ماست — تن در دهیم تا دل بیمار نشکند
نبود دمی که در قدمت از پئی نثار — چشمم هزار لؤلؤ لالا نثار نشکند
جز در شمال بردن خطی ز عارضت — نقاش عشق را سر پرکار نشکند
دعوی خوبی تو چو باطل نشد بخط — معلوم شد که رونق گل خار نشکند
تو با دلی چو سنگ و مرا راه صبر پیش — آنجا چه آبگینه که در بار نشکند
یک بوسه از لب تو بیک جان توان خرید — گر عشق را ز حسن تو بازار نشکند
روزی بلطف در رخم آخر نظر کنی — گر قدر زر ازان کف دربار نشکند
اعنی کف جواد شهنشه که جاه او — از مهر و ماه مایه و مقدار نشکند
ای خسروی که تا ز نهم چرخ نگذرد — کس پیش حضرت تو صف نار نشکند
بی مایه محاسن خلق تو باد صبح — نرخ عبیر و رونق تاتار نشکند
الا ببوی لطف تو مشاطهٔ چمن — زلف بنفشه بر رخ گلزار نشکند
بر نردبان رفعت تو وهم کی رسد — تا صد هزار پایه پندار نشکند
با جود بیدریغ تو نسبت درست کرد — نقدی که در ترازوی معیار نشکند
شاهی که سایه داری حفظش دهد خدای — از تند باد حادثها خوار نشکند
طاق عمارت تو سعادت چنان نهاد — تا روز حشر گنبد دوار نشکند
در خانه که گرز تو کوبد در اجل — الا سر عدوی تو دیوار نشکند
با تو کدام خصم نهد رو بکارزار — کز گاو گرز حملهٔ تو زار نشکند
کس با تو نغمه ز نکند تا صدای کوه — از هیبت تو در دم کهسار نشکند

مرادو کام تو خواهد سپهر دردوران | ثنا و حمد تو خواند فرشته در اوراد
ز نور پرنشدی ز آفتاب شکل هلال | اگر ضمیر منیرت نکردی استمداد
بدان خدای که از کبریا و روی جلال | منزّه است ز اکفا مقدس از اضداد
نه ذات بی بدلش راست تهمت اشباه | نه ملک لم یزلش راست وصمت اضداد
که خسروی چو تو پیدا ز نخبت و عالی قدر | بخواب نیز نه بیند سرای کون و فساد
شها چو موسم نوروز فرخ آمده است | که تا بلهو طرب عقل را کند ارشاد
بخواب باده نوشین و داد وقت بده | که روز رفته نگردد بهیچ حال معاد
بهشت وار یکی بزم ساز نوروزی | چنانکه هست ز آئین خسروان معتاد
که تا به تهنیه در پای بزم افشانم | طویلهای دُر از بحر خاطر وقاد
منم که یافته ام چیرگی و فیروزی | ز بندگی تو بر جمله مطلب و مرتاد
بخدمت تو امان یافته ز صرف زمان | چنانکه از اثر سعی مرتضی مقداد
با بر مرحمت و آفتاب عاطفتت | رسید خوشه امید من بوقت حصاد
میان زمره اقرانم از عنایت محض | تو کردی او حد ازان بس که بودم از احاد
ز تربیت چو کنی بیشتر نیابم کم | به نظم و نثر حریری و صاحب عبّاد
همیشه تا که به تقدیر صنع بی علت | بود فراخته این چار طاق سبع شداد
سرادقات جلالت کشیده باد چنانکه | که از لقاش طناب آید از دوام اوتاد
قبای ملت دوران تو بدین قد باد | که دامنش ز درازی رسد بروز معاد

در مدح ملک حسام الدین

هرگز صبا ز زلف تو یک تار نشکند | تا قدر چین و رونق تاتار نشکند

چه خواهی از دل بیچاره متمکش اگر — شدست حکم هوای ترا بجان منقاد
کسی که صورت خوب تو دید و فتنه نشد — نبرد عقل نباشد بجز حساب جماد
مرا شبشد رغم بسته در سر از غم عشق — زیاده مسکنی از جور یک یکم چو زیاد

مطلع ثانی

مده ز آتش عشق آبروی من بر باد — که گر چه پیش تو هستم چو خاک کون کساد
بخون من چه دهی دست زلف عارض را — چو خواست غمزه ات این شغل را بامداد
ز نوک ناوکش آن دیده ام که از جنبش — بمر همی شمرم زخم نشتر فصاد
ز پیکرت که نشاید نگاشتن بقلم — در آرزوی منم تیره تر ز روی مداد
به دل فریبی و خوبی ترا ست چون شه را — بتاج بخشی و کشور ستانی استعداد
حسام دولت و دین کز پی صلاش کرد — خدای عز و جل حافظ بلاد و عباد
جم عجم ملک اعظم اردشیر دوم — که اوست افسر اسلاف و مفخر اجداد
شهی که روشنی چشم کائنات آمد — برای غم اعادی و کوری حسّاد
رسید مایه بذلش بهر غنی و فقیر — کشید سایه عدلش بهر دیار و بلاد
بجنبش رای درخشان و دست زرریزش — نه مهر و ماه منیرند نه بحر و ابر جواد
زهی رسید ز تیغ تو بر مخالف دین — عقوبتی چو در ایام هود بر سر عاد
حریم ملک تو آمد مصون ز ریب شئون — چنانکه نسر سپهر از تعرض صیاد
بهر مکان که رسد نور روز و ظلمت شب — گرفته است بر وصیت جاه تو مرصاد
اگر ز ملک سلیمان کسی سوال کند — فلک نفاذ ترا آورد بانشهاد
وجود خصم تو جز کثرت سوادی نیست — چنانکه هیبت صفر از سیاهه اعداد

گشاده دید در امن و عافیت بر خود
کسی که چشم برین فرخ آستان افگند

هر آنکسی که ندانست قدر نعمت تو
بسان آدمش ابلیس از جنان افگند

نخست موج که دریای دولت تو بزد
بجملگی خس و خاشاک بر کران افگند

مخالفان ترا هر یکی بنوع دگر
زمانه در فتن آخر الزمان افگند

یکی بمرد یکی را فلک بخنجر تو
گلو برید و یکی را ز خانمان افگند

چو خنجر تو همه ابر رحمت ست چرا
هزار صاعقه در راه کمکشان افگند

توئی که همت تو آن فراخ حوصله است
که هر دو کون بیک لقمه در دهان افگند

ملوک سر بنهادند زیر آن گوهر
که زیر پای تو اقبال رایگان افگند

گرت عزیمت روم ست گر هوای عراق
بر و که فتح تو سایه بر این و آن افگند

زمانه ساز نزول بقیروان پرداخت
ستاره برگ قدومت باصفهان افگند

عدوی ملک تو آن شب ز عمر دست بداشت
که طالعت نظر سعد بر جهان افگند

همیشه تا نکند هیچ کس عنان ز فلک
مدار دور قضا راست بر زمان افگند

بکام خویش بران مرکب نشاط و طرب
که بخت با تو عنان راست بر عنان افگند

در مدح ملک حسام الدین

دلم که بر همه عالم غم تو کرد مراد
امید ده که ز وصل تو کی رسد بمراد

منم که مے سپرم سال و ماه راه غمت
جز اشک دیده خون جگر نه آب و نه زاد

گرفته نقش هوایت درون تخته دل
بران مثال که بر پشت دست و سبحه سواد

هر آن خبر که بود در جهان ز رنج و عنا
زبان راوی عشقت بمن کند اسناد

بر غم صبر من از غم بدست خود دشمن
بلای عشق بر غبت همی خورد بمراد

وانکه عصیان کرد یکره با ترا زد طاعت — طالعش را چون ترازو سنگ در بر یافتند
در ترازوی جهان از دعوی همسر سنج — هر کجا زر ریست با او جو برابر یافتند
لیک فرق آنشد که چون معیار قدر آمد پدید — قیمت یک من جو اندر نیم جو زر یافتند
سایه چون طوبی فگندی بر ظهیر ای شه ازان — تشنگان در زیر طوبی آب کوثر یافتند
گر سخن نغز آمد اقبال تو آورد دست ازانکه — غرت عیسی ست کان اندر سم خر یافتند
آب من این بسکه گرد جمشید دگر گیخسرو ست — بانش در خواجه تاشی خاک این در یافتند
تا سر اغوش زمین از فرق گنج آذر نجتند — تا طبق پوش عرض بر روی جوهر یافتند
پیش ازانت باد گوهر پیش ازانت باد گنج — وان دعا را عرشیان مقبول دفتر یافتند

در مدح ملک نصرة الدین

چه پرتوست که اقبال بر جهان افگند — چه غلغلست که دولت در آسمان افگند
غبار موکب شاهست یا نسیم بهشت — که بوی امن و امان در مشام جان افگند
همای رایت او سر بسدره در ناورد — عجب که سایه بر ین تیره آشیان افگند
چه سنت ست که بر گردن زمین و زمان — طلوع رایت رای خدایگان افگند
سپهر عصمت و تایید شاه نصرة دین — که در جهان کف او نام بحر و کان افگند
جهان کشای ابوبکر بن محمد آنکه — به تیغ رخنه در ارواح انس و جان افگند
شکوه سایه شمشیر او بدود وجود — زمانه را تپ لرزه در استخوان افگند
عدو اگرچه یقین می شناخت هستی خود — خیال تیغ تو شهش باز در گمان افگند
ایا شهی که بیک فتح باب همت تو — جهانیان را در اوج آسمان افگند
توئی که عدل تو در چار سوی کون و فساد — بنای عافیت و شرط امان افگند

در مدح ابوبکر محمد

نقش آن دولت که آن در هفت منظر یافتند — نظم آن نصره که آن در چار گوهر یافتند
چون مرصع شد بهم فهرست این مجموعه را — در کلاه مرزبان هفت کشور یافتند
داور اعظم اتابک نصرة الدین کز علوش — آفرینش را ز طوقش بر سر افسر یافتند
خسرو عادل ابوبکر محمد کز درش — گوش هفت اقلیم را از دُر تو نگر یافتند
بادشاه بحر و بر کشور گشای خشک و تر — کز محیط فیض او خشک زمین تر یافتند
مهره گل شد زمین و ز روی مهر آن مهره را — بر بساط امر او نقش مثلث در یافتند
آسمان شد نسکل گوی شکل آن کاشکل را — در خم چوگان او گوی مدور یافتند
هر چه شاید گفت کان از ابتدا تا انتهاست — ز ابتدا تا انتها پیشش مسخر یافتند
ای جهانگیر آفتابی کاستانت در دو قطر — قطری اندر باختر قطری بخاور یافتند
در حساب طالع توجیت میزان تا سپهر — کار ارتفاع آن رصد بالای اختر یافتند
هر که در پیمان ملکت چون تو شد پیچ پیچ — گر ملک شاهست حلقش زیر چنبر یافتند
وانکه جز بر نقش نامت سکه را نظم کرد — گر نظام الملک شد خطش مزور یافتند
فتح کز سی ساله بود آواره اندر عهد تو — پاس داران تو اش در گرد لشکر یافتند
نعل مه بستند روزی مرکبانت را برام — حلقه گم شد ازان در گوش قیصر یافتند
شرح میدادند روزی جرعه ریزت را بشام — قطره ما بود ازان در حلق شکر یافتند
بر درت ظلماتیان را توشه خشک آرزوست — کان سخن تر بود کز لفظ سکندر یافتند
هست بر کار خراسان تیغ تو چون تیر راست — کان کمان کژ بود کز طغرای سنجر یافتند
هر که چون مهتاب یک شب بر درت بیدار خاست — کافتاب آمد چو صبحش بر سر افسر یافتند

آمد غمش ولایت جان را ستد بزور — در دل نشست و قلعۂ جان را حصار داد
گفتم بجان شہ کہ ز جانم بدار دست — چون نام شہ شنید بجان زینہار داد
شاہ جہان اتابک اعظم کہ دولتش — بازوی ملک را بقدم استوار داد
دارای عصر نصرۃ الدین اختیار ملک — کایزد باختیار خودش اختیار داد
سر دفتر خلافت بوبکر کاسمان — از دیدہ نزل بر دز جانش نثار داد
شاہنشہی کہ در عظمت بارگاہ او — بر آسمان رساند کسے را کہ بار داد
حیدر صلابتی کہ لب ہای دشمنان — شمشیر او نشان سر ذوالفقار داد
کشور ستان سکندر ثانی کہ خضر نبض — آب حیات او ز می خوشگوار داد
می خورد نش ببین کہ ز بہر صلاح ملک — مشغولی بچشم بد روزگار داد
کیخسرو زمانہ کہ جام جہان نمای — او را می و مخالف او را خمار داد
چون وقت طاعت آمد و ہنگام داد بود — پوشید کرد طاعت و داد آشکار داد
از عبرۂ جہان بسر تیغ و مقرعہ — یک یک ستد ولی بیکی صد ہزار داد
چون ابر کاب را بشمار عدد کشید — وانگہ چو داد مبعد و بے شمار داد
میراث خوار ملک فریدون بعالم اوست — میراث را زمانہ بمیراث خوار داد
دولت چو دید کوست قرار ہمہ وجوہ — ملک وجود را ہمہ بروی قرار داد
دریا ز رشک خاطر من ہمچو آب شد — از بسکہ او نثار در شاہوار داد
ہر چند من بکنج قناعت تو نگرم — بے برگے تمام دلم را غبار داد
زان پیشتر کہ خاک زمین را بود قرار — وافزون از انکہ دور فلک را مدار باد
سرسبزی فلک بزمین بوس شاہ باد — ختم سخن نگر چہ نکو یادگار داد

زهره سنگ از شکوه تو جوهر آمد | گردش چرخش لقب نهاد زمرد
ای ببرقی ورای چهار عناصر | جاه تو گسترده چهار پیش سمند
رای تو در یک نظر مشاهده کرده | نقش قضا و قدر از تختهٔ ابجد
حی که چو دریست در هوای تو صافی | از کرمت سر خروی گشت چو بستد
از دم سرد عدوی تو به طبیعت | جرم هوا بفسرد چو مرغ ممرد
منشی حکمت نعوذ بالله اگر هیچ | در ورق حال من کشد قلم رد
روز وجود دم چو روز نامهٔ خصمت | گردد از احداث روزگار مسود
گر بمثل آره بر سرم نهد امروز | گردش ایام همچو حرف مشدد
دست اجل تا که در نیارد دم از پای | والله اگر سر کشم ز خط تو چون تمد
گر درین شعر یک دو قافیه دالست | نی غرض از شعر قافیه است مجرد
خاصه که این جنس گفته اند بزرگان | عذر من از راه اقتدا است ممهد
تا عرق خد نیکوان بود از لطف | راست چو بر برگ گل گلاب بصعد
همچو مرا از قطرهای خون جگر باد | خصم ترا از سموم غم عرق خد

در مدح نصرة الدین

نوروز فرخ آمد و بوی بهار داد | بوی بهار مژدهٔ زلفین یار داد
یاری کزو وظیفهٔ نوروز خواستم | گفت از لبت رطب هم از غمزه خار باد
ترکی چه ترک سنگدلی ده دیه سنگدل | کز بهر بوسه ام دو هزار انتظار داد
با من بمی نشست و بجام ترنج شکل | او آب ناز خورد و مرا تاب تار داد
چون مار مهره خواستم از حقهٔ لبش | در پیچ رفت و زلفش و از مهره مار داد

وان اژدها که در دم او کم بود جحیم — پیش سنان رمح تو در زینهار باد
بحری کز و مجره خلیج ست فی المثل — در باغ دولت تو یکی جویبار باد
باز یکه بر سر علمت دارد آشیان — همواره کرگسان سپهرش شکار باد
بر مرکز مراد تو کان قطب دولت ست — تا حشر دائرات فلک را مدار باد
وز نعل مرکب تو که خلخال نصرت ست — در گوش آسمان ز شرف گوشوار باد
گردون تیز حمله که تندی از و برند — در پیش قهر تو چو زمین بُرد بار باد
دار الممالکت که مقر سعادت ست — از خرمی همیشه چو دار القرار باد
تا زهرهٔ عدو چو زمرد برون جهد — در دست تو بمعرکه رمح چو مار باد
وقتیکه جنبش سپه فتنه بود — حفظ تو پیش دولت و ملت حصار باد
جائیکه جلوه گاه عروس ظفر بود — بر فرق خصم گوهر تیغت نثار باد
در مغز فتنه خنجر چون گندنات را — تا نفخ صور خاصیت کوکنار باد
از دفتر اسامی و القاب بندگانت — اوّل ورق سپهر دوم روزگار باد
تا هفت چرخ بر سر این چار عنصرست — حفظت همیشه بر سر این هفت و چار باد

در مدح طغانشه موید

قصر سریر هدی شد بسعی شاه موید — رایت اسلام بر کشید بفرقد
شاه جهان شهریار عالم و عادل — خسرو غازی طغانشه ابن موید
آنکه مرکب کند صواعق قهرش — خاصیت زهر در نبات و طبرزد
وانکه نشیند بعون بازوی دستش — خنجر و سوسن بجای تیغ مهند
از خزع قهر و شدت غضب او ست — در دل کان پاره ها خون معقد

ن پیش زبان تیغ تو در زینهار باد +

ای بزرگی بتو نازنده مبارک بادت — خلعت خسرو دارا دل افریدون فر
هفت چیزست کجا زینت مردست ازو — کله و کوزه و قبا اسپ و سپر تیغ و کمر
ملک شرق بیاراست بدین هفت ترا — چون ترا دید بدین زینت مردی در خور
زانکه در بزم سزاوار کلاهی و قبا — زانکه در رزم فروزنده تیغی و سپر
خواست تا بنده بود اسپ ترا باد صبا — خواست تا پای ترا بوسه دهد شمس و قمر
حرکات تو گه بزم سبکساری چو نسیم — سکنات تو گه رزم گرانبار چو زر
گر ملک بود مرادت تو که آید بهرے — آمد ای شاه کنون زانچه بجستی برخور
ای تو بر لشکر بدخواه شتابان گشته — وی تو بر جملهٔ بدخواه درنگ لنگر
نیک دانی که بیک ساعت این نظم رهی — دوش بر پای همیگفت ثنا این بر سر
عذر من بنده درین شعر سبک مایه مخواه — تا بشعری شکنم نیکو و فرد افتر

در مدح ابوبکر محمد

شاها اساس ملک تو استوار باد — عمر تو همچو دور فلک پایدار باد
سر آرزو که در دل اندیشه بگذرد — همچون عروس ملک ترا در کنار باد
هر گل که راحتی بدل آرد نسیم او — در چشم دشمن تو ز نکبت چو خار باد
گر در ممالک تو پریشانی رود — در زلف لعبتان خطا و تتار باد
در عهد تو بنفشه حزین ست و بیش نی — در روی لاله گر ز جود تو با شد خیار باد
نازل ترین منازل قدر تو چرخ شد — عالی ترین مراتب خصم تو دار باد
صیت تو تا بسیط زمین زیر پی کند — بر ابلق زمانه بسرعت سوار باد
آنکس که جز بیاد تو نوشد مئی نشاط — جانش همیشه خستهٔ تیر خمار باد

نازل ترین منازل قدر تو چرخ شد
عالی ترین مراتب خصم تو دار باد

ز فیض پرتو تاج مرصّع خسرو — بر آسمان چهارم زنند شعشعهٔ نور
برون کنند دران بزم حوریان بهشت — سراز برای دعا از دریچه های قصور
به پیش بارگه کبریای شاه جهان — چو صف کشند بخدمت عساکر منصور
بلرزد از نفس چاوشان درگه بار — چهار حدّ وجود از صدای نفخهٔ صور
چنانکه جای نباشد کسی ز صولت خاک — مجاوران عدم سر نهند سوی نشور
دران زمان که جهان سرور آورد بفنا — وزان میان که فلک معترف شود بقصور
ز ترس بفشرد اندر عروق حادثه خون — ز سهم پژمرد اندر دماغ فتنه غرور
بود برومی ز غم رعشه برتن قیصر — فتد ز خوف بچین لرزه بر دل فغفور
خدایگانا اگر زانکه پیش ازین سگ چند — قضا بقدرت کرد از خویش شد مغرور
فتور و فتنه و تشویش متفق بودند — کنون بعهد تو از یکدگر شدند نفور
بدام زلف بتان پای بسته شد تشویش — بسوی چشم خوش شاهدان گریخت فتور
کنون که کار خراب زمانه شد آباد — کنون که روی زمین شد بعدل تو معمور

در مدح رکن الدین احمد

عهد شباب درخت است کز سال دگر — از گل و میوهٔ او بوی همین یابی و بر
بوی آن در دو چو اندر خرد کار دماغ — جز آن میوه نیاید چو خندا سوی جگر
عید هر سال برآورد بر آمد سال — خلعت شاه زمین آن مکن شیر و شکر
این گل و میوه همان به که همین آرد بار — زین گل و میوه چه گوئی که چه باشد خوشتر
عید را دست خوش خویش گرفتیم ازو — خلعت شاه جز این گونه نخواهیم دگر
مایه بینیم و کوشیم ز پی سیم ز شاه — شان همین نیز همانا که بر ین ست مگر

سپهر قدر او دست خرد نمی یابد — بقدر جود تو در گنج شایگان گوهر
اگر تو دست سخاوت کشیده تر نکنی — هیچ کان ندهد نیز کس نشان گوهر
خروس عدل تو تا پر زد ست بر عالم — بجای بیضه نهاد ست مالیان گوهر
توئی که هرگز سیر ایه وار غیب نداشت — به از وجود تو در حقهٔ زمان گوهر
زمین ملک تو پر گوهرست لیکن نیست — که عقد جاه ترا هست آسمان گوهر
زهی زمانه که بعد از هزار محنت و غم — مرا نهاد ز مدح تو در دهان گوهر
زمانه گرچه که آزار دم نیندازد — کسی نیفگند از دست رایگان گوهر
اگرچه تجربه بر آورد بارها دریا — بهیچ وقت نیفگند بر کران گوهر
قصیده که بمدح تو گفت بنده چو دُر — ردیف ساختش از بهر امتحان گوهر
درین دیار بسی شاعران پُر هنرند — که نور فکرت ایشان دهد بکان گوهر
سزد بنظم چنین گوهری کنند قیام — از انکه خوب نماید بتو امان گوهر
همیشه تا که بهنگام نوبهار سحاب — کند نثار باطراف بوستان گوهر
نثار مجلست از چرخ گوهری بادا — که در قیاس نیاید بهای آن گوهر

در مدح ابو بکر محمد

گهی که بار دهد شاه بر سریر سرور — که باد تا بقیامت بعهد او مامور
سپهر مجمره گردان بود بپایهٔ تخت — شمال مرده ببرد از برای بخور
مشام چرخ معطر کند ز نکهت عود — بخور عطر معنبر کند دماغ طیور
ستاره بر سر مجمر فتد بجای سپند — بدفع دیدهٔ خورشید سر زه گرد غیور
مجاوران ارم بگسلند بهر نطاق — بدست باد صبا عقدها ز گردن حور

وجوان را بافتن و بگسلند
از اضافت و ترکیب زدن و داردن
و نهادن و کنید مستعمل
از بهار بسیر

کنیت من هست ابوبکر و عمر نیز آمده است | سخت شوریده ست شکل کار ابوبکر و عمر
بندگان را نیست اینجا حرمتی و وحشتی | قوتی باید همین از شهریار دادگر
چیست این چندین شکایت شاه را بر سر بباد | تا نزاید بندگان را هیبت جاه و ظفر
تاجداران بر رکاب او نهاده روی چشم | همچو رهبان بر صلیب و همچو حاجب بر حجر

در مدح طغانشه

سحر چو تافت زدریای خاوران گوهر | زمانه کرد بمیزان فلک نهان گوهر
نگار بخت چو لعل دُر افشان گوهر | شکسته درج درو شد سبک گران گوهر
ترا ست لعل گهر بار و در میان گوهر | میان لعل چرا کرده نهان گوهر
بخنده چون لب یاقوت رنگ نگشائی | زشرم زرد شود همچو زعفران گوهر
زخم چو زر شد و از جزع دیده هر ساعت | فشانم از غم آن لعل دُر فشان گوهر
چنان بچشم تو بی قیمتم زبی درمی | که روز بزم بچشم خدایگان گوهر
مرا بباد مده گرچه خاکسارم از انک | بخاک تیره کند بیشتر مکان گوهر
سزد که ننگ نیاید ترا ز صحبت من | از انکه ننگ نیارد ز سیمان گوهر
اگرچه سیم و زرم نیست هست گوهر نفس | که نزد عقل به از صد هزار کان گوهر
همین بس ست که الماس طبع من دارد | چو خنجر ملک الشرق در میان گوهر
خدایگان ملوک جهان طغانشه آنکه | نثار میکند از جود بر جهان گوهر
ز بسکه نون معاند بریخت روز مصاف | گرفت در دل کان رنگ ارغوان گوهر
بحرب دشمن سگ فعل را عجب تر زین | که همچو تیغ برآرد ز استخوان گوهر
همین بخت چو گیرد قلم بدست شود | بصورت شبه از نوک او روان گوهر

در مدح شاهزاده ابوبکر

بُرد گوئی دولت از شاهان گیتی سر بسر — شاه بوبکر آنکه ملکش هست میراث پدر
آسمان از بهر او تاج دگر بند دکنون — کز همه شاهان بدوزیدند همی تاج دگر
تیغ او هر گه که بدرخشد پدید آید فتوح — اسپ او هر گه که بجوشد پدید آید ظفر
از حدیث هیبتش از جسم برآید پر وان — وز فروغ دولتش در چشم افزاید بصر
من همی تا دور ماندم از مبارک طلعتش — گشته ام بیحال و هوش و بوده ام بیخواب و خور
رای عالی گر همی داند که تقصیر از من ست — عرض کردم حال و این خدمت بود کم نختصر
مدتی از بهر حاصل کردن مرسوم خویش — خواستم دستوری و کردم از اینجانب گذر
گفتم آن عامل که با آن صحبتی دارد مقیم — نقد فرماید بشهر اندر همانا اینقدر
کی امان می بُرد هر بنده که باشد نزد شاه — جای او نزدیک او خوش نوید دورتر
هست پنجه روز تا با خط عامل رفته اند — چاکران والا سگالم سو بسو و سر بسر
یکدرم حاصل نگشت و درد و بیدل گشته اند — از سکایت چاکرانم درمند و خیره سر
من نهادم چشم در ره تا که آرندم نشان — من نهادم گوش بر در تا کی آرندم خبر
شرح این معنی فرستادم سوی درگاه شان — تا خبر یابد شه گیتی ز حال من مگر
من نه دهقانم نه بازرگان که باشد مر مرا — خانها پر گندم و جو کیسها پر نقد و زر
من یکی مداحم و خدمتگر شاه جهان — زو بود نعمت مرا هم در سفر هم در حضر
در حضر با نعمتی او کارم آید با نظام — شد میسر کار من با همت او در سفر
این شکایت نی مرا تنها ست خلقی با منند — نام من منشور در یکدست و خط اندر دگر
در همه بیچاره تر با نامه منشور و خط — چاکران احمد منصور در بازار خر

راست بگیسال و نیم شد که مرا — در عراق ست حکم آبش خور
اسپکی دارم از متاع جهان — همچو کلکت روان و لے لاغر
در سفر بار من کشیده ولیک — زیر پالان کشد مرا بصفر
تا که از بهر نیم تو برهٔ جو — باشم اندر جوان مستی خر
نیم از فاقه خشک شد که نشد — لبم از آب این کریمان تر
تو که در حل و عقد ممتازی — چون روا داریم چنین مضطر
عزم آن کرده ام که برتابم — سوی مازندران عنان سفر
در وجوه معاش می شنود — مهر بو بکر و دوستی عمر
جوهری نیست در عراق و روات — گر بدانند قیمت گوهر
ای دل پاک تر ز کینهٔ سیم — وی رخ زرد تر ز صفرهٔ زر
نیست دولت ورای آنکه شدم — در میان سخنوران سپر و بر
بر من این رنج بگذرد چو گذشت — ملک محمود و نوبت سنجر
بحیاتی که نظم و نثر مراست — نام من زنده ماند تا محشر
شکر و منت خدایرا کامروز — چون تو صدریست اندین کشور
ورنه گرد جهان بگشت خرد — بار ها کز کرم نیافت اثر
تا ز اوراق روز و شب نرود — رقم خامهٔ قضا و قدر
چون قضا و قدر ترا شب و روز — باد بر سر چه ممکن ست ظفر

شبت از فخر بهتر از شب قدر
روزت از روز عید فرخ تر

یوسفِ مصر عالمے چہ عجب — کہ بتو روشن ست چشمِ پدر
اے کہ بر چرخ اوجِ تعظیمت — نسر طائر ز بیم ننہد پر
پیشِ شمشیر نطقت از دہشت — صبحِ صادق بیفگند خنجر
در پے شرطِ فرصتے نکند — حکمِ حزمِ تو احتمال اگر
عالمی از عطات بر سرِ موج — کشتیِ من چنین گران لنگر
منم امروز و حالتی کہ مپرس — گر بگویم ندارم باور
فتنہ در گردِ من کشادہ کمین — فاقہ در روے من کشیدہ حشر
مختتم چون وظیفہ ہاے کرام — ہیچ مے نگسلد ز یکدیگر
ما ز شادے چو دوستانِ تو آہ — گہ گہی افتدم ہمین باسر
آخر ای نورِ دیدۂ اسلام — نیک در روی حالِ من بنگر
رخ متاب از سیہ سکیلیِ من — کہ سیاہے دہد مدد بمصر
منم آن طوطیِ کہ نظمِ مرا ست — در مذاقِ زمانہ طعمِ شکر
مے نخواہی کہ من زنم کوسی — باشمت در جہان ثنا گستر
آسمان ہمچنان بجاے خود است — ہمبران قطب و ہمبران محور
از کجا خاست این روایِ جہل — از چہ افتاد این کساد ہنر
آنکہ خود را نظیرِ من دانست — گرچہ او سنگ بود و من گوہر
این زمان در تنعم ست کہ چرخ — مے نیارد بروی گاہ نظر
در برش نالہ میکند بربط — در رخش خندہ میزند ساغر
من بربط زبون ز خمہ دہر — من چو ساغر غریقِ خونِ جگر

نظرِ خشم تو چو تیرِ قضا — بر دلِ روزگار کردہ گذر
قدرِ تو چرخ را ربودہ کلاہ — حکمِ تو کوہ را گسستہ کمر
تا تو وزانِ نقدِ جسمانے — بحر و کان را نماندہ وزن و خطر
از دعاہائے خیر بر حاجت — راہ گردون کشادہ وقتِ سحر
نزد معیارِ ہمتِ عالیت — کم عیارست نقدِ ہفت اختر
گر بسنجد فلک شکوہِ ترا — بشکند کفہائے شمس و قمر
کششِ عطفِ دامنِ تو فشاند — گردِ تشویر بر سیہ گوہر
وز نسیمِ شمائلِ تو نشست — عرقِ شرم بر رخِ عنبر
آب و آتش موافقت جویند — ہر کجا دولتت بود داور
تا ز تو پشت یافت بالشِ شرع — فتنہ پہلو نہاد بر بستر
گرچہ زیر و زبر ندارد چرخ — چرخ زیرست و ہمتت تو زبر
چیست مہر و سپہر با قدرت — اخگرے در میانِ خاکستر
جاہت آن ژرف قاز میت کہ — کشتی دہم را بود معبر
ہر دم از شرمِ طیلسانِ تو چرخ — بر سرِ مشتری کند چادر
ہر زمان خانۂ سیہ کارت — دہد از رازِ روزگار خبر
ہر کہ در منصبے قدم بنہاد — امر و نہیے تو باشدش رہبر
ہر کہ در مدحتت قلم برداشت — نامت اوّل برآید از دفتر
با عطاہائے نقدِ تو نہ شود — آرزو ہمنشین بوک و کمر
ہیبتت خانۂ مخالف را — در فضائے فنا کشاید در

بس بشکرانه بر درت ریزم | درج ها پر ز لؤلؤ لوی شهوار
گرچه پیشت نه کرد کس تعریف | که مرا چیست مایه و مقدار
سخنم خود معرف هنرست | چون نسیمی که آید از گلزار
زان چو تیغم زبان کشاده که تا | گوهر خویشتن کنم اظهار
گرچه یک شخصم از ره صورت | دارم از علم لشکر جرار
رکنهای سریر دانش من | همچو ارکان عالمست چهار
تازی و پارسی و حکمت و شرع | این دو اشعار دارم آن دو شعار
شعر من نیست آن بضاعت ها | که بیک جایگه شود بسیار
بلکه از حد بلخ تا در مصر | گرم کردست نظم من بازار
آفرینش همه گواه منست | که ندارم در آفرینش بار
من یکی گوهرم فتاده بخاک | از ره تربیت مرا بر دار
گرچه باشد به نزد همت تو | گوهر از خاک برگرفتن عار
تا به از عمر و ملک چیزی نیست | بادی از عمر و ملک برخوردار
هر کجا آئی و روی تا حشر | دیدهٔ حزم دولتت بیدار
حشر نصرتت ز پیش و ز پس | مدد فتحت از یمین و یسار

در مدح ملک نصرة الدین

ای ز سعی تو بر فراخته سر | دین یزدان و شرع پیغمبر
مقتدا ای زمانه صدر الدین | ای گفت مکرمات را مصدر
مخجل از گوشهٔ عمامهٔ تو | تاج فغفور و افسر قیصر

شاهِ آفاق احتسان توئی آنکه — خواهد از خنجرت اجل زنهار
هیبتت چون سهاب تیر انداز — حشمتت چون سماک نیزه گزار
ملک را طلعتِ همایونت — فال مسعود طالع مختار
بندگانت بوقت کوشش و کین — با حوادث شوند در پیکار
چون عنانِ ظفر بجنبانند — از زمانه بر آورند غبار
چون رکابِ ثبات بفشارند — باز دارند چرخ را ز مدار
برکشد دشمن ترا گردون — لیک برنگذرند از سرِ دار
طرفه مرغیست خسروا تیرت — کز پرِ کرگسان پرد هموار
نخورد جز دلِ عدو طعمه — نکند جز حیات خصم شکار
زلفِ نصرت گرفته در چنگال — نامهٔ فتح بسته بر منقار
مرغ نی ماهی که هست اورا — دست دُر بار شاه دریا بار
باز مانده بسوی شستِ ملک — دهن بی زبانش ماهی وار
ماهی دیدهٔ که صدمت شست — نرساند بکام او آزار
من ندانم که چیست دانم آنکه — مے بر آرد ز بر و بحر دمار
لاجرم یک زمان زهیبت او — مرغ و ماهی نمی کنند قرار
ای فلک عرض داد صد باره — پیشِ رایت خزاینِ اسرار
نیک دانی که من درین مدت — که جدا مانده ام ز خویش و تبار
پیش ازین آرزو نداشته ام — گر بیایم بر آستانِ تو بار
وقت آنست کین سعادت را — همچو جان تنگ در کشم بکنار

خدایگان سلاطین بحر و بر طغرل — که در ترازوی جودش جهان ندارد سنگ
بگرد مرکز چترش مدار هفت اقلیم — چو گرد قطب شمالی مدار هفت اورنگ
ز عدل شامل او بوی آن همی آید — که در کمین گه شیران کنام سازد رنگ
ایا شهی که برویزد زباد حملهٔ تو — بروز معرکه دندان پیل و کام نهنگ
توئی که خوشهٔ پروین برین رواق بلند — ز بهر نقل جلال تو بسته اند آونگ
هلال بزم تو پرداخت نقش بند ازل — هنوز نازده نقش وجود را بر تنگ
چنان بدور تو کار زمانه منظوم ست — که پوست از سر زین باز شد به پشت پلنگ
اگر چو آتش و آبست خنجرت چه عجب — که آمدست پدید از میان آهن و سنگ
دران زمان که اجل دشمنان جاه ترا — شود مخالف آمال در شتاب و درنگ
چنان موافقت افتد سلاح را گه کند — ز ره گوزن زبان در دهان تیر خدنگ
چو پیلک تو بدنبال چشم کرد نگاه — کمان بگوشهٔ ابرو درآورد آژنگ
چنان شود که ز تیزی آن و تندی این — قضا کناره کند زان میان بصد فرسنگ
کند سنان تو بازی بجان خصم چنانک — بعقل دل شدگان شاهدان چابک و شنگ
قیامتست ز تیغ تو در ممالک روم — مصیبتست ز گرز تو در بلاد فرنگ
همیشه تا بتجارت ز مرد و شهجان کس — بسوی آمل و ساریا ورد نارنگ
تن عدوی تو نارنگ وار آژده باد — بسوزنی که نه آتش گذارد شنی زرنگ
برات بخشش تو بر وجوه عامل مرد — معاش دشمنت از نقد قاضی گیرنگ

در مدح ملک خراسان

ای جهان را به تیغ داده قرار — کرده شاهان به بندگیت اقرار

بخاک پای تو آن ساحری کنم در شعر — که پشت پای زند معجزات موسی را
مرا بپرور و در کسب نام نیکو کوش — که آن ذخیره نماند ست عمر و یحیی را
جزای حسن عمل بین که روزگار هنوز — خراب می نکند بارگاه کسری را
همیشه تا ز ره عقل بر عقول و نفوس — تقدمی بنبود صورت هیولی را
ترا شرائط تقدیم جمع باد چنان — که ابتدا بتو باشد عقول اولی را
مرا صحیفهٔ دیوان ز فر مدح تو باد — چنانکه طعنه زند کارگاه مانی را

در مدح سلطان شه طغرل

چو زهره وقت صبوح از افق بسازد چنگ — زمانه تیز کند ناله مرا آهنگ
جزای چرخ بگیرد مرا به سختی نای — وفای یار در آویزدم بدامن چنگ
بر د زمانه ناسازاز سرم بیرون — هوای ناله نای و صدای زخمهٔ چنگ
چنان بدرد دل از سینه بر کشم آهی — که هفت آئینهٔ چرخ ازان بگیرد زنگ
بضاعت سخن خویش بنیم ازخواری — بسان آئینهٔ چین همیان رسته بزنگ
من از خجالت و حیرت فتاده در کنجی — که کس نشان ندهد نام دانش و فرهنگ
گهی چو عهد لئیمان نطاق صبرم سست — گهی چو عذر بخیلان براق عزم لنگ
اباد شعر مرا نیز چاشنی مطلب — که در مذاق زمانه یکیست شهد و شرنگ
فتاده ام بگروهی که در شناسائی — مساق لفظ رکیک و مجال معنی تنگ
بقول نیک چو من نام شان برآرم زود — بفعل بد سخنم را فرو برند بننگ
کجاست رکن بساط خدایگان تا من — برم چو شعری ارکان شعر را بخرچنگ
بپیش خسرو روئی زمین برآرم بانگ — چنانکه در خم گردون فتد غریو و غرنگ

اگر مرا ز هنر نیست راحتی چه عجب ‌ ‌ ز رنگ خویش نباشد نصیب حنّی را

سخن چه عرض کنم بر جماعتی که ز جهل ‌ ‌ ز بانگ خر نشناسند نطق عیسی را

اگرچه طائفه پیش من درین دعوی ‌ ‌ بر آشیش خند برون می برند اری را

ولیکن این همه چندان بود که بگشایم ‌ ‌ بدست نطق سر حقّهای انشی را

بر آستانه صدر زمانه بفشانم ‌ ‌ جواهر سخن خویش صدق دعوی را

خلاصهٔ نظر سعد مخلص الدین آنک ‌ ‌ سعادت از نظر اوست دین و دینی را

وجود او که جهان را ز ابتدای ظهور ‌ ‌ بجای نور بصر بود چشم اعمی را

چنان بنای تعدی خراب کرده بر فق ‌ ‌ چنانکه منقطع آید اساس عدوی را

لطافت سخنش طعم نوشدارو داد ‌ ‌ برای تربیت روح زهر افعی را

اگر صلابت او بانگ بر فلک نزند ‌ ‌ بخالقی دهد اقرار لات و عزّی را

کمال ذات شریفش ز شرح مستغنی ست ‌ ‌ بماهتاب چه حاجت شب تجلی را

زهی تجربت ایام پی برون برده ‌ ‌ بعنف و لطف تو اسباب مجد و بشری را

بدست خویش قلم در کشیده مفتی عقل ‌ ‌ بیک اشارت رایت هزار فتوی را

حدیث جود ترا در زبان گرفته فلک ‌ ‌ چنانکه قصهٔ مجنون و ذکر لیلی را

هزار بار بدیوان رزق رد کرده ‌ ‌ جهان ز بهر نشانت برات اجری را

اگر عنایت لطفی تو نیستی که از وست ‌ ‌ نعیم نامتناهی ریاض عقبی را

عجب نبودی اگر تند باد هیبت تو ‌ ‌ ز بیخ و بن بلگندی درخت طوبی را

اگر بماند سری نهفته در گردون ‌ ‌ اشارت تو معین شد ست انهی را

بزرگوار اسن بنده چون بقوت طبع ‌ ‌ دهم ز مدح تو بالا اساس اسلی را

سپهر از نیسان سرگشته نیستی شب و روز
اگر نه متهمستی بافضل الاشکال

همیشه تا ز جهان نیست موضعی خالی
ز انقلاب امور و تغیر احوال

جهان ز ذات تو خالی مباد اگرچه تویی
بذات خویش جهانی بگیر با دجلال

به برده مرکب تو دست از صبا و دبور
به بسته حشمت تو راه بر جنوب و شمال

در مدح مختص الدین سید الحق

سفر گزیدم و بشکست عهد قربی را
مگر بحیله به بینم جمال سلمی را

بلی چو بشکند از هجر اقربا را دل
بسی خطر نبود نیز عهد قربی را

مرا زمانه بعهد یکه طعنها میزد
هزار بار بهر بیت شعر شعری را

مزاج کودکی از روی خاصیت بمذاق
هنوز طعم شکر مے نهاد کسنی را

ز خانمان بطریقے جدا فگند که چشم
در و بماند ز حیرت سپهر اعلی را

زمانه هر نفسم تازه محنتے زاید
اگرچه حال معین شدست حُبلی را

ز روزگار بدین روز گشته ام خرسند
وداع کرد بکلّے دیار و مأوی را

ولیکن از سر سیری بود اگر قومی
تبرّه باز فروشند من و سلوی را

بران عزیمتم اکنون که اختیار کنم
هم از طریق ضرورت صلاح و تقوی را

رضا دهم بجوادث که بی مشقت و رنج
ز جای بر نتوان داشت قدس رضوی را

برای تحفهٔ نظارگان بیارایم
بحلّهای عبارت عروس معنی را

اگر بدعوی دیگر برون نمے آیم
نگاه داشته باشم طریق اولی را

چرا به شعر مجرّد مفاخرت نکنم
ز شاعری چه برآمد جریر و اعشی را

نه در حساب زن آید نه در طویلهٔ مرد
اگرچه هر دو صفت خاصیت خنثی را

در عهد ای قربی را

۱۲ کسنی نوعی از بادنجان

۱۳ حبلی باردار یعنی بار دارد

۱۴ سلوی نوعی از پرنده

زهی سپاه ترا بیشتر ز فتح و ظفر — نکرد هیچ کس از هیچ لقعه استقبال
مثال ساحت میدان تست سطح فلک — نمونهٔ سر چوگان تست شکل هلال
طراز ملک ترا آن طراوتست از عدل — که تا ابد نه نشیند بر و غبار زوال
بمجمعی که سخن با زبان تیغ افتد — کند زبانهٔ تیغت زبان گردون لال
بموضعی که امید از وفا بپس ماند — در افکند کرمت خویشتن به پیش نوال
بزاد تیغ تو چندین هزار بچهٔ فتح — نبوده اورا جز با گلوی خصم وصال
جهان بعهد تو هرگز خراب چون گردد — چو تو برسم دهاقین روی بروز قتال
زمین سینهٔ اعدا به تیغ بشگافی — پس آنگهی بنشانی در و زرسخ نهال
ترا خدای گزید از جهان و شاهی داد — حدیث خصم فسانه است و ترهات محال
خدایگانا در عهد بادشاه شهید — که عمر بر تو بجل کرد و ملک بر تو جلال
من آن قبول کرامت بیافتم که دگر — ورای پایهٔ من وهم را نبوده مجال
کنون دو سال تمام ست تا نمی نوشم — ز دست غصه قدح های زهر هلاهل
گر مسته گشت ز طبعم وساوس اوهام — بریده گشته ز جانم علائق آمال
درآمد از در جانم نشاط خدمت تو — ازان سپس که گرفتم ز کائنات ملال
من اینچنین که تو بینی ز گنجهای هنر — اگر مرا بجهان ور نه حرمت ست نه مال
من از روان قزل ارسلان خجل گردم — اگر بغیر تو پردازم این شکایت حال
منم که با جگر تشنه خون دل نخورم — ولیکن از کف سفله نخواهم آب زلال
بسان زخمه لگد کوب باد سینهٔ آنکه — ز شاخ آهو دارد امید کعب غزال
مراست اینهمه سرگشتگی ز تهمت فضل — که با چنین سر و سامان نه فضل نی افضال

مخالف تو بگیرد زمانه دل دربست | چنانکه یکتنه مقام بکعبتین برزد
بدان خدای که در صحن خلد خال جمال | بدست لطف بخسار حور عین برزد
گشاد عقد مروت بعهد صاحب شرع | وزان سپس گره محکم و متین برزد
زباد سرد حسودت سپهر گرم دماغ | بزیر جبهه مقصوره پوستین برزد
عنایتش علم ساکنان گردون را | طراز انی علیکم لحافظین برزد
برای شربت دلهای تشنه در جنبت | نوال او بمی و شیر و انگبین برزد
که از تعطش آب زلال خدمت او | همای ملک لبی پر بیاء کین برزد
همیشه تا مدد عقل گردش دامن | هر آنکه سر ز گریبان اربعین برزد
فنا زدامن عمر تو دست کوته باد | که آستین فلک از بهر دفع این برزد

در مدح نصرة الدین

قدوم ماه مبارک مبارکست بفال | که باد بر ملک بحر و بر مبارک سال
سریر بخش سلاطین اتابک اعظم | که هست طلعت او ملک را مبارک فال
جهان کشای عدو بند شاه نصرة الدین | که فتح و نصرة از آثار او برند مثال
سر ملوک ابوبکر بن محمد آنکه | بصولت عمر ی از جهان ببرد ضلال
بکوفت گاو زمین را نهیب او گردن | بکند شیر فلک را شکوه او چنگال
تهتنی که بروز وغا توان گفتن | که از زمین و زمان بر کشد ستاهلال
دران مقام که قدرش بصدر بنشیند | رضا دهد فلک هفتمین بصفع نعال
کمان کمین چو بزه کرد نسر طائر نیز | فرا هم آورد از سهم تیر او پر و بال
بسی نماند که از عدل دامن برخیزد | بعهد دولت او نام شب بدو نی خیال

نبرمت ار نرسیدم بقای بزم تو باد — که گر به بندد یک در هزار بگشاید
بقدر آنکه بوقت بهار دست صبا — عفیفهای گل از عقد خار بگشاید
سیاقت عددی باد حد عمر ترا — که عقدهای شمار از شمار بگشاید

در مدح ملک مجدالدین محمد بن علی الشعب

چو سنبل تو سر از برگ یاسمین برزد — عمت بر نخیتن خوم آستین برزد
سخ تو از عرق و ناز کی بدان ماند — که ابر قطره باران به یاسمین برزد
چو پیش روی تو زلفت حجاب تیره کشید — امیر زنگ تو گوئی بشاه چین برزد
دلم بمجلس فضلت رسید و بار نیافت — بتافت روی و برابرو هزار چین برزد
دمی بوصل تو گفتم که شادمان گردم — غم فراق تو ناگه سر از زمین برزد
خلاص جانمن از هجر تو یقین شده بود — ولیک دود دشک از روزن یقین برزد
دلم بشیشهٔ آمال خویش سنگ نیاز — ز بهر عشق تو دلدار نازنین برزد
سیاه عشق تو چون بر دلم کمین بگشاد — ثنای صدر معالی بران کمین برزد
چو تشنه وقت که رسد ناگهان بر آب زلال — دم بمدح خداوند مجد الدین برزد
محمد ابن علی الشعب آنکه همت او — سرای پرده بر ایوان هفتمین برزد
بر آستانهٔ او تا فلک نهاد جبین — هزار لمعهٔ نورش سر از جبین برزد
بزرگ قدرا آنی که از کمال هنر — فلک ترا بسر کل عالمین برزد
ادان وضیع و شریفت بجان خریدارند — که مهر مهر تو گردون بهر نگین برزد
گرفت باز بمهر آسمان ترا در بر — زمانه با تو اگر یک نفس بکین برزد
دروغ گفته نباید که اندرین حسرت — فلک هزار دم سرد آتشین برزد

شهنشهی که بهنگام قهر اگر خواهد — ز هفت قلعهٔ گردون حصار بگشاید
تهمتنی که چو در راه دین قبا بندد — کمر ز قیصر زنار دار بگشاید
دران مصاف که تدبیر او طلایه کند — بمیمنه و میسره یمین و یسار بگشاید
بدین دو رومی و زنگی گر اعتماد کند — ز روم تا بدر زنگبار بگشاید
بشفعت اسد الله دو نیم گردد خصم — دران مصاف که او ذوالفقار بگشاید
چنان رود ز سنان خون شمنش در رزم — که پول ساخته چون از زهار بگشاید
نسیم او که صدف را بآب بندان گشت — ز لال خضر ز دندان مار بگشاید
اگر بخواهد روشن بگاه کینه و قهر — ز آسمان بمدار امدار بگشاید
دران رصد که کنند ارتفاع طالع او — هزار سعد میان بسته بار بگشاید
اگر بکین سر سوی از قرار برگردد — ولایت از فلک بی قرار بگشاید
وگر نه از پی سنجیدن رضاش بود — فلک ز برج ترازو عیار بگشاید
دهی مزاج صبوحی که جرعهٔ بر بهت — ز مستی از سر دریا خمار بگشاید
اگر نه سکتهٔ حیرت بود حسودت را — ز یک خلاف تو صد زنهار بگشاید
وگر بمثل غباری شود مخالف تو — شکنجها بتو خون از غبار بگشاید
نمای گلبن جود تو در ذبول ربیع — هزار پنجه ز دست چنار بگشاید
بخلق بر چو نه بستی در ضرورت را — خدای بر تو در اختیار بگشاید
یکی نظر به ظهیر از تو التفات کنی — علاقهٔ نظر از روزگار بگشاید
زبان عقل فریبم بسحر هارونی — ز زهره بارهٔ زمه گوشوار بگشاید
سخن ز شست عبارت نمی جهد چه عجب — ز پرتوی شکم اندام نار بگشاید

خدایگان که بود نسبت معالی او — حساب هفت فلک چون یکی ست از هفتاد
اجل ز رغبت او در سخا همی نازد — چو خایگان عروس از حریف داماد
فلک ز بار بزرگیش عاجزست در سیر — که این ضعیف نهادست و آن قوی بنیاد
قضا مفر شده آنجا که حکم تو نشست — بپای طاعت و خدمت ببایدش استاد
چو صد محدث اخبار سید وقت دعا — خدایش در همه حالت معین و حافظ باد

در مدح قزل ارسلان

بحلقه گه سر زلف یار بگشاید — زمانه را و مرا هر دو کار بگشاید
ز دست رفتم و دستم نرفت در بر خویش — کز آن گره گرهی یادگار بگشاید
چو وصل او در امید بر جهان بربست — چه سود از آنکه در انتظار بگشاید
بنا امیدی وصلش امیدوار شدم — که هر چه بسته شود استوار بگشاید
بعمر خویش دمی زنده وان زمان مرده — که من کنار کنم او کنار بگشاید
مرا چو صحبت آن تازه گلبن آید یاد — ز نوک هر مژه صد لاله زار بگشاید
مگر که تیز بران کرد نوک مژگان را — که خون ازین قره اشکبار بگشاید
ز خون من چه گشاید چو آب ریخته گیر — پس آب دیده که در سر دیار بگشاید
خزینه خواست ز من چون کنم که هیچم نیست — مگر ز غیب دری کردگار بگشاید
غرض عنایت بخت ست کاندرین سختی — حصول این غرض از شهریار بگشاید
خدایگان سکندر ظفر مظفر دین — که سهمش از جگر بیخ شرار بگشاید
جهان گشای قزل ارسلان دریادل — که خاتمش ز سلیمان شعار بگشاید
پناه دهر شهنشه اتابک اعظم — که چشم فتح بجون او سوار بگشاید

تنم گداخت چو موم از عنا درین فکرت — که آتش از چه نهادند در دل پولاد
چمن چگونه به پیراست قامت عرعر — صبا چگونه بیاراست طرهٔ شمشاد
دلم چه مایه جگر خورد تا بدانستم — که آدمی زچه پیدا شد و پری زچه زاد
کمینه مایهٔ من شاعریست خود بنگر — که چند گونه کشیدم ز دست او بیداد
ولیک هیچم ازین در عراق ثابت نیست — تو خواه در همدان گیر و خواه در بغداد
مرا که چون هنر خویش نیست چندان بخت — خوشا فسانهٔ شیرین و قصهٔ فرهاد
تنعمی که من از فضل در جهان دیدم — همین جفای پدر بود وسیلهٔ استاد
به پیش هر که ازو یاد میکنم حرفی — نمیکند پس ازان تا تواند از من یاد
ز جنس شعر و غزل بهتر ست و آن کم تست — بضاعتی که توان ساختن بران بنیاد
بنای عمر خرابی گرفت چند کنم — بر نگ و بوی کسان خانهٔ هوس آباد
مرا ازان چه که سیمین بر یست در کشمیر — مرا ازان چه که شیرین لبی ست در شماد
برین لبند کن از حال تو به هیچ مپرس — که شرح درد دل این نمیتوانم داد
بهین گلی که مرا شبگفد از و این ست — که بنده خوانم خود را و سرو را آزاد
گهی لقب نهم آشفته زنگ را حور — گهی خطاب کنم مست و سفله را راد
هزار دامن گوهر نثار شان کردم — که هیچ کس شبهٔ در کنار من ننهاد
هزار بیت بگفتم که آب ازو نچکید — که جز ز دیده دگر آبم از کسی نکشاد
درین زمانه چو فریاد رس نمی یابم — مرا رسد که رسانم بآسمان فریاد
اگر عنایت شاهم چو چنگ ننوازد — چو نای حاصل فریاد من بود همه باد
سر ملوک زمانه که هست بر درِ او — هزار بندهٔ چاکر چو کیقباد قباد

نخفت بخت حسودت چنانکه بیدارے — زمانه روز و شبش کوک کوکنار دهد
سنان رمح تو از چرخ سر کشیده چنانکه — سهیل را بستم هیبت جوار دهد
ترا چو دشمن ناکس فرو نیارد سر — همین بود که بپایت بروزگار دهد
سیان خلق فراموش چون شود ملکی — که ملک را خلفی چون تو یادگار دهد
دران زمان که بپاداش چشم خصم ترا — قضا بمیل سنان سرمه غبار دهد
سپاه بی عددت بیم آن بود آنروز — که هفت قلعه افلاک را حصار دهد
نهال رمح تو کز جوی فتح آب خورد — بوقت حمله سر بد سگال بار دهد
سریر ملک عطا داد کردگار ترا — بجای خویش بود هر چه کردگار دهد
ریاضتی بده آن چرخ تند را که بطوع — عنان حکم بدست تو شهسوار دهد
عروس مملکت او در کنار گیر دتنگ — که بوسه بر لب شمشیر آبدار دهد
ز صد دلیر یکے باشد آنکه توفیقش — حسام قاطع و بازوی کامگار دهد
اگر بنای اهل منهدم شود نیردان — ز حفظ خویش ترا حصن استوار دهد
عدوت مثل تو آنگه شود که خنجر بید — بروز معرکه آثار ذوالفقار دهد
همیشه تا که مرین چرخ بد معامله را — برات دار فنا مهلت مدار دهد
تو پایدار بمان زانکه جای آنداری — که کردگار ترا عمر پایدار دهد

در مدح حسام الدین

مرا ز دست هنرهای خویشتن فریاد — که دارد م بدگر گونه هر یکے ناشاد
بزرگتر ز هنر در عراق عیبی نیست — ز من مپرس که این نام بر تو چون افتاد
هنر نهفته چو عنقا بماند زانکه نماند — کسیکه باز شناسد بهای را ز خاد

ز دست ناخوشی آنکس رهاندم کاندم — بدست من می صافی دخوشگوار دهد
ز گرم طبعی من باشد اندرین سره وقت — معاشران را گر دردِ سر خمار دهد
کنون چو سرو سهی هر کجا که آزادیست — عنان لهو و طرب سوی جویبار دهد
بمرغزار نگه کن که هر دمش گوئی — زمانه خلعتِ دیبای سبز کار دهد
هم از کرامتِ مرغان صبح خیز بود — که خضر حلهٔ اخضر بمرغزار دهد
مرا شگوفه خوش آید ز ابتدای بهار — زمانه را بنوی زینت و نگار دهد
نه همچو گل که چو در مهد غنچه بنشیند — دو هفته دگر از بار انتظار دهد
پس از شگوفه چمن جای ارغوان باشد — گلست کو برود جای خود بخار دهد
شگوفه را نبود برگ آن که بر سر شاخ — قرار گیرد تا گل ز غنچه بار دهد
خوشا که یار من بر میان سبزه و باغ — بوقت بوسه مراد عدهٔ کنار دهد
ز عکس چهرهٔ او تازه نقشبند بهار — طراوتی بگلستان و لاله زار دهد
سحاب را ز برای نثار موکب گل — جهان ز گفتهٔ من در شاهوار دهد
ز بهر گوش بنفشه که مدح شاه شنید — ز عقد پروین نامید گوشوار دهد
سرای پردهٔ قوس قزح فراز افق — نشانِ طارم ایوان شهریار دهد
حسام دولت و دین آنکه در مقام نبرد — قرار ملک بشمشیر بیقرار دهد
خدایو مشرق و مغرب قبول کرد که خاک — درش سپهر سرزده را تاج افتخار دهد
سپهر خرقه دراندازد از طرب چو نصر — زبان خنجر او شرح کارزار دهد
آیا ششهی که یمینت بگاه بخشش و جود — بکان و دریا سرمایه یسار دهد
حمایت تو شب تیره را اگر خواهد — ز زخم خنجر خورشید زینهار دهد

در شکنای بیضهٔ تاثیر عدل او | نقاش صنع پیکر مرغ آنچنان نهاد
قدرش رکاب با فلک اندر رکاب دید | فرمانش با زمانه عنان در عنان نهاد
ای خسروی که در صف هیجا ترا خرد | همتای پیل جنگی و شیر ژیان نهاد
از انتقام عدل تو با ضعف خویش کبک | در چشم بابشه و دل باز آشیان نهاد
نام جانور شکاری ۱۲
چشم بنفشه صورت نهرت بخواب دید | سر چون عدوت بر سر نوازان نهاد
بر بام هفت قلعهٔ گردون ترا ز شب | حزم تو پای برزبر پاسبان نهاد
تو بی قرینی از همه اقران بدین سبب | نامت زمانه خسرو صاحب قران نهاد
بهیل ۱۲
دستت سر مخالف دین را بباد داد | زان باد ها که در سر گرز گران نهاد
جاه تو اسپ بر سر مهر و سپهر تاخت | جود تو داغ بر دل دریا و کان نهاد
طبع جهان اگرچه پر از شور فتنه بود | عدل تو باز عادت امن و امان نهاد
جز سرمهٔ اجل نبرد خیرگی دهر | در چشم دشمن تو بنوک سنان نهاد
تیر تو سرعت است که پیش از زه کمان | تقدیر مژدهٔ ظفرش در دهان نهاد
ای سرعت گنبد ۱۲
آن سر که چرخ از خط تکلیف برگرفت | در امتثال حکم تو بر آستان نهاد
تا در قبول عقل نیاید که آدمی | دل بر بقای مملکت جاودان نهاد
جاوید زی که نوبت ملک ترا قضا | در وجه دفع فتنهٔ آخر زمان نهاد

در مدح ملک نصرة الدین فی المدحة حسام الدین

سپیده دم چو صبا مژدهٔ بهار دهد | دم هوا مدد نافهٔ نتار دهد
دل مرا که فراموش کرد عهد وصال | نسیم باد صبا بوی زلف یار دهد
ز آب دیده بموجی در اوفتم که بجهد | خیال را سوی بالین من گزار دهد

پوشیده زیره جامهٔ زلفت و مشتری — محتاج خرقه ایست که در طیلسان دهد
در عهد چتر شاهی کز فضلهٔ سحاب — دستور چرخ رایت دریا وکان دهد
شاید که بعد خدمت سی سال در عراق — نانم هنوز خسرو مازندران دهد
تا آسمان چو کسوت شب لاژورد کند — گاه از شهاب سوزن و گه پرنیان دهد
باد آنچنانکه کسوت عمر ترا قضا — یک سر طراز مملکت جاودان دهد

در مدح مظفر الدین قزل ارسلان

تا غمزهٔ تو تیر جفا در کمان نهاد — چشم تو رسم خیره کشی در جهان نهاد
بس جان نازنین که بلا را نشانه شد — زان تیرها که غمزهٔ تو در کمان نهاد
صبری که در میان غم دستگیر بود — از دست محنت تو قدم بر کران نهاد
فکری که چشم عقل بدو زد ز تیرگی — دست زمانه در سر زلفت عنان نهاد
وندیشه که گم شود از لطف در ضمیر — گردون بر از ماکرت در میان نهاد
پرده نشست دیده که تا کی وفا شود — آن وعده ها که لطف تو در گوش جان نهاد
در خط شوم ز سبزی خط تو هر زمان — تا لب چرا بران لب شکر فشان نهاد
بر سر زنم ز غیرت زلفت که از چه روی — سر بر کنار تازه گل ارغوان نهاد
زین گونه مشکلات که در راه عشق تست — دل بر وفا و عهد تو شکل توان نهاد
دانم یقین که نشکند الا ثنای شاه — مهری که عشوهٔ تو مرا بر زبان نهاد
منت خدا ئرا که بنام خدایگان — بر چرخ سیر مسند بخت جوان نهاد
دست زمانه گوهر شاهی بفال نیک — در آستین حکم قزل ارسلان نهاد
شاه جهان مظفر دین خسرو عجم — کز فخر پای بر سر هفت آسمان نهاد

تیغش زگله سر بمیغز دشمنان — نسرین چرخ را چو بها استخوان دهد
بیرون ز کائنات پرد صد هزار سال — سیمرغ وهم تا ز جنابش نشان دهد
در برگ ریز عمر عدو صرصر اجل — نوروز را طبیعت فصل خزان دهد
اطراف باغ معرکه را تیغ آبدار — از خون کشته رنگ گل ارغوان دهد
تر دامنی دشمنش از روی خاصیت — رنگ از برون چو جوشن و برگستوان دهد
راه نجات بسته شود بر عدو چنانکه — مرگ از خدنگ عنان به کهکشان دهد
هر سرگرانی که کند خصم او بعمر — بازوش وقت حمله بگرز گران دهد
ای خسروی که حفظ تو هنگام اهتمام — گوگرد را ز صولت آتش امان دهد
هر جا که رایت از در تدبیر در شود — تقدیر بر وساده حکمش مکان دهد
پیرست چرخ و اختر بخت تو نوجوان — آن به که پیر نوبت خود با جوان دهد
قرمای سلطنت آنرا بود بحق — کش حکم تو بسایه چتر آشیان دهد
هر آهنی که بر سر چوبی کند راست — چون رمح تو چگونه قرار جهان دهد
اعجاز موسوی نبود هر کجا کسی — چوبی شعیب وار بدست سنان دهد
صد تر ازین جهان گذرد تا زمام ملک — اقبال در کف چو تو صاحب قران دهد
در رزم رستمی تو و در بزم حاتمی — گردون ترا عنان و قدح بهر آن دهد
با بحر برزنی چو به پیشت قدح نهد — ور مهر کین کشی چو بدستت عنان دهد
هر کو چو تیغ با تو زبان آوری کند — قهرت چو آب او بزبان سنان دهد
در گرد بارگاه تو کیوان شب تیاق — تا روز بوسه بر قدم پاسبان دهد
شاها خلائق از تو بخیر زند و تو نگرند — درویش هنر دگه بدست هوان دهد

دوران فلک سخرهٔ فرمان تو بادا | کز عدل تو دوران حوادث سپر آمد
بگذار چنین عهد هزاران که جهان را | هر لحظه ز اقبال تو عیدِ دگر آمد

در مدح مظفر الدین قزل ارسلان

شرح غم تو لذت شادی بجان دهد | ذکر لب تو طعم شکر در دهان دهد
طاؤس جان بجلوه در آید ز خورمی | چون طوطی لبت بحدیثی زبان دهد
شمعیست چهرهٔ تو که هر شب ز نور خویش | پروانهٔ ضیا بمهِ آسمان دهد
خلقی ز پرتو تو چو پروانه سوختند | کس نیست کز حقیقت رویت نشان دهد
زلفت بجادوئی ببرد هر کجا دلیست | وانگه بچشم و ابرو نامهربان دهد
سهل و ندیده ام که چو ترکان جنگ جوی | هر چه آیدش بدست به تیر و کمان دهد
جز زلف و چهرهٔ تو ندیدیم که هیچکس | خورشید را ز ظلمت شب سایه بان دهد
مقبل کسی بود که ز خورشید عارضت | هجران تا بسایهٔ زلفت امان دهد
گر در رخم نخندی بر من منه سپاس | کین خاصیت همی ز خود چون ز عفران دهد
وقت ست اگر لبِ تو بر سیم مزوری | بیمار عشق را شکر و نار روان دهد
مائیم و آب دیده که سقای کوی دوست | صد مشک ازین متاع بیکتای نان دهد
آن بخت کو که عاشق رنجور قوتی | با این دلِ ضعیف و تنِ ناتوان دهد
وان طاقت از کجا که صدائی ز درد دل | دربارگاه خسرو خسرو نشان دهد
فریاد من ز طارم گردون گذشت و نیست | امکان آنکه رحمت آن آستان دهد
نه کرسی فلک نهد اندیشه زیر پای | تا بوسه بر رکاب قزل ارسلان دهد
در موضعی که چون دم روح القدس زند | نصرت همای رایت او را روان دهد

آن شاہِ جوان بخت و جہان گیر کہ گردون — در موکبِ او ہیچ زمین بی سپر آمد
بنہاد بہ پیشش کلہِ کبر و کمر بست — ہر شہ کہ سزاوارِ کلاہ و کمر آمد
نام و لقب کنیت عالیش خرد را — در کامِ شبیری و شہد و شکر آمد
اے دوختہ ایام بقدِّ تو قبائے — کو را نہ ہمین طاق فلک آستر آمد
در ظلمتِ تو نور اگر بعیان دید — آنکس کہ ز انوارِ خرد بہرہ ور آمد
زان سینہ تہی کرد کمانت کہ عدو را — ہر تیر کہ انداخت ہمہ بر جگر آمد
شمشیرِ تو در ظلمتِ شبہائے حوادث — چون پرتوِ خورشید و طلوعِ سحر آمد
اقبالِ تو زیر و زبر چرخ بہ پیمود — در چشمِ جلالِ تو ہمہ مختصر آمد
جودِ تو تر و خشکِ جہان جملہ بہم کرد — بر مائدۂ ہمتِ تو ماحضر آمد
توقیعِ ہمایونِ تو بر صفحۂ منشور — خطی ست کہ در گردِ عذارِ ظفر آمد
سر بر خطِ حکمِ تو نہد ہر کہ یکے روز — در دائرۂ حکمِ قضا و قدر آمد
بر درگہِ تو تیمِ فلک چرخ زنان ست — زان روز کہ پروانۂ ملکت بدر آمد
از بہرِ تماشای تو پرداخت زمانہ — چندانکہ ز آفاق ترا در نظر آمد
در عرصۂ میدانِ تو افروزِ سعادت — آن خطہ کہ جولانگہِ شمس و قمر آمد
خصمت کہ پرستندۂ سمِّ خرِ عیسی ست — اندر نظرِ عقل چو دنبالِ خر آمد
بر بوک و مکر عمرِ تو بر دشمنِ دولت — وز حادثہ بر جانش مفاجا حشر آمد
آن مایہ ندانست کہ بر ہیچ نیاید — ہر کار کہ در معرضِ بوک و مکر آمد
شاہا منم آنکس کہ بمدحِ تو زبانم — چون صفحۂ تیغِ تو سراسر گہر آمد
تو شاہِ ہنر پرور و من بندۂ ہنرمند — این ہر دو بیکبار چرا بے اثر آمد

هر کس که بر ضمیر تو گردی نشست ازو
در حال گردش فلکش خاکسار کرد

وانرا که با تو وحشت و کین در میان نهاد
دوران روزگار مرادش کنار کرد

خورشید زیر سایهٔ عدلت پناه جست
گردون بگرد مرکز حکمت مدار کرد

چشم فلک ندید و نه بیند بعمر خویش
آن لطفها که در حق تو کردگار کرد

از یک عدو دین که بماند ست در دفاع او
هم دولت کند که چنین صد هزار کرد

چون مصطفی بوعدهٔ نصرت وثوق داشت
عیبی نبود اگر دو سه روز انتظار کرد

این دست بسته را تو کشادی که عاقبت
آنکس که بود تعبیه استاد وار کرد

تاویل توامان چه بود پیش ازانکه ملک
آن را دهد خدای که دین را حصار کرد

شمشیر مرتضی بجز از آهنی نبود
پشتی دین حق بقبش ذوالفقار کرد

این دین عزیز کرده تا بیدار دست
هرگز بکرد و شعبده نتوانش خوار کرد

بادت امان ز حادثهٔ روزگار ازانکه
عدل تو دفع حادثهٔ روزگار کرد

در مدح نصرة الدین ابو بکر بن محمد فی تهنیت عید

صبح دگر از مشرق اقبال بر آمد
در گلشن ایام نسیم سحر آمد

چون کوکبهٔ عید بآفاق رسیده
در باغ سعادت گل شادی ببر آمد

آن وعده که تقدیر همی داد و فا شد
وان کار که ایام همی خواست بر آمد

آسوده جهان از تف خورشید حوادث
چون در کنف عدل شه دادگر آمد

اقبال غلامانه میان بسته بخدمت
در بارگه خسرو جمشید فر آمد

فرمانده شاهان جهان اعظم اتابک
کز صدمت رخشش فلک از پای در آمد

شاهنشه ابی بکر محمد که جهان را
از حضرت او مژدهٔ عدل عمر آمد

دراز میشود این ماجرا دمی پرسشم | که از ملالت خاطر کسی کند انکار
زبهر خسرو ازین به دعا نمی دانم | که باد تا ابد از جاه و عمر برخوردار

در مدح نصرة الدین ابوبکر بن محمد

ایزد چو کارگاه فلک را نگار کرد | از کائنات ذات ترا اختیار کرد
نی نی هنوز کاف کن از نون خبر نداشت | کاینز در رسوم دولت تو آشکار کرد
اول ترا یگانه و بیمثل آفرید | وانگه سپهر هفت و عناصر چهار کرد
طبع زمان که حامل امر تو خواست شد | همچون عنان فرخ تو بیقرار کرد
چرم زمین که مرکز ملک تو خواست شد | همچون رکاب عالی تو پایدار کرد
هر جا که در محیط فلک رخنه فتاد | آنرا بعدل شامل تو استوار کرد
دست و زبان خصم تو هنگام قول و فعل | همچون زبان سوسن و دست چنار کرد
عالم بفر دولت تو ابتهاج یافت | آدم بذات نسبت تو افتخار کرد
مفتی عقل اگرچه دم اجتهاد زد | در ملک دین بفتوی رای تو کار کرد
قاضی چرخ را که لقب سعد اکبرست | نام تو بر نگین سعادت نگار کرد
دولت عنان ملک بدست تو باز داد | و اقبال بر براق مدارت سوار کرد
هر گوهر مراد که در درج چرخ بود | در پای دولت تو سعادت نثار کرد
تیر یکه همت تو کشاد از کمان حکم | از پشت هفت جوشن گردون گزار کرد
تیغت که باغ ملک بر آتش نهاده اند | روی زمین ز خون عدو لاله زار کرد
بازو بر بازوی تو مقرر شد با فترا | آنکس که وصف رستم و اسفندیار کرد
بس پیل مست را که نهیب تو و شغب | بس شیر شرزه را که شکوهت شکار کرد

بحرمتِ قدمِ صدقِ آن جوانمردان — که کس نبرد بر ایشان سبق درین میدان
بنورِ طلعتِ خسرو که آسمان گستاخ — نظر برو نتواند گماشتن زنهار
بچاربالش قدرش که بهر او زده اند — دو سایبانِ سپید و سیاه لیل و نهار
بدان پلارکِ گوهر فشان که در کفِ شاه — بسان شعلهٔ نارست در میان بحار
بدان سمندِ زمان سرعت و زمین پیمای — بدان کمندِ سپهر افگن و ستاره شکار
بحق این همه سوگندها که از عظمت — بر آسمان و زمین حمل آن بود دشوار
که چشمِ من بجهان آنزمان شود روشن — کز آستانهٔ شه بسترم بچهره غبار
خدایگانا اگر کشفِ حالِ من بکنی — ز صدق هر چه بنمودم یکی بود ز هزار
درِ ترا بهمه شرق و غرب نفرستم — که خاک توده قالی ندارد این مقدار
ز خدمتِ تو چه شاغل بود مرا بجهان — کدام خویش و تبار و کدام ملک و عقار
نصاب مایهٔ من دانش ست و میدانی — که این متاع ندارد جوی درین بازار
ز حضرتت سببِ غیبتم همین بودست — که بوده ام بدل آزرده و بتن بیمار
چه داعها که ز چرخ خم نشست بر سینه — چه اشکها که ز چشمم دویده بر رخسار
هنوز در غمِ آن مانده ام که چون افتاد — ز موج حادثه کشتیِ عمرِ من بکنار
اگر ز خوف و رجا در تحیرم زانست — که پای بر سرِ گنجست و دست در دُمِ مار
مرا شکایت بسیار و شکر اندک هست — اگرچه می نزنم دم ز اندک و بسیار
میان عالم و جاهل تفاوت انقدرست — که این کشید و عنان باشد آن گشید مهار
قدم ز دایره بیرون نمی نهم آخر — بسر بگردِ جهان گشته گیر چون پرکار
بروز درس ثنای تو میکنم تعلیم — بشب وظیفهٔ مدحِ تو میکنم تکرار

چنان نگاشت برالواح عقل صورت علم
که خیره گشت در و دیدهٔ الوالابصار

چو خیط صبح و شفق بست بر عمود افق
ترا ندی شب و روز ایستاد چون طیار

بصانعی که بیاراست باغ فطرت را
بحسن قامت چون سرو و چون گلنار

بمبدعی که در اجزای خاک تعبیه کرد
دل حذاق شناس و زبان شکر گزار

بدان جواد که چون ابر با دو دستی را
وجوه چرخ دهد سالها بیک ادرار

بدان کریم که چون باد خاکساری را
کند مبشر امداد لطف در اشجار

بدان غفور که در یک نفس فرو شوید
هزار نامهٔ عصیان بآب استغفار

بدان کریم که گر حصر نعمتش طلبی
شمار آن نتوان کرد تا بروز شمار

چو دست حکمت او طی کند سجل وجود
نه از دیار نشان ماند و نه از دیّار

چو خطبهٔ لمن الملک بر جهان خواند
برون برود ز دماغ جهانیان پندار

بدان نزال هیبت که در شبانگه عمر
کند ز مستی غفلت نفوس را هشیار

بدان منادی عزت که در سحرگه حشر
کند ز خواب عدم کائنات را بیدار

تحفهای کرامت که از دریچهٔ غیب
در افگنند مهیا بدامن اخیار

بجذبهای عنایت که در مقابل آن
به نیم ذره نسنجد بضاعت ابرار

بگنجهائی حکمت که سر تا ویلش
کسی نداند بیرون ز عالم الاسرار

بمهر درج نبوت که آن ودیعت را
نبود هیچ امینی چو احمد مختار

هنوز صبح رسالت نکرده بود طلوع
که کرد عکس جبینش جهان پر از انوار

بدان سکینهٔ عصمت که کرد خرسندش
بپرده داری یک عنکبوت بر در غار

بدان همای سعادت که رحمت ازلی
فگنده سایهٔ او بر مهاجر و انصار

مجال صبر کجا ماندم چو درحق من — زمانه بر سر باطل نماید این اصرار
طمع مدار که کفار بشکنند صلیب — بس ست اینکه نه بندند مومنان زنار
جهان پناها امروز در زمانه توئی — که روزگار بعهد تو دارد استظهار
فلک زجاه تو افراشت تخت بر سر سند — ستم زعدل تو آورد روی در دیوار
زمانه دست ترا دید ضامن ارزاق — ستاره تیغ ترا یافت قاطع اعمار
غبار مرکبت آن کیمیای معتبرست — که گشت سکه خورشید از و تمام عیار
کسیکه عز قبول تو یافت در عالم — بچشم همت وی هست ملک هی بس خوار
قرار چون بودم در فراق حضرت تو — هنوز کار مرا با فلک نداده قرار
ز صد نهال که در باغ عمر بنشاندم — یکی هنوز نبخشید میوه دست ببار
زمانه تا ندهد داد فضل و دانش من — چگونه دست بدارم ز دامنش زنهار
چه وقت غرلت و هنگام انزوا ست مرا — نرانده دور تمتع ز گنبد دوار
هنوز پیش رکابم نبرده بر سر دوش — بجای عاشیه کیخت ماه عاشیه وار
هنوز از پس پشتم حمایل جوزا — نکرده بر سر شمشیر نیکوان اثیار
سر از نطاع شهنشه چگونه برگیرم — نعوذ بالله بیزارم از چنین سر و کار
بدان خدای که ذرات آسمان و زمین — همی کنند بپاکی ذات او اقرار
بدان قدیم که در عهد آدمیت او — جهان نبود و نبود از جهانیان آثار
چو آسمان و زمین را بانبیا بنواخت — یکی ازین دو ندانست کفش او دستار
چو آدمی و پری را باهبوط افگند — برآمد از دل هر یک هزار نالهٔ زار
چنان شفقت در اطوار غیب سر قدر — که ره نیافت در و وهم و فکرت اغیار

نامه‌ای از ظهیر فاریابی به عماد الدین محمد کرمانی

از بخشیم همت او ملک ری نماید خوار

عروسِ باغ مگر جلوه میکند امروز — که باد غالیه سا لیست و ابر لولو بار
کلیم وار ز شاخ درخت بلبل را — فروغِ آتشِ گل کرد عاشقِ دیدار
هنوز ناشده سوسن ز بندِ مهر آزاد — دراز کرده زبان چون مسیح در گفتار
چمن هنوز لب از شیرِ ابر ناشسته — چو شاهدان خط سبزش دمیده گرد عذار
نهاده نرگس رعنا بخواب مستی سر — هنوز ناشده از چشم او نشانِ خمار
جهان بدین صفت از خرمیِ مجلس شاه — درو چنانکه در اثنای سالِ فصلِ بهار
نه مجلسی ست سپهر ست کز مطالع او — بتابد اختر عصمت بساعتی صد بار
ز بس ترنم و الحان مطربان دروی — همیشه مغزِ فلک بر نوای موسیقار
کسی گمان نبرد در حریمِ حضرتِ او — که از جفای فلک هست بر دلی آزار
زمانه نعرهٔ تحسین زند چو مدحت شاه — بگوش او رسد از لفظ راوی اشعار
بر سمِ خدمت و طاعت بجای سر هنگان — ملوک صف زده بر درگهش چو پیل و سپار
نشسته منسر و روی زمین بطالع سعد — فراز مسندِ شاهنشهی سلیمان وار
خدایگانِ ملوکِ زمانه نصرة الدین — که مهر و ماه بفرمانِ او کنند مدار
جهان گشای ابوبکر بن محمد آنکه — بیک پیاده کند دفع صد هزار سوار
ز خاکِ مجلسِ او بوی خلد می آید — چنانکه نکهت عنبر ز طرهٔ عطار
درین چنین سره وقتی کس آنچنان مجلس — با ختیار ندارد تو این سخن بگذار
زمانه تهمت بد خدمتی نهاد مرا — که شد ز درگهِ فرماندهِ جهان بیزار
کسی که او نبود آگه از عقیدهٔ من — گر این سخن شنود باورش فتد ناچار
مرا چو فخر بعلم ست و آن علامت جهل — کنون کجا برم این ننگ چون کشم این عار

آنکس که یکدم از می عصیانت مست شد — تا نفخ صور نشکندش زحمت خمار
بفشار پای حزم که بیش از تو کس ندید — بر ابلق زمانه بدین چابکی سوار
بگشای دست عزم که کس را نیوفتاد — در مرغزار ملک بدین فربهی شکار
گیتی به نزد وجود تو خاکیست بی محک — خورشید پیش رای تو لقدیست کم عیار
پیش از طلوع کوکب عدل تو آسمان — هرگز بدین منطقه نشناخت از یسار
در سلک دهر بود شبه همسر گهر — در باغ ملک بود کدو همسر خیار
زان لحظه باز کار جهان انتظام یافت — کاندر پناه جاه تو آمد نر بنهار
تا روزگار خطبهٔ اقبال تو نخواند — ممکن نبود عالم مشوریده را قرار
در حسب حال خود سخنی چند داشتم — لیکن برین یکی کلمه کردم اختصار
کای آفتاب ملک زمن نور وا مگیر — وی سایهٔ خدای زمن سایه برمدار
تا از برای نظم ممالک درین جهان — کس را درون پردهٔ تقدیر نیست بار
دوران دولت تو که نظم جهان ازوست — بادا چو نظم من ابدالدهر پایدار
ملک تو همچو نعمت فردوس بی زوال — عمر تو همچو مدت افلاک بی شمار

در مدح ملک نصرة الدین و تهنیت نشستن بر مسند ابوبکر بن محمد

سپیده دم چو زند ابر خیمه در گلزار — گل از سراچهٔ خلوت رود بصفهٔ کار
ز اعتدال هوا حکم جانور گیرد — اگر بنوک قلم صورتی کنند نگار
نوای خارکن از عندلیب نیست عجب — که مدتی سر و کارش بنود جز با خار
چه حالتیست که مرغان همی زنند نوا — چه موجبیست که گلها همی کنند نثار
هنوز سرو سهی در نیامده است بر قص — چرا بدست زدن خوش برآمدست چنار

از سرو
از قص

در معرض خلاف جهانی ز مرد و زن — قومیش در نظاره و خلقی در انتظار
من با خرد بحجرهٔ خلوت شتافتم — گفتم که ای نتیجهٔ الطاف کردگار
باز اینچه نقش بوالعجب و شکل نادرست — کز کارگاه غیب همیگردد آشکار
آن شاهد از کجاست که این چرخ شوخ چشم — از گوش او برون کشد این نغز گوشوار
گردون ز بازوی که دریدست این طراز — گیتی ز ساعدیکه ربودست این سوار
گر جرم کوکبست چرا شد چنین دوتاه — در پیکر مهست چرا شد چنین نزار
گفت انچه برشمردی ازین جمله هیچ نیست — دانی که چیست با تو بگویم باختصار
نعل سمند شاه جهانست کاسمان — هر ماه بر سرش نهد از بهر افتخار
گفتم که از مدائح ذات مبارکش — رمزی بگوی تا بودم از تو یادگار
بر عادت کریمان در دامنم نهاد — درجی چنین که منی پر دُر شاهوار
تا زود بهر تهنیت عید بیدریغ — بر آستان خسرو گیتی کنم نثار
شاه جهان اتابک اعظم که درگهش — اسلام را ز حادثه حصنیست استوار
بوبکر بن محمد بن یلدگز که هست — چون آفتاب قاهر و چون چرخ کامکار
آن بحر مکرمت که ز امداد فیض او — دائم غریق نعمت اوهست روزگار
وان قطب معدلت که سپهر ستاره را — همواره گرد مرکز حکمش بود مدار
چون مشتبه شود جهت کعبهٔ نجات — جز سمت درگهش نکند عقل اختیار
آنرا که فر تربیت او عزیز کرد — اجرام آسمان نتوانند کرد خوار
وان را که از حدیقهٔ لطفش گلی شگفت — دوران روزگار نیارد نهاد خار
ای خسروی که وای تو از روی ملک و دین — هر دم بآستین کرم بستر د غبار

چون بر عزیمت سفری سایه افگنی | بر شکل آسمان پرد از موکبت غبار
چند انکه آتش مخضبت یک زبانه زد | بر ماه نوشتند همه اطرافش از شرار
در ملک چون تو شاه ندارد کسی بیاد | ای ملک راز جمله شاهان تو یادگار
هر گوشنید قصهٔ جم گو بیا به بین | در ملک طول عرضش و در حکم گیر و دار
تو سر بتاج و تخت فرو ناوری از انکه | چون تاج سر فرازی و چون بخت پایدار
هر خصلت و هنر که گزیده از جهان خرد | در طینت تو تعبیه کردست کردگار
مغز فلک ز کف تو شد سر نجار جود | آری چو هست دست تو دریا کم از نجار
چون خنجرت هنر را بازار گشت تیز | چون رایت تو دین را بالا گرفت کار
در هر زمین که خارستان تو بر دمید | تا نفخ صور گلبن اقبال دا دبار
چندان بقات باد که در صد هزار سال | هرگز مهند سانش نه آرند در شمار
تو شمع عصمتی لب ظلم در بتاب | تو ابر رحمتی بر خلق بر ببار
از عقل و بخت برخوردی جاوید شاد ازانکه | چون عقل کاردانی و چون بخت کامگار

در مدح اتابک اعظم ابوبکر بن محمد و در تهنیت عید

چون بر زمین طلیعهٔ شب گشت آشکار | آفاق ساخت کسوت عباسیان شعار
پیدا شد از کرانهٔ میدان آسمان | شکل هلال چون سر چوگان شهریار
دیدم ز نو بخته بدین لوح لاجورد | نونی ست گویا بقلم کردهٔ نگار
روی فلک چو لجهٔ دریا و ماه نو | مانند کشتی که ز دریا کند گزار
یا بر مثال ماهی یونس نهان آب | آهنگ در کشیدن او کرده از کنار
یا همچو یونس آمده بیرون ز بطن حوت | افتاده بر کرانهٔ دریا نحیف و زار

درین قصیده که در پیش نظم الفاظش — چو آب حل شود از شرم بر لوی منشور
مزید شهرتم آنگه شود که برخوانند — زهی بجود تو ایام مکرمت مشهور
همیشه تا نشود کار عالم از فطرت — چنانکه مرد خردمند را کند مغرور
بگیر عالم و برخور ز مملکت که نماند — برون ز چشم بتان در زمانه هیچ فتور
رسید صیت ترا وست در عنان صبا — رسول حکم ترا پای در رکاب دبور

در مدح اتابک اعظم گوید

در ابتدای کون جهان آفریدگار — بر بام خسروانی این عقد نامدار
بر اصل چار طاق عناصر بپای کرد — نه پوشش فلک همه چون رایش استوار
دیبای خسروانی اخضر در و کشید — وانگه نثار کرد بر و در شاهوار
آوازه ازین سخن اندر جهان فتاد — تا از حجاب غیب شد امروز آشکار
آثار دولتی که فلک مدتی مدید — منکر ببر دریچهٔ تقدیر شش انتظار
هم مشتری ز لهو در انداخت طیلسان — هم زهره از نشاط در افکند گوشوار
یعنی که تخت حجلهٔ بلقیس وقت را — آورد بخت پیش سلیمان روزگار
سلطان نشان اتابک اعظم که آسمان — سازد ز نعل مرکب او تاج افتخار
قطب ملوک نصرة دین کز علو قدر — چون آفتاب بر فلک تند شد سوار
بوبکر بن محمد بن یلدگز که بخت — مانند دایگانش به پرورده در کنار
در ملک زاد اول و در ملک شد بزرگ — وانگاه ملک بازید و شد بر بزرگوار
ای خسرو که نوک سنانت بروز رزم — از هفت جوشن فلک آسان کند گزار
هنگام حمله با همه تندی خویش باد — در دست دیو مرکبت افتد بزینهار

بعضی نسخه‌ها این قصیده را بنام خسروانی زده و محقق ندارد
بعضی نسخه‌ها این قصیده را بنام سعد اتابک ابوبکر بن سعد زنگی آورده‌اند که درست نیست

یکی ز بوالعجبی های روزگار این است — که روز روشن من کرد چون شب دیجور
عجب ترآنکه درین غم هنوز دل شادم — بران امید که سعیی کند فلک مشکور
که یادگار بماند نشان چهره من — بر آستانهٔ شاه مظفر و منصور
طغان شه ابن محمد که شاه انجم چرخ — زماه رایت او عاریت ستاند نور
کفش چنانکه بوقت سخا فرو ریزد — بروی دشت نهانخانهای کان و بحور
دلش چنانکه بهنگام کینه پست کند — بزیر پایه برآورده سنین و شهور
دران مقام که یکشاد حزم او دیده — خرد ضعیف بصر باشد و فلک شب کور
دران دیار که افتد ز عدل او سایه — بقدر ذره بود آفتاب وقت ظهور
خدایگانا بر رفق رای افلاطون — ترا خدای زبهر مصالح جمهور
بیافرید ز اقبال صورتی پس ازان — حلول کرد در و جان بهمن و شاپور
چنانکه باده بچشم پیاله نقل کند — پس از مفارقت تاک و قالب انگور
بروزگار تو ان یافت انتظام جهان — که از حمایت خوبی بیاز شد کافور
عجب نباشد اگر گرد رهت فلک بردم — نهان کند ز نهیب تو نیش چون زنبور
ز گرد خیل تو مشاطه گان عالم قدس — کشند غالیهٔ حسن گرد عارض حور
زمانه حکم ترا چاکرے بود منقاد — فلک مثال ترا بندهٔ بود مامور
ایا ریاض امانی بجود تو خرم — و یا جهان معانی بجاه تو معمور
اگرچه قاصرم از کنه مدحتت خوانم — که روزگار کنم بر ثنای تو مقصور
ولیک دست حوادث چنان گلوگیرست — که هست دم زدنم جمله نقشة المصدور
سخن شکایت گردون شدست و آنهم نیست — وگرنه عقل ندارد مرا بدین معذور

غالیه سرشتن کنایه
غالیه بیرنج مالیدن

کسیکه در حرم عدل و رحمت تو گریخت — وگر ببست زمان و سپهر نسپاری
تو پادشاه جهانی چه باشد ار نظری — ز روی لطف بر احوال بنده بگماری
بروزگار تو با این همه عزیزی فضل — روا بود چو منی در مذلت و خواری
درون پرده فکرت مرا عروسانند — که زهره شان بتفاخر کند پرستاری
بکمین معونت احوال من بتقلال — که ننگ باشد اگر خواهم از فلک یاری
بضاعت سخن من ازان نفیس ترست — که جز ترا رسد اندر جهان خریداری
همیشه تا که جهان را عمارتی بنود — مگر بشرط نکوکاری و کم آزاری
بنای عمر تو معمور باد تا به ابد — که تو بنای جهان را بعدل معماری
ترا ذخیره فتحی که چون لطایف غیب — ورای عقل تصرف بود ز بسیاری

در مدح طغانشه مؤید

کراست زهره که با این دل رصبر نفور — در افگند سخنی از وداع نیشابور
اگرچه می شنود نعره غراب ولیک — چگونه فهم کند آدمی زبان طیور
ندانم این چه دلیریست گویمانکه غراب — زیار خویش نبودست هیچ شب مهجور
غراب را چه خبر زانکه هر شب از غم هجر — چگونه میگذرد حال این دل رنجور
حدیث هجر تو ان گفت با کسیکه بود — چو زلف یار مشوش چو چشم او مخمور
نه یک شب از لب لعلش چشیده طعم شکر — نه یکدم از سر زلفش گرفته بوی بخور
گمان من همه این بود پیش ازین کاخر — چنین که دورم ازو از درش نمانم دور
دلم نگفتی چندان حساب گز بردارشت — که راه یافت از و صد هزار گونه کسور
مگر ز پرده بیرون اوفتاده نالهٔ من — که میدهد فلکم گوشمال چون طنبور

ز حشمت تو جهان تنگ شد فضای جهان — که هست وهم زدن دشمنت بدشواری
تویی که تا ابد از رنگ بوی دولت تو — چمن بزنگ زدی شد صبا بعطاری
ز دست ساقی لطف تو یک پیاله بود — که نرگس افکند از دست جام هشیاری
ز صوت بلبل نطق تو یک نوا باشد — که گل بپای درآرد لباس نگاری
فلک بمسند حکمت ازان نشاند که تو — همیشه جانب انصاف را نگه داری
کمال فضل مرا شاید از مجلس تو — اثر بود که تو شاه خجسته اطواری
بیک سخن دهن ظلم را فرو بندی — بیک نظر شکم آز را بیاری
بقهر آب فنا بر سر فلک رانی — بلطف تخم وفا در دل جهان کاری
ز خار حادثه تا نشگفد گل انصاف — بچشم خصم تو گل را مباد جز خاری
ترا ذخیره عمری که چون بقای ابد — ورای عقل تصور بود ز بسیاری

مطلع ثانی

زهی چو عقل علم گشته در نکوکاری — مسلم ست ترا منصب جهانداری
کمینه قاعده تیغ تو جهانگیری — کهینه خاصیت دست تو گهرباری
زمانه را که بغفلت بخواب در شده بود — کشیده خرم تو در دیده گحل بیداری
جهان کلاه زشادی بر افکند گر تو — بهفت قلعه افلاک سر فرود آری
تویی که حجت تیغ تو قاطع ست بدان — که تو بملکت بحر و بر سزاواری
درین مجال سخن نیست چرخ را هر چند — که عذر رنگ برون می برد بهر باری
جهانیان بتوامروز چشم آن دارند — که زیر دامن انصاف شان نگهداری
اگر ستاره خلافی کند تو نپسندی — وگر زمانه جفائی کند تو نگذاری

مرا که پشت من از بار محنت است دوتا — فراق روی تو در میخورد دلسر باری
بیا ببین که ز بهر نثار مقدم تو — دو چشم من بچسان میکند گهر باری
بدانچه از رگ من خون چکد دریغ مدار — که هر چه میکنی از جنس آن سزاواری
تکلفی نه بود لائق بزرگی تو — اگر بخرده نگیری و عیب نشماری
ز خون دیده برآنم که شربتی سازم — که چشم شوخ ترا غارتست خونخواری
مزوّری هوسی می پزم درین حالت — که در دو چشم تو پیداست ضعف بیماری
ترا بنالهٔ زیرست میل و این پیداست — که دست من نرسد جز بنالهٔ زاری
ز لطفها که تو با من کنی یکی این است — که یک زمانم بی این سماع نگذاری
یکی غم از دل من پای باز پس نکشد — که دست دست بدیگر غمیم بسپاری
بهر جفا که کنی بر زمانه بندی خرم — کسی ز فعل تو آگاه نیست بنداری
عنان فتنه رها کرده و این خوشتر — که عذر لنگی بیرون بری بر هواری
زمانه را همه دانند کو نیارد کرد — بعهد شاه جهان دعوی جفاکاری
پناه ملت و دارای ملک نصرة الدین — که کرد دولت و دین را بتیغ معماری
ز چشم دولت او تا بنخبت خواب اندر — دگر بخواب ندیدست فتنه بیداری
بدور او ز بس آثار عدل توان دید — مگر بزلف بتان نسبت ستمگاری
ایا رسیده بجائی که گر جهان نبود — ز بحر همت خود قطره کم انگاری
کلاه گوشهٔ قدر تو از طریق نفاذ — ربود از سر گردون کلاه جباری
فتاده جرم زمین با همه ثبات قدم — بجنب حلم تو در تمت سبکساری
درآمده ز ازل زیر سقف همت تو — چهار عنصر عالم بچار دیواری

بزیر پردهٔ ایام هیچ راز نماند — که هیچ روز نشد بر دلِ منورِ او
بدورِ عالم ازین آب و خاک تر کیبی — نکرده اند به از طینتِ مطهرِ او
کسی که در خورِ ملکست اوست در عالم — کنون بگوی که ملکی کجاست در خورِ او
خدایگانا دانی که کیست در خورِ ملک — کسیکه عزم و غنیمت یکی بود برِ او
بیادِ ملک چو آبِ حیات نوش کند — اگر ز خونِ عدو پر کنند ساغرِ او
فلک مشام کسی خوش کند ز بوی مراد — که خاکِ معرکه باشد عبیر و عنبرِ او
عروسِ ملک گرامی ترست زانکه بود — برون ز گوهرِ شمشیر شاه زیورِ او
مدارِ دولت و دین بر محیطِ آن فلکست — که رمحِ خطی شاهیست خط محورِ او
ترا بیک حرکت کشوری در افزاید — چرا سپه نکشی بر عدو و کشورِ او
اگرچه خصمِ تو دعوای سلطنت سازد — زمانه گرد برآرد ز تخت و افسرِ او
ترا ست حجتِ قاطع بدست یعنی تیغ — چگونه پیش رود دعویِ مزورِ او
عدوت اگرچه نماید چو خار سر تیزی — شود چو غنچه بیادی دریده مغفرِ او
کسیکه خاک خبابِ تو نیستش بالش — برون ز خاک بسازد زمانه بسترِ او
همیشه تا دل اندر جهان کون و فساد — بود مسخرِ دورانِ چرخ و اخترِ او
بعون عصمتِ حق دولتت چنان بادا — که چرخ از بنِ دندان شود مسخرِ او

در مدح نصرة الدین بن محمد

نباشدت نفسی در سر از کله داری — که سر بکلبهٔ احزانِ ما فرود آری
بدین قدر دلِ ما هم نگه نخواهی داشت — چه دلبری که ترا نیست شرطِ دلداری
بحسن خویش بدین مایه گشته خرسندی — که سینهٔ نجلی یا دلی بیازاری

دارد زنم کلوش و دارد بیاد کوش
دندان و دارد بی دندان و دارد
دارد زنم می و دارد بی دندان و دارد
صلح در عیب و دارد
زیادت معنی کن ۱۲

زمن ملوک جهان نام نیک زنده کنند — بقول مرده دلان بر میان مزن ترم
مرا که با همه عیبم خریده مفروش — که چون بگوی حقیقت روی همه هنرم
اگر بخیر دگر سر فرازیم نرسد — همین بس ست که بر آستان نشست سرم
بحضرت تو من از بهر نان نیامده ام — که جایگاه دگر نیز بود انیقدرم
مبر به پیش خرد آبروی من پس ازین — حدیث نان بزبان آورم ز سنگ ترم
تو بر بخور ز جوانی و بادشاهی خویش — که من ز دولت تو زهر چون شکر بخورم

در مدح نصرة الدین ابوبکر بن محمد

شهی که ملک تفاخر کند بگوهر او — برید عالم غیب ست رای انور او
خدایگان ملوک زمانه نصرة الدین — که بوسه جای سپهرست دست و خنجر او
سپهر ملوک ابوبکر بن محمد آنکه — مزین ست رواق فلک ز منظر او
پناه دولت عباسیان که مهر و سپهر — برند وقت حوادث پناه بر در او
سهیل گوشه نشینی بود ز دولت او — سماک نیزه گذاری بود ز لشکر او
شهنشهی که سراسر صحیفهای فلک — بروز عرض بود یک ورق ز دفتر او
هلال حلقه شود روز عید در میدان — به پیش رمح فلک سای و ملک پیکر او
بسر فرازی ازان پایه بر گذشت که نسر — همای سایه تواند فگند بر سر او
جهان چو خطبه بنامش کند کواکب سعد — کنند درج سعادت نثار منبر او
ز بزم او چو معطر شود مشام جهان — فلک عرق کند از شرم بوی مجمر او
همیشه نصرت تایید پیش رو آید — بهر طرف که رود رایت مظفر او
بماند دشمن دجال صورتش در گل — چو خر ز صاعقه گرز گاو پیکر او

سُها چو برق زند گوهریست از تیغم — قمر چو نور دهد قبه ایست از سپرم
من آن تهمتن دریا دلی که وقت صبوح — بود ذخیرهٔ کانها عطای مختصرم
جهان مقر شد و ایام اعتراف نمود — که من خلاصهٔ تائید و مایهٔ ظفرم
منم که بر رخ گیتی چو روز مشهورست — همه فضائل جد و مناقب پدرم
اگر سپهر بپوشد ز رای من رازی — چو جیب صبح همه پرده ها بدرم
بیفگنند پر و بال گرگسان فلک — همان زمان که به بینند تیر چار پرم
به پیش من صف دشمن چگونه دارد پای — که لحظه لحظه ز اقبال میرسد حشرم
چو عون و عصمت ایزد مرا سپر باشد — ز زخم حادثه حاجت نیوفتد حذرم
ز حرص زر چو شهان نام و ننگ نفروشند — منم که ملک جهان را به نیم جو نخرم
به پیش من بتواضع بساعتی صدره — زمانه خاک شود تا قدم بدو سپرم
هر آنچه گویم ازین جنس لاف و دعوی نیست — که هست فرّ الهی گواه معتبرم
خدایگانا هر چند زحمتت باشد — ز حال قصهٔ خود حرف حرف برشمرم
گمان نبود مرا پیش ازین که باقی عمر — بود ز خاک جناب تو حاجت سفرم
کنون زمانه برآنست کز غبار درت — کند گسسته بکلّی وظیفهٔ بصرم
ز دل برآمدم اکنون و روی آن دارم — که گر نطق بزنم تا بجان بود خطرم
اگر ضرورت ازینسان نگیردم دامن — چگونه دل دهدم کز درِ تو در گذرم
بآرزو طلبیدم همیشه خدمت تو — روا مدار کزین آرزو رسد ضررم
مرا بچرب صاحب غرض زنیخ مکن — که من بباغ فصاحت درخت بارورم
ز جوی لطف و کرم آب ده مرا و ببین — که عاقبت ثمرهٔ بر ما خوری ز بار و برم

از ضمیمه — ۱۲ نمایندهٔ مقبول از زبان شاه و ملکه است — ۱۲ جشن ملکه بین کنیز گروه و انبوه

در مدح عضد الدین طغان شاه

چو ماه یک شبه بنهفت چهره از نظرم
مه دو هفته درآمد به تهنیت زدرم

بداد مژدهٔ عید از لطف چنان که گرفت
ز فرق تا بقدم جمله در گل و شکرم

مرا ز شادی رویش بسینه باز آمد
ولی که مرده و زنده نبود از و خبرم

چو خاک در کف پایش فتادم از خواری
اگرچه از سر تحقیق سر بسر گهرم

بلا به گفتمش آخر زمانکی بنشین
مگر بوصل تو بنشیند آتش جگرم

یک امشبی تو بمهمان من بباش که من
ز روی خوب تو مهمان زهره و قمرم

ز اهل عشق تکلف طمع نشاید داشت
به پیش خدمت تست انچه نیست ما حضرم

دلم حمائتی زلف تست زو بگذر
که نیست زهرهٔ آنم که سوی او نگرم

حدیث جان نکنم کو گرای آن نکند
فدای یک قدمت گر بود دو صد دگرم

بسند کن بلب خشک و دیدهٔ تر من
که در دو گیتی ازین بیش نیست خشک و ترم

مرا امید وصال تو زنده می دارد
وگرنه بی تو نه عیشم بماندونی اثرم

بسی بگفتم ازین جنس و هیچ سود نداشت
کز اشک و چهره همی بدیدنقد سیم و زرم

بخواست ناله و زاری زمن چو او برخاست
برفت بر اثرش دل چو رفت او ز برم

رخش که تا بتش خورشید روزه داران داشت
گذاشت چون علم عید در جهان سمرم

چگونه قصهٔ من در جهان سمر نشود
که هر کجا که نشینم برین فسانه درم

ز بهر خدمتی عید خود همین قصد ست
که جان بنزم جهان پهلوان تحفه برم

ملک نشان عضد الدین که از بدایع او
همیشه بر سر گنج و جواهر و درم

طغان شه ابن موید که گوید و رسدش
که هست منطقهٔ چرخ حلقهٔ کمرم

اگر زپای درآید زمانه باکی نیست — تو شاد زی که درست ست دولت راساق
بیا که زوی تو نندارد خطر گرفتن ملک — برآسمان شدن آسان بود بپای براق
نهیب رمح تو در سینه ها گزید وطن — خیال دیده تو در دیده ها گرفت وثاق
بخورد خصم زدست تو شربتی نه چنانک — بقعر تلخی مرگ اندرون شود زمذاق
دوید در دل وجسم عدو مهابت تو — چنانکه آتش سوزنده در دل حراق
بنوک نیزه رگ جان دشمنان بگشای — که از حرارت این غصه شان گرفت خناق
گر آفتاب که یک چشم دارد از مشرق — نگه کند سوی ملک تو عمر بخشیم وفاق
بباد حمله زگوشش برآوری پنبه — بنوک نیزه زچشمش برون بری شفاق
زهیبت تو دل دشمنان بروز نبرد — چنان بود که دل عاشقان زبیم فراق
اگر بوقت مقاسات گرم وسرد مصاف — نیایدت مدد از هیچ کس علی الاطلاق
نگفت نیست که پولاد را نیابد یاد — بوقت خوردن زهر از منافع تریاق
غریو کوس ونفیر مبارزان در رزم — بود بگوش تو خوشتر زپرده عشاق
فرو کنند بنظاره ساکنان فلک — بروز مجلس تو سر زگوشه های رواق
مدار بر آن فلک آنزمان نطق بزنند — که از ضمیر تو صدره کنند استنطاق
زنظم ملک ترا هیچ درنمی یابد — چنانکه نظم مرا از حلاوت اغلاق
چنین عروس سزاوار چون تو شاه بود — برای مهر گران نیست مستحق طلاق
همیشه تا که مه و مهر را محاق وکسوف — بود زگردش این منخر ارزق زراق
اساس عدل تو در عالم آنچنان بادا — که مهر و ماه شوند ایمن از کسوف ومحاق
نهاده دولت باقیت تا ابد میعاد — گرفت همت عالیت با ازل میثاق

ترا بحبل متین ست اعتصام چہ باک
اگر گسستہ شود رشتۂ سنین و شہور

چراغِ بختِ توزان شمع برفروختہ اند
کہ آفتاب چو پروانہ خواہد ازوی نور

نہالِ جاہ توزان حوض یافتست نما
کہ از ترشح او حاصل آمدست بحور

فراست تو چو افگند نور در عالم
نماند در تتق غیب ہیچ سر مستور

ہمائی ہمت تو کرگسانِ گردون را
ز عجز ضعف چو تیہو شمرد ہ بل عصفور

ہمیشہ تا نتوان کرد حصر دورِ فلک
ترا چو دورِ فلک باد عمرِ نا محصور

صلاحِ ملک و ملل بر عنایتت مبنی
دوام دین و دول بر کفایتت مقصور

در مدح تخت نشستن نصرۃ الدین

نشست خسرو روی زمین باستحقاق
فراز تخت سلاطین مدار ملک عراق

خدایگان ملوکِ زمانہ نصرۃ الدین
کہ ہست افسر شاہی بطلعتش مشتاق

پناہ و ملجاء عالم اتابکِ اعظم
کہ عالم دگرست از مکارمِ اخلاق

رضاش خط دوم از صحیفۂ اعمار
سخاش باب نخست از جریدۂ ارزاق

فلک بطوع تقرب کند بخدمت او
چو دوستان بمدارا و دشمنان بنفاق

ایا شہی کہ بہنگام کین و شاقانت
مجرہ را بدو انگشت بگسلد نطاق

چو طاق و جفت زنند از طریق لعب کنند
بتیر تنہا جفت و بہ تیغ سر با طاق

کسیکہ جفت نداند ز خسروان خود را
نہد بہ پیش تو دعوی خسروی در طاق

شکوہ تیغ تو در رزم بیم آن باشد
کہ از طبیعت آتش برون برد احراق

بیک ثبات کہ ہنگام کار بنمودے
بہ بر و لطف درآمد جہان جانی و عاق

گرفت عرصۂ ملک تو بستطی کہ دگر
بر و محیط نہ گردد دوائر آفاق

ازکر مرصع ۱۲
طاق جفت ۱۲
بگسلد ۱۲
بنگونی ۱۲

کناغ چند ضعیفے بخون دل بتند — تو جمع آوری کین طلسمت آن سیفور
ز کرم مرده کفن برکشی و در پوشے — میان اهل مروت که داردت معذور
بدان طمع که دهن خوش کنی ز غایت حرص — نشستهٔ متر صد که قے کند زنبور
بوقت صبح شود همچو روز معلومست — که باکه باختهٔ عشق در شب دیجور
که مرد در تتق کبریا نیابد راه — مگر که لشکر حرص و هوا کند مقهور
ببادو دست میالای کان همه خونست — که قطره قطره چکیدست از دل انگور
دل مرا چو گریبان گرفت جذبهٔ عشق — فشاند دامن همت ز خاکدان غرور
بشد ز خاطرم اندیشهٔ می و معشوق — برفت از سرم آواز بربط و طنبور
ز هر چه گفتم و کردم کنون پشیمانم — بجز دعا و ثنائی خدایگان صدور
وزیر مشرق و مغرب نصیر دولت و دین — که باد رایت عالیش تا ابد منصور
نه در حدیقهٔ فکرش وزید باد غلط — نه بر صحیفهٔ عزمش نشسته گرد فتور
ز طول و عرض جهات کمال او صدره — مهندسان فلک معترف شده بقصور
نشسته در دل و چشم ملوک هیبت او — چنانکه صولت می در طبیعت مخمور
زهی دقائق نطقت خفی چو جرم سها — ولیک گشته چو خورشید در جهان مشهور
صریر کلک تو در کشف مشکلات جهان — چنانکه نغمهٔ داؤد در ادای زبور
بزیر دامن افلاک خلقت آن مجمر — که کرد جیب افق را پر از بخار بخور
بگرد خطهٔ اسلام خطت آن خندق — که می نیابد شعری برو مجال عبور
سوی حریم جلالت ترا همان رهبر — نمود راه که اول کلیم را سوی طور
تو روی با علمی کرده که رایت صبح — بزیر سایهٔ او کم شود بوقت ظهور

بسم الله الرحمن الرحیم

سپیده دم چو شدم محرم سرای سرور
شنیدم آیت تو بوا الی الله از لب حور

بگوش هوش من آمد ندا ز حضرت قدس
که ای خلاصهٔ تقدیر روز بدهٔ مقدور

جهان رباط خرابست برگذرگه سیل
گمان مبر که بماند مشت گل شود معمور

برآستانِ فنا دل منه که جای دگر
برای نزهت تو بر کشیده اند قصور

مگر تو بخبری کاندرین مقام ترا
چه دشمنانِ حسود ند و دوستانِ غیور

بکوش تا بسلامت بامنی برسی
که راه سخت مخوفست و منزلت بس دور

به بین که چند نشیب و فراز در راه است
ز آستان عدم تا به پیشگاه نشور

ترا مسافت دُور و دراز در راه است
بدین دو روزه اقامت چرا شوی مغرور

تو در میان گروهی غریب و مهمانی
چنان مکن که ببکبارگی شوند نفور

به بین که تا شکمت سیر و تنت پوشیده است
چه مایه جانور انداز توخته در رنجور

چه بارهاست ز تو بر تن سوام هوام
چه داغهاست ز تو در دلِ وحوش و طیور

بدشت جانوری خار میخورد غافل
تو تیز میکنی از بهر حلق او ساطور

کنز مخ از صلب
فهارس اللغات

به عون صنایع مکین و مکافضل خلاق مین و مکن

زیبایش مطلع دیوان سخن کلانامی در و نظمی شنگرف بافصار دشن بی معایبگاش نهم سلک مدرونمایا عنی

قصائد ظهیر فاریابی

از جلوه فکر بلند اقلیم سخنوری و در حکمت فلاسفه ملقب بصدر الحکما و به نامی ابو نصر فارابی

در مطبع نامی منشی نو کشور به آرایش حسن انطباع رونق یافت

اطلاع - اگرچہ اس مطبع مین ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہی اور اوسکی فہرست مطول ہر ایک شائق کو چھاپا جانے سے مل سکتی ہی جسکے معائنہ و ملاحظہ سے شائقان اصلی حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہین قیمت بھی ارزان ہی لیکن خاص اس کتاب کے ٹیبل پیج کے جو تین صفحہ سادہ ہین اونمین بعض کتب کلیات و دواوین قصائد و قصص نظم درسی وغیرہ درج کرتے ہین تاکہ جس فن کی کتاب ہی اوس فن کی اور بھی کتب موجودہ کا رجحان ہے قدردانونکو آگاہی کا ذریعہ حاصل ہو

کلیات و دواوین و قصائد فارسی

کلیات حزین - یہ مجموعہ نوادر روزگار سے ہی جسمین چند رسائل ہین -

۱- سوانح عمری حضرت مصنف - ۲- تواریخ سلاطین

۳- قصائد نعتیہ ائمہ اطہار علیہم السلام

۴- دیوان مصنف - ۵- مثنویات

سیفرل و حسن انجمن - ۶- مثنویات خراباتی

۷- فرہنگ نامہ - ۸- تذکرۃ الشاعرین

مصنفہ شاعر عدیم النظیر وحید العصر شیخ محمد علی حزین

کلیات خاقانی - جسمین قصائد عربی فارسی

و غزلیات و رباعیات کا بڑا ذخیرہ ہی ایسا کلیات

اس جامعیت کے ساتھ کمیاب ہی جو اس مطبع مین مصحح

ہو کر مع حل معانی اشعار عربی کے دو جلد مین چھپا ہی

کلیات مرزا بیدل - اس کلیات مین چار کتاب ہین

۱- دیوان بیدل - غزلین سب ردیفون کی

۲- عناصر بیدل - ۳- رقعات بیدل -

۴- نکات بیدل - نتیجہ طبع شاعر نازک

خیال مرزا عبد القادر بیدل تخلص -

دیوان بیدل - فقط نقل از نسخہ قلمی محررہ ولایت -

کلیات سعدی شیرازی - جسمین رسائل ذیل ہین

۱- دیباچہ کلیات - ۲- کریما محشی -

۳- گلستان - ۴- بوستان -

۵- قصائد عربیہ و فارسیہ و مراثی و ترجیعات

۶- طیبات - و بدائع و خواتیم و غزلیات

قدیم و مقطعات و صاحبات و مثنویات و

قطعات و رباعیات و مفردات و ہزلیات

از نتایج طبع حضرت مصلح الدین سعدی شیرازی

کلیات نظم غالب - مرزا اسد اللہ خان

غالب دہلوی -

انتخاب کلیات عناصر خسرو - اسمین

چار دیوان ہین - ۱- دیوان تحفۃ الصغر حضرت

کا کلام ہی - ۲- دیوان وسط الحیات عنوان شباب کا کلام

۳- دیوان غرت الکمال جو کمال عمر جاپہنچکر مین

فرمایا - ۴- دیوان بقیہ نقیہ کلام ہنگام پیری

یہ کلیات ایک انتخاب ہی چار دیوان از طوطی ہند حضرت امیر خسرو دہلوی

به عون صناع مکین و مکافض فضل خلاق رزین

در بیاض مطلع دیوان سخن گلنامی از دو نظمی بنگارش یافت بانضمار دو مثنوی بی معما که یکی از آن مسمی بملکت مدح و نامی بی معنی

کلیات ظهیر فاریابی

از جلوه فکر بلند اقلیم سخنوری در حکمت خلایق سفته تلقب را بصدر الحکماء و به نامی ابو نصر فاریابی

در مطبع نامی منشی نو بمحشور ایراس حسن ابطباع رونقی یافت

Diwan.

Kulliyāt-i-Ẓahūr Fāryābī.

Ẓahūr (Abu-Naṣr), Fāryābī.

1880.

49 B 74
Indian Institute, Oxford.
The Lucknow Sparks Library.
Presented
by
Munshi Newul Kishore.

